

ИНСТРУМЕНТ ЗА РЕФОРМУ И РАСТ ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

РЕФОРМСКА АГЕНДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

САДРЖАЈ

1. ДЕО: ЦИЉЕВИ И КОХЕРЕНТНОСТ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ.....	9
ОПШТИ ОКВИР И ГЛАВНИ ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ	9
1 ГЛАВНИ ИЗАЗОВИ (АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА).....	10
Пословно окружење и развој приватног сектора	10
Зелена и дигитална транзиција	11
Људски капитал	15
Основе.....	17
2 ЦИЉЕВИ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ	23
3 УСКЛАЂЕНОСТ СА ОПШТИМ ОКВИРОМ ПОЛИТИКЕ (УКЉУЧУЈУЋИ ПРОГРАМ ЕКОНОМСКИХ РЕФОРМИ, СМЕРНИЦЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОЛИТИКЕ И ОКВИР ПОЛИТИКЕ ПРОШИРЕЊА)	34
4 КЉУЧНИ ПРИОРИТЕТИ ПОЛИТИКА	41
4.1 Основни сектори	41
4.2 Дигитална трансформација и питања дигиталне безбедности	43
4.3 Образовање, обука, запошљавање и друштвени циљеви	44
4.4 Начело „Не чини значајну штету“	45
5 УКЉУЧИВАЊЕ У ГЛАВНЕ ТОКОВЕ ПОЛИТИКА.....	45
2. ДЕО: ОПИС ОБЛАСТИ ПОЛИТИКЕ И ПОВЕЗАНИХ РЕФОРМИ	52
6 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 1: РАЗВОЈ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА И ПРИВАТНОГ СЕКТОРА.....	52
Подобласт 6.1: ПОСЛОВНО ОКРУЖЕЊЕ	52
РЕФОРМА 6.1.1. УНАПРЕЂЕЊЕ УПРАВЉАЊА ЈАВНИМ ИНВЕСТИЦИЈАМА И ОДРЖИВОГ И ЕФИКАСНОГ УПРАВЉАЊА ПОСЛОВНИМ СУБЈЕКТИМА У ВЛАСНИШТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	53
Подобласт 6.2: РАЗВОЈ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА	56
РЕФОРМА 6.2.1. УНАПРЕЂЕЊЕ ИНВЕСТИЦИОНИХ И РАЗВОЈНИХ МОГУЋНОСТИ ЗА ПРЕДУЗЕТНИКЕ И ПРИВАТНИ СЕКТОР.....	57
РЕФОРМА 6.2.2. ДАЉИ РАЗВОЈ НАУЧНОГ И ИНОВАЦИОНОГ ЕКОСИСТЕМА ЗА ЕКОНОМИЈУ ЗАСНОВАНУ НА ЗНАЊУ.....	63
Подобласт 6.3: КОНКУРЕНТНОСТ ПОСЛОВНОГ СЕКТОРА.....	64
РЕФОРМА: 6.3.1. ПОБОЉШАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНОГ СЕКТОРА.....	64
7 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 2: ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ТРАНЗИЦИЈА.....	67
Подобласт 7.1: ТРАНСФОРМАЦИЈА СЕКТОРА ЕНЕРГЕТИКЕ.....	68
РЕФОРМА 7.1.1. СПРОВОЂЕЊЕ ТРЕЋЕГ ЕНЕРГЕТСКОГ ПАКЕТА ЗА ГАС И ПРЕНОШЕЊЕ, КАО И СПРОВОЂЕЊЕ ПАКЕТА ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	69
РЕФОРМА 7.1.2. ПОСТЕПЕНО ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ТАРИФА ДО НИВОА ПОВРАЋАЈА ТРОШКОВА УЗ МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ЕНЕРГЕТСКОГ СИРОМАШТВА УКОЛИКО И КАДА ЈЕ НЕОПХОДНО	71
РЕФОРМА 7.1.3. СПРОВОЂЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА ПРАВЕДНУ ТРАНЗИЦИЈУ.....	73
РЕФОРМА 7.1.4. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ТРАНСПАРЕНТНИХ И КОНКУРЕНТНИХ ПРОЦЕДУРА ЗА УВОЂЕЊЕ ОБНОВЉИВЕ ЕНЕРГИЈЕ	74

РЕФОРМА 7.1.5. СПРОВОЂЕЊЕ ДИРЕКТИВЕ О ОБНОВЉИВОЈ ЕНЕРГИЈИ (ДОЗВОЛЕ, ГАРАНЦИЈЕ ПОРЕКЛА, КУПЦИ-ПРОИЗВОЂАЧИ (<i>PROSUMERS</i>)).....	75
РЕФОРМА 7.1.6. СПРОВОЂЕЊЕ ПАКЕТА <i>MRVA</i>	76
РЕФОРМА 7.1.7. СПРОВОЂЕЊЕ ДИРЕКТИВЕ О ЕНЕРГЕТСКОЈ ЕФИКАСНОСТИ, ДИРЕКТИВЕ О ЕНЕРГЕТСКИМ СВОЈСТВИМА ЗГРАДА, ЕКО-ДИЗАЈНУ И ПРОПИСИМА О ЕНЕРГЕТСКОМ ОЗНАЧАВАЊУ	77
ПОДОБЛАСТ 7.2: ДИГИТАЛИЗАЦИЈА	78
РЕФОРМА 7.2.1. РАЗВОЈ СИГУРНЕ И ОДРЖИВЕ ДИГИТАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ, УКЉУЧУЈУЋИ РАЗВОЈ ШИРОКОПОЈАСНОГ ПРИСТУПА У РУРАЛНИМ ПРЕДЕЛИМА И 5Г МРЕЖА	78
РЕФОРМА 7.2.2. ДАЉА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ЈАВНИХ УСЛУГА И АДМИНИСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУРА ЗА ПРЕДУЗЕЋА И ГРАЂАНЕ	80
РЕФОРМА 7.2.3. ЈАЧАЊЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ, ОБУКА И РЕЛЕВАНТНИХ МОГУЋНОСТИ УСАВРШАВАЊА ДИГИТАЛНИХ ВЕШТИНА И ПИСМЕНОСТИ	83
РЕФОРМА 7.2.4. УСПОСТАВЉАЊЕ СВЕОБУХВАТНОГ ОКВИРА ЗА ИНФОРМАЦИОНУ БЕЗБЕДНОСТ И ВЕШТАЧКУ ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ	84
РЕФОРМА 7.2.5. УВОЂЕЊЕ ИНТЕЛИГЕНТНОГ ТРАНСПОРТНОГ СИСТЕМА И ЕЛЕКТРОНСКОГ СИСТЕМА ТЕРЕТНОГ САОБРАЋАЈА.....	88
8 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 3: ЉУДСКИ КАПИТАЛ	91
ПОДОБЛАСТ 8.1: ТРЖИШТЕ РАДА	91
РЕФОРМА 8.1.1: ПОБОЉШАЊЕ УСЛОВА НА ТРЖИШТУ РАДА, УКЉУЧУЈУЋИ ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ОДГОВАРАЈУЋИХ ФИНАНСИЈСКИХ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ РЕСУРСА И КАПАЦИТЕТА ЗА АКТИВАЦИЈУ У ОБЛАСТИ ЗАПОШЉАВАЊА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	91
РЕФОРМА 8.1.2: СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА ОБУКЕ И РАЗВОЈА ВЕШТИНА У КРИТИЧНИМ СЕКТОРИМА КАО ШТО СУ ОБРАЗОВАЊЕ НАСТАВНИКА, КАКО БИ СЕ ПРОАКТИВНО РЕШИЛО ПИТАЊЕ КЉУЧНИХ ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА СТРУЧНОСТ И ЗАДРЖАВАЊЕ РАДНЕ СНАГЕ У ОВИМ ОБЛАСТИМА	93
ПОДОБЛАСТ 8.2: ОБРАЗОВАЊЕ И ВЕШТИНЕ	93
РЕФОРМА 8.2.1: УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРАВИЧНОСТИ И ДОСТУПНОСТИ НА СВИМ НИВОИМА ОБРАЗОВАЊА	93
РЕФОРМА 8.2.2: СМАЊЕЊЕ НЕУСКЛАЂЕНОСТИ ВЕШТИНА НА ТРЖИШТУ РАДА И ОЛАКШАВАЊЕ ПРЕЛАСКА ИЗ ШКОЛЕ НА ПОСАО, УКЉУЧУЈУЋИ УНАПРЕЂЕЊЕ ДОДАТНОГ СОО, УКЉУЧУЈУЋИ ДУАЛНО СОО, ЈАЧАЊЕ ОБРАЗОВАЊА, ОБУКЕ И ОДГОВАРАЈУЋЕГ УСАВРШАВАЊА ЗА ОДРАСЛЕ.....	94
9 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 4: ОСНОВЕ	95
ПОДОБЛАСТ 9.1: ДЕМОКРАТИЈА	95
РЕФОРМА 9.1.1. ПРИПРЕМА МАПЕ ПУТА / ПЛАНА И СПРОВОЂЕЊЕ ПРЕПОРУКА <i>ОЕБС/ODIHR</i> И ОРГАНА САВЕТА ЕВРОПЕ О ИЗБОРНОМ ОКВИРУ	95
ПОДОБЛАСТ 9.2: ОСНОВНА ПРАВА.....	96
РЕФОРМА 9.2.1. ПОБОЉШАЊЕ ЗАШТИТЕ ОСНОВНИХ ПРАВА ЗА РАЊИВЕ ПОЈЕДИНЦЕ И ПРИПАДНИКЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	96
РЕФОРМА 9.2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ СЛОБОДЕ ИЗРАЖАВАЊА ИЗМЕНОМ ЗАКОНА О ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА И ЈАВНОМ ИНФОРМИСАЊУ И МЕДИЈИМА РАДИ УСКЛАЂИВАЊА СА ПРАВНИМ ТЕКОВИНАМА ЕУ И ЕВРОПСКИМ СТАНДАРДИМА И УСВАЈАЊЕМ ЗАКОНА О ЈАВНИМ МЕДИЈСКИМ СЕРВИСИМА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ЊИХОВОГ СПРОВОЂЕЊА.	104
ПОДОБЛАСТ 9.3: БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	105
РЕФОРМА 9.3.1. БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ И ТЕШКОГ КРИМИНАЛА	105
ПОДОБЛАСТ 9.4: БЕЗБЕДНОСТ И МИГРАЦИЈЕ	111
РЕФОРМА 9.4.1. СУОЧАВАЊЕ СА ИЗАЗОВИМА У ПОГЛЕДУ БЕЗБЕДНОСТИ И МИГРАЦИЈА.....	111
РЕФОРМА 9.4.2. РЕШАВАЊЕ (ПОТЕНЦИЈАЛНИХ) БЕЗБЕДНОСНИХ РИЗИКА ПО ЕУ У ВЕЗИ СА ПРАВИМА НА ПУТОВАЊЕ БЕЗ ВИЗЕ ЗА ДРЖАВЉАНЕ ДРЖАВА ЗА КОЈЕ БИ ИНАЧЕ БИЛА ПОТРЕБНА ВИЗА	112
ПОДОБЛАСТ 9.5: БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	113

РЕФОРМА 9.5.1. УНАПРЕЂЕНО СПРЕЧАВАЊЕ И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	113
ПОДОБЛАСТ 9.6: ПРАВОСУЂЕ.....	119
РЕФОРМА 9.6.1. РЕФОРМА ПРАВОСУДНОГ СИСТЕМА	119
<u>10 ОПШТИ УСЛОВИ ПЛАЋАЊА (ЗА СВЕ ОБЛАСТИ ПОЛИТИКЕ)</u>	<u>121</u>
<u>3. ДЕО: КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ И СПРОВОЂЕЊЕ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ</u>	<u>127</u>
<u>11 КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ СА ИПА III.....</u>	<u>127</u>
<u>12 ИНВЕСТИЦИЈЕ У СКЛОПУ ИНВЕСТИЦИОНОГ ОКВИРА ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН (WBIF)</u>	<u>130</u>
<u>13 КОНСУЛТАЦИЈЕ</u>	<u>137</u>
<u>14 ПРАЂЕЊЕ, ИЗВЕШТАВАЊЕ, ОЦЕЊИВАЊЕ.....</u>	<u>138</u>
<u>15 КОНТРОЛА И РЕВИЗИЈА.....</u>	<u>139</u>
<u>16 КОМУНИКАЦИЈА</u>	<u>148</u>
<u>17 АНЕКС 1 - КОРАЦИ И УСЛОВИ ЗА ПЛАЋАЊЕ.....</u>	<u>149</u>

СКРАЋЕНИЦЕ

- ACER* - Агенција Европске уније за сарадњу регулаторних тела за област енергетике
- AFCOS* - Одељење за сузбијање неправилности и превара у поступању са финансијским средствима Европске уније
- CMR* - Конвенција о уговору за међународни превоз робе друмом
- CPT* - Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака
- DESI* - Индекс дигиталне економије и друштва
- eFTI* - електронске информације о теретном транспорту
- eIDAS* - електронска идентификација, аутентификација и услуге од поверења
- EPBD* - Директива о енергетским својствима зграда
- ERA* - Агенција Европске уније за железнице
- ERIC* - Конзорцијум за европску истраживачку инфраструктуру
- ERP* (ЕПР) - Програм економске реформе
- e-Space* - Оквир за просторно и урбанистичко планирање укључујући дигитализацију процедура просторног и урбанистичког планирања
- EU ETS* - Систем за трговину емисионим јединицама гасова са ефектом стаклене баште у оквиру Уније
- FESA* - Форум европских надзорних органа за пружаоце услуга од поверења
- FRONTEX* - Европска агенција за управљање оперативном сарадњом на спољним границама држава чланица Европске уније
- GHG* - гас са ефектом стаклене баште
- GRECO* - Група држава за борбу против корупције
- IBRD* - Међународна банка за обнову и развој
- IPA* (ИПА) - Инструмент за претприступну помоћ ЕУ
- IPARD* - Претприступна помоћ ЕУ за рурални развој
- MRVA* - мониторинг, извештавање, верификација и акредитација
- NEET* - млади људи који нису запослени, нису на школовању, нити су на обуци
- ODIHR* - Канцеларија за демократске институције и људска права
- OLAF* - Европска канцеларија за борбу против превара
- RED II* - Директива II о обновљивој енергији
- SLA* - Споразум на нивоу услуге
- SOCTA* - Стратешка процена претњи од тешког и организованог криминала
- TEN-T* - Трансевропска транспортна мрежа *TEN-T*
- UNECE* - Економска комисија Уједињених нација за Европу
- UNESCO* - Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу
- UNFCCC* - Оквирна конвенција Уједињених нација о промени климе
- V2X* - Систем инфраструктуре возила
- WBIF* - Инвестициони оквир за Западни Балкан

АЕРС - Агенција за енергетику Републике Србије
АРС - Анкета о радној снази
БДП - бруто домаћи производ
БИО4 - биомедицина, биотехнологија, биоинформатика и биодиверзитет
БПТ/ССНЕ - спречавање и сузбијање насилног екстремизма (ССНЕ) и борба против тероризма (БПТ)
ВИ - вештачка интелигенција
ВМА - Војномедицинска академија
ВСС - Високи савет судства
ВСТ - Високи савет тужилаштва
ДЕУ - Делегације Европске уније у Републици Србији
ДП - државно предузеће
ДРИ - Државна ревизорска институција
ЕК - Европска комисија
ЕМОПС-Е - Европска мрежа оператора система за пренос електричне енергије
ЕМС - Електромережа Србије, оператор система за пренос Републике Србије
ЕУ - Европска унија
ЗБ - Западни Балкан
ЗБОП - Заједничка безбедносна и одбрамбена политика
ЗЕЕРКЕ - Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије
ЗИНП - Закон о избору народних посланика
ЗЛИ - Закон о локалним изборима
ЗСБП - Заједничка спољна и безбедносна политика
ЗФПА - Закон о финансирању политичких активности
ЗЦВ - зграде централне власти
ИФКЈ- Интерна финансијска контрола у јавном сектору ИКП - инструмент за координацију политике
ИКТ - информациона и комуникациона технологија
ИОБ - индекс отворености буџета
ИРЛ - интерно расељена лица
ИСУ - интегрисани систем управљања
ИТС - интелигентни транспортни систем
ЈБС - Јединствени бирачки списак
ЈЛС - јединице локалне самоуправе
ЈПОА - јавно признати организатори образовања одраслих
ККДП - Комисија за контролу државне помоћи
ЛК - лична карта
ЛС - локална самоуправа
МЕИ - Министарство за европске интеграције

МГСИ - Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
МЗЖС - Министарство за заштиту животне средине
SALW - малокалибарско и лако оружје
ММФ - Међународни монетарни фонд
МП - Министарство правде
МРЕ - Министарство рударства и енергетике
МСП - мала и средња предузећа
МФ - Министарство финансија
НБС - Народна банка Србије
НВО - невладина организација
НЕКП - Национални енергетски и климатски план
НРП - највећи радни притисак
ОЕБС - Организација за безбедност и сарадњу у Европи
ОИЕ - обновљиви извори енергије
ОП ИРР - Одбор за праћење Инструмента за реформу и раст
ОПС - оператор преносног система
ОСИ - особа са инвалидитетом
ОЦД - организација цивилног друштва
ПЗИ - пројекти од заједничког интереса
ПОиС - професионална оријентација и саветодавне услуге
ПОМ - полицијско – обавештајни модел
ПР УЈФ - Пројекат реформе управљања јавним финансијама
РЕМ - Регулаторно тело за електронске медије
РЗС - Републички завод за статистику
РС - Република Србија
САПС - Нови савремени централизовани ИКТ систем за управљање предметима у судовима
СДИ - Стране директне инвестиције
СИГМА - Подршка за унапређење управљања и руковођења
СОО - стручно образовање и обука
СРГ - стратешка радна група
ССП - Споразум о стабилизацији и придруживању
СУП - Споразум о узајамном признавању
ТАЕКС - Инструмент Европске комисије за техничку помоћ и размену информација
УЈФ - управљање јавним финансијама
УН - Уједињене нације
ФЗБ - Фонд за Западни Балкан
ФУК - финансијско управљање и контрола

ЦЕРТ - Национални центар за превенцију безбедносних ризика у ИКТ системима Републике Србије
ЦЈХ - Централна јединица за хармонизацију

1. ДЕО: ЦИЉЕВИ И КОХЕРЕНТНОСТ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ

ОПШТИ ОКВИР И ГЛАВНИ ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ

Привредна делатност у Републици Србији показала се отпорном, с обзиром на недавне глобалне изазове. Бележи се опоравак раста, висок прилив страних директних инвестиција, солидна фискална позиција, смањење инфлације, високе девизне резерве и снажно тржиште рада. Упркос економским изгледима за које се очекује да ће остати неизвесни, у зависности од даљег развоја геополитичких прилика, изазова у сектору енергетике, перспективе раста најважнијих економских партнера, актуелних кретања инфлације и свеукупно неповољних услова на међународном финансијском тржишту, Република Србија је на стабилном путу реформе и уз висок учинак може остварити већину циљева утврђених у главним стратешким документима.

Кроз Реформску агенду, која чини централни део Плана раста ЕУ за Западни Балкан, Република Србија има за циљ да убрза реформе и друштвено и економско приближавање ЕУ. У складу са главним областима Реформске агенде, кључне реформе ће бити фокусиране на: пословно окружење и развој приватног сектора, зелену и дигиталну транзицију, људски капитал и основе. Република Србија је препознала приоритетне изазове у наредном средњорочном периоду и уз учешће целе Владе и ангажовање заинтересованих страна радиће на њиховом решавању како би се спровеле приоритетне структурне реформе и истовремено одржала фискална стабилност и макроекономски показатељи на високом нивоу.

Националну привреду последњих година погађају високе цене хране и енергената, пад домаће производње електричне енергије, слаб раст најважнијих трговинских партнера и поштравање услова финансирања. Раст бруто домаћег производа у 2022. години износио је 2,5%, а иста стопа раста остварена је и у 2023. години. У средњорочном периоду очекује се постепено убрзање раста. Пројектована стопа раста у 2024. години износи 3,8%, а очекује се повратак на пут потенцијалног раста од преко 4%. Реформе предвиђене Реформском агендом подржаће проналажење нових извора привредног раста у будућности и приближити Србију ЕУ. Убрзана интеграција у Јединствено тржиште ЕУ, како је предвиђено првим стубом Плана раста, има много потенцијала да смањи јаз у приближавању.

Фискални дефицити забележени у 2022. и 2023. години од 3,2%, односно 2,2% БДП, били су у складу са потребним заокретом економске политике у циљу обуздавања инфлације и стварања резерви као одговора на високу неизвесност. Фискалне мере су помогле да се смањи утицај енергетске кризе на потрошаче и предузећа. Повољније околности у сектору енергетике у 2023. години, у односу на претходну годину, омогућиле су прераспodelу неискоришћених средстава планираних за сектор енергетике на остале расходе, а уз боље остваривање укупних прихода, обезбеђују додатни фискални простор, који је искоришћен за очување и унапређење животног стандарда (ванредно повећање пензија, плата запосленима у појединим јавним службама, помоћ родитељима деце до 16 година, једнократна помоћ пензионерима). Део фискалног простора искоришћен је и за смањење дефицита. Средњорочни фокус фискалне политике је на постепеној и умереној консолидацији, док се прилагођеним мерама наставља подршка енергетски угроженим домаћинствима и предузећима, уз наставак активности владе на улагању у инфраструктуру и јачању капиталних инвестиција у сектор енергетике.

Прошла година је била рекордна са 4,5 милијарди евра страних директних инвестиција (СДИ), што потврђује да Република Србија наставља да расте по свим економским параметрима и самим тим наставља развој. Доследан раст СДИ има позитиван утицај на стопу запослености и опште смањење сиромаштва. Будуће повећање СДИ очекује се спровођењем мера предвиђених Реформском агендом. Узимајући у обзир ове повољне утицаје, стопа незапослености у Републици Србији је на рекордно ниском нивоу у последњем периоду и током 2023. године достигла је 9% и додатно је снижена на 8,2% у другом кварталу 2024. године. У 2023. години раст запослености износио је 2,2% у односу на исти период претходне године. Најзначајнији допринос расту дао је раст запослености у информационо-комуникационим технологијама и научно-техничким областима.

Јавни дуг је и даље на знатно нижем нивоу од европског просека. Одржавање јавног дуга испод 60% БДП-а и даље ће бити главна смерница за вођење фискалне политике. На крају 2023. године учешће

јавног дуга у БДП-у износило је 52,3%, а на крају јула 2024. године 50,3%. У фискалним пројекцијама за наредних неколико година, учешће дуга у БДП-у требало би да падне испод 50% БДП-а. Република Србија води јасно дефинисану и одговорну политику управљања јавним дугом, која подстиче одржив привредни раст кроз финансирање бројних инфраструктурних пројеката, уз истовремено смањење учешћа у укупном БДП-у.

Окосница одрживе фискалне политике у средњем року је нови скуп фискалних правила, која су довољна гаранција за стабилизацију и одрживо кретање дефицита и дуга. До пуне примене општих фискалних правила, која ограничавају дефицит опште државе у односу на достигнути ниво дуга, усаглашеност са потребним дефицитом и смањење дуга обезбеђено је Фискалном стратегијом Владе и подржано стенд-бај аранжманом са Међународним монетарним фондом.

1 ГЛАВНИ ИЗАЗОВИ (АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА)

Пословно окружење и развој приватног сектора

У последњих неколико година, Република Србија је уложила значајне напоре у правцу побољшања пословног окружења и повећања конкурентности своје привреде. Република Србија константно смањује регулаторно и административно оптерећење за предузећа, са снажним фокусом на дигитализацију, што резултира конкурентним приватним сектором и води ка расту и отварању нових радних места.

Реформе дефинисане у Реформској агенди имају за циљ да се позабаве неким од главних изазова који још увек постоје у области политике Пословног окружења и развоја приватног сектора, са циљем даљег побољшања транспарентности, решавања фискалних ризика, побољшања буџетске ефикасности и обезбеђивања једнаких услова и могућности за све привредне субјекте, а посебно за мала и средња предузећа (МСП). Подстицање конкурентног пословног окружења додатно ће допринети политикама релевантним за решавање питања запошљавања и одлива мозгова.

Повећање конкурентности свих учесника на тржишту у Републици Србији, укључујући и државна предузећа (ДП), биће постигнуто стварањем ефикасног система и мера за надзор над радом привредних субјеката у власништву Републике Србије како би се омогућио бржи привредни раст и развој и тиме допринело укупном привредном развоју Републике Србије. Повећана транспарентност у раду јавних предузећа је кључна за изградњу поверења и обезбеђивање одговорности. Очекује се да ће реформе у управљању јавним инвестицијама и јавним набавкама значајно побољшати ефикасност и делотворност и повећати вредност добијену из јавних расхода. Даље, ефикасно управљање јавним предузећима, као и унапређење планирања и праћења капиталних пројеката остаје приоритет за Републику Србију. Праћење фискалних ризика је протеклих година у фокусу Министарства финансија, имајући у виду његов значај за одржавање стабилности јавних финансија, као кључног циља фискалне политике, и представља један од предуслова за динамичан привредни раст. За развој приватног сектора, Република Србија настоји да повећа инвестиције кроз различите подстицаје, уз идентификовање свих преосталих оптерећења, побољшање предвидљивости пословног окружења и сузбијање сиве економије. Ове мере имају за циљ стварање бољих могућности и услова за мала и средња предузећа, која су од виталног значаја за отварање нових радних места и иновације. Кључна подршка иновацијама и сродним политикама усмерена је ка крајњем циљу, односно доприносу општем расту. Штавише, побољшања у транспарентности државне помоћи имају за циљ да обезбеде поштену конкуренцију и спрече нарушавање тржишта. Развој науке и истраживања у веома променљивом глобалном окружењу подразумева пружање подршке ради повећања улагања у истраживање и развој, истраживаче и иновативне компаније, и подстицање сарадње између научних и пословних заједница.

Конкурентност пословног сектора ће, између осталих мера, морати да се постигне и кроз унапређење пољопривредне производње, имајући у виду да Република Србија има дугу традицију и огромне компаративне предности у овој области. Усвајање новог, као и примена и ревизија постојећег релевантног националног законодавства остаје главни изазов, који ће српски пољопривредни сектор приближити стандардима ЕУ.

Док пословно окружење у Републици Србији представља и могућности и изазове, текуће реформе и предузетничке иницијативе покрећу позитивне промене, отварајући пут одрживом економском расту

и развоју у различитим секторима. У претходном периоду уложени су значајни напори да се позитивно утиче на инвестиционе и развојне могућности за предузетнике и развој приватног сектора, као и стварање економије засноване на знању.

Влада Републике Србије препознаје транспарентност и надзор над буџетом као кључне компоненте доброг управљања и систематски спроводи мере за унапређење ових области. Стратешки оквири за реформу јавне управе и управљање јавним финансијама наводе различите реформске мере које су повећале транспарентност и надзор над буџетом. Ове мере обухватају повећање транспарентности буџетске документације, побољшање процеса буџетирања, као и одређивање приоритета и ефикаснију контролу спровођења буџета. Као одговор на распрострањене негативне утицаје емиграције на глобалне привреде, Република Србија је донела Стратегију о економским миграцијама за период 2021–2027 („Службени гласник РС”, бр. 21/20). Ова стратегија има за циљ да одговори на изазове које представља емиграција неговањем економског и друштвеног окружења које смањује одлив радно способног становништва. Поред тога, она тежи јачању веза са дијаспором, подстицању њиховог повратка и привлачењу странаца са различитим образовањем.

Очекује се да ће План раста значајно допринети даљем развоју српске привреде и њеној конкурентности, као и усаглашености економских критеријума за приступање ЕУ.

Зелена и дигитална транзиција

У области зелене и дигиталне транзиције, Република Србија се суочава са одређеним изазовима који су циљани Реформском агендом и фокусирају се на две подобласти: трансформацију сектора енергетике и дигитализацију.

Сектор енергетике Републике Србије налази се у фази транзиције и трансформације и суочен је са суштинским структурним променама које су условљене како глобалним тако и националним околностима, као и економским, технолошким, еколошким и друштвеним факторима и циљевима развоја. Енергетски систем Републике Србије био је окосница привредног и друштвеног развоја током друге половине 20. века и у првим деценијама 21. века. Да би тако остало и у будућности, сектор енергетике Републике Србије се трансформише и унапређује, посебно у погледу одрживости.

Као одговор на изазове глобалног загревања и климатских промена, како у свету тако и у ЕУ, последњих деценија догодиле су се значајне промене у сектору енергетике, које се најчешће описују као енергетска транзиција. У ужем смислу, овај термин се односи на постепено укидање угља као главног извора енергије и прелазак на „чистије изворе енергије” и обновљиве изворе енергије (ОИЕ). То захтева промене у технологији производње енергије, али и у трансформацији, дистрибуцији и потрошњи енергије. Повећање енергетске ефикасности у свим деловима енергетског ланца остаје континуирани принцип и претпоставка овог процеса.

У ширем смислу, енергетска транзиција је процес укупне трансформације привреде и друштва који има за циљ да значајно умањи негативан антропогени утицај сектора енергетике на природу и животну средину, нарочито у вези са смањењем емисије гасова са ефектом стаклене баште (*GHG*). Процес енергетске транзиције подразумева коришћење нових технологија и материјала, дигитализацију и паметну контролу процеса, значајна улагања, али и промену перцепције свих актера у сектору енергетике и друштву у целини.

Спровођење Области политике 2 „Зелена и дигитална транзиција” захтева трансформацију сектора енергетике као своје главне компоненте. Предложене мере имају за циљ решавање главних изазова са којима се сектор енергетике суочава у процесу трансформације и декарбонизације. Ти изазови односе се на: (i) интеграцију енергетског тржишта Републике Србије са јединственим европским енергетским тржиштем; (ii) обезбеђивање приступачног снабдевања енергијом; (iii) праведну транзицију и њено финансирање кроз конкретне пројекте; (iv) повећање употребе обновљиве енергије; (v) спровођење мера енергетске ефикасности и (vi) увођење снажног система за мониторинг, извештавање, проверу и акредитацију (*MRVA*) као предуслова за увођење опорезивања емисија угљеника.

Република Србија је препознала значај **дигиталне економије** и друштва за јачање веза и сарадње у региону и повећање конвергенције са Европском унијом. **Дигитализација** је главни приоритет за Владу Србије са фокусом на унапређење вештина потребних да би се искористиле могућности које

нуди дигитално друштво, дигитализација јавних услуга, унапређење широкопојасне повезаности и информационе отпорности, као и активно учешће у регионалним дигиталним иницијативама.

Република Србија је у претходном периоду све више пажње усмеравала на унапређење дигиталних вештина грађана, јер недостатак у овом сегменту може резултирати мањом иновативношћу, нижим нивоом продуктивности или успоравањем целокупног привредног раста. Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период 2020–2024, са два пратећа Акциона плана, усмерена је на унапређење дигиталног знања и вештина свих грађана, укључујући и припаднике осетљивих друштвених група, како би се омогућило праћење развоја ИКТ технологија у свим областима и задовољиле потребе тржишта рада. Конкретни циљеви предвиђени Стратегијом су унапређење дигиталних компетенција у образовном систему, унапређење основних и напредних дигиталних вештина за све грађане, развој дигиталних вештина у односу на потребе тржишта рада и целоживотно учење ИКТ професионалаца. Израда нове Стратегије развоја дигиталних вештина је већ почела и њено усвајање се очекује до краја 2024. године. Такође, обновљена је Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности за период 2021–2026 са фокусом на унапређење дигиталног знања и вештина грађана, јачање капацитета запослених у јавном и приватном сектору за коришћење нових технологија и унапређење дигиталне инфраструктуре у образовним институцијама. Такође, Стратегија индустријске политике за период 2021–2030 истиче растући јаз у вештинама у Републици Србији и предвиђа прелазак са предности засноване на трошковима радне снаге са нижим квалификацијама на предност засновану на вештинама, јер ће се јачање основних вештина и развој дигиталне писмености показати кључним у преласку на економију засновану на вештинама у Републици Србији. Стратегија развоја образовања у Републици Србији до 2030. године истиче значај оквира компетенција ЕУ и наглашава повезаност са другим политикама (као што су паметна специјализација и вештачка интелигенција) и потребу да се системи образовања и обуке ускладе са њима. Нова Национална стратегија Републике Србије за родну равноправност за период 2021–2030 фокусира се на и промовише женско предузетништво дајући приоритет економском оснаживању жена. Такође наглашава потребу за посебним фокусом на области у којима су жене недовољно заступљене, као што су зелена и циркуларна, обновљива енергија, дигитална економија и економија заснована на знању.

Многе мере оријентисане ка побољшању свеукупних дигиталних вештина резултирале су постизањем највише оцене у категорији „Људски капитал” у Индексу дигиталне економије и друштва Западног Балкана (*DESI*), који је израчунат за регион Западног Балкана (ЗБ) за 2022. годину¹. Упркос добром регионалном резултату, Република Србија је и даље испод просека ЕУ у категорији „Људски капитал”, углавном због нижих резултата у дигиталним вештинама корисника интернет услуга и мањег броја ИКТ стручњака. Док је 81% људи у Републици Србији користило интернет 2021. године, само половина њих (41%) поседовала је барем основне дигиталне вештине. Такође, у Републици Србији је евидентан општи недостатак ИКТ стручњака на тржишту рада ЕУ. У поређењу са ЕУ, Република Србија бележи одличне резултате у односу дипломираних стручњака за ИКТ и жена ИКТ стручњака. Главни изазов за будућност остаје и подразумева да се углавном одраслима обезбеде неопходне вештине и писменост како би се оспособили за дигитално доба.

Република Србија је имала највиши резултат у *DESI* категорији „Повезаност” у региону Западног Балкана са натпросечном покривеношћу мрежама врло високог капацитета које могу да испоруче гигабитне брзине. Међутим, овај повољан учинак у виду покривености фиксном широкопојасном мрежом не одражава се на целокупно прихватање фиксног широкопојасног приступа, пошто је домет фиксног широкопојасног приступа обухватио 72% свих домаћинстава у 2021. години, што је испод просека од 77% за ЗБ. Када је реч о мобилном повезивању, у 2021. години домет мобилног широкопојасног приступа у Републици Србији био је већи (96%) у односу на просек ЕУ (86%). У 2021. години, 4Г покривеност у Републици Србији обухватила је скоро 99% насељених места што је у складу са покривеношћу ЕУ од скоро 100%. У целокупној категорији „широкопојасни приступ интернету” Република Србија заостаје за ЕУ, пре свега због недоступности 5Г услуга.

Брзи напредак дигиталних технологија захтева значајна улагања у електронске комуникационе мреже како би се задовољила растућа потражња за већим пропусним опсегом. Крајњи корисници су

1 [Western Balkans DESI Report 2022](#)

заинтересовани да добију приступ широкопојасним комуникационим мрежама високог капацитета, јер им оне омогућавају коришћење напредних дигиталних услуга, као што су рад од куће, е-образовање или е-здравство.

Поред високих трошкова изградње, постављање широкопојасне комуникационе инфраструктуре у Републици Србији захтева сложене и дуготрајне процедуре на различитим нивоима органа власти за добијање различитих дозвола, укључујући дуготрајне и неуједначене процедуре у вези са проценом утицаја на животну средину, обезбеђивањем усклађености са урбанистичким плановима, решавањем имовинских права, добијањем права пролаза итд. Све ово захтева значајну количину времена од планирања до извршења, а у случају мобилних мрежа може утицати и на доступност локација за базне станице. Због тога је развој електронских комуникационих мрежа успорен.

Како би се решили утврђени изазови, треба да се успоставе правни инструменти у сегменту широкопојасног повезивања, а нарочито у погледу пуне примене Закона о електронским комуникацијама, преношења и примене Закона о гигабитској инфраструктури, заједно са конкретним мерама које је потребно предузети у вези са додељивањем 5Г спектра и усвајањем подзаконског акта о 5Г безбедности у циљу преношења пакета алата ЕУ за 5Г безбедност.

У области информационе безбедности, на снази је Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС” бр. 6/2016, 94/2017 и 77/2019) којим се уређују мере заштите од безбедносних ризика у области информационо-комуникационих система, одговорности правних лица приликом управљања и коришћења информационо-комуникационих система и одређују се надлежни органи за спровођење мера заштите, координацију између чинилаца заштите и праћење правилне примене прописаних мера заштите. Овај закон је усвојен пре Директиве ЕУ о мерама за висок ниво безбедности мрежних и информационих система у Европској унији (Директива *NIS1*), али је и даље у великој мери усклађен.

Наредни кораци у овој области подразумевају усвајање новог Закона о информационој безбедности који треба да буде усклађен са новим правним тековинама ЕУ о сајбер безбедности, односно Директивом *NIS2*.

Оквир за просторно и урбанистичко планирање укључујући дигитализацију процедура просторног и урбанистичког планирања (*e-Space*) бавиће се изазовима који постоје у области урбанистичког планирања, као што је нестандардизован начин достављања услова и података за потребе припреме планских докумената (подаци се тренутно достављају на захтев у различитим форматима и без међусобне комуникације између различитих органа власти). Осим тога, постоји недовољна видљивост поступка и недостатак дигиталних алата за боље учешће јавности. Тренутно је немогуће једноставно упоредити различите планске документе у циљу провере њихове усклађености и издавања докумената који претходе издавању грађевинске дозволе (недостатак ГИС и стандарда, нарочито усаглашености са Директивом ЕУ *INSPIRE*). Такође, немогуће је спровести просторне анализе на основу просторних података, нарочито оних који би требало да буду усклађени са Директивом *INSPIRE*.

Република Србија улаже значајне напоре да побољша доступност дигиталних јавних сервиса грађанима и предузећима. Доступност дигиталних услуга се стално побољшава заједно са лакоћом приступа главним јавним услугама. Пандемија болести COVID-19 послужила је као акцелератор за шире прихватање и коришћење услуга е-управе од стране грађана и предузећа.

Република Србија је у априлу 2023. године усвојила Програм развоја е-управе са акционим планом за његово спровођење за период 2023–2025. Повећан је број база података повезаних са новим информационом системом државних служби, а број јавних услуга доступних на националном порталу е-управе (е-Управа) достиже бројку од 340. Број корисника портала е-Управа је преко 2,1 милион. Циљ је даљи развој инфраструктуре е-управе и услуга како би преко портала е-Управа било више доступних јавних дигиталних сервиса.

Поред континуиране надоградње портала е-Управа, Република Србија је усвојила Програм за поједностављење административних поступака и прописа, познат и као програм е-Папир, у циљу унапређења пословног окружења поједностављењем административних поступака и стварањем јединственог регистра административних поступака. е-Папир је добар пример како комбиновати процес поједностављивања административних поступака са њиховом дигитализацијом који се често посматрају одвојено. Регистар је покренут 2021. године, а до сада је поједностављено најмање 437 поступака и дигитализована 131 услуга јавне управе.

Доступност отворених података на Националном порталу отворених података достигла је 2.198 скупова података и 6.318 ресурса, а број институција које објављују податке на порталу је тренутно 111. Дефинисани су критеријуми за објављивање отворених података, означавање и организацију ради лакшег поновног коришћења, а скупови података су обезбеђени у машински читљивим форматима. Корисници могу да користе портал отворених података да би комуницирали са институцијама које објављују податке ако имају питања у вези са одређеним скупом података. Подаци са Националног портала отворених података се аутоматски објављују на Европском порталу отворених података. Међутим, Република Србија још увек није ускладила свој правни оквир са Директивом ЕУ о отвореним подацима и поновној употреби информација из јавног сектора.

Српски национални оквир за интероперабилност има за циљ модернизацију јавне управе и сматра интероперабилност кључном за развој информационог друштва. Кључни део приступа интероперабилности у Републици Србији је Систем за размену података државних органа (*GSB*) – заједнички комуникациони канал који повезује базе података јавне управе и омогућава безбедну размену информација. Број скупова података достигао је 61, укључујући и Централни регистар становништва. Унапређење интероперабилности и јачање државне инфраструктуре за размену података је приоритет, са даљим плановима за дигитализацију других регистара и њихову даљу интеграцију кроз успостављање мета регистра, који би омогућио аутоматску размену података унутар јавне управе, штедећи време предузећима кроз повећану примену начела „само једном”, који има за циљ да омогући да корисници дигиталних услуга само једном треба да доставе одређене информације јавној управи, које се затим деле између управа кроз интероперабилну мрежу за размену података.

Доступност електронских потписа, што је кључан фактор за дигиталне услуге које захтевају висок ниво потврде идентитета и аутентификације, побољшана је, и то кроз повећање броја сертификованих пружаоца квалификованих електронских сертификата, неопходних за е-потписе, као и кроз увођење електронских националних личних карата које садрже квалификоване електронске сертификате, али је број људи који користе електронски потпис и даље ограничен. Постоји 8 квалификованих пружалаца услуга од поверења који у потпуности послују у складу са поменутиим прописом. Такође, Република Србија је чланица *FESA* (Форума европских надзорних органа за пружаоце услуга од поверења) и веома је посвећена регионалној сарадњи у овој области. До сада су потписани међународни споразуми о признавању квалификованих услуга од поверења са Црном Гором и Републиком Северном Македонијом. Република Србија се ове године, као посматрач, придружила Стручној групи *eIDAS*-а која подржава алате потребне за примену Оквира за европски дигитални идентитет.

Такође, правни оквир за пружање јавних дигиталних услуга и коришћење е-потписа је ојачан доношењем два важна закона – Закона о електронској управи („Службени гласник РС” бр. 27/18) и Закона о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању („Службени гласник РС” бр. 94/17), који је у потпуности усклађен са Уредбом ЕУ о *eIDAS*-у и релевантним стандардима. Потребни су даљи напори како би се постигло потпуно усклађивање националних прописа у овој области са новим Оквиром за европски дигитални идентитет.

Сви напори е-управе довели су до тога да Република Србија заузме прво место у региону Западног Балкана у категорији *DESI*-а „Јавне дигиталне услуге”. Услуге е-управе користило је 40% корисника интернета у Републици Србији 2021. године, што је знатно изнад просека од 35 одсто за ЗБ. Република Србија се одлично показала када је реч о унапред попуњеним формуларима (79), као и пружању онлајн услуга како грађанима тако и предузећима. Република Србија је такође изнад просека за ЗБ у области отворених података. Упркос веома доброј регионалној позицији, у поређењу са ЕУ, Република Србија се у скоро свим посматраним показатељима у категорији „Јавне дигиталне услуге” показала горе од очекиваног.

Насупрот веома успешној дигиталној трансформацији државног сектора, већина српских предузећа и даље не успева да успешно користи предности дигитализације. Што се тиче основних дигиталних технологија, 22% предузећа је имало систем за управљање ресурсима предузећа за електронско дељење информација у 2021. години, а 16% је користило друштвене медије у пословне сврхе. Ове бројке су знатно испод просека за ЗБ. Стопе усвајања напредних дигиталних технологија су такође ниске: забележено је да 1% предузећа користи вештачку интелигенцију, а 4% велике податке. Много боља ситуација је уочљива када је реч о употреби рачунарства у облаку, пошто је забележено да 22% предузећа користи облак, што је изнад просека од 16% за ЗБ. Поред тога, забележено је да је 58% предузећа успело да смањи свој утицај на животну средину коришћењем ИКТ. У сегменту МСП, скоро

половина МСП има бар основни ниво дигиталног интензитета, што је знатно изнад просека од 35% за ЗБ. Двадесет шест посто МСП је остварило продају путем интернета, али је забележено да је само 3% остварило продају купцима из ЕУ у 2021. години.

Република Србија је у претходном периоду убрзано спроводила програме и стратегије које подржавају дигитализацију пословања, укључујући е-трговину, за које се очекује да ће имати даљи позитиван утицај на унапређење дигиталне трансформације пословања у Републици Србији. Један од циљева Стратегије индустријске политике за период 2021–2030 је унапређена дигитализација индустрије која ће се постићи кроз промоцију индустријске дигиталне трансформације, програме едукације и саветовања компанија о примени дигиталних решења у индустрији, подстицајне програме подршке индустријској дигиталној трансформацији, повећање доступности финансијских инструмената за индустријску дигитализацију и иновације и обезбеђивање адекватног нивоа дигиталне безбедности. Стратегија паметне специјализације за период 2020–2027 препознаје ИКТ индустрију као приоритет, будући да је то индустрија која најбрже расте у Републици Србији, а циљеви постављени за ИКТ су усмерени на подршку новим решењима користећи велике податке, пословну аналитику, рачунарство у облаку, интернет ствари, уграђене системе, вештачку интелигенцију и технологију ланаца блокова (енгл. *blockchain*). Нарочито су важна ИКТ решења која би требало применити да би се унапредила јавна управа и стратешко доношење одлука. Стратегија развоја вештачке интелигенције (2020–2025) је покренута са општим циљем да се олакша коришћење вештачке интелигенције у корист привредног раста, запошљавања и побољшања квалитета живота. Посебни циљеви стратегије су развој образовања усмереног на потребе савременог друштва и привреде, који су условљени унапређењем вештачке интелигенције, развој науке и иновација у области вештачке интелигенције и њено спровођење, развој привреде засноване на вештачкој интелигенцији (где је ово кључна компетенција и где се користи у различитим индустријским гранама), унапређење претпоставки за развој вештачке интелигенције и услуга јавног сектора кроз увођење вештачке интелигенције и етичку и безбедну примену вештачке интелигенције. Најзначајнија достигнућа Стратегије су стварање Истраживачко-развојног института за вештачку интелигенцију Србије, увођење мастер образовних програма за вештачку интелигенцију на три универзитета у Републици Србији и успостављање Националне платформе за вештачку интелигенцију у Државном дата центру у Крагујевцу. Још један важан помак је оснивање Центра за четврту индустријску револуцију који је фокусиран на вештачку интелигенцију и биоинжењеринг.

Република Србија је у априлу 2023. усвојила Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције, засноване на Унесковој препоруци о етици система вештачке интелигенције, с циљем да се ускладе са смерницама ЕУ о етичкој употреби вештачке интелигенције.

Даљи кораци у домену вештачке интелигенције подразумевају доношење закона који се односи на вештачку интелигенцију заснованог на приступу високог ризика.

Република Србија ће у току 2025. године бити једна од две државе које копредседавају Глобалним партнерством за вештачку интелигенцију (*GPAI*). Други копредседавајући биће изабран на Пленарној седници *GPAI*, која ће бити одржана до краја ове године. Као будући председавајући Република Србија организује и Самит *GPAI* где ће бити одржана седница Савета као највишег представничког органа *GPAI* на министарском нивоу и то по први пут у саставу који броји 45 чланица укључујући и све земље чланице ОЕЦД.

Још један сектор који пролази кроз бројне дигиталне промене како би подржао прелаз на чистију, зеленију и паметнију мобилност, у складу са циљевима регулаторног оквира ЕУ, јесте сектор транспорта. Ефикасност транспорта робе је кључ за конкурентност сектора транспорта, привреде и функционисања домаћег тржишта. Из тог разлога, веома је важно успоставити национални правни оквир у овој области који подржава прихватање електронских формата без ограничења које стварају ручно писани потписи и/или печати. Електронске информације о транспорту робе треба да буду прихваћене од стране надлежних органа као потпуни еквивалент папирних докумената за све видове транспорта у случају да предузећа одлуче да ове податке достављају електронским путем.

Људски капитал

Иако је Република Србија успела да успешно преброди утицај кризе проузроковане болешћу COVID-19 и притиске инфлације у одржавању стабилног раста стопе запослености, као и прогресивног смањења стопе младих људи који нису запослени, нису у образовном систему или нити су на обуци,

она је и даље испод просека ЕУ.² Одговор на ове изазове и убрзање развоја људског капитала у Републици Србији је вишеструко питање које захтева заједничке напоре и широк спектар актера.

Република Србија је прихватила изазов спровођења Гаранције за младе. Кроз први План имплементације Гаранције за младе који покрива период 2023–2026. године, Република Србија је увидела да запошљавање и неактивност младих остају значајна питања. Планом је прецизирано да је 17,1% младих од 15 до 29 година незапослено, што је знатно више од просека ЕУ од 11,2%.³ Чак и поред потребе да сустигне европске стопе, Република Србија је препознала да је за користи од спровођења Гаранције потребан рад у фазама, утврђивање редоследа мапирања потреба и капацитета, спровођење активности досезања, припрема услуга и квалитетних понуда и пилотирање/спровођење стварне услуге младима. Да би се то успешно урадило, потребно је значајно повећање финансијских и људских ресурса, као и реформе у стварним средствима која стимулишу резултате на тржишту рада, како би се младима у Републици Србији пружиле праве понуде, имајући у виду диспаратите и специфичности са којима се суочавају осетљиве групе попут девојака које припадају категорији *NEET* и мањинске групе попут Рома.⁴ Национална служба за запошљавање треба да развије саветодавне капацитете како би се на најбољи могући начин ускладила са потенцијалом лица која траже посао. ИПА финансирање је подржало развој ових ресурса, као и неопходне активности досезања како би млади људи били регистровани, али би додатна подршка могла пружити прави подстицај за даље убрзање.

Европска комисија је више пута, као и у последњем Извештају о Србији⁵, утврдила да квалитет и релевантност образовања и обуке не задовољавају у потпуности потребе тржишта рада. Подржана Стратегијом развоја образовања за коју је предвиђено да се спроводи до 2030. године, Република Србија је преузела задатак даљег развоја ових система, препознајући потребу да се ангажује на свим нивоима образовања. Република Србија значајно заостаје за просечним стопама похађања предшколских установа у ЕУ.⁶ Стратегија ово препознаје као проблем недостатка инфраструктуре, недовољно модернизованих наставних програма, као и потребу да се боље предоче предности предшколског васпитања и образовања, нарочито за маргинализоване заједнице. Према налазима спољне евалуације, близу 30% свих основних и средњих школа у Републици Србији не испуњава задовољавајуће стандарде квалитета. Ово је такође препознато као проблем недостатка инфраструктуре, изазов развоја праксе подучавања и учења, као и потреба да се даље ради са наставницима како би они били добро опремљени за рад са ученицима у модерним учионицама. Република Србија је идентификовала нове, иновативне механизме за боље ангажовање ученика и помогла им да постигну боље резултате кроз концепте као што су практично учење засновано на науци, узајамно учење и професионална оријентација, али захтева више улагања да би се ови концепти применили у школама. Очекује се да ће ови механизми утицати на структурне изазове, као што је одлив мозга који је све већа брига за предузећа и привредни раст.

Тренутни стратешки оквир такође предвиђа амбициозне циљеве и фокусиране мере усмерене на мањине, жене и Роме.

² Последњи годишњи подаци за 2023. годину показују да је Србију за 5,7% испод просека ЕУ-27 у погледу стопе запослености (за старосну групу 20–64) и стопе *NEET*-а (за узраст 15–24) за 1,2% више од просека за ЕУ-27 - https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipslm90/default/table?lang=en&category=t_educ.t_educ_outc, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/240003020301?languageCode=sr-Cyrl>.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_a_custom_10714870/default/table?lang=en

⁴ Подаци званичне Анкете о радној снази за 2023. годину показују да је међу женама од 15 до 29 година стопа *NEET*-а 2,6% већа него код мушкараца, што одражава разлике на нивоу ЕУ – <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/240003020301?languageCode=sr-Cyrl>. Анкета о радној снази не даје податке за Роме или друге националне мањине, али ће Национална служба за запошљавање спровести посебно истраживање, као део процеса регистрације током спровођења Гаранције за младе, на основу добровољног изражавања етничког/националног идентитета.

⁵ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/9198cd1a-c8c9-4973-90ac-b6ba6bd72b53_en?filename=SWD_2023_695_Serbia.pdf

⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_childhood_education_statistics

Обезбеђивање кључне везе са развојем тржишта рада је значајно достигнуће које је образовни систем постигао у развоју стандарда квалификација. Република Србија је преузела свеобухватан изазов спровођења реформе студијских програма на свим нивоима образовања, укључујући стручно образовање и обуку, како би обезбедила постизање стандарда квалификација. Овај процес захтева даље, опсежне консултације и аналитички рад са кључним заинтересованим странама како би се креирала права средства за потпуну интеграцију. Напори у овој области захтевају свеобухватну перспективу која узима у обзир не само ученике у формалном окружењу, већ и ученике у перспективи целоживотног учења које је флексибилно према потребама модерног тржишта рада.

Основе

Организовани криминал је данас једна од најсложенијих и најопаснијих претњи по безбедност Републике Србије, економску стабилност и безбедност грађана и њихове имовине. Вишеструки облици његовог испољавања, инфилтрација у различите сфере друштвеног живота са изузетно деструктивним потенцијалом, финансијском моћи њених носилаца и сталном тежњом да се та моћ увећа, транснационални и трансконтинентални карактер, насилно деловање и системске последице у виду корупције и прања новца, стално упозоравају на опасности које подједнако прете свим друштвима, институцијама и грађанима.

Услед промењених глобалних и других околности, променила се природа терористичких претњи и деловања, што подразумева повезаност терористичких група и организација са организованим криминалом, посебно у функцији финансирања тероризма.

Република Србија се суочава са специфичним ризиком од тероризма у виду опасности од терористичке инфилтрације у условима прилива нерегуларних миграната, који углавном долазе из ратом захваћених земаља, повећавајући могућност да своје радикалне циљеве реализују не само у државама одредишта, већ и у транзитним државама. Поред тога, незаконита трговина и кријумчарење ватреног оружја, као и његово недозвољено поседовање, доприносе угрожавању безбедности у Републици Србији и директно су повезани са потенцијалним извршењем најтежих кривичних дела.

Утицај незаконите трговине и поседовања малокалибарског и лаког оружја (*SALW*) ствара претњу по безбедност и сигурност у Републици Србији. *SALW* доприноси ширењу криминала и озбиљног организованог криминала тако што делује као покретач насиља, претећег понашања и тероризма. Он такође има сличан негативан ефекат на мере изградње поверења у држави и као претња у контексту родно заснованог насиља. Има негативан утицај на жене и децу.

Такође, Република Србија и даље у великој мери представља државу порекла, транзита и крајње дестинације жртава трговине људима. Унутрашња трговина са домаћим грађанима као жртвама је доминантна. Изложени су разним облицима експлоатације, али преовладава сексуална експлоатација, која највише погађа малолетнице. Осим тога, постоје и други облици експлоатације – принудни брак, принудни рад, просјачење и принуда на вршење кривичних дела.

Када је реч о унутрашњим пословима, будући Закон о унутрашњим пословима биће донет како би се повећала ефикасност, аутономија и учинковитост полиције.

Мере у оквиру подобласти „Борба против организованог криминала” имаће за циљ јачање нормативног оквира, нарочито Закон о унутрашњим пословима, Кривични законик и нови закон који се односи на сузбијање и превенцију трговине људима.

Нацрт закона о унутрашњим пословима има за циљ да створи законске предуслове за аутономију полиције од Министарства унутрашњих послова током предистражних и истражних фаза. Такође има за циљ да обезбеди услове за превенцију мучења и понижавајућих поступака и да контролише ставове према лицима лишеним слободе, након спровођења препорука Комитета за спречавање мучења (*CPT*).

Променама Кривичног законика створиће се правна претпоставка да се истраге за кривично дело илегалне трговине оружјем спроводe на ефикасан начин и у складу са одредбама Конвенције УН о транснационалном организованом криминалу и Додатног протокола о ватреном оружју.

Нови Закон о оружју и муницији имаће за циљ усклађивање са одредбом из Директиве ЕУ (ЕУ) 2021/555 којом се дефинишу минимални стандарди у погледу набавке и поседовања ватреног оружја од стране цивила, коју државе чланице ЕУ морају да примењују у свом националном правном систему.

Закон о сузбијању и превенцији трговине људима је први закон у Републици Србији којим ће свеобухватно бити решени сви правни и процедурални недостаци у овој области и створени законски предуслови за боље процедуралне гаранције, заштиту и гарантовање људских права свих учесника у кривичном поступку, са фокусом на заштиту жртава трговине људима.

Заједно са тим, следећи скуп мера посвећен је унапређењу оквира јавне политике у области *SALW*, како би се створили предуслови и средњорочни планови за унапређење координације политика, бољу координацију, одговор и реаговање међу државним органима надлежним за борбу против илегалне трговине и поседовања *SALW* и успостављању праћења животног циклуса оружја, од производње до уништења, како би се спречило неправилно коришћење и прелазак из легалног у нелегално поседовање.

Мере у оквиру подобласти „Безбедност и миграције” имаће за циљ јачање стратешког оквира у области БПТ/ССНЕ у циљу суочавања са свим облицима насилног екстремизма, радикализације и терористичких претњи уз спречавање регрутовања и ефикасно кривично гоњење држављана Републике Србије који су „страни борци” на територији треће државе.

Такође, скуп реформских мера има за циљ да дефинише документа у виду стандардних оперативних процедура, упутстава и механизма који ће превентивно деловати како би се смањила могућност терористичког акта, креирао систем за рано упозоравање у случају могуће радикализације и креирали планови за ванредне ситуације ради одговора и управљања последицама терористичког акта.

С обзиром на наведене информације, узимајући у обзир процес проширења, све мере и реформе у великој мери одражавају реформу садржану у Оквиру за преговоре о приступању Републике Србије у оквиру Поглавља 24.

Узимајући у обзир да је безбедност предуслов за привредни раст, спровођење мера и реформи значајно ће унапредити безбедност Републике Србије, Западног Балкана и Европске уније, и подстаћи привредни развој.

Законодавни и институционални оквир Републике Србије у области **основних права** углавном је успостављен. Нове стратегије и акциони планови о родној равноправности, забрани дискриминације и укључивању Рома усвојени су и сада се спроводе. Република Србија ће наставити са радом на новом акционом плану за остваривање права националних мањина. Ово ће помоћи да се постигне конкретно побољшање у ефективном остваривању права појединаца који припадају националним мањинама и бољем прикупљању података у држави. Борба против насиља над женама и насиља у породици један је од приоритетних циљева Владе Србије. У протеклом периоду остварен је значајан напредак у погледу превенције и заштите од родно заснованог насиља над женама и насиља у породици, у оквиру целокупне политике родне равноправности, чије спровођење је прописано Уставом Републике Србије. Што се тиче слободе изражавања, Република Србија остаје посвећена даљем јачању правног оквира који би довео до конкретног побољшања у области слободе изражавања. Ојачани правни оквир треба да обухвати нове правне инструменте и правне тековине ЕУ, као и релевантне нове европске стандарде, узимајући у обзир потребу правовременог укључивања свих релевантних заинтересованих страна цивилног друштва у предвиђене процесе јавне политике.

Република Србија је такође напредовала у **борби против организованог криминала**. Неопходно је радити на унапређењу капацитета у области вођења истрага о прању новца, финансијских истрага и јачању капацитета у овој области према стандардима ЕУ и међународним стандардима, а све у циљу постизања уверљивих резултата у овим областима.

Република Србија је остварила добар напредак у припреми за борбу **против корупције**. Република Србија је предузела кораке у вези са препорукама Групе држава Савета Европе за борбу против корупције (*GRECO*). Национална стратегија за борбу против корупције за период 2024-2028. године усвојена је од стране Владе дана 25. јула 2024. године. Усвајање акционог плана уследиће у року од 90 дана од дана усвајања Националне стратегије у складу са одредбама Закона о планском систему Републике Србије. Након тога, Република Србија треба да успостави делотворан координациони механизам како би се операционализовали циљеви политике у вези са спречавањем и сузбијањем и темељно решавало питање корупције. Република Србија у потпуности разуме потребу да се обезбеди свеобухватно и системско планирање и регулисање процеса за борбу против корупције. Корупција је негативна друштвена појава која значајно нарушава темеље друштвеног поретка, грађанске слободе,

начело демократије и основна људска права. Процеси који доводе до појаве коруптивног окружења трају дуго, а у регионима попут Западног Балкана повезани су са сукобима, политичким променама, слабљењем економског система, моделима економске приватизације, банкротима и другим трансформацијама државног власништва и у општијем смислу са свим другим облицима транзиционих политика. Правни и економски аспекти корупције се манифестују као низ правила и процедура које могу бити погодне за приватне интересе по цену јавних интереса. Стога ће стратешки оквир помоћи Републици Србији да спречи, сузбије, каналише и бори се против ризика и неправилности које системски проистичу из коруптивног понашања пре него што прерасту у теже облике, попут вршења кривичних дела. Међутим, провера пријава имовине, као и примена правила и надзор над финансирањем политичких партија и кампања и даље представљају слабости у закону и пракси, док недостаци постоје и у ограниченом обиму правила Републике Србије о лобирању, сукобу интереса, заштити узбуњивача и јавним набавкама.

У Републици Србији је у протеклим годинама забележен континуирани пораст броја истрага корупције, као и правоснажних пресуда за случајеве корупције на високом нивоу. Међутим, постоји потреба за проактивнијим кривичним истрагама, укључујући и против осумњичених за корупцију који су блиски политичким и економским центрима моћи, и планирањем привременог одузимања и систематским праћењем токова новца, чији је циљ не само повраћај имовине, већ и прикупљање посредних доказа о незаконитом богаћењу. Ово би могло да подстакне повећање броја учинковитих оптужница и повећање обима предмета у вези са правоснажним одузимањем имовине.

Усвајање **стратешког оквира за правосуђе** мотивисано је, између осталог, потребом да се обезбеди свеобухватан и структуриран план за обезбеђење подршке реформским активностима у области правосуђа, заснованим на реформским циљевима и мерама предвиђеним Стратегијом развоја правосуђа а детаљније обрађеним у АП 23, Стратегији људских ресурса у правосуђу за период 2022–2026 и Стратегији развоја ИКТ за период 2022–2027. Независно, непристрасно, одговорно, компетентно и ефикасно правосуђе у Републици Србији је предуслов за суочавање са свакодневним изазовима транзиције и глобализације. Дакле, његова модернизација, кроз стратешки оквир и примену креативних нормативних и организационих решења и отвореност према јавности, представља најбољи одговор на висок степен сложености и динамичан квалитет друштвених односа у савременом свету и потребе информационог друштва. Ово такође захтева да носиоци судијских функција и запослени у правосуђу поседују релевантне компетенције, знања и вештине како би обезбедили пуну примену начела законитости и предвидивости, уз примену савремених метода рада и информационо-комуникационих технологија, које су потребне за делотворан, ефикасан и економичан рад правосуђа.

Борба против организованог криминала, управљање безбедношћу и миграцијама

Имајући у виду да је безбедност предуслов за привредни раст, Република Србија је у последњих неколико година почела да развија свој стратешки оквир ради спровођења различитих политика у овој области са циљем смањења укупне стопе криминала и спречавања потенцијалних терористичких напада на нашој територији.

Уз унапређења у стратешком оквиру, усвојени су и нови закони и подзаконски акти, у циљу унапређења регулаторног оквира и успостављања јасне и конзистентне казнене политике усмерене према учиниоцима најтежих кривичних дела.

Када је у питању постојећи нормативни оквир у области борбе против организованог криминала, поред Устава Републике Србије, нормативни оквир Републике Србије који се односи на борбу против организованог криминала обухвата и следеће законе: Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Закон о полицији, Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова, Закон о Безбедносно-информативној агенцији, Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и Закон о тајности података.

Такође, Министарство унутрашњих послова је усвојило **Упутство о класификацији и регистрацији организованих криминалних група**, 25. маја 2022. године, као и нову процену *SOCTA 2023*, која ће обухватити наредне четири године и утврдити јасне смернице за оперативно деловање и проактиван систем у одређивању приоритета вођења истрага у кључним областима криминала и стандардизовању

методологије и праксе. Поред тога, формирана је посебна организациона јединица у Министарству унутрашњих послова која се бави мапирањем криминала.

Република Србија ефикасно примењује *SOCTA* методологију, како би развила стратешку слику ризика и претњи повезаних са организованим криминалом на својој територији и користи *SOCTA* за постављање оперативних приоритета за борбу против организованог криминала.

SOCTA је стратешки извештај израђен путем научних метода анализе и прогнозе, са циљем да се створи објективна основа за доношење релевантних стратешких и оперативних одлука којима ће се унапредити нормативни и институционални капацитети МУП и других органа за спровођење закона и постићи већи ниво заштите основних права и слободе свих грађана у Републици Србији. Република Србија је прву процену *SOCTA* усвојила 2015. године, у сарадњи са ОЦД-ом у Републици Србији, односно БЦБП и *SOCTA 2019* за четворогодишњи период, заједно са средњорочним прегледом из *SOCTA 19*.

У циљу реализације циљева дефинисаних у процени *SOCTA* Министарство унутрашњих послова израдило је Стратешки план полиције који допуњава циљ у националној процени *SOCTA*, у складу са Стратешком проценом јавне безбедности и чланом 24. Закона о полицији.

Саставни део Стратешког плана полиције, у потпоглављу које се односи на организован криминал је Акциони план за спровођење документа из *SOCTA 19*.

Стратешка процена јавне безбедности у Републици Србији представља криминалистичко-обавештајне информације, засноване на примени ПОМ модела у Републици Србији.

Стратешка процена јавне безбедности за период 2022–2025, даје преглед стања и кретања јавне безбедности, идентификује кључне безбедносне претње и ризике, предлаже стратешке приоритете у раду полиције и за сваки од приоритета даје пројекцију кретања и препоруке у погледу криминалистичко-обавештајног и оперативног рада, превентивних мера за јачање капацитета, (нормативних, кадровских и техничких) и унапређења сарадње на националном и међународном нивоу.

У оквиру Стратешког плана полиције дефинисане су активности по принципима и стандардима ПОМ модела, који је прописан чланом 34. Закона о полицији, а који ефективно усмерава рад полиције у суочавању са најозбиљнијим безбедносним проблемима.

У циљу реализације активности дефинисаних наведеним документима, МУП је формирао Стратешку радну групу – СРГ која на годишњем нивоу бележи достигнућа српске полиције, за тај период и у складу са закључцима СРГ креира основу за припрему новог Стратешког плана полиције.

Сви закључци, који су резултат СРГ, израђени су као резултат Оперативних извештаја, који се спровode кроз ПОМ модел и кроз које полиција Републике Србије дефинише безбедносне приоритете и оперативно планирање за наредну годину. Приоритети и повезани ризици дефинисани у оквиру процене *SOCTA*: дрога, трговина људима, нерегуларне миграције, трговина људима, разбојништво/пљачка, зеленашење и изнуда, моторна возила, оружје, привредни криминал, прање новца, корупција, сајбер криминал, организоване криминалне групе.

Што се тиче оружја и муниције, ова област је регулисана следећим законским оквиром: Законом о оружју и муницији, заједно са Законом о испитивању, жигосању и обележавању оружја, направа и муниције, Законом о извозу и увозу наоружања и војне опреме, Законом о извозу и увозу робе двоструке намене, Законом о производњи и промету наоружања и војне опреме, Законом о промету експлозивних материја, Законом о детективској делатности, Законом о приватном обезбеђењу, Законом о дивљачи и ловству, Законом о општем управном поступку, Законом о полицији, Кривичним закоником и Закоником о кривичном поступку.

На основу ових закона донети су **следећи подзаконски акти из области контроле малокалибарског и лаког оружја**: Уредба о минималним техничким условима за обавезне уградње система техничке заштите у банкама и другим финансијским организацијама, Уредба о ближим критеријумима за одређивање обавезно обезбеђених објеката и начину вршења послова њихове заштите, Правилник о обуци у руковању ватреним оружјем, условима за бављење поправљањем и преправљањем оружја и прометом оружја и муниције, Правилник о програмима и начину спровођења обуке за вршење послова приватног обезбеђења, Правилник о ближим условима које морају да испуне правна и физичка лица за

спровођење стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења, Правилник о боји и саставним деловима униформе службеника обезбеђења, Правилник о начину вршења послова техничке заштите и коришћења техничких средстава, Правилник о начину полагања стручног испита за вршење послова приватног обезбеђења, висини трошкова организовања и спровођења испита и садржини и начину вођења евиденција, Правилник о начину вођења Регистра лица овлашћених за обављање послова извоза и увоза наоружања и војне опреме, брокерских услуга и техничке помоћи, Правилник о начину употребе средстава принуде у вршењу послова приватног обезбеђења, Правилник о програму обуке и оспособљавања лица за вршење детективских послова, начину спровођења обуке и оспособљавања и полагања стручног испита за детектива, Правилник о пословном простору за обављање детективске делатности, физичко-техничким мерама за чување збирки података и других евиденција, Правилник о поступку обезбеђивања оружја за службу, Правилник о евиденцијама које воде правна лица и предузетници, Правилник о садржини, изгледу и начину употребе детективске легитимације, Правилник о садржини, изгледу и начину употребе легитимације службеника приватног обезбеђења, Правилник о просторно-техничким условима за безбедно смештање и чување оружја и муниције, Правилник о начину вођења и обрасцима евиденција о оружју и муницији које воде надлежни органи, Правилник о поступку издавања, изгледу и садржини образаца и исправа о оружју предвиђених Законом о оружју и муницији, Правилник о утврђивању здравствене способности физичких лица за држање и ношење оружја, Правилник о онеспособљавању оружја, Правилник о начину вршења провера приликом испитивања, обележавања, појединачног испитивања или хомологације оружја, контроле типа муниције, испитивања онеспособљеног оружја и оружја коме је трајно промењена намена у цивилно, као и изглед ознака и жигова, Правилник о обавезама царинских органа у поступку извоза, увоза и транзита наоружања и војне опреме, Правилник о изгледу евиденција Агенција за испитивање, жигосање и обележавање оружја, направа и муниције.

Када је у питању национални нормативни оквир у области управљања миграцијама, Закон о странцима, Закон о азилу и привременој заштити, Закон о граничној контроли и Закон о управљању миграцијама чине нормативни оквир у области управљања миграцијама и политике азила, Закон о социјалној заштити и Породични закон дају нормативни оквир који регулише социјалну политику, организацију и рад социјалних служби, надлежности у социјалним службама и заштити деце, старатељство, усвојење и хранитељство.

С друге стране, образовне политике су регулисане Законом о основама система образовања и васпитања. У области здравствене заштите, нормативни оквир је прописан Законом о здравственој заштити, док су питања запошљавања странаца регулисана Законом о запошљавању странаца и Кривичним закоником.

У вези са Законом о странцима, на снази су следећи подзаконски акти: Правилник о кућном реду и правилима боравка у прихватилишту за странце, Правилник о изгледу обрасца о одбијању уласка у Републику Србију, о изгледу обрасца о одобрењу уласка у Републику Србију и начину уноса података о одбијању уласка у путну исправу странца, са следећим обрасцима: Одлука о одбијању уласка у Републику Србију и Одлука о одобравању уласка у Републику Србију, Правилник о изгледу печата забране уласка и начину уношења забране уласка у страну путну исправу, Правилник о изгледу обрасца о одбијању захтева за издавање визе на граничном прелазу и о изгледу обрасца о одбијању захтева за продужење рока важења визе, са следећим обрасцима: Одлука о одбијању захтева за визу на граничном прелазу и Одлука о одбијању захтева за продужење рока важења визе, Правилник о ближим условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије, Правилник о изгледу и начину уношења обавезног боравка у путну исправу странца, са обрасцем налепнице обавезног боравка, Правилник о изгледу обрасца и поступку издавања путног листа за странца са обрасцем путног листа за странца, Правилник о изгледу обрасца пријаве боравишта и начину пријављивања боравишта странца, адресе становања, промене адресе становања, пријави и одјаве пребивалишта странца, са следећим обрасцима: Пријава боравишта странца, Пријава промене адресе становања и Пријава промене адресе пребивалишта странца, Правилник о визама, са следећим: Образац за уношење визе, захтев за издавање визе, штамбил за пријем захтева визе, одлука о одбијању захтева за издавање визе, одлука о укидању или поништавању визе, Правилник о изгледу обрасца и поступку издавање личне карте за странца и привремене личне карте за странца, Уредба о ближим условима за одбијању уласка странца у Републику Србију, Правилник о ближим условима и начину спровођења предлога за изрицање забране уласка странца и надзора и контроле странца приликом уласка и кретања преко територије Републике Србије, Правилник о изгледу обрасца захтева за издавање посебне личне карте,

изгледу обрасца посебне личне карте и поступку издавања посебне личне карте. Такође, Уредба о критеријумима за одређивање категорија странаца и категоријама странаца којима се привремени боравак у Републици Србији може одобрити независно од основа за одобрење привременог боравак.

Подзаконски акти донети након усвајања Закона о изменама и допунама Закона о странцима и Закона о изменама и допунама Закона о запошљавању странаца: Правилник о издавању јединствене дозволе са обрасцем изгледа биометријске картице Дозвола за привремени боравак и рад (јединствена дозвола), Правилник о одобравању привременог боравак са обрасцем Захтев за одобрење привременог боравак и обрасцем изгледа биометријске картице Дозвола за привремени боравак, Правилник о одобравању сталног настањења са обрасцем Захтев за одобрење сталног настањења у Републици Србији, Правилник о подношењу захтева за стално настањење електронским путем. Изменама и допунама Закона о странцима прописано је издавање биометријских картица дозволе за привремени боравак странцима, односно јединствене дозволе за привремени и боравак рад, национално законодавство је усклађено са Уредбом Европске уније број 2017/1954 о измени Уредбе Савета ЕЗ 1030/2002 о утврђивању јединственог обрасца боравишних дозвола за држављане трећих земаља.

Осим тога, изменама Кривичног законика из 2016. године измењен је и члан 350. (кривично дело „Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи”). Изменама Кривичног законика из 2016. године у члану 350. прописан је већи распон запређене казне затвора за учиниоца који омогући недозвољен прелазак границе, неовлашћени боравак или транзит кроз Републику Србију од раније прописаних 6 месеци до 1 године, на 1 до 8 година за основни облик кривичног дела. За квалификовани облик кривичног дела прописана казна се повећава са 1–10 година на 2–12 година затвора. За организовани облик овог кривичног дела прописана казна је повећана са 3–12 година на 3–15 година затвора.

Када је у питању национални нормативни оквир у области борбе против тероризма, Република Србија је потписала 15 међународних правних инструмената (конвенција) за борбу против тероризма, што је чини једном од водећих земаља у Уједињеним нацијама по броју ратификованих универзалних антитерористичких инструмената. Постојећи правни оквир у Републици Србији, који регулише борбу против тероризма (превенција и сузбијање), у великој мери је усклађен и са међународним стандардима, нормама и правним тековинама.

У вези са наведеним, на снази су следећи закони: Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Закон о полицији, Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о одговорности правних лица за кривична дела, Закон о извршењу кривичних санкција, Закон о међународним мерама ограничавања, Закон о заплени и одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Закон о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о критичној инфраструктури, Закон о националној бази података за спречавање и борбу против тероризма.

Закон о критичној инфраструктури усвојен је 2018. године, као и Уредба о критеријумима за идентификацију критичне инфраструктуре и начину извештавања о критичној инфраструктури Републике Србије.

Друга два подзаконска акта, Правилник о начину полагања испита за официра за везу и Упутство о методологији, начину израде и садржају плана безбедности оператера биће ревидирани у наредном периоду у складу са новим прописима ЕУ, уз подршку стручњака и пројекта „Јачање заштите јавних простора и критичне инфраструктуре”.

Република Србија је у оба процеса увек стављала акценат на заштиту људских права и заштиту жртава учинилаца кривичних дела.

Реформе предвиђене Реформском агендом имају за циљ да реше неке од главних изазова са којима се Република Србија још увек суочава у области борбе против тешког и организованог криминала, као и да значајно допринесу новом стратешком и нормативном оквиру, који ће бити у складу са политикама ЕУ у одговарајућим областима, као и у складу са правним тековинама ЕУ и међународним стандардима у области правде, слободе и безбедности.

Утицај циљева Реформске агенде значајно ће допринети побољшању биланса резултата у вези са случајевима организованог криминала, али и допринети укупној регионалној сарадњи и регионалној

стабилности и безбедности, имајући у виду да ће стратешки документи и нормативни оквир бити ажурирани у циљу постизања високог нивоа усклађености са политикама ЕУ и правним тековинама ЕУ.

2 ЦИЉЕВИ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ

У области **пословног окружења и развоја приватног сектора**, Република Србија се суочава са одређеним изазовима чијим решавањем ће се бавити Реформска агенда, на основу три подобласти: Пословно окружење, развој приватног сектора и конкурентност пословног сектора.

Прву подобласт, **Пословно окружење**, чине реформске мере које имају за циљ унапређење ефикасног управљања пословним субјектима у власништву Републике Србије, као и унапређење општег управљања капиталним пројектима. Професионалним и одговорним управљањем предузећима у државном власништву биће ефикасно заштићена и одржана вредност портфолија предузећа у државном власништву. Циљ је добро успостављен систем доброг корпоративног управљања у предузећима у државном власништву који ће допринети економској ефикасности и повећати његову конкурентност. Поред тога, нормативни оквир који уређује поступак припреме, оцене праћења капиталних пројеката, имаће непосредне импликације на делотворно и ефикасно управљање јавним средствима, тако што његова примена омогућава правилно дефинисање циљева, адекватну припрему и објективну оцену спремности капиталних пројеката, али и њихову адекватну реализацију, као и накнадну евалуацију постигнутих ефеката реализованог капиталног пројекта.

Друга подобласт, **Развој приватног сектора**, састоји се од реформских мера које имају за циљ унапређење инвестиционих и развојних могућности за предузетнике и приватни сектор кроз боље спровођење правила о државној помоћи и јавним набавкама, као и побољшану идентификацију парафискалних намета итд. Такође, ова подобласт обухвата реформске мере намењене развоју научног и иновационог екосистема неопходног за даљи развој економије засноване на знању, што ће се постићи повећањем инвестиција у истраживање и развој, истраживаче и иновативна привредна друштва, као и јачањем сарадње између научних и пословних заједница. Потпуно усклађивање са правним тековинама Европске уније у области истраживања и развоја и инвестирања у биотехнолошка стартап предузећа имаће општи позитиван утицај на развој приватног сектора, извоз и заустављање одлива мозгова. Коначно, ова област обухвата меру која ће допринети повећању предвидљивости пословног окружења кроз јачу укљученост пословне заједнице у процес унапређења правног оквира у вези са пословањем.

Трећа подобласт, **Конкурентност пословног сектора**, обухвата реформске мере усмерене на повећање конкурентности пољопривредног сектора усклађивањем релевантног националног законодавства у области безбедности хране, унапређење руралне јавне инфраструктуре и комасацију земљишта. Све предвиђене мере довешће до трансформације пољопривредног сектора, стабилног и одрживог система производње, повећања извоза и унапређења регионалног развоја.

Спровођењем поменутих свеобухватних структурних реформи, пословно окружење у Републици Србији биће побољшано унапређењем транспарентности, фискалне одговорности и пружањем подршке малим и средњим предузећима, што ће подстаћи економски раст и развој.

Област политике **Зелена и дигитална транзиција** састоји се од две подобласти: Трансформација сектора енергетике и Дигитализација.

Главни циљ прве подобласти је обезбеђивање **трансформације сектора енергетике** у складу са европским правилима којима се уређује сектор енергетике и осигурава процес декарбонизације, уз обезбеђивање енергетске безбедности. За сваки од поменутих изазова предложене су мере и конкретан временски распоред у циљу постизања специфичних циљева којима би се допринело остварењу главног циља тј. трансформацији сектора енергетике.

Један од главних циљева који треба постићи јесте интеграција енергетског тржишта Републике Србије са јединственим европским тржиштем, што би требало да буде резултат спровођења Реформске агенде и Уговора о Енергетској заједници. Како би се осигурало постизање овог циља, потребно је спровести правила ЕУ којима је уређен сектор енергетике. Поред правила из Трећег енергетског пакета која се односе на раздвајање и сертификацију, очекује се и спровођење Пакета за интеграцију тржишта

електричне енергије. Дефинисани и операционализовани региони представљају неопходан предуслов за спајање тржишта електричне енергије. Диверсификација снабдевања природним гасом и обезбеђивање сигурности снабдевања је такође један од циљева којим се захтева више интерконекција са суседним државама чланицама ЕУ и уговорним странама Енергетске заједнице.

Други важан циљ јесте обезбеђивање приступачне цене електричне енергије. Циљ заштите потрошача, који обухвата смањење енергетског сиромаштва и унапређење мера за заштиту енергетски сиромашних и угрожених купаца, увек је био део енергетског троугла и било је неопходно да буде усклађен са циљевима за успостављање енергетског тржишта. Повећање цена електричне енергије како би се обезбедило покривање трошкова снабдевања требало би спровести имајући у виду потребу да се свим домаћинствима омогући приступачно снабдевање енергијом. Мониторинг овог процеса спроводи се у блиској сарадњи са ММФ-ом. Република Србија се у складу са најновијом формулацијом усаглашеном са ММФ-ом обавезала да користи ММФ мерило као индикатор у Реформској агенди, а у складу са договором у погледу цене електричне енергије.

Чак и нове измене Директиве о електричној енергији које су у завршној процедури за усвајање у Европском парламенту укључују услове за интервенције у погледу цена за крајње кориснике. Према томе, Република Србија задржава право да интервенише у погледу цена за крајње кориснике у складу са правним тековинама ЕУ и кроз усаглашене обавезе пружања јавних услуга.

Обезбеђивање праведне енергетске транзиције, без да ико буде запостављен, јесте још један важан циљ који прати реформски процес. Ово захтева осмишљавање управљања процесом транзиције и спровођење конкретних пројеката уз одговарајуће финансирање у регионима који зависе од рударства и производње електричне енергије из угља.

Производња електричне енергије из ОИЕ је циљ који захтева обезбеђивање неопходне флексибилности енергетског система, као и прелазак на чисте изворе енергије. Овим би се обезбедило постепено искључивање угља и смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште.

Осигуравање транспарентности у погледу цена емисија угљеника, као и подстицање декарбонизације сектора енергетике, захтева увођење цене угљеника и развој релевантног механизма у циљу приступања систему Европске уније за трговину емисијама по приступању ЕУ. Ово захтева спровођење поузданог, транспарентног и ефикасног *MRVA* система у складу са правилима ЕУ.

Коначно, уштеда енергије је још један од приоритета Републике Србије. Сада, када је законодавни оквир у складу са правилима ЕУ, спровођење принципа енергетске ефикасности и повећање расположивих средстава за реновирање објеката јесте још један циљ на који ће се Реформска агенда усмерити.

Друга подобласт, **Дигитализација**, и у наредним годинама ће бити кључни приоритет за Републику Србију.

Реформе утврђене Реформском агендом имају за циљ решавање неких од главних изазова који још увек постоје у овој подобласти и укључују развој сигурне и одрживе дигиталне инфраструктуре, укључујући увођење руралне широкопојасне и 5G мреже, даљу дигитализацију јавних услуга и административних процедура за грађане и предузећа, јачање дигиталних вештина и писмености, успостављање свеобухватног оквира за информациону безбедност и развој интелигентног транспортног система и *e-freight*.

Напредна, одржива и безбедна дигитална инфраструктура јесте један од основних елемената дигиталне трансформације. Правовремено и исплативо увођење мрежа веома високог капацитета, укључујући оптичке и 5G мреже, јесте главни циљ којим ће бити омогућене значајне економске могућности и конкурентска предност. Ово уједно чини основу будућих дигиталних услуга.

Да би се омогућио економичнији и бржи развој мрежа веома високог капацитета неопходна су значајна улагања, а кључну улогу у постизању овог циља имају различите мере којима је могуће убрзати, олакшати и смањити трошкове развоја мрежа веома високог капацитета. У недостатку државне интервенције многа рурална подручја би остала без мреже веома високог капацитета јер су трошкови увођења у тим подручјима знатно већи, а спремност крајњих корисника да плате за приступ широкопојасним услугама није довољна за покривање трошкова. То значи да, уколико све буде препуштено искључиво тржишном механизму, развојем мрежа веома високог капацитета никада неће

бити обухваћена територија читаве државе. Веома важан корак у овом процесу јесте преношење релевантних европских прописа из ове области у национално законодавство и успостављање регулаторног оквира којим се у обзир узимају примери најбоље праксе из земаља чланица ЕУ.

Мере које се користе да би се омогућио бржи и одрживи развој мрежа веома високог капацитета са нижим трошковима углавном обухватају заједничко коришћење постојеће инфраструктуре и омогућавање ефикаснијег увођења нове физичке инфраструктуре. Ове мере омогућавају вишеструке користи, као што су уштеда у трошковима и избегавање непотребног дуплирања инфраструктуре и оптимизација инвестирања у мреже веома високог капацитета. Такође, заједничким коришћењем инфраструктуре смањују се трошкови увођења инфраструктуре и омогућава инфраструктурна конкуренција, што има бројне позитивне ефекте у контексту крајњих корисника, укључујући могућност избора пружаоца мрежних услуга, бољи квалитет услуге и ниже малопродајне цене.

Сигурност мреже, посебно 5G мрежа, јесте још један веома важан аспект развоја дигиталне инфраструктуре. Циљ је успостављање координисаног европског приступа заснованог на заједничком скупу мера чији је циљ ублажавање главних ризика у погледу информационих безбедносних 5G мрежа који су идентификовани на националном и нивоу ЕУ. Пренос пакета инструмената ЕУ о информационој безбедности 5G мрежа у правни систем Републике Србије, пре распоређивања 5G мрежа, обезбедиће постојање мера (укључујући релевантна овлашћења за националне органе) за одговарајући и пропорционалан одговор на претходно идентификоване ризике, као и на могуће будуће ризике.

За даљу дигитализацију јавних услуга и административних процедура за предузећа и грађане веома важан корак јесте потпуно преношење у национално законодавство и спровођење новог оквира дигиталног идентитета ЕУ, као и потписивање и спровођење Споразума о узајамном признавању (СВП) услуга од поверења са другим партнерима у оквиру Западног Балкана и учешће у прекограничним и интероперабилним пројектима о балканском новчанику дигиталног идентитета и ЕУ новчанику дигиталног идентитета. Овим би требало успоставити безбедан, интероперабилан и једноставан систем дигиталних идентитета за грађане и становнике Републике Србије. Такође, овим ће бити омогућен универзални приступ дигиталним идентитетима, што ће довести до инклузивнијег дигиталног тржишта. Овим оквиром ће бити проширена употреба дигиталних идентитета у услугама јавног сектора, али и омогућен сигуран и лак приступ широком спектру других услуга, укључујући банкарство, образовање и здравствену заштиту, чиме ће такође бити унапређена погодност и ефикасност дигиталних услуга у приватном сектору. Такође ће бити подстакнуте иновације прихватањем и подстицањем употребе нових технологија у областима електронске идентификације и услуга од поверења. Овај оквир има за циљ и да буде довољно флексибилан како би се прилагодио будућем технолошком напретку и променама у дигиталном свету.

Нова решења у области дигиталног идентитета треба да буду инклузивна и доступна свима, без обзира на техничку стручност или приступ технологији. Нова технолошка решења биће интероперабилна са онима у државама чланицама ЕУ, што би требало да олакша несметан приступ услугама преко граница. Осим тога, ова реформа треба да обезбеди малим и средњим предузећима алате и стандарде за побољшање пословања, смањење трошкова, побољшање безбедности и истраживање нових тржишних могућности. Ова подршка је кључна за раст и конкурентност малих и средњих предузећа у дигиталној економији.

Додатне јавне дигиталне услуге које би требало да буду доступне на порталу е-Управа ће укључивати услуге које су релевантне и којима се решавају проблеми у контексту предузећа и грађана. Релевантност понуђених услуга и решења, њихова употребљивост, заједно са доступном и квалитетном корисничком подршком и промотивним активностима, позитивно ће утицати на прихватање јавних дигиталних услуга и решења и створити солидну основу за даљу дигиталну трансформацију предузећа и још већу потражњу за дигиталним јавним услугама и решењима.

Оквир за просторно и урбанистичко планирање, укључујући дигитализацију поступака просторног и урбанистичког планирања (*e-Space*) обезбедиће ефикасну размену података током поступка припреме планских докумената међу органима власти, већу транспарентност поступка и интензивније јавно учешће кроз коришћење дигиталних алата, лакшу проверу усклађености планских докумената, лакше и ефикасније издавање информација о локацији и локацијским условима и стандардизацију планске документације у складу са *INSPIRE* директивом ЕУ.

Поред тога, реформа ће омогућити боље архивирање планских докумената и њихову доступност свима. Територијална атрактивност јесте један од главних циљева политике просторног и урбанистичког развоја. Боља организација и ефикасније коришћење простора требало би да допринесу већој конкурентности, док поједностављене процедуре и јасан увид у просторне могућности и ограничења, укључујући и аспект заштите животне средине (који је био основа за доношење *INSPIRE* директиве) доприносе информисаном доношењу пословних и других одлука.

Дигиталне вештине су кључни покретач масовне употребе дигиталне технологије и јачања образовања одраслих, обука и релевантних могућности за усавршавање дигиталних вештина и писмености, што је веома важан задатак за Републику Србију.

Главни циљеви у овој области укључују већу друштвену укљученост, имајући у виду да се обуком о дигиталним вештинама обезбеђује да већи број лица може у потпуности да учествује у дигиталном друштву, да приступи информацијама, дигиталним услугама и онлајн могућностима. Такође, реформа у овој области може допринети прилагодљивости тржишта рада, уз свест о томе да дигитално квалификована радна снага може боље да одговори на променљиве захтеве глобалног тржишта, подстицањем отварања нових радних места и економске стабилности. Ова реформа ће имати позитиван утицај на предузећа, јер дигитално квалификовани радници могу помоћи предузећима да усвоје нове технологије, оптимизују пословање и да ефикасније учествују на дигиталном тржишту. Дигитална писменост омогућава потрошачима да доносе информисане одлуке на основу онлајн истраживања, прегледа и упоређивања. Вештине у навигацији платформама за е-трговину омогућавају погодности у куповини, банкарству и безбедном коришћењу других онлајн услуга. Дигиталне вештине грађанима омогућавају бољи приступ информацијама и услугама, укључујући услуге државне управе, здравствену заштиту и образовање.

Очекује се да ће предложена реформа која је оријентисана ка успостављању свеобухватног оквира за информациону безбедност значајно унапредити ову област у Републици Србији и одиграти кључну улогу у промовисању дигиталне трансформације за одрживи развој, инклузивни раст и иновације. Требало би да ова реформа ојача поверење у дигиталне технологије и постане кључни елемент за усвајање дигиталних решења и убрзање дигиталне трансформације, као и да допринесе заштити критичних сектора, имајући у виду да очување основних услуга обезбеђује њихово поуздано и одрживо пословање.

Хармонизацијом са *правним тековинама* ЕУ у области информационе безбедности подржава се јединствено дигитално тржиште, чиме се олакшава пословање предузећима широм ЕУ. Ова интервенција такође има за циљ да омогући једнаке услове у дигиталној економији пружањем јаснијих регулаторних смерница и подршке, уз пружање помоћи малим и средњим предузећима да се ефикасније сналазе у изазовима у области информационе безбедности и уз подстицање иновација и раста. Канцеларија за информациону безбедност, која ће бити основана, има за циљ да консолидује постојеће ресурсе у области информационе безбедности и на тај начин унапреди одговор Републике Србије на изазове у области информационе безбедности.

Хармонизација са *правним тековинама* ЕУ о информационој безбедности такође доприноси Заједничкој спољној и безбедносној политици Европске уније кроз унапређење спремности и капацитета за реаговање. Напредни дигитални алати такође омогућавају боље откривање, мониторинг и одговор на сајбер претње. Инвестирање у поуздана дигитална решења могло би да олакша дељење информација у реалном времену и да се њиме пружи подршка механизмима одбране од информационих претњи.

У сектору транспорта, координирано спровођење Интелигентног транспортног система (ИТС) може довести до модернијих, сигурнијих и ефикаснијих транспортних услуга, од чега ће корист имати и корисници транспорта и превозници. Како Република Србија наставља да се развија и интегрише у европску транспортну мрежу, инвестирање у ИТС је од суштинског значаја за одржавање конкурентности, унапређење квалитета живота и постизање одрживог економског раста.

Развој **људског капитала** кроз Реформску агенду треба подстицати кроз **две подобласти**: Тржиште рада и образовање и вештине. Прва подобласт обухвата даљи развој Гаранције за младе, са циљем да се младима пружи квалитетна понуда у погледу запошљавања, образовања и обуке која ће им омогућити бољи друштвени и економски положај и подстаћи конкурентније и инклузивније тржиште рада. Активности у овој области треба да буду спровођене уз свест о постојећим изазовима, уз посебно

разматрање изазова са којима се приликом обезбеђивања запослења суочавају рањиве групе као што су жене које нису запослене, нису на школовању, нити су на обуци и мањинске групе попут Рома. У другој подобласти, Реформском агендом ће бити подстакнуто даље унапређење приступачности, квалитета и релевантности образовања како би се студентима пружила знања, вештине и ставови неопходни за напредовање на савременом тржишту рада, уз истовремену борбу против одлива мозгова. Ово захтева јачање и задржавање капацитета предавача, стимулисање инфраструктурног развоја и даљу модернизацију праксе у настави и учењу.

Реформе предвиђене у оквиру људског капитала стога имају за циљ да младима Републике Србије пруже свеобухватну подршку у формалном и неформалном образовању и каријерном путу како би им се омогућило да живе испуњеним и самосталним животом уз смислено ангажовање у својим локалним заједницама и савременом свету. У основи појединачних реформи које треба подржати јесте принцип повезаности – потреба да се повежу различите области политике, актери, партнери и перспективе како би се заједнички остварили резултати. Реформска агенда у Републици Србији ће омогућити уграђивање перспективе целоживотног учења спајајући потребе и способности младих и зрелијих људи из групе радно активног становништва, као и оних који су без посла или су већ запослени, јер ће њома бити стимулисан развој стимулативног окружења и конкретних могућности за даљи развој способности на начине који директно доприносе њиховом економском статусу и добробити. Такође, Реформска агенда је осмишљена тако да се њома доследно води рачуна о потенцијалним рањивим групама које не само да имају користи од развијенијег образовног система, тржишта рада и привреде, већ и доприносе овим системима. У Реформској агенди их видимо као силе промене, а не само као крајње примаоце. Имајући у виду веома широк спектар реформи које треба подржати, Агенда је осмишљена тако да се њома обухвати целокупни пут образовања и рада грађана Републике Србије, почевши од предшколског, раног образовања, све до развоја вештина релевантних за тржиште рада током самог рада. У оквиру тога, Реформском агендом у одређеним реформама утврђени су специфични циљеви у погледу мониторинга и подршке преласку из једне фазе у другу. Овим се додатно уграђује неопходан свеобухватан приступ укупном развоју.

У области **Основе**, постоји шест подобласти: Демократија, Основна права, Борба против организованог криминала, Безбедност и миграције, Борба против корупције и Правосуђе.

У подобласти Демократија, Република Србија у континуитету намерава да унапређује изборни систем како би ојачала поверење у демократске институције, учинила процес инклузивнијим и транспарентнијим и искористила правни оквир као средство за постизање овог циља. Најбољи начин за постизање циљева наведених у члану 3. је да се одговори на преостале препоруке *ODIHR*-а. У дефинисању индикатора и корака нарочита пажња посвећена је спровођењу најзначајнијих, а самим тим и најзахтевнијих препорука. Ово подразумева унапређење нормативног оквира, ревизију бирачког списка и обезбеђивање инклузивности (стручне ОЦД, опозиционе политичке партије) у раду органа под окриљем Скупштине/Владе који се баве унапређењем изборног система и процеса. Ово ће такође помоћи у решавању проблема из кључних закључака Годишњег извештаја ЕК о Србији.

У подобласти **Основна права**, циљ рада у оквиру Реформске агенде јесте доношење законодавног пакета који садржи следеће законе: Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Породични закон, Закон о спречавању насиља у породици и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Ово ће допринети побољшању и значајном напретку у области основних права. Измене Кривичног законика ће утицати на низ кривичних дела као што су кривична дела у вези са опојним дрогама, кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја, кривична дела против животне средине, као и друга кривична дела која треба да буду усклађена са оквирним одлукама и директивама ЕУ, као и међународним конвенцијама. Осим тога, Кривичним закоником ће бити проширен правни институт нужне одбране и биће додат инвалидитет као посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње, а биће уведен и посебан део са интервенцијама у појединим кривичним делима. Република Србија ће такође изменити Законик о кривичном поступку како би се нашла и прописала решења која ће допринети отклањању уочених проблема у примени Законика. Њих су у највећем броју случајева предлагали учесници у кривичном поступку, представници јавног тужилаштва, правна струка и Министарство унутрашњих послова. Измене ће довести до терминолошког усаглашавања са уставним амандманима и правосудним законима, пре свега положај јавних тужилаца, промену назива Врховног касационог суда итд. Овим се тежи укидању правног института припремног рочишта јер није заживео

у пракси. Новим законским решењем биће прецизирана права оштећене стране, туженог и ухапшеног лица. Такође ће бити спроведено усклађивање са Директивом (ЕУ) 2013/48 о праву на приступ адвокату у кривичном поступку и у поступку на основу европског налога за хапшење и о праву на обавештавање треће стране у случају лишавања слободe и на комуникацију са трећим лицима и конзуларним телима. Такође, у складу са Директивом о праву на информисање у кривичном поступку (ЕУ) 2012/13, новим законским решењем биће предвиђено да ухапшено лице има право да буде обавештено о својим правима у писаном облику, да му се омогући да их прочита и чува код себе док је лишен слободe. У складу са Директивом о праву на писано и усмено превођење у кривичном поступку (ЕУ) 2010/64, усклађивање ће се, између осталог, вршити у делу који се односи на превођење писама, записника, одлука и другог материјала. Спроводиће се даље усклађивање са Директивом (ЕУ) 2016/343 о доказима којима се утврђују ове чињенице. Усклађивање са Директивом (ЕУ) 2012/29 извршиће се у делу који се односи на право оштећене стране да буде обавештена о фази поступка. Такође, биће извршено усклађивање са Директивом (ЕУ) 2016/800 и Директивом Савета 2004/80/ЕЗ.

Закон о спречавању насиља у породици обухватиће питања из поменутог Акционог плана, као што је фемицид, кроз измене релевантног кривичног законодавства које су планиране за 2024. годину, а биће анализирани и неопходне измене наведеног закона које су планиране за 2025. годину. Изменама закона није планирано увођење новог кривичног дела, будући да је термин „фемицид“ садржан кроз кривична дела квалификована као различити облици убиства и других кривичних дела квалификованих смрћу. Основни циљ израде нацрта новог Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица јесте спровођење активности предвиђених Акционим планом за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права. Овим Акционим планом се предвиђа преиспитивање врста и система кривичних санкција за малолетна лица, посебне обавезе, нови васпитни налози итд. Поред тога, биће усклађене одредбе важећег закона са одредбама из Законика о кривичном поступку, Кривичног законика, Закона о уређењу судова, Закона о јавном тужилаштву, Закона о полицији, Закона о извршењу кривичних санкција и Породичног закона, који су донети након важећег закона, као и са другим међународним инструментима, а нарочито са Директивом 2012/29/ЕУ. Усвајање Закона о изменама и допунама Породичног закона укључује укидање бракова малолетних лица и ефикаснију заштиту од насиља у породици. Измене и допуне ће се односити и на материјалне одредбе о насиљу у породици уз увођење нових видова насиља у породици: подстицање сексуалних односа са дететом или лицем са инвалидитетом; навођење, присиљавање или уцењивање детета ради сексуалних односа путем видео-снимака или фотографија нежељеног садржаја; приказивање краћих или дужих видео-снимака или фотографија сексуалног или другог неприкладног садржаја детету путем друштвених мрежа и дигиталних канала, као и искоришћавање деце ради порнографије; навођење, присиљавање, омогућавање, подстицање или на други начин стварање услова за заснивање ванбрачне заједнице са дететом; ограничавање слободe кретања или комуникације са трећим лицима; прогон; вређање, као и свако друго дрско, непромишљено и злонамерно понашање које се може извршити путем дигиталних канала и друштвених мрежа; контрола и ускраћивање економских ресурса неопходних за задовољење потреба члана породице или спречавање члана породице да обавља економске активности (економско насиље).

Република Србија ће такође усвојити Акциони план за остваривање права припадника националних мањина који ће довести до конкретног побољшања у погледу делотворног остваривања права припадника националних мањина у читавој држави. У Акционом плану ће бити речи о препорукама садржаним у четвртом мишљењу Саветодавног одбора Савета Европе за Оквирну конвенцију ради успостављања одрживог оквира за прикупљање података и ревитализације међуетничких односа, узимајући у обзир потребу да већина припадника српског друштва буде укључена у интеграцију и укључивање националних мањина. Такође, биће усвојен Акциони план за период од 2024. до 2025. године за спровођење Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године како би се обезбедила делотворна превенција и заштита од свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и развио родно одговорни систем услуга подршке жртвама насиља. Уз поменуто, још један циљ јесте доношење Акционог плана за период од 2024. до 2025. године ради спровођења Стратегије деинституционализације. Овај документ ће помоћи остваривању људских права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалне инклузије.

Централна евиденција ће бити успостављена о свим видовима насиља обухваћеним Истанбулском конвенцијом кроз нови ИКТ систем за судове којим ће се имплементирати савремена достигнућа у

електронском пословању и смањити мануелни репетитивни процеси и у великој мери дигитализовати судски поступци. Након успостављања централизованих интероперабилних ИКТ система у јавним тужилаштвима и судовима, биће могуће аутоматски водити евиденцију о случајевима насиља у породици заједно са полицијом и центрима за социјални рад. Нови САПС систем, његов радни ток, рокови, процедуре и правила биће у складу са захтевима из Закона о спречавању насиља у породици.

Национална мрежа служби за подршку жртвама и сведоцима ће се састојати од 20 служби за подршку основаних при вишим судовима, док ће службеници за подршку жртвама бити систематизовани актима о систематизацији сваког вишег суда. Ово ће Националну мрежу служби за подршку жртвама и сведоцима учинити потпуно оперативном и омогућити јој да пружа помоћ и услуге подршке у складу са стандардима утврђеним у правним тековинама ЕУ.

Коначно, број корисника услуга у заједници од стране лиценцираних пружалаца услуга биће повећан за 18% у циљу остваривања права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалне инклузије, обезбеђивање стабилних извора финансирања и услова за интеграцију. Овим се спречава смештај корисника у установе, односно омогућава њихов повратак у локалне заједнице.

У области Основе, уз фокус на слободу изражавања, Република Србија ће предузети мере које имају за циљ јачање законског оквира за слободу изражавања изменом и допуном закона о електронским медијима и о јавном информисању и медијима ради усклађивања са правним тековинама ЕУ и европским стандардима и доношењем закона о јавним медијским сервисима. Поред тога, Република Србија ће створити позитивно окружење и културу етике и одговорности, што ће подстаћи медије да се придржавају Етичког кодекса новинара Републике Србије. Конкретна мера у вези са функционисањем РЕМ-а допринеће повећању транспарентности у раду регулатора.

У подобласти Борба против организованог криминала, Република Србија се суочава са одређеним изазовима чијим решавањем ће се бавити Реформска агенда на основу једне подобласти посвећене сузбијању тешког и организованог криминала.

Ову подобласт чине реформске мере које имају за циљ унапређење нормативног оквира, нарочито Закона о унутрашњим пословима, Кривичног законика и новог Закона о сузбијању и спречавању трговине људима. Предложене измене Закона о унутрашњим пословима имаће за циљ да створе законске предуслове за самосталност полиције од Министарства унутрашњих послова у предистражној и истражној фази, као и да обезбеде услове за спречавање мучења и понижавања и контролу односа према лицима која су лишена слободе, уз спровођење препоруке *CPT*-а, док се изменама Кривичног законика ствара законска претпоставка да се истраге за кривично дело недозвољеног промета оружја спроводе на ефикасан начин, уз истовремено поштовање одредби Конвенције УН против транснационалног организованог криминала и Додатног протокола о ватреном оружју.

Нови Закон о оружју и муницији биће усмерен на усклађивање са одредбом из Директиве (ЕУ) 2021/555 којом се дефинишу минимални стандарди у вези са набавком и поседовањем ватреног оружја од стране цивила, коју државе чланице ЕУ морају да примењују у свом националном правном систему. Закон о сузбијању и спречавању трговине људима је први закон у Републици Србији којим ће свеобухватно бити решени сви правни и процедурални недостаци у овој области и креирани законски предуслови за боље процедуралне гаранције, заштиту и гаранцију људских права свих учесника у кривичном поступку, са фокусом на заштиту жртава трговине људима.

Поред тога, следећи скуп мера намењен је побољшању оквира јавне политике у области малокалибарског и лаког оружја (*SALW*) како би се створили предуслови и средњорочни план за унапређење координације политика, бољу координацију и реаговање међу државним органима надлежним за борбу против незаконите трговине и поседовања *SALW* и успостављање мониторинга животног циклуса оружја, од производње до уништења, како би се спречило неправилно коришћење и прелазак из легалног у нелегално поседовање.

Ради боље интеграције рада у оквиру финансијских истрага кроз стратешки оквир, планирано је усвајање Оперативног плана финансијских истрага до краја 2025. године. Овај оперативни план биће наставак напора започетих у оквиру стратешког оквира Стратегије финансијских истрага из 2015. године. У складу са тим, све мере у подобласти борба против организованог криминала имаће за циљ јачање биланса резултата у погледу истраге, кривичног гоњења и осуђујућих пресуда у случајевима

организованог криминала. Након дефинисања новог скупа приоритета политике и усвајања одредби нових закона, Република Србија ће створити солидну стратешку основу и нормативни оквир за побољшање биланса резултата у области организованог криминала, нарочито у погледу повећања броја истрага, случајева кривичног гоњења и правоснажних пресуда у области трговине људима и трговине ватреним оружјем, уз повећану вредност имовине која је заплењена у случајевима тешког и организованог криминала.

У подобласти Безбедност и миграције Република Србија се суочава са одређеним изазовима чијим решавањем ће се бавити Реформска агенда на основу једне подобласти посвећене решавању изазова у области безбедности и миграција.

Ову подобласт чине реформске мере које имају за циљ да унапреде стратешки оквир у области БПТ/ССНЕ у циљу суочавања са свим видовима насилног екстремизма, радикализације и терористичких претњи уз спречавање регрутовања и ефикасно кривично гоњење држављана Републике Србије који су „страни борци” на територији треће државе.

Следећи скуп реформских мера има за циљ дефинисање докумената у виду стандардних оперативних процедура, инструкција и механизма који ће превентивно деловати како би се смањила могућност терористичког акта, креирао систем за рано упозоравање у случају могућне радикализације и креирали планови за ванредне ситуације ради одговора на терористички акт и управљања последицама терористичког акта.

Како би одговорила на изазове у овој подобласти, Република Србија ће наставити да усклађује своју визну политику са ЕУ. Република Србија намерава да до децембра 2024. године усклади свој визни режим са најмање три државе чијим држављанима је потребна виза за улазак у ЕУ. Држава ће активно доприносити управљању мешовитим миграционим токовима и јачати сарадњу са државама чланицама ЕУ и суседним државама у овој области.

У подобласти Борба против корупције, Национална стратегија за борбу против корупције за период 2024-2028. године усвојена је од стране Владе дана 25. јула 2024. године. Усвајање акционог плана уследиће у року од 90 дана од дана усвајања Националне стратегије у складу са одредбама Закона о планском систему Републике Србије. У овом важном стратешком документу биће изложена детаљна анализа неколико дуготрајних препорука Европске комисије о питањима као што су побољшање биланса резултата у погледу одузимања имовине у предметима корупције, измена закона како би се унапредили капацитети Агенције за спречавање корупције, заштита узбуњивача и истрага случајева корупције на високом нивоу. Овим новим стратешким документом биће унапређен стратешки приступ у 12 ризичних подручја: образовање, здравство, порези, царина, локална самоуправа, управљање јавним сектором, јавна предузећа, полиција, приватизација, планирање у области изградње и инфраструктуре, финансирање политичких странака и јавне набавке. Области заштита узбуњивача, лобирање и транспарентност рада такође треба да буду заступљене у читавој стратегији у оквиру свих наведених области. Осим тога, нови стратешки оквир ће обезбедити проактивније кривичне истраге, укључујући истраге против осумњичених за корупцију који су блиски политичким и економским центрима моћи, као и планирање привременог одузимања и систематско праћење токова новца, не само у циљу повраћаја имовине, већ и за прикупљање посредних доказа о незаконитом богаћењу. Република Србија ће искористити предложени стратешки оквир да ојача поверење јавности и подстакне одговорност међу службеницима за спровођење закона и да повећа транспарентност тужилаштва и судова.

Нова Стратегија за борбу против корупције има за циљ јачање постојећих и креирање нових системских решења за спречавање корупције на свим нивоима и подизање свести о штетности корупције, као и стварање услова за ефикасније откривање, кривично гоњење и санкционисање кривичних дела, уз континуирано спровођење и надоградњу постојећих механизма за спречавање корупције. Тачније, нова стратегија ће се фокусирати на низ изазова који су присутни у неколико области од посебног ризика.

У области **локалне самоуправе (ЛС)**, организација, надлежности и начин рада локалних самоуправа у Републици Србији идентификовани су као један од кључних ризика у контексту корупције у погледу овлашћења, начина рада, али и значаја за живот грађана. Посебно је наглашен ризик који укључује избор/именовање особа на руководеће функције у јавним службама и другим организацијама локалне самоуправе, питање разрешења јавног службеника, управљање људским ресурсима и финансијама,

социјалну заштиту, управљање јавном имовином, управљање информацијама и подацима, инспекцијски надзор и издавање дозвола.

У области **јавног сектора** именовање и разрешење јавних функционера и државних службеника са руководећих места или чланова органа управљања доживљава се као потенцијални ризик од корупције због неефикасне контроле спровођења Закона о државним службеницима, недостатка одговорности у случају повреде одредаба закона, инспекцијског надзора итд.

Што се тиче **јавних предузећа** и других предузећа у државном власништву, ризици су присутни код именовања и разрешења директора, чланова надзорног одбора и вршиоца дужности директора јавног предузећа, као и код избора члана скупштине акционарског друштва у државном власништву кога именује Влада. Присутан је и изазов у погледу финансијског управљања, управљања имовином и јавним добрима, пружања услуга и надзора над радом јавних органа и могућег сукоба интереса.

У области **приватизације** ризици су идентификовани и код процедура у вези са Законом о приватизацији, али и код процедура за промену власништва из јавног у приватно и код процедура које се не спроводе по Закону о приватизацији, а које могу представљати ризик од корупције услед одређених недостатака.

Изазови у области **грађевинарства и просторног планирања** идентификовани су и у подобластима припреме и доношења планских докумената (докумената просторног и урбанистичког планирања), издавања грађевинских дозвола, уписа промена у катастар непокретности, извршења решења о рушењу (уклањању) објеката и легализацији објеката, као и надзора над спровођењем планских докумената донетих на основу Закона о планирању и изградњи.

Решавање проблема корупције у **полицији** од кључног је значаја за успостављање поверења јавности у институције и јачање владавине права. Полиција је област са посебним фокусом на изазове у погледу управљања људским ресурсима, организовања, вођства и руковођења од стране Министарства унутрашњих послова, откривања и сузбијања криминала, контроле саобраћаја и граничне контроле.

Сложеност **царинског система** и широка надлежност подразумевају ризик од корупције. И даље постоје изазови у области спровођења царинског поступка, издавања обавештења о примени царинских прописа, царинских прекршаја и покретања прекршајног поступка и вођења управног поступка.

Постоји потреба за даљим јачањем механизма за превенцију корупције у **пореском систему** као последице недоследности у спровођењу активности које су дефинисане различитим акционим плановима, уз посебан фокус на пореску контролу и утврђивање пореза, редовну и принудну наплату пореза и секундарне пореске уплате, прекршајне налоге и покретање прекршајног поступка, као и на вођење пореског рачуноводства.

Систем **јавних набавки** садржи специфичан фактор ризика. Ово подразумева претходне неформалне договоре, прилагођавање спецификација карактеристикама повлашћених понуђача, непотребне набавке, неодговарајући надзор над спровођењем јавних набавки и тајне споразуме, укључујући картеле.

У области **образовања** присутни су изазови недовољне транспарентности у погледу уписивања, полагања испита и оцењивања у свим образовним установама, као и транспарентности донетих прописа којима се уређују рад просветне инспекције, процес акредитације и накнадне контроле испуњености услова за рад државних и приватних школа.

У оквиру **здравственог система** такође постоји ризик од корупције и њему се посвећује посебна пажња. Ово је нарочито важно ако имамо у виду да је то систем који се бави здрављем људи, а за човека као појединца здравље представља једно од основних животних питања. Стога је посебна пажња усмерена на здравствени систем и све неправилности које у тако великом систему настају.

Финансирање политичких активности садржи следеће ризичне области: статус политичких субјеката; извор финансирања; коришћење јавних средстава; обим и расподела буџетских средстава; коришћење средстава политичког субјекта за политичке активности; промоција од стране трећих лица и друге врсте индиректног финансирања; вођење евиденције и извештавање; контрола, надзор и ревизија; спречавање, откривање и кажњавање неправилности и обелодањивање података.

Осим тога, Република Србија ће попунити упражњена радна места за тужиоце и судије у одељењима за борбу против корупције у складу са Годишњим распоредом судија (који доноси ВСС) и Одлуком Високог савета тужилаштва о броју јавних тужилаца. Примарни циљ Републике Србије јесте да стално и доследно унапређује свој биланс резултата у погледу ефикасних истрага, кривичног гоњења, правоснажних пресуда, привременог и трајног одузимања имовине у предметима корупције, укључујући корупцију на високом нивоу. Република Србија планира да идентификује све препреке у практичном раду у борби против корупције како би се на одговарајући начин побољшао биланс резултата у овој области. Биће формирана посебна радна група која ће пратити напредак у табеларном приказу остварених резултата. Ова радна група ће анализирати све постојеће препреке, предложити конкретне кораке за унапређење нормативне области и идентификовати боље показатеље који би омогућили мониторинг и предузимање корективних мера. Ово ће довести до бољег спровођења мера за спречавање корупције и свеукупних побољшања која ће се пратити кроз табеларни приказ остварених резултата.

У подобласти Правосуђе Република Србија ће наставити са попуњавањем слободних радних места у правосуђу и тужилаштву у складу са новим законским оквиром. Број изабраних судија и број јавних тужилаца биће повећани за 10%. Када је реч о повећању ефикасности правосуђа, Република Србија ће обезбедити позитиван тренд смањења заосталих предмета у Управном суду. Република Србија ће посебно предузети кораке да до јуна 2027. године скрати време решавања првостепених предмета у Управном суду за најмање 55 одсто.

Реформском агендом такође треба пружити објашњење о томе на који начин се очекује да реформе допринесу **прогресивном и континуираном усклађивању са заједничком спољном и безбедносном политиком Уније**, укључујући рестриктивне мере. Један од стратешких циљева спољне политике Републике Србије јесте чланство у Европској унији. Такође, у складу са Стратегијом националне безбедности Републике Србије, процес европских интеграција и чланство у Европској унији представљају национални интерес. У овом документу јавне политике јасно се каже да би, поред даљег јачања реформи заснованих на вредностима из члана 2. Уговора из Лисабона, чланство у ЕУ такође унапредило сопствене капацитете за заштиту и остваривање националних интереса. До чланства у ЕУ Република Србија мора додатно да ојача капацитете за вођење независне спољне политике, при чему чланство у ЕУ представља основу у политици и у процесу доношења одлука. У циљу прогресивног усклађивања са ЗСБП, Реформска агенда је успостављена као једно од средстава за решавање **кључних одредница српске спољне политике (тј. структурних аспеката спољне политике)**, а то су:

- 1. Дијалог Београда и Приштине.** Иако није предмет реформи и самим тим не чини саставни део Реформске агенде, конструктиван ангажман Београда приметан је у читавом документу. Ово је евидентно у приступу решавању отворених питања у пакету за интеграцију електричне енергије. Ипак, дијалог Београда и Приштине и даље ремете једнострану поступци Приштине који су у супротности не само са споразумима постигнутим у оквиру дијалога, већ и са регионалним аранжманима и ССП-има потписаним са ЕУ. Поменуто у великој мери утиче на циљеве Републике Србије у области спољне политике и не доприноси нормализацији односа.
- 2. Унапређење енергетске сигурности.** За разлику од ЕУ која поседује средства и механизме за ублажавање негативних економских последица које проистичу из увођења санкција, Република Србија, као држава кандидат, не поседује таква средства. У том погледу, требало би узети у обзир и зависност Републике Србије од енергетских ресурса. Док се Република Србија суочава са проблемима у вези са диверсификацијом у погледу снабдевања гасом, обезбеђивање средстава за финансирање гасне инфраструктуре постало је значајан изазов. Стога Република Србија ради на повећању својих гасних интерконекција са државама чланицама ЕУ и уговорним странама Енергетске заједнице. У том погледу, гасни транспортни системи Републике Србије и Бугарске повезани су изграђеним гасним интерконектором Бугарска - Република Србија (ИБС), док је изградња гасних интерконектора Република Северна Македонија - Република Србија и између Републике Србије и Румуније у припремној фази. Поред тога, требало би довршити раздвајање и сертификацију српског оператора транспортног система, „Транспортгаса”. Све ове стратешке реформе су утврђене и анализирани у Реформској агенди и измерене помоћу квалитативних и квантитативних корака који ће бити постигнути.

- 3. Инвестирање у дигиталну (и информациону) безбедност - Дигитализација** је главни приоритет Владе Републике Србије. Између осталог, она је усмерена на унапређење широкопојасне повезаности и информационе безбедности. Хармонизација са правним тековинама ЕУ о информационој безбедности такође доприноси заједничкој спољној и безбедносној политици Европске уније кроз унапређење спремности и капацитета за реаговање. Напредни дигитални алати такође омогућавају боље откривање, мониторинг и одговор на сајбер претње. Инвестирање у поуздана дигитална решења могло би да олакша дељење информација у реалном времену и да се њиме пружи подршка механизмима одбране од сајбер претњи. Да би се решавали проблеми у контексту идентификованих изазова неопходно је успоставити правне инструменте у сегменту широкопојасног повезивања, нарочито преношење у национално законодавство и спровођење Закона о гигабитској инфраструктури, заједно са конкретним мерама које треба предузети у вези са доделом 5G спектра и усвајањем подзаконског акта о 5G безбедности како би се у национално законодавство пренео пакет алата ЕУ о информационој безбедности 5G мрежа. У области информационе безбедности будући кораци обухватају усвајање новог Закона о информационој безбедности који треба да буде усклађен са новим *правним тековинама* ЕУ о информационој безбедности, односно Директивом *NIS2*.
- 4. Побољшање пословног окружења погодног за економски раст и развој.** Реформе у овој области политике додатно јачају отпорност спољне политике Републике Србије кроз даље усклађивање са правним тековинама ЕУ у области управљања јавним инвестицијама и јавних набавки. Што се тиче јавних инвестиција *након консултација са Европском комисијом и у складу са документом о политици и акционим планом, као и са најбољим међународним стандардима, усвојити побољшани правни оквир за управљање јавним инвестицијама којим се успоставља јединствен, свеобухватан и транспарентан механизам за одређивање приоритета свих јавних инвестиција, без обзира на врсту и извор финансирања.* Што се тиче јавних набавки, биће укинута сви посебни и други закони/уредбе којима се уводе одступања од законодавства о јавним набавкама.
- 5. Ојачати основе процеса европских интеграција.** Како би се суочила са изазовима у области безбедности и миграција, Република Србија ће наставити да усклађује своју визну политику са ЕУ. Република Србија намерава да до децембра 2024. године усклади свој визни режим са најмање три државе чијим држављанима је потребна виза за улазак у ЕУ.

Упоредо са наведеним реформама, треба поменути да је Република **Србија у скорије време значајно проширила број спољнополитичких питања** о којима је постигла договор са Европском унијом (нпр. сајбер напади, Република Мјанмарска Унија, Држава Либија, Република Никарагва, Република Куба, Република Белорусија, Република Зимбабве, Демократска Народна Република Кореја, Сиријска Арапска Република, Исламска Република Иран итд.).

У складу са релевантним члановима Споразума о кредитном аранжману и Уредбом ЕУ о успостављању Инструмента за реформе и раст за Западни Балкан, Република **Србија није и неће бити платформа за заобилажење режима рестриктивних мера ЕУ. Ово је већ препознато у Годишњем извештају ЕК.** Република Србија је пристала да прихвати захтеве за помоћ од држава чланица ЕУ и *OLAF*-а у складу са Протоколом 6 ССП-а о узајамној административној помоћи у царинским питањима како би се испитали сумњиви случајеви заобилажења санкција ЕУ преко њене територије и/или од стране правних субјеката регистрованих у Републици Србији. Ово омогућава царинским органима ЕУ да, по потреби, затраже помоћ од царинских органа Републике Србије ради истраге увозних или извозних трансакција ЕУ којима се можда крше неки од пакета санкција ЕУ.

Истовремено, Република Србија наставља да значајно и суштински **доприноси ЗСБП-у, укључујући ЗБОП.** Република Србија је до сада учествовала у укупно седам војних мисија и операција ЕУ, са **укупно 442 припадника Војске Србије.**

Република Србија тренутно учествује у 4 мисије ЕУ („*EUTM-Somalia*“ у Савезној Републици Сомалији, „*EUNAVFOR-ATALANTA*“, „*EUTM RCA*“ у Централноафричкој Републици и „*EUTM Mozambique*“ у Републици Мозамбик) са укупно 17 припадника Војске Србије.

Република Србија је први период приправности у борбеној групи *HELBROC* имала у првој половини 2020. године, чиме је допринела даљем развоју војних способности и постизању интероперабилности са државама чланицама ЕУ. Други период приправности био је током 2023. године, док је поновно ангажовање планирано за 2026. годину. **Генералштаб Војске Србије ће 2024. године бити домаћин пленарне седнице Борбене групе *HELBROC*.**

На крају, али не и најмање важно, Република Србија је своју позицију (принцип поштовања територијалног интегритета и суверенитета Украјине) показала изношењем званичног става у међународним организацијама попут Уједињених нација, ОЕБС-а и Европске уније о најважнијим питањима у погледу Украјине. Ово смо показали подршком, не само изјавама, већ делима која су демонстрирана кроз низ хуманитарних и финансијских активности.

3 УСКЛАЂЕНОСТ СА ОПШТИМ ОКВИРОМ ПОЛИТИКЕ (УКЉУЧУЈУЋИ ПРОГРАМ ЕКОНОМСКИХ РЕФОРМИ, СМЕРНИЦЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОЛИТИКЕ И ОКВИР ПОЛИТИКЕ ПРОШИРЕЊА)

Реформе дефинисане Реформском агендом у области **пословног окружења и развоја приватног сектора** у великој мери одражавају реформе обухваћене Програмом економских реформи за период 2023–2025. године и Програмом економских реформи за период 2024–2026. године и препорукама које су Републици Србији дате у Заједничким закључцима Савета Европске уније за економска и финансијска питања (ECOFIN Савет), усвојеним у оквиру „Економског и финансијског дијалога између ЕУ и Западног Балкана и Турске“ у мају 2023. године.

Предложена реформа *Унапређење одрживог и ефикасног управљања пословних субјеката у власништву Републике Србије* била је део Програма економских реформи (ЕРП) за период 2024–2026. године и има за циљ унапређење управљања државним предузећима уз примену одговарајућих правила корпоративног управљања, што ће допринети бољој ефикасности и нижим трошковима. Односи се и на Стратегију државног власништва и управљања пословних субјеката у власништву Републике Србије за период 2021–2027. године и на Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године. Предложена реформа је одговор на Препоруке (енг. Policy Guidance - PG) ECOFIN Савета усвојене у мају 2023. године (PG 2 које упућује на ДП и PG 4 о капиталним инвестицијама). Реформа се односи и на препоруку из најновијег Извештаја за Србију из новембра 2023. године, у којој се наводи да Република Србија треба да успостави јединствен, свеобухватан и транспарентан систем за планирање капиталних инвестиција и управљање њима. Поред свега претходно реченог, најновији Меморандум економске и финансијске политике ММФ такође утврђује ову меру (у делу Е. Реформе ДП, тачка 40).

Спровођење реформе Повећане могућности улагања и развоја за предузетнике и приватни сектор допринеће испуњавању Препорука ECOFIN Савета које су Републици Србији дате у Заједничким закључцима усвојеним у оквиру економског и финансијског дијалога између ЕУ и Западног Балкана и Турске у мају 2023. године (PG 4). Очекује се да ће ове реформе значајно подржати процес приступања Републике Србије усклађивањем националних политика и пракси са стандардима ЕУ, чиме ће се омогућити лакша интеграција у оквир ЕУ. Република Србија је већ неколико година посвећена подршци конкуренцији, једнаком третману, забрани дискриминације и начелима транспарентности у областима јавних набавки и државне помоћи, као и побољшању транспарентности у доношењу и спровођењу правних прописа. У складу са Програмом за борбу против сиве економије за период 2023–2025. године, кроз навођење свих парафискалних намета, Република Србија ће додатно унапредити предвидљивост и стабилност националног пореског система, што ће у целини позитивно утицати на пословно окружење и привредни развој поједностављењем пословања пословних субјеката.

Реформа *Даљи развој научног и иновационог екосистема за економију засновану на знању* део је Програма економских реформи за период 2024–2026. године. Како је наглашено у последњем Извештају за Србију, Република Србија је на добром нивоу припремљености у области науке и истраживања, уз константно повећање броја стартапова и могућности за приватне инвеститоре,

трансфер технологије и привредни раст. Спровођење ове реформе ће даље имати за циљ ефикасну економију засновану на знању способну да развија и испоручује врхунске иновативне производе и услуге који су конкурентни на глобалном тржишту. Реформа се посебно фокусира на јачање веза између науке и предузећа, отварање нових радних места и експанзију иновативног предузетништва. Посвећеност државе овим реформама потврђена је бројним стратешким документима: Стратегија паметне специјализације Републике Србије за период 2020–2027. године, Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период 2021–2025. године, Стратегија развоја вештачке интелигенције за период 2021–2025. године и Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2021–2025. године.

Унапређење конкурентности пољопривредног сектора је важан део реформи предвиђених Програмом економских реформи последњих неколико година. Република Србија има одређени ниво припремљености у пољопривредном и руралном развоју као што је наведено у последњем Извештају за Србију, тако да су потребне даље реформе у овој области. У фокусу напора Републике Србије јесте и биће побољшање услова пословања у области пољопривреде и убрзање усклађивања националног законодавства са правним тековинама Европске уније.

Реформска агенда у **Области политике 2 Зелена и дигитална транзиција** одговара на изазове идентификоване у најновијем Програму економских реформи за период 2024–2026. године. Сектор енергетике у Републици Србији учествује са око 4% БДП-а. У циљу повећања доприноса сектора енергетике привредном расту, реформе ће омогућити побољшање енергетске ефикасности, повећати обим улагања у изградњу нових капацитета, ојачати интеграцију са унутрашњим енергетским тржиштем, повећати ниво енергетске сигурности, омогућити спровођење процеса декарбонизације и повећати коришћење ОИЕ. Неопходно је континуирано усклађивање националног законодавства са правним тековинама Европске уније и достизање већег нивоа преношења релевантних правних тековина.

Позивајући се на Смернице заједничке политике договорене на Економском и финансијском дијалогу у мају 2023. године, Република Србија је усвојила Национални енергетски и климатски план (НЕКП) у складу са Зеленом агендом за Западни Балкан и међународним обавезама. Република Србија такође има за циљ даљу модернизацију енергетске инфраструктуре и смањење емисија угљеника како би убрзала зелену транзицију с обзиром и на усвојену Уредбу ЕУ о механизму прекограничног усклађивања (цене) угљеника (енг. *EU CBAM Regulation*). Предвиђено је и смањење превелике зависности од појединачних земаља, убрзање повећања коришћења ОИЕ и ЕЕ, укључујући даље покретање аукција за доделу подстицаја за производњу електричне енергије из ОИЕ, даљи развој Управе за енергетску ефикасност и развој одрживог механизма за финансирање. Наставиће се и спровођење реформе цена и тарифа, као и других реформи које се односе на енергетска предузећа у државном власништву, у складу са обавезама Републике Србије у оквиру стендбај аранжмана договореног са ММФ-ом у децембру 2022. године. У циљу даље либерализације енергетског тржишта, убрзати раздвајање свих енергетских комуналних услуга у складу са правним тековинама Европске уније и, за сектор гаса у складу са Акционим планом Србије, обезбедити усклађеност регулаторног режима са правним тековинама Европске уније.

Предвиђене реформе усклађене су са Софијском декларацијом о Зеленој агенди за Западни Балкан и посвећене су раду на постизању циља до 2050. године, а то је угљенично неутралан континент заједно са Европском унијом. Почетком 2021. године, Република Србија је увела реформе националног правног оквира у области енергетике и климатских промена, као полазну основу за процес енергетске транзиције ка климатски неутралном развоју. Извршено је потпуније усклађивање са спровођењем Трећег енергетског пакета и појединих одредби ЕУ пакета Чиста енергија за све Европљане у националном законодавству. Република Србија је усвојила нови законодавни пакет који се састоји од Измена и допуна Закона о енергетици⁷, Закона о енергетској ефикасности и рационалном коришћењу енергије⁸, Закона о коришћењу обновљивих извора енергије⁹, Измена и допуна Закона о коришћењу

7 „Службени гласник РС”, бр. 62/23

8 „Службени гласник РС”, бр. 40/21

9 „Службени гласник РС”, бр. 40/21

ОИЕ¹⁰, Измена и допуна Закона о рударству и геолошким истраживањима¹¹, као и Закона о климатским променама¹².

У погледу приоритетне области интеграције и декарбонизације енергетских тржишта, спровођење Реформске агенде је компатибилна са циљем да се надогради рад унутар Енергетске заједнице и да се спроведе Уговор о Енергетској заједници чији је Република Србија уговорна страна. Спровођење Уговора о енергетској заједници у суштини захтева примену правила ЕУ која регулишу сектор енергетике. Ово одговара и мерама које би Република Србија требало да предузме у оквиру процеса приступања и њиховом применом би се обезбедила усклађеност националног законодавства са директивама и уредбама ЕУ које регулишу сектор енергетике. Ово се не односи само на правила енергетског тржишта, већ и на правила која се односе на обновљиву енергију, енергетску ефикасност и климатске промене.

Наиме, спровођењем Реформске агенде у вези са раздвајањем и сертификацијом ОПС-а, Република Србија би обезбедила потпуно спровођење и комплетирање отворених питања из Трећег енергетског пакета. Спровођењем Интеграционог пакета електричне енергије осигурало би се спајање тржишта електричне енергије, односно интеграција зоне трговања српског оператора преносног система. Спровођење Реформске агенде која се односи на спровођење НЕКП-а, као и креирање управљања праведном транзицијом кроз утврђивање акционог плана, оснивање фонда и дефинисање конкретних пројеката, у складу је са процесом праведне транзиције који је успостављен у ЕУ и слично томе би се обезбедило да процес енергетске транзиције буде правичан за сваки регион и сваког грађанина у Републици Србији.

Спровођење правила о обновљивим изворима енергије и енергетској ефикасности усклађено је са захтевима процеса приступања, пратећи потребе за повећањем како производње из чистих извора енергије, тако и обнове стамбених и нестамбених зграда. Поједностављење процеса издавања дозвола и побољшање енергетске инфраструктуре би обезбедило повећано укључивање ОИЕ у систем.

На крају, од Републике Србије би се захтевало да се придружи *EU ETS* када постане држава чланица ЕУ, а предуслов би требало да буде примена пакета *MRVA*. То изискује да се осмисли систем и ојачају капацитети у држави да би се омогућили транспарентност, праћење и верификовање емисија угљеника из сектора енергетике у складу са захтевима права ЕУ.

Реформе дефинисане у Реформској агенди у области **дигитализације** у великој мери одражавају реформе укључене у ЕРП за период 2024–2026. године. ЕРП за период 2024–2026. године препознаје дигиталну трансформацију као једну од области структурних реформи. Истиче се да је најдинамичнији сектор у Републици Србији у последњих десет година ИКТ сектор, што овај сектор чини главним покретачем развоја и привредног раста.

Очекује се да ће спровођење реформе која се односи на развој безбедне и одрживе дигиталне инфраструктуре допринети спровођењу Структурне реформе 2 Програма економских реформи за период 2024–2026. године „Унапређење регулаторног оквира и инфраструктуре за развој економије засноване на знању”. Према Извештају за Србију за 2023. годину, Република Србија је умерено припремљена у области електронских комуникација. Доношењем Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС” бр. 35/23) остварен је ограничен напредак и потребно је уложити додатне напоре на даљем усклађивању законодавства о електронским комуникацијама са ажурираним регулаторним оквиром ЕУ. Предложена реформа у овој области допринеће испуњавању одређених препорука из Извештаја за Србију за 2023. годину, односно преношење и спровођење Закона о гигабитској инфраструктури, који ће заменити Директиву о смањењу трошкова широкопојасног приступа. Такође, доношењем секундарног законодавства о минималним условима за издавање индивидуалних оператерских дозвола за коришћење 5G спектра биће успостављен правни оквир за спровођење надметања спектра за 5G „пионирске опсеге” од 700 MHz и 3,5 GHz. Наставиће се изградња ултрабрзе широкопојасне инфраструктуре у руралним подручјима и подршка дигитализацији школа, а

10 „Службени гласник РС”, бр. 35/23

11 „Службени гласник РС”, бр. 40/21

12 „Службени гласник РС”, бр. 26/21

доношење и спровођење мера за ублажавање ризика повезаних са 5G мрежама заснованим на пакету алата ЕУ о информационој безбедности 5G мрежа је на Реформској агенди у наредном периоду.

И предложена реформа усмерена на даљу дигитализацију јавних услуга и административних поступака за привреду и грађане је део Структурне реформе 2 Програма економских реформи за период 2024–2026. године „Унапређење регулаторног оквира и инфраструктуре за развој економије засноване на знању”. Усклађивањем са Оквиром дигиталног идентитета ЕУ обезбеђује се испуњавање норми Споразума о стабилизацији и придруживању (члан 105.) којим је предвиђено да ће се развијати сарадња у свим областима које се односе на правне тековине ЕУ у вези са информационим друштвом. Наводи се да ће се сарадњом подржати постепено усклађивање политика и прописа Републике Србије у овој области са оним у ЕУ. Поред тога, стране ће сарађивати и на даљем развоју информационог друштва у Републици Србији. Споразумом се предвиђа да глобални циљеви обухвате припрему друштва за дигиталну еру, привлачење инвестиција и обезбеђење интероперабилности мрежа и услуга. У Извештају за Србију за 2023. годину утврђено је да је Република Србија умерено припремљена у погледу реформе јавне управе и да је у овој области остварен ограничен напредак, пре свега кроз континуирани развој е-услуга и спровођења политике е-управе. Тренутно су у припреми или спровођењу дигитализације 11 услуга МУП-а, 15 услуга МГСИ-а, 30 услуга које ће бити дигитализоване преко EDGE, 15 услуга АПР-а, 16 услуга преко пројекта EU4BED, а требало би у наредних 6 месеци да се припреме и набавке за дигитализацију још додатних, минимум 60 услуга јавне управе, што потенцијално представља преко 140 услуга јавне управе до 2027. године. Све планиране услуге би требало да буду доступне на Порталу еУправа, сем 15 услуга АПР-а. Додатно, кроз већу транспарентност и ефикасност поступака просторног и урбанистичког планирања побољшало би се пословно/инвестиционо окружење, а самим тим и повећао број радних места. Боља информисаност и већи ангажман свих релевантних актера допринели би бољим планским решењима која би повећала атрактивност животних и радних простора.

Предложена реформа која се односи на јачање образовања одраслих, обуке и релевантних могућности усавршавања дигиталних вештина и писмености део је ЕРП-а 2024–2026. године и има за циљ да обезбеди ефикасну економију засновану на знању способну за развој и испоруку првокласних иновативних производа и услуга. Реформа се односи и на препоруку из Извештаја за Србију за 2023. годину, у којој се наводи да постоје одређени структурни проблеми у функционисању тржишне привреде, а као један од разлога наводи се постојана неусклађеност вештина. Унапређење дигиталних вештина одраслих треба да утиче на јачање компетенција и развој структура тржишне привреде.

Предложена реформа усмерена на успостављање свеобухватног оквира за информациону безбедност одговара Структурној реформи 2 „Унапређење регулаторног оквира и инфраструктуре за развој економије засноване на знању” дефинисаној у ЕРП-у 2024–2026. године. Према Извештају за Србију за 2023. годину, Република Србија у области информационе безбедности поседује релевантан правни оквир и има функционални национални тим за реаговање на компјутерске ванредне ситуације (ЦЕРТ). Предложене реформе у овој области треба да спроведу препоруке Европске комисије које се односе на јачање и унапређење капацитета ЦЕРТ-а и даље усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ о информационој безбедности. Усклађивањем са правним тековинама ЕУ у области информационе безбедности обезбеђује се испуњавање норми Споразума о стабилизацији и придруживању (члан 105.) којим је предвиђено да ће се развијати сарадња у свим областима које се односе на правне тековине ЕУ у вези са информационим друштвом.

У ЕРП-у 2024–2026. године дефинише се и реформа транспортног тржишта и у области транспорта, помиње се израда Националне стратегије развоја саобраћаја за период 2023–2030. године у оквиру пројекта Унапређење трговине и саобраћаја Западног Балкана. У оквиру ових активности припремљен је нацрт Националне стратегије/програма паметног транспортног система (*Интелигентни транспортни систем – ИТС стратегија и акциони план*), који обухвата не само друмски, већ и железнички саобраћај у погледу примене савременог ИТС технологија и иновација. Коначни нацрти докумената представљени су у марту 2024. године.

Запошљавање, питања тржишта рада, образовање и развој вештина имају истакнуту позицију у ЕРП-у 2024–2026. године. Конкретно, Структурна реформа 5: образовање за одрживи развој и радну спремност поставља циљ повећања релевантности образовног система кроз вишедимензионалну усредсређеност на учење повезано са практичним радом, чиме се обезбеђује ефикаснији одговор образовног система на потребе привреде и могућности запошљавања. Има за циљ да то постигне

развијањем квалификација како би биле релевантније за тржиште рада, развијањем средстава за учење кроз рад и праксу на свим нивоима образовања, уз наглашавање развоја ресурса за дуално образовање и унапређење каријерног вођења и саветовања (КВиС). Програмом се као мера предвиђа и побољшање услова за развој знања и вештина у образовном систему за повећање заинтересованости ученика за науку, технологију, инжењерство и математику, развој радне снаге која задовољава потребе тржишта рада. Ово захтева како развој инфраструктуре, тако и развој капацитета наставника да развију склоност ученика ка научном истраживању и креативности, неопходне за будуће могућности запошљавања. Кроз Структурну реформу 6: Побољшани услови за веће учешће младих на тржишту рада, Република Србија је афирмисала пилотирање Гаранције за младе.

Смернице заједничке политике договорене на Економском и финансијском дијалогу у мају 2023. године наглашавају повећање запослености, посебно младих људи, жена и рањивих група, и даље улагање у СОО и друго образовање као део три кључне области структурних реформи.

Акциони план за Поглавље 19: Социјална политика и запошљавање садржи одредбу да Препоруку Савета о успостављању Гаранције за младе интегрише у свој стратешки оквир. Док је Поглавље 26: образовање и култура привремено затворено, у издатом заједничком ставу о образовању је наведено да Република Србија треба да настави реформу својих студијских програма, оквира квалификација и система целоживотног учења.

Гаранција за младе је једна од десет водећих иницијатива Економског и инвестиционог плана, при чему се Република Србија ангажује у изради Плана имплементације Гаранције за младе, пилотирања и очекује даље спровођење. Све активности које се односе на образовање биће у складу са Стратегијом развоја образовања која ће се спроводити до краја 2030. године.

Активности у оквиру **Основа** су усмерене на спровођење Економског и инвестиционог плана за Западни Балкан и његову препоруку за превазилажење недостатака у владавини права и борбу против корупције, јер је добро управљање основ за одржив привредни раст. Успостављање независног, непристрасног и делотворног правосуђа комплементарни су циљеви националних стратегија у подсектору. Стратегије имају за приоритет делотворно разбијање криминалних организација и њихове економске основе, као и финансијске истраге и конфисковање имовине.

Веродостојна перспектива приступања је кључни подстицај и покретач демократске трансформације. Такође је кључно средство за промовисање демократије, владавине права и поштовања основних права, која су такође главни покретачи економске интеграције. Стога **функционисање демократских процеса у Републици Србији је централни стуб процеса приступања Републике Србије ЕУ**. Адекватно планирање и мапирање у јачању демократских институција спадају у Кластер 1 – Основе. Поред тога, један од посебних циљева Реформске агенде, како је наведено у члану 3. Уредбе, јесте и функционисање демократских институција.

Национални стратешки оквир испуњава захтев Стратегије Европске комисије за проширење на Западни Балкан тако што даје приоритет владавини права и поштовању основних права у наредном периоду. Ове стратегије су усмерене на реформу правосуђа, борбу против корупције, организованог криминала, те на тај начин прате агенду водеће иницијативе 1 – јачање владавине права.

Јачање владавине права и институција, борба против корупције допринеће спровођењу ЕРП-а за период 2024–2026. године, посебно области пословног окружења и борбе против сиве економије.

Све реформе у оквиру области политике Основе у великој мери одражавају реформу у оквиру Поглавља 23 и Поглавља 24 Приступни преговарачки оквир за Републику Србију.

На основу преговарачког оквира ЕУ са Србијом, од Републике Србије се тражи да два пута годишње извештава Комисију о стању напретка преговора у поглављима „Правосуђе и основна права” (Поглавље 23) и „Правда, слобода и безбедност” (Поглавље 24). Акциони планови обухватају обавезе Републике Србије у погледу владавине права, праћене амбициозним роковима и директно су усмерени на испуњавање прелазних мера.

Подршка процесу приступања ЕУ

Област политике 1 – Пословно окружење и развој приватног сектора

У оквиру Области политике пословног окружења и развоја приватног сектора, спровођење корака из Реформске агенде у оквиру реформе *Повећане могућности улагања и развоја за предузетнике и приватни сектор* у области државне помоћи допринеће испуњењу два од шест мерила за отварање Поглавља 8 – Политика конкуренције, као и обавеза из ССП-а. Према овим мерилима за отварање, Република Србија треба да припреми попис постојећих шема државне помоћи у смислу члана 73. став 6. ССП-а и да дефинише акциони план који ће Европска комисија прихватити, са јасним временским распоредом за усклађивање свих преосталих постојећих шема помоћи односно еквивалентних мера за које је утврђено да нису у сагласности са обавезама које проистичу из ССП-а, као и за усклађивање фискалних шема. Спровођење Реформске агенде у тој области ће допринети испуњавању препорука датих у Извештају за Србију из новембра 2023. године. Усклађивање шема државне помоћи са правним тековинама ЕУ до 2027. године, како је предвиђено Реформском агендом, унапредиће укупан ниво правног усклађивања у оквиру Поглавља 8. Узимајући у обзир искуства других земаља кандидата чија су мерила за затварање овог поглавља изискивала пуну усклађеност са правним тековинама ЕУ, то ће такође омогућити РС да се припреми за испуњавање мерила за затварање Поглавља 8.

Осим тога, у погледу *унапређења конкурентности пољопривредног сектора*, индикатор у оквиру Реформске агенде је исти као прво мерило за отварање Поглавља 12 и наглашава важност усклађивања оквирних закона са правним тековинама ЕУ у областима безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике. Ово ће дати додатни подстицај раду на усклађивању са правним тековинама ЕУ у тим областима, надограђујући се на постојећи ниво усклађености.

Договорени индикатори у Реформској агенди у *области јавних набавки* директно утичу на мерила за затварање овог поглавља, тј. на прво мерило које се односи на потпуно усклађивање са правним тековинама ЕУ, као и на треће мерило у вези са показаним резултатима фер и транспарентног система јавних набавки. Такође, Реформска агенда је у складу са препорукама Годишњег извештаја ЕК које наглашавају важност обезбеђивања усклађености правила која се односе на јавне набавке у оквиру међувладних споразума закључених са трећим државама са начелима јавних набавки, у складу са правним тековинама ЕУ. Допринос наведеном је у одређивању јасног временског распореда и утирању пута ка свим уговорима на основу међувладних споразума који се објављују почевши од децембра 2024. године (јун 2025. године), а сви посебни и други закони/уредбе којима се уводе одступања од законодавства у области јавних набавки се укидају (јун 2027. године).

Област политике 2 – Зелена и дигитална транзиција

У Области политике 2 – Зелена и дигитална транзиција – Подобласт Трансформација сектора енергетике, сви индикатори су у потпуности усклађени са приступним преговорима Републике Србије, са циљем да се омогући ефикаснија и убрзана интеграција Републике Србије у Европску унију.

У сектору енергетике, циљ је постизање што већег степена усклађености са правним тековинама ЕУ и обавезама на основу Уговора о енергетској заједници. Трансформација сектора енергетике представља основу приступних преговора Републике Србије у овој области. Усвајање Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030. године са визијом до 2050. године представља значајан корак у процесу европских интеграција, који доводи до испуњења једног од предвиђених мерила за затварање Поглавља 15. Циљ усвајања НЕКП је усклађивање са релевантним циљевима политике на нивоу ЕУ, *UNFCCC* и Енергетске заједнице. Политике и мере су подељене, у складу са Уредбом (ЕУ) 2018/1999, у пет димензија: декарбонизација, енергетска ефикасност, енергетска сигурност, унутрашње енергетско тржиште и истраживања, иновације и конкурентност. Важност НЕКП додатно је појачана чињеницом да су одређени показатељи усклађени са одредбама Плана у погледу њихових референтних вредности.

Штавише, индикатори предвиђени реформом *Спровођење 3. енергетског пакета за гас и пакета за интеграцију електричне енергије* допринеће испуњавању једног од мерила за затварање Поглавља 15 и спровођењу мера у вези са раздвајањем у сектору гаса, што представља један од дугорочних приоритета за Србију.

Неке од предвиђених мера које се односе на спровођење *Акционог плана за праведну транзицију*, увођење инфраструктуре за алтернативна горива, спровођење Директиве о енергетској ефикасности, спровођење *Директиве RED II* и спровођење *MRVA* (праћење, извештавање, провера и акредитација), као део једног од мерила за затварање Поглавља 27, представљају високе приоритете Србије на њеном путу ка ЕУ. Они се често помињу у годишњим извештајима ЕК о напретку Србије.

У Области политике 2 – Зелена и дигитална транзиција – Подобласт Дигитализација, када је у питању сектор транспорта, сви индикатори у оквиру Реформске агенде су у потпуности усклађени са приступним преговорима Републике Србије и постојећим обавезама у оквиру Транспортне заједнице.

Увођење *интелигентних транспортних система и електронског система теретног саобраћаја (e-терет)* је препознато као кључна реформа, не само у Агенди, већ и у преговарачком процесу уопште. У овој области, тренутно су у припреми *Национална стратегија развоја саобраћаја Републике Србије за период 2023–2030. године* и *Програм за увођење интелигентних транспортних система за период 2023–2030. године са акционим планом*, што доводи до испуњења једног од мерила за затварање Поглавља 21. Годишњи извештаји ЕК о напретку Србије често наглашавају важност усвајања свеобухватне стратегије и њене примене.

Реформе дефинисане у области Политике 2 Зелена и дигитална транзиција – Подобласт Дигитализација, одражавају опредељеност Републике Србије да оствари циљеве који доприносе испуњавању обавеза у оквиру Поглавља 10 – Информационо друштво и медији и воде ка унапређењу преговарачког процеса у оквиру овог поглавља.

Предвиђене реформе у области *безбедне и одрживе дигиталне инфраструктуре, укључујући увођење руралне широкопојасне и 5G мреже*, у вези са доношењем нових правних прописа усклађених са регулаторним оквиром ЕУ, усклађене су са обавезама Републике Србије у процесу приступања Европској унији у оквиру Поглавља 10, што омогућава развој, једнак приступ савременим технологијама и електронским услугама високог квалитета и превазилажење дигиталне поделе.

Република Србија је препознала значај дигиталне трансформације привреде и друштва и омогућава администрацији да буде у служби грађана и привреде, спровођењем реформи у оквиру тачке Агенде *Даља дигитализација јавних услуга и административних процедура за предузећа и грађане*. У Годишњем извештају о напретку за 2023. годину, Република Србија се такође подстиче да настави усклађивање са регулаторним оквиром ЕУ у овој области.

Предложене реформе у области *јачања образовања одраслих, обуке и релевантних могућности усавршавања дигиталних вештина и писмености*, имају за циљ смањење јаза који неизбежно настаје услед убрзаног технолошког развоја и објективне немогућности да се индивидуална и колективна дигитална трансформација одвијају истом брзином.

Спровођење реформе *Успостављање свеобухватног оквира за информациону безбедност (увођење захтева Директиве NIS2 и јачање релевантних институција)*, даљим усклађивањем законодавног оквира у области информационе безбедности у оквиру Поглавља 10, стандарди информационе безбедности у Републици Србији биће значајно унапређени и одговараће развојним тенденцијама у Европској унији. Спровођење ових реформских корака допринеће испуњавању препорука које су Републици Србији дате у Годишњем извештају о напретку за 2023. годину, али и у оквиру преговарачког процеса у овом поглављу.

Област политике 3 – Људски капитал

У Области политике људског капитала, спровођење корака из Реформске агенде у оквиру реформе *Побољшање услова на тржишту рада, укључујући обезбеђивање одговарајућих финансијских и институционалних ресурса и капацитета за активацију у области запошљавања и социјалне политике*, у области социјалне политике и запошљавања, релевантан је за процес правног усклађивања националног законодавства са правним тековинама ЕУ у оквиру Поглавља 19 – Социјална политика и запошљавање и у складу је са спровођењем Акционог плана за Поглавље 19. Поред тога, у Годишњем

извештају ЕК о напретку Србије наглашава се значај Гаранције за младе у оквиру Поглавља 19, Поглавља 26 – Образовање и култура и у области економских критеријума.

Област политике 4 – Основе

У области политике 4 – Основе, Република Србија је посвећена доследном испуњавању обавеза из процеса преговора о приступању Европској унији у погледу владавине права. Република Србија наставља да продубљује реформе и испуњава препоруке Европске комисије у области владавине права, у циљу побољшања правне сигурности и ефикаснијег остваривања и заштите права грађана, као и стварања повољнијих услова за привлачење инвестиција и додатно унапређење пословног окружења.

Реформска агенда је додатно посвећена подршци реформама сектора правосуђа у борби против *организованог криминала и корупције, промоцији демократског управљања, поштовања људских права, безбедности грађана и одрживог друштвено-економског развоја*. Надаље, Реформска агенда ће помоћи Републици Србији да достигне и ниво испуњења прелазних мерила за оба поглавља 23 и 24 и достигне ниво за добијање мерила за затварање за питања владавине права.

Република Србија је усвојила *уставне промене* у циљу јачања независности правосуђа. После уставних измена, избор судија и тужилаца је, у складу са усвојеним новим сетом правосудних закона, сада предмет расправе у Високом савету судства и Високом савету тужилаштва, а не више у Народној скупштини. На овај начин се јача владавина права и повећава правна сигурност у Републици Србији.

Република Србија је донела *сет закона о медијима* (о јавном информисању и медијима, о електронским медијима, о јавним медијским сервисима и о привременом уређивању начина наплате таксе за јавни медијски сервис). Ови закони омогућавају бољи плурализам медија, транспарентније финансирање медија, регулисање званичних кампања у складу са препорукама *ODIHR*-а, али и усклађивање са новим стандардима ЕУ у области аудио-визуелних услуга.

У области *борбе против корупције*, у вези са доношењем Националне стратегије за борбу против корупције, усвајају се сви коментари ЕК који се углавном односе на постизање прелазних мерила у Поглављу 23 и препоруке *GRECO*-а из петог круга евалуације. Усвајањем овог документа разматраће се најважније активности усмерене на превенцију и борбу против корупције. Такође, овај документ је значајан за даље јачање институционалних и административних капацитета релевантних институција.

Република Србија је почела да ради на новом националном стратешком документу у области *спречавања и борбе против тероризма*. Нови стратешки документ и пратећи акциони план обухватиће борбу против тероризма и свих облика радикализације и мера насилног екстремизма (без обзира на политичко, верско или етнонационалистичко тзв. оправдање).

У 2024. години усвојен је *Програм борбе против трговине људима за период 2024–2029. године*, као и Акциони план за период 2024–2026. године. Потписан је и нови Споразум о статусу са Агенцијом за европску граничну и обалску стражу (*FRONTEX*), у циљу унапређења граничне сарадње.

Нови *Закон о унутрашњим пословима и Закон о оружју и муницији* омогућиће већу сигурност и безбедност државе и грађана.

Усвојени *План хармонизације визног режима РС са визним режимом ЕУ* садржи јасан план спровођења активности за испуњавање обавезе Србије из приступних преговора са ЕУ, у оквиру Поглавља 24.

4 КЉУЧНИ ПРИОРИТЕТИ ПОЛИТИКА

4.1 Основни сектори

Мере унутар подобласти **Основе** биће даље јачање законодавства, као и стратешког оквира о родно заснованом насиљу, деинституционализацији и националним мањинама. Тиме ће се стандарди Републике Србије ускладити са правним тековинама ЕУ и европским стандардима и стандардима УН у овој области. Политички документ Владе Републике Србије „**Партнерство за развој – приоритети за међународну помоћ до 2025. године**” указује на то да је један од општих циљева обезбеђивање независног, непристрасног, одговорног и транспарентног правосудног система који обезбеђује ефикасну борбу против корупције и заштиту људских права и слободе. У оквиру овог циља, приоритет

број 2 предвиђа унапређење заштите људских и мањинских права и слобода. Предложена мера ће се бавити налазима Извештаја Европске комисије о Србији, у којем се наводи да је законодавни и институционални оквир Републике Србије за очување основних права углавном успостављен и да га треба доследно и ефикасно спроводити.

Мере у оквиру подобласти **борбе против корупције** бавиће се јачањем резултата истраге, кривичног гоњења и осуда у случајевима корупције на високом нивоу и консолидацијом независних институција. Интервенције ће наставити да дају подршку јачању капацитета и изградњи транспарентних и одговорних институција за спровођење закона, посебно у уоченим рањивим областима. Поред тога, предложене мере ће бити усредсређене на унапређење превенције корупције, укључујући сукоб интереса, контролу финансирања политичких активности, лобирање, заштиту узбуњивача, транспарентност итд. Активности се баве одрживошћу и променом исхода подржавајући све релевантне актере да повећају компетенције потребне за спровођење политика и пракси које јачају јавни интегритет. Улагањем у превенцију корупције, ова активност ће обезбедити окружење за развој пословања и економски раст.

Мере из подобласти **правосуђа** биће јачање владавине права, приступа правди и правне сигурности у циљу ефикасног и квалитетног остваривања заштите права и слобода грађана и подизања нивоа поверења у правосудни систем. Интервенције ће додатно ојачати независност судија и самосталност тужилаца и повећати и унапредити капацитете независних институција. Ово ће допринети имплементацији циљева Поглавља 23 и јачању капацитета правосуђа, као и даљем унапређењу правног и институционалног оквира за једнак приступ правди и правној предвидљивости. Подршка доприноси решавању неких од кључних изазова из извештаја Европске комисије о Србији, у којима се истиче да Република Србија треба да: ојача независност правосуђа и аутономију тужилаштва, укључујући измене уставних и законских одредби које се односе на именовање, управљање каријером и дисциплинске поступке судија и тужилаца; измени правни оквир о Високом савету судства и Државном већу тужилаца и да их оснажи да у потпуности преузму своју улогу проактивне одбране судске независности и тужилачке аутономије у пракси у складу са европским стандардима; усвоји и спроведе свеобухватну стратегију људских ресурса за цео сектор правосуђа заједно са успостављањем јединственог и централизованог система управљања предметима, неопходног за мерљиво побољшање ефикасности и делотворности правосудног система.

Република Србија пролази кроз значајне реформе правосуђа усмерене на решавање свеprisутног питања мањка запослених у правосуђу. Ова реформа је мотивисана неколицином основних изазова који су одавно преоптеретили систем. Примарни изазов је недостатак судија и другог судског особља, што је довело до кашњења и нерешених предмета. Недовољан број запослених отежава ефикасност и делотворност правосуђа, подрива поверење и поуздање јавности у правни систем.

Још један изазов су застарели административни процеси и недостатак савремене технолошке подршке, што погоршава неефикасност насталу услед недовољног броја запослених. Многи судови се и даље ослањају на системе папирне документације, па је време обраде дуже и постоји повећан ризик од грешке. Правосудне каријере треба да буду привлачније, укључујући повећање тренутних плата. Правосудна академија мора детаљно да спроведе почетну и континуирану едукацију у правосуђу, заједно са одговарајућим механизмима осигурања квалитета током читавог циклуса обуке. Мора се повећати капацитет Академије и интерно стручно знање за пружање задовољавајуће почетне и континуиране обуке, посебно за обуку о праву ЕУ.

Рад на реформи усмерен је на неколико кључних области за ублажавање ових изазова. Прво, постоји усаглашени притисак да се модернизује административна и технолошка инфраструктура правосуђа. Ово подразумева увођење дигиталних система за управљање предметима, чиме се поједностављује обрада предмета и смањује административно оптерећење за особље. Друго, реформе настоје да побољшају процес запошљавања нудећи конкурентне плате и боље услове рада како би се привукли високо квалификовани кандидати на основу новог законодавства у складу са недавним променама након уставне реформе. Штавише, унапређују се програми стручног усавршавања како би се осигурало да правосудно особље може континуирано унапређује своје вештине и знања, чиме се побољшава укупни учинак правосуђа.

Мера је у складу са документом Владе Републике Србије „**Партнерство за развој - приоритети за међународну помоћ до 2025. године**”, које указује на то да је један од општих циљева обезбеђивање

независног, непристрасног, одговорног и транспарентног правосудног система који обезбеђује ефикасну борбу против корупције и заштиту људских права и слобода.

Коначно, напредак у свим поменутих мерама ће директно утицати на **рејтинг Републике Србије од стране Светске банке** јер су правосудје и владавина права од кључног значаја за главни програм Светске банке о окончању екстремног сиромаштва и изградњи заједничког просперитета.

Мере унутар подобласти **борбе против организованог криминала** ће унапредити нормативни оквир, пре свега кроз Закон о унутрашњим пословима, Кривични законик и нови Закон о сузбијању и превенцији трговине људима. Предложене промене у оквиру Закона о унутрашњим пословима биће усмерене на стварање правних предуслова за самосталност полиције у односу на Министарство унутрашњих послова током предистражне и истражне фазе, као и на обезбеђивање услова за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања лица лишених слободе, заједно са спровођењем препорука Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.

Мере у оквиру подобласти борбе против организованог криминала ће тежити циљевима јачања резултата истраге, кривичног гоњења и осуда у предметима организованог криминала. Након дефинисања новог скупа приоритета политике и усвајања одредби нових закона, Република Србија ће створити солидну стратешку основу и нормативни оквир за побољшање биланса резултата у области организованог криминала, нарочито у погледу повећања броја истрага, случајева кривичног гоњења и правоснажних пресуда у области трговине људима и трговине ватреним оружјем, уз повећану вредност имовине која је заплена у случајевима тешког и организованог криминала.

Спровођење правила о државној помоћи

У Републици Србији, правила о контроли државне помоћи спроводи Комисија за контролу државне помоћи. Комисија је организација која за свој рад одговара Народној скупштини Републике Србије, независно од извршне власти. Оснивање, положај, организација, овлашћења Комисије, поступци које Комисија спроводи и др., уређују се Законом о контроли државне помоћи („Службени гласник РС”, бр. 73/19).¹³

Комисија спроводи правила о контроли државне помоћи утврђивањем постојања државне помоћи и оцењивањем усклађености, како у погледу шема државне помоћи тако и индивидуалне државне помоћи, на основу Закона о контроли државне помоћи и релевантних подзаконских аката, усаглашених са правним тековинама ЕУ у области контроле државне помоћи.

Контрола државне помоћи врши се *ex-ante* у поступку претходне контроле (на основу пријаве државне помоћи коју достављају даваоци државне помоћи) и *ex-post* у поступку накнадне контроле (ако Комисија дође до сазнања да је државне помоћ додељена супротно одредбама закона).

Осим тога, током спровођења поступка контроле, Комисија може да изрекне мере понашања којима се налаже обустављање доделе државне помоћи и мере повраћаја, којима се даваоцу налаже да, без одлагања, предузме мере у циљу повраћаја додељеног износа државне помоћи, увећаног за законску затезну камату, као и меру периодичног пенала.

4.2 Дигитална трансформација и питања дигиталне безбедности

Решавањем различитих аспеката дигиталне инфраструктуре, вештина, јавних услуга, безбедности и иновација, предложене реформе у подобласти дигитализације колективно покрећу значајан напредак

¹³ Законом о контроли државне помоћи („Службени гласник РС”, бр. 73/19) пренесена је Уредба Савета (ЕУ) 2015/1589 од 13. јула 2015. године којом се утврђују детаљна правила за примену члана 108. Уговора о функционисању Европске уније (ОЈ L 248, 24.9.2015.) и главна начела из Директиве (ЕУ) 2019/1 Европског парламента и Савета од 11. децембра 2018. године о овлашћивању надлежних органа држава чланица за делотворније спровођење правила конкуренције и о обезбеђивању доброг функционисања унутрашњег тржишта (СЛ L 11, 14.1.2019.).

који се односи на начин на који друштво и економија функционишу у дигиталном добу. Конкретно, предложене реформе доприносе процесу дигиталне трансформације на неколико делотворних начина:

- **Подстицање дигиталне повезаности:** унапређење широкопојасне комуникационе инфраструктуре, укључујући 5G мреже, обезбеђивање приступа веома брзом интернету, што је од кључног значаја за подршку дигиталним услугама и апликацијама. Ово може премостити дигитални јаз, пружајући једнаке могућности за све регионе и популацију да учествују у дигиталној економији. Надоградњом и ширењем широкопојасних мрежа недовољно покривена подручја и рурална подручја могу добити приступ основним онлајн ресурсима, образовним алатима и економским могућностима које би им иначе биле недоступне.
- **Успостављање безбедности 5G мрежа:** усвајање секундарног законодавства о 5G безбедности налаже спровођење пропорционалних, одговарајућих и безбедносних мера заснованих на ризику у односу на 5G мреже и услуге, наглашавајући смернице наведене у оквиру пакета алата ЕУ за 5G безбедност. То ће значајно допринети дигиталној трансформацији обезбеђивањем безбедности, резилјентности и заштите интегритета дигиталне инфраструктуре.
- **Унапређење дигиталних вештина:** развој свеобухватних програма дигиталне писмености и техничких курсева обуке обезбеђује да грађани и радна снага буду опремљени неопходним вештинама за напредовање у дигиталном окружењу. Ово може допринети већим иновацијама, продуктивности и могућностима запошљавања. Иницијативе за континуирано учење помажу постојећим запосленима да се прилагоде новим технологијама и процесима, смањујући јаз у вештинама и обезбеђујући конкурентну и компетентну радну снагу.
- **Обезбеђивање шире доступности дигиталних јавних услуга:** пружање јавних услуга на мрежи побољшава доступност и ефикасност, олакшавајући грађанима и предузећима интеракцију са државним органима. Овим се могу поједноставити административни процеси, смањити бирографија и побољшати пружање услуга.
- **Унапређење дигиталног идентитета и услуга од поверења:** имплементација система дигиталног идентитета омогућава сигуран и погодан приступ онлајн услугама. Ово може смањити превару, повећати поверење и побољшати поверење корисника у дигиталне интеракције. Побољшање услуга од поверења обезбеђује аутентичност, интегритет и правну пуноважност дигиталних трансакција, подстичући обимније усвајање дигиталних услуга и електронске трговине.
- **Јачање информационе безбедности:** побољшање оквира информационе безбедности штити критичну инфраструктуру, осетљиве податке и дигиталне услуге од сајбер претњи. Ово осигурава поузданост и поверење у дигиталне системе, што је кључно за одржавање поверења корисника и економске стабилности.
- **Развој прописа о вештачкој интелигенцији:** успостављање јасних прописа обезбеђује оквир за етички и одговоран развој и увођење технологија вештачке интелигенције. Решавањем питања у вези са приватношћу, пристрасношћу и одговорношћу, прописи повећавају поверење међу корисницима, пословним субјектима и креаторима политика, што доводи до повећаног усвајања решења вештачке интелигенције.
- **Развој интелигентног транспортног система и *e-Freight* технологије:** имплементација интелигентног транспортног система и *e-Freight* технологије играју кључну улогу у покретању дигиталне трансформације у транспортним и логистичким секторима, што доводи до побољшане ефикасности, сигурности, одрживости и иновација у кретању људи и робе.

Свака од реформи игра кључну улогу у широј области примене дигиталне трансформације, стварајући повезанији, ефикаснији и отпорнији дигитални екосистем.

4.3 Образовање, обука, запошљавање и друштвени циљеви

У складу са одредбама члана 3. Уредбе, Реформска агенда ће подстицати развој квалитетног образовања, обуке, преквалификације и усавршавања кроз развој инфраструктуре предшколског

образовања, наставне праксе и повезивање са заједницом, као и даљи развој квалитета наставе и инклузије на основном и средњем нивоу школовања, што укључује дуално/стручно образовање и обуку. Република Србија ће решавати питања незапослености младих даљим унапређењем Гаранције за младе широм Републике Србије, пружањем квалитетних понуда за образовање, обуку и запошљавање, нарочито водећи рачуна да у циљу одрживог запошљавања у борби против сиромаштва у главне токове политика убаци укључивање жена и мањинских група. У основама ових реформи предвиђени су напредак у правном и програмском оквиру образовања и запошљавања како би се створило стабилно окружење тржишта рада које је релевантно за савремену економију.

4.4 Начело „Не чини значајну штету”

Зелена транзиција је опредељеност Републике Србије и у ту сврху улаже напоре да све спроведене реформе буду усклађене са прописима ЕУ и примерима добре праксе. Ова транзиција захтева мултисекторски приступ и хоризонтално повезивање свих заинтересованих страна у овом процесу. Израдом и усвајањем докумената јавних политика и законодавног оквира она доприноси усклађивању са начелом „не чини значајну штету” и прихватању система класификације према таксономији ЕУ. Усклађује се са законодавним оквиром ЕУ у области климатских промена, индустријског загађења, заштите биодиверзитета и циркуларне економије, а инвестиције се усмеравају ка одрживим пројектима и активностима. Такође, спровођење мера и активности из Акционог плана Зелене агенде за Западни Балкан доприноси постизању еколошких и климатских циљева тако да један циљ не угрожава друге, што је у складу са таксономијом. Даља хармонизација са прописима ЕУ обавеза је Републике Србије како би превазишла све изазове које доносе нове реформе и инвестиције које се сматрају одрживим.

5 УКЉУЧИВАЊЕ У ГЛАВНЕ ТОКОВЕ ПОЛИТИКА

Реформска агенда представља прилику за јачање спровођења реформи у неколико важних области као што су демократија, људска права и родна равноправност према највишим међународним стандардима и најбољим праксама. Такође узима у обзир нове изазове који захтевају хитну пажњу и координисан приступ како би се правилно решили. Зелена транзиција ка нискоугљеничној привреди, узимајући у обзир заштиту животне средине и очување биодиверзитета, захтева значајне и континуиране напоре у целом региону, у сарадњи и уз менторство ЕУ. Република Србија препознаје важност ових области и на тај начин интегрише неколико реформи у оквиру целе Реформске агенде, чиме поново потврђује своју посвећеност њиховом остваривању.

Демократија

Функционална **демократија**, демократски процеси и институције представљају централни и трајни принцип Владе Републике Србије и њеног друштва. Због тога, Република Србија улаже значајна средства у погледу људских капацитета, националних фондова као и политичког ангажмана кроз дијалог са свим релевантним субјектима српског друштва и шире. С обзиром на то да су правни оквир и изборни систем у самом средишту демократских избора, институције Републике Србије томе посвећују посебну пажњу, између осталог, блиском и дугогодишњом сарадњом са низом релевантних међународних организација, попут *Канцеларије за демократске институције и људска права (ODIHR)*. Након званичних позива, мисије ODIHR-а имале су прилику да посматрају различите изборне процесе у Републици Србији током више од 20 година, што је довело до препорука које су уважене и баве се изборним системом који је више демократски, репрезентативан и ефикасан. Током протеклих неколико година највећи део препорука ODIHR-а имплементиран је у циљу даљег унапређења изборног процеса како би се у потпуности ускладио са међународним обавезама и стандардима демократских избора. Уложени су значајни напори у бројим државним органима, те су тако остварене бројне активности као што су значајна ревизија законодавства и успостављање међуресорне Радне групе за координацију и праћење спровођења препорука за унапређење изборног процеса. Након препорука ODIHR-а из децембра 2023. године, у Скупштини су организоване консултације са свим скупштинским посланичким групама о спровођењу препорука ODIHR-а. Скупштина је у овај консултативни процес укључила релевантне организације цивилног друштва. На тај начин, сарадња Владе и Скупштине треба да повећа транспарентност и инклузивност и да обезбеди ефикасно спровођење препорука ODIHR-а.

Изборни закони су у великој мери ревидирани током 2022. године, а решавале су се раније препоруке *ODIHR*-а у вези са органима за спровођење избора, финансирањем кампања и решавањем изборних спорова. Између осталог, усвојени су Закон о избору народних посланика (ЗИНП), Закон о локалним изборима (ЗЛИ) и Закон о финансирању политичких активности (ЗФПА). Након ове законодавне активности, дошло је до усвајања два нова закона о информационом окружењу и медијима, који су усвојени у октобру 2023. године. Такође треба напоменути да се изменама и допунама из 2022. додатно проширују једнака родна заступљеност и укључивање особа са инвалидитетом. Узимајући у обзир суштински значај демократије, Реформска агенда пружа важну прилику за подршку и подстицање даљег рада на изборном оквиру. Кораци који су предложени у оквиру области политика које се тичу основа обухватају неколико активности које се надовезују на оне које су већ спроведене. Сваки корак је осмишљен тако да се прецизно посвети решењима у најважнијим областима изборног окружења и препорукама *ODIHR*-а, односно наставку рада међуресорне Радне групе за координацију и праћење спровођења препорука за унапређење изборног процеса, побољшању Јединственог бирачког списка (ЈБС), мењању начина рада Савета Регулаторног тела за електронске медије (РЕМ), уз наставак неопходних законодавних измена и допуна и побољшања рада органа за спровођење избора. Остваривање ових корака ће значајно допринети укупном изборном контексту и интегритету.

Независан, ефикасан и одговоран **правосудни систем**, представља сталан стуб функционалног демократског друштва и као такав захтева подршку ка сталном унапређењу и развоју на основу највиших међународних стандарда и пракси. У том погледу, Република Србија је усвојила уставне амандмане из 2022. године, након чега је уследило благовремено усвајање релевантног спроведбеног законодавства уз које ће се усвојити и одговарајући број подзаконских аката. Кроз Реформску агенду намерава се даљи рад са нагласком на предложене реформе у области правосудја како би се обезбедили адекватни људски ресурси, пре свега за судије и тужиоце, наставак рада на изменама и допунама Закона о парничном поступку који ће, између осталог, допринети већ утврђеним позитивним трендовима смањења просечног трајања судских поступака и смањења броја нерешених предмета.

Република Србија је протеклих година предузела важне кораке ка успостављању јаког институционалног и законодавног оквира за **борбу против корупције**, на чијем основу функционише Агенција за спречавање корупције, активан је Савет за борбу против корупције и усвојен је Закон о финансирању политичких странака 2022. године, што је покренуло одговарајуће измене и допуне Закона о спречавању корупције. Поред тога, у протеклих неколико година резултати у вези са корупцијом на високом нивоу су стабилни а број правоснажних пресуда у 2022. години је благо повећан у односу на претходне године, међутим то још увек није праћено коначним одузимањем имовине. Поред тога, Република Србија тек треба да усвоји Акциони план уз нову стратегију за борбу против корупције. Узимајући у обзир значај ове области, Реформска агенда обухвата неколико реформи почевши од усвајања поузданог стратешког оквира, потом обезбеђивања адекватних људских капацитета потребних за активности извршења и сузбијања, што доводи до повећаног и поузданог биланса резултата борбе против корупције.

Људска права

Људска права представљају још један неопходан стуб друштва и због тога им Република Србија посвећује континуирану пажњу у складу са правним тековинама ЕУ, европским и међународним стандардима и најбољом праксом. Иако је постојећи оквир углавном успостављен, он захтева континуирано побољшање и ефикасну примену. Реформска агенда представља значајан импулс ка овим циљевима обухватајући неколико индикативних реформи и корака у оквиру бројних области политике које су укључене. Она промовише даље законодавне измене за неколико закона, уз конкретан фокус на рањиве групе. Ревизија *Кривичног законика* је у току на основу искуства у примени, као и потребе за његовим даљим усклађивањем са оквиrom ЕУ и међународним конвенцијама. Она ће обухватити преиспитивање законског описа бројних кривичних дела и проширење одређених института као што је нужна одбрана. Измене и допуне *Законика о кривичном поступку* планиране Реформском агендом ће отклонити оба изазова утврђена током примене *Законика*, увести важне одредбе правних тековина ЕУ у национални правни оквир, попут оних које прописују правила за право на информисање осумњичених или оптужених лица у вези са њиховим правима у кривичном поступку и оптужбама против њих; правила која се односе на право на тумачење и превод у кривичном поступку; и старање да жртве кривичних дела добију одговарајуће информације, подршку и заштиту и да буду у

могућности да учествују у кривичном поступку. Планирано је да се *Закон о спречавању насиља у породици* измени и допуни у складу са активностима планираним у оквиру релевантног националног стратешког оквира са циљем да се анализира спровођење до сада и дефинишу даљи правци нарочито наглашавајући озбиљна питања као што је феминизација. Уз то треба да се направи и опсежна централна евиденција о облицима насиља класификованим по различитим врстама категорија података, укључујући и оне о врсти кривичног дела, старости и полу жртве и учиниоца, њиховом односу итд. На основу препорука добијених од Европске комисије и рада на изменама закона о Кривичном законнику и Законнику о кривичном поступку, Реформска агенда ће допринети изради и усвајању потпуно новог Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника који ће омогућити усклађивање са неколико закона који су прилагођени у међувремену, међународним стандардима и стандардима ЕУ, да би се обезбедило да жртве кривичних дела добију одговарајуће информације, подршку и заштиту и да буду у могућности да учествују у кривичном поступку. На основу препорука из годишњих извештаја ЕК, Реформском агендом је предвиђено да се изменама и допунама *Породичног закона* обухвате забрана дечијих бракова и ефикаснија заштита од насиља у породици увођењем неколико нових врста дела која се односе на децу и особе са инвалидитетом. Успостављање националне мреже служби подршке жртвама и сведоцима у складу са стандардима ЕУ показало се као изазован задатак који ће сигурно бити убрзан јер се нашао у Реформској агенди са циљем да се обезбеди успостављање и функционисање 20 служби за подршку жртвама у вишим судовима, чиме ће се обезбедити суштинска разлика у поређењу са тренутном ситуацијом у којој ОЦД пружају подршку ограниченом броју жртава.

Чека се усвајање неколико акционих планова битних за област људских права и њихово касније спровођење. Акциони план за остваривање права националних мањина, Акциони план за родно засновано насиље и Акциони план за деинституционализацију ће се убрзати уз подршку Реформске агенде. Усвајање новог плана активности у области мањинских права довело би до значајног побољшања остваривања ових права у српском друштву и бавило би се препорукама из Четвртог мишљења Саветодавног комитета Савета Европе о спровођењу Оквирне конвенције. Предложени Акциони план о родно заснованом насиљу наставља се на низ активности спроведених током последњих година и усмерен је на обезбеђивање ефикасног система превенције и заштите од свих облика родно заснованог насиља. Међутим, то би захтевало адекватне људске, финансијске и друге ресурсе, те би се његово стављање у Реформску агенду могло показати кључним за његово спровођење. У спровођењу стратешког оквира за деинституционализацију постоје слични изазови јер је наменски акциони план донекле каснио, иако су релевантне националне институције спровеле одређене активности у циљу успостављања услуга у заједници. Међутим, на основу подршке Реформској агенди сигурно ће доћи до одлучујућег напретка у овој области, а резултат би требало да буде значајно повећање укупног броја корисника услуга у заједници које пружају лиценцирани пружаоци услуга, како постојећи тако и они који до сада нису стандардизовани.

Слобода изражавања представља важан део људских права, а медији су један од њених кључних аспеката. Република Србија наставља да спроводи своју медијску стратегију уз неколико активности које се односе на релевантне измене закона. Усвојено законодавство ипак захтева даљи рад на потпуном усклађивању са правним тековинама ЕУ и европским стандардима. Заостаје и извршење закона јер РЕМ не примењује своја овлашћења у потпуности. Из тих разлога, Реформска агенда подржава потребу за усвајањем три закона: Закона о електронским медијима, Закона о јавном информисању и медијима, и новог Закона о јавним медијским сервисима у складу са правним тековинама ЕУ и стандардима Савета Европе. Потребно је кроз измене и допуне отклонити недостатке у законском оквиру који се односи на јавне медијске сервисе, а идентификовани су у медијској стратегији. Јавне медијске сервисе треба ојачати ради повећања производње медијских садржаја на језицима националних мањина, у складу са прелазним мерилем из Поглавља 23. Реформска агенда ће посебну пажњу посветити томе да РЕМ обавља своје дужности у складу са законским одредбама и роковима како би могао ефикасно да заштити плурализам медија. Поред тога, јавно финансирање медијских садржаја ће се спроводити у складу са постојећим законским оквиром и најбољим праксама.

Родна равноправност и доступност

Република Србија је успоставила свеобухватан правни и политички оквир за **родну равноправност**. Постојећи закон и стратегија о родној равноправности уводе нове и унапређују постојеће механизме родне равноправности (укључујући и институционализацију Координационог тела за родну равноправност), али такође промовишу родну равноправност као међусекторски приоритет који ће бити интегрисан у укупни развој државе и агенду приступања ЕУ. Осим тога, институционални оквир за родну равноправност је ојачан оснивањем Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Иако је Република Србија последњих година направила значајне помаке у области родне равноправности, и даље постоје бројни изазови у области примене нових закона и положаја жена у друштву, које су и даље у много незавиднијем положају у односу на мушкарце. У том смислу, реформе у оквиру Реформске агенде су осмишљене тако да се процени, реши и утиче на борбу против родне неједнакости, са посебним освртом на борбу против свих облика родно заснованог насиља, промовисањем родне равноправности и оснаживањем девојака и жена. У оквиру реформи у области политика пословног окружења и развоја приватног сектора промовисаће се родна равноправност, нпр. у процесу постављања представника Републике Србије у органе управљања државних предузећа и узимаће се у обзир равноправна родна заступљеност. Дигитализација има снажан потенцијал за оснаживање жена и девојака, омогућавајући приступ информацијама и знању не само путем конвенционалних средстава. Реформе у подобласти дигитализације ће даље промовисати родну равноправност, оснаживање жена и девојака и побољшање доступности за особе са инвалидитетом. Допринос Реформске агенде зеленој и дигиталној трансформацији помоћи ће у смањењу родног јаза у економији. Због нижих прихода, жене су у већем ризику од енергетског сиромаштва. Енергетско сиромаштво озбиљно утиче на здравље, квалитет живота и социјалну укљученост социјално рањивих група становништва. То је иначе повезано са ризиком од сиромаштва и доприноси неједнакостима у друштву. Стопа економске неактивности жена у Републици Србији је већа него код мушкараца, те тако жене имају мање ресурса да приуште енергију и највећу потребу да је штеде. Неједнакости на тржишту рада могле би да доведу до већег ризика од енергетског сиромаштва, јер због нижих прихода женама може бити теже да плаћају рачуне за комуналне услуге или могу живети у енергетски неефикасним домаћинствима која се ослањају на старије, неадекватне уређаје и мање ефикасне изворе грејања. Самохрани родитељи јесу група значајно изложена ризику да живи у сиромаштву (са стопом ризика од сиромаштва од 28,1%), као и особе са инвалидитетом. Доступни подаци указују на то да већину домаћинстава самохраних родитеља у Републици Србији воде жене. Реформска агенда подржава интервенције које су у складу са већ постојећим Владиным мерама за унапређење енергетске ефикасности, као што је подршка најугроженијим категоријама становништва кроз увођење правног статуса „енергетски угроженог потрошача”.

На основу великог броја правних аката унапређен је положај **особа са инвалидитетом** (ОСИ). Питања инклузије, доступности и законских права су у великој мери уграђена у секторске стратегије. Иако се на основу бројних стратегија утврђују мере за унапређење положаја особа са инвалидитетом и њихове инклузије у све друштвене сфере, оне се и даље сусрећу са низом питања – инфраструктурном и информационом доступношћу, остваривањем основних права итд. Реформска агенда ће додатно повећати улагања у инклузивност и доступност различитих услуга и права, инклузивност образовања и тржишта рада, економски положај особа са инвалидитетом и свеукупну добробит и квалитет живота. Дигитална трансформација доприноси већој родној равноправности, а истовремено омогућава јаче укључивање особа са инвалидитетом у образовање и тржиште рада. Електронске комуникације, дигиталне платформе и дигиталне финансијске услуге нуде напредне могућности и могу помоћи у премошћавању дигиталног родног јаза.

Даља дигитализација јавних услуга и административних процедура за привреду и грађане један је од приоритета Републике Србије. Закон о електронској управи и пратећи подзаконски акти прописују доступност дигиталних јавних услуга и веб страница свима, укључујући рањиве групе и особе са инвалидитетом, као обавезан захтев. Осим тога, планирана реформа дигиталног идентитета и услуга од поверења треба да обезбеди доступност технологија дигиталног идентитета особама са

инвалидитетом, омогућавајући њихово потпуно учешће у дигиталном друштву. Тиме се може значајно побољшати приступ широком спектру услуга за особе са инвалидитетом, укључујући јавне услуге, здравствену заштиту и банкарство. Јачање образовања одраслих, обука и дигиталних вештина може значајно утицати на родну равноправност и побољшати инклузију и оснаживање особа са инвалидитетом. Повећање нивоа дигиталне писмености међу женама је од кључног значаја за превазилажење родних неједнакости у запошљавању и предузетништву. Прилагођена обука о дигиталним вештинама може омогућити особама са инвалидитетом да упознају помоћне технологије и доступне дигиталне алате. Стицањем дигиталних вештина, особе са инвалидитетом могу да приступе ширем спектру могућности запошљавања, укључујући опције рада на даљину.

Допринос Реформске агенде развоју људског капитала биће у складу са настојањима Републике Србије да промовише родну равноправност на тржишту рада кроз стимулисање реформе релевантног законодавства у складу са захтевима норми Закона о родној равноправности и забрани дискриминације на тржишту рада и на радном месту. Подршка која се пружа младима уписаним у Гаранцију за младе ће примењивати начела спречавања дискриминације жена, националних мањина, особа са инвалидитетом, а који су иначе учвршћени кроз неколико примера изградње капацитета за саветнике Националне службе за запошљавање. Национална служба за запошљавање има успостављену праксу пружања циљане подршке незапосленим младим женама и особама са инвалидитетом и примениће лекције научене из овог процеса да убрза успостављање Гаранције за младе на равноправан начин у погледу рода и инвалидитета. Предвиђене су посебне мере за унапређење положаја жена, младих, особа са инвалидитетом, као и Рома и Ромкиња, узимајући у обзир њихову заступљеност и друге карактеристике које указују на неповољан положај на тржишту рада.

Што се тиче образовања, за промовисање родне равноправности веома је важно да Реформска агенда подстиче стопе уписа у предшколско образовање јер ће веће стопе вероватно довести до повећаних могућности за мајке на тржишту рада и промовисаће њихов бољи укупни економски и друштвени положај. Подстицање уписа ће бити од користи за родну равноправност девојчица, јер су оне недовољно заступљене у предшколском образовању и чине 48,5% уписаних. Имајући у виду специфичне проблеме са којима се девојчице и ученици са сметњама у развоју сусрећу у средњешколском образовању, за које је рађена анализа кроз пројекат „Подршка ЕУ за реформу образовања у Републици Србији – REdiS 2030”, стопе преласка ученика из основног у средње образовање биће посебно праћене за ове две групе, обезбеђујући на тај начин усмеренију перспективу. Све три области подршке су усмерене на пружање једнаких могућности особама са већим ризиком од социјалне искључености: Ромским заједницама, Ромкињама и ромској омладини. Ове реформе ће подржати Ромкиње и Роме предузетнике, Ромкиње и младе Роме који траже посао, развој предузетништва и прилике за учење.

Акциони план за деинституционализацију користиће деци и младима, омогућавајући им да воде самосталнији живот, док ће мере осмишљене за младиће и девојке који напуштају установе социјалне заштите подстаћи њихову интеграцију у заједницу. Такође, стимулисањем спровођења новог Акционог плана за спровођење Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља унапредиће се рад свих актера у систему заштите од насиља у породици. Усвајање новог Акционог плана за остваривање права националних мањина биће усмерено на пружање континуиране подршке борби против дискриминације и заштити права националних/етничких/језичких мањина; јачање капацитета корисника у борби против говора мржње и злочина из мржње; промовисање и заштиту њихових права.

Изменама и допунама Закона о електронским медијима и Закона о јавном информисању и медијима, као и новог Закона о јавним медијским сервисима, такође се сматра да је улога медија суштинска за решавање родних стереотипа и подизање свести о промоцији родне равноправности.

Зелена агенда

Реформска агенда Републике Србије у области политике 2: Зелена и дигитална транзиција, усмерена је на трансформацију сектора енергетике, повећање енергетске ефикасности, повећање

коришћења обновљивих извора енергије и осигурање приступачних цена електричне енергије. Ове активности су кључне за убрзање зелене транзиције у складу са Зеленом агендом.

Реформе у зеленој транзицији обухватају широк спектар тема релевантних за трансформацију сектора енергетике и остваривање климатских циљева. Кључне области су: спровођење Трећег енергетског пакета за гас и преношење и спровођење пакета интеграције електричне енергије, обезбеђивање приступачне цене електричне енергије, праведна транзиција, повећање коришћења обновљивих извора енергије (ОИЕ) и побољшање енергетске ефикасности и уштеда енергије. Све поменуте реформе ће директно допринети имплементацији Зелене агенде и климатских циљева постављених у регулаторним актима о ФЗБ.

Дигитализација је кључни покретач у оквиру пет стубова Зелене агенде за Западни Балкан у складу са концептом дуалне зелене и дигиталне транзиције. У области дигиталне транзиције, реформе попут увођења 5G мрежа и развој одрживе и безбедне дигиталне инфраструктуре кроз пројекат за изградњу будуће генерације широкопојасне комуникационе инфраструктуре у белим зонама за руралне школе, директно доприносе убрзању зелене транзиције у складу са Зеленом агендом. 5G је ефикаснији од 4G, јер 5G систем може подржати 10 пута већи обим преноса података од 4G система без нето повећања потрошње енергије. Што је још важније, на основу 5G могу се подржати решења вештачке интелигенције (ВИ) за ефикасније управљање енергијом и потрошњом, јер се користи мање енергије у поређењу са 4G. Ширење широкопојасне инфраструктуре у руралним подручјима олакшава дигитализацију која води ефикаснијем коришћењу ресурса и смањењу емисија угљен-диоксида. Дигитализација јавних услуга и административних процедура за привреду и грађане значајно ће смањити емисију CO₂ и допринети очувању животне средине смањењем употребе папирне документације јер ће се дигиталним пословањем елиминисати потреба за штампањем и коришћењем папира, чиме се директно доприноси стубу биодиверзитета и спречава крчење шума.

Увођење интелигентних транспортних система (ИТС) промовише ефикасно и одрживо урбанистичко планирање и управљање транспортом, што директно доприноси паметној и одрживој мобилности у оквиру првог стуба Зелене агенде. Зеленом агендом се дефинише да је потребно снажније радити на унапређењу железничке мреже, уз накнадно пребацивање са друмског на железнички саобраћај, у складу са Зеленом агендом. Такође се предлаже фокус на имплементацију решења Интелигентног транспортног система (ИТС) чији је циљ да се транспортне операције учине ефикаснијим и смање емисије CO₂. На основу широке доступности и употребе технологија података у системима јавног превоза ови системи могу постати паметнији, емитујући мање загађења, док су притом више прилагођени корисницима. Мање емисија из транспорта значи мање загађења које погађа природне екосистеме. Оптимизацијом нових и постојећих железничких праваца, ИТС смањује утицај транспортне инфраструктуре на животну средину, чиме се штити биодиверзитет.

Реформе наведене у **области политике 1: Пословно окружење и развој приватног сектора** у Реформској агенди су усмерени на решавање неких од главних изазова који још увек постоје у области политике пословног окружења и развоја приватног сектора, као што су унапређење управљања јавним инвестицијама и даљи развој научног и иновационог екосистема у сврхе економије засноване на знању и повећање конкурентности пољопривредног сектора. Унапређење правног оквира за управљање јавним улагањима, након консултација са Европском комисијом и у складу са документом о политици и Акционим планом, као и са најбољим међународним стандардима (децембар 2027. године) обезбедиће веће интегрисање питања климатских промена у процесе доношења одлука, чиме се промовишу еколошки одрживи пројекти. Унапређен је правни оквир за управљање капиталним пројектима у смислу процене утицаја ефеката пројекта из перспективе климатских промена и њихове узајамне зависности. Поред тога, током спровођења пројектног циклуса капиталног пројекта разматра се утицај капиталног пројекта на друштвени, економски, регионални и еколошки одрживи развој, као и утицај пројекта на фактора животне средине (флора и фауна, земљиште, вода, ваздух, клима и предео, материјална и културна добра и др.) и њихову међусобну интеракцију, што значајно доприноси заштити биодиверзитета о очувању екосистема као стуба Зелене агенде. Даљим развојем научног и иновационог екосистема у сврхе економије засноване на знању, кроз повећање издвајања приватног

сектора за истраживање и иновације на 50% укупног износа и повећање броја финансираних истраживача и иновативних компанија, подржава се прелазак на зелену економију кроз развој нових технологија и одрживих пракси, директно доприносећи транзицији ка чистој енергији и циркуларној економији у оквиру Зелене агенде. У оквиру другог стуба Зелене агенде, за Активност 35 „Даље спровођење Стратегија паметне специјализације, која представља планове за одрживост и утемељење на иновацијама”, предвиђено је да се подржи успостављање политика одрживог развоја и иновација у привредама кроз имплементацију стратегије паметне специјализације. Потенцијалне инвестиције у БИО4 кампус обезбедиће истраживачима и компанијама ресурсе који су им потребни за спровођење најсавременијих истраживања, развој иновативних производа и услуга и привлачење талената и инвестиција. Овај пројекат ће директно допринети развоју нових зелених технологија и остваривању циљева Зелене агенде. Поред тога, пројекат је усмерен на постизање што ниже (скоро нулте) емисије CO₂ коришћењем обновљивих извора енергије и применом начела одрживе зелене градње и циркуларне економије.

Успостављање регулаторног оквира за безбедност хране, ветеринарску и фитосанитарну политику усклађену са правним тековинама ЕУ директно ће допринети стубу Зелене агенде: одрживим прехранбеним системима и руралним подручјима. Ова реформа директно доприноси спровођењу Активности 44 Зелене агенде, која се односи на усклађивање сектора производње хране и сектора примарне производње са стандардима ЕУ о безбедности хране. Успостављањем регулаторног оквира усклађеног са правним тековинама ЕУ за безбедност хране, ветеринарску и фитосанитарну политику, Република Србија не само да унапређује своје пољопривредне стандарде већ чини значајне кораке ка очувању биодиверзитета.

Будући правни оквир за пољопривреду ће такође укључивати циљеве и активности Европског зеленог договора, у смислу успостављања праведног, здравог и еколошки прихватљивог тржишног ланца прехранбених производа, и кроз активности на смањењу употребе пестицида, ђубрива и антибиотика, тј. смањење ризика од њиховог коришћења, са једне стране, и унапређења заштите животне средине и очувања биодиверзитета, с друге стране.

Повећање конкурентности пољопривредног сектора усвајањем Закона о комасацији земљишта подржаће праксу одрживог коришћења земљишта омогућавањем бољег управљања и планирања у пољопривредним и руралним подручјима. Консолидацијом уситњених земљишних парцела, реформа ће промовисати ефикасније и одрживије пољопривредне праксе, смањујући притисак на природна станишта и промовишући биодиверзитет. Ово директно доприноси смањењу ризика од катастрофа, а то је критична компонента климатске резилијентности и очувања биодиверзитета.

Мера „Најмање 10 пројеката финансираних из републичког буџета, који не прелазе 299.999 EUR по пројекту, уговорених по јавним позивима, усмерених на унапређење руралне јавне инфраструктуре у области водоснабдевања и путне инфраструктуре (децембар 2025, 2026, 2027. године)”, значајно доприноси смањењу загађења и повећању енергетске ефикасности, у складу са првим стубом Зелене агенде. Унапређењем инфраструктуре у руралним подручјима кроз изградњу савремених и одрживих путева, ова мера повезује рурална подручја са урбаним центрима, чиме се смањује број пређених километара, што директно доприноси значајном смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште. Побољшана инфраструктура у руралним подручјима подржава одрживи развој, смањујући фрагментацију станишта и промовишући ефикасно коришћење земљишта.

2. ДЕО: ОПИС ОБЛАСТИ ПОЛИТИКЕ И ПОВЕЗАНИХ РЕФОРМИ

Овај одељак Реформске агенде садржи свеобухватан преглед мера (квалитативне и квантитативне кораке) које ће Република Србија спровести током спровођења Инструмента за реформу и раст у складу са детаљним спецификацијама и распоредом датим у Анексу I уз Реформску агенду.

Распоред планираног спровођења мера утврђен је за шестомесечни период почев од 31. децембра 2024. године закључно са 31. децембром 2027. године. Према Уредби (ЕУ) 2024/1449, крајњи рок за спровођење – 31. децембар 2027. године – ради испуњења услова за плаћање у вези са коначним скупом мера укључује и време које је потребно Комисији да оцени успешно испуњење одговарајућих услова за плаћање и да након тога донесе одлуку о одобрењу средстава. Сходно томе, а како је утврђено у члану 13, став 1, тачка (i) Уредбе (ЕУ) 2024/1449, Република Србија мора да спроведе договорене квалитативне и квантитативне кораке најкасније до 31. августа 2027. године и да одмах достави образложени захтев за одобравање средстава на основу испуњених услова за плаћање у погледу тих квантитативних и квалитативних корака.

Према члану 21, став 5 Уредбе (ЕУ) 2024/1449, у случају да Комисија негативно оцени испуњеност услова за плаћање, Република Србија може предузети неопходне мере како би обезбедила задовољавајуће испуњење одговарајућих услова у року од 12 месеци од првобитне негативне оцене из члана 21, став 4 Уредбе (ЕУ) 2024/1449. Током прве године спровођења, примењује се рок од 24 месеца, који се рачуна од првобитне негативне оцене. У сваком случају, а како је утврђено у члану 21, став 6 Уредбе (ЕУ) 2024/1449, било који износ на који се односе услови плаћања који нису испуњени у потпуности до 31. децембра 2028. године неће бити на располагању Републици Србији.

6 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 1: РАЗВОЈ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА И ПРИВАТНОГ СЕКТОРА

Република Србија последњих година улаже значајне напоре да унапреди пословно окружење и подстакне конкурентност привреде. Доследним смањењем регулаторних и административних ограничења за предузећа, Република Србија подстиче конкурентан приватни сектор који доприноси расту и отварању радних места. Иако пословни амбијент Републике Србије обухвата и могућности и изазове, текуће реформе и предузетнички напори катализују позитивне трансформације. Тако се утире пут одрживом економском расту и развоју у више сектора. У прошлости је постигнут значајан напредак у побољшању инвестиционих и развојних изгледа за предузетнике и приватни сектор, као и у повећању конкурентности пољопривредног сектора.

Развој приватног сектора у Републици Србији био је централна тачка економског раста и стабилности. Влада је спровела различите реформе како би створила повољно окружење за предузећа, укључујући поједностављење прописа и побољшање приступа финансирању. То је довело до повећања инвестиција домаћих и страних субјеката и подстицања иновација и конкурентности у кључним секторима. Поред тога, иницијативе усмерене ка унапређењу вештина и предузетништва допринеле су ширењу приватног сектора, што је допринело отварању радних места и укупном економском расту. Гледајући унапред, континуирана настојања да се подржи развој приватног сектора, посебно иновативног предузетништва, од суштинског су значаја за одржив привредни напредак и просперитет у Републици Србији.

У области **пословног окружења и развоја приватног сектора**, реформе које се сматрају приоритетним и циљаним у Реформској агенди, као што је претходно наведено, груписане су у **три подобласти**: пословно окружење, развој приватног сектора и конкурентност пословног сектора.

Подобласт 6.1: ПОСЛОВНО ОКРУЖЕЊЕ

Реформе у подобласти која се односи на пословно окружење првенствено се фокусирају на успостављање правног и институционалног оквира за инвестиционе пројекте и стварање јединственог приступа јавним инвестицијама у свим аспектима, од израде пројекта до евалуације јавних инвестиција. Путем правилна припреме, оцене, селекције, реализације капиталних пројеката, као и

евалуације остварених ефеката реализованог капиталног пројекта, постиже се делотворно и ефикасно управљање јавним средствима које има изузетне импликације на опште побољшање пословног окружења.

Поред тога, у оквиру ових реформи државна предузећа (ДП) ће се регистровати као акционарска друштва или друштва са ограниченом одговорношћу како би се створио ефикаснији и консолидованији корпоративни систем. Након овог корака, за свако државно предузеће постављаће се годишњи циљеви, који ће се периодично пратити како би се обезбедило њихово остваривање. Концентрисањем на снажно корпоративно управљање у државним предузећима, крајњи циљ је да се унапреди њихово управљање, промовише економска ефикасност и конкурентност.

Реформа 6.1.1. Унапређење управљања јавним инвестицијама и одрживог и ефикасног управљања пословним субјектима у власништву Републике Србије

Реформа се састоји из два дела: управљања јавним инвестицијама и ефикасног управљања привредним субјектима у власништву Републике Србије, који подједнако утичу на пословно окружење.

Управљање јавним инвестицијама

Протеклих неколико године, управљање јавним инвестицијама привлачило је значајну пажњу у области управљања јавним финансијама и Република Србија активно тежи унапређењу у том погледу. Да би се унапредило управљање приоритетним пројектима јавних инвестиција у земљи, управљање капиталним пројектима у наредном периоду остаће један од главних приоритета Министарства финансија. Јачањем оквира управљање јавним инвестицијама не само да се капитализује спровођење нових инфраструктурних пројеката, већ се унапређује квалитет постојеће инфраструктуре. Влада РС је 2023. године донела Уредбу о капиталним пројектима („Службени гласник РС“, бр. 79/23, у даљем тексту: Уредба), након чега је министар финансија донео четири правилника којима се ближе прописују поједине одредбе Уредбе, а чиме је додатно унапређен правни основ за спровођење ове реформе. Уредбом се прописују критеријуми за класификацију капиталних пројеката узимајући у обзир ниво власти из чијег буџета се врши њихово финансирање, као и према процењеним трошковима капиталног пројекта, с циљем да сви капитални пројекти који могу имати значајне импликације на републичком, покрајинском или локалном нивоу предлажу, припремају, оцењују, селекују и прате применом јединственог правног оквира. Наведена класификација капиталних пројеката омогућава детаљнију и свеобухватнију анализу покрајинских и локалних капиталних пројеката. У циљу успостављања система свеобухватног јединственог управљања јавним инвестицијама. Уредбом се прописују обавезе евидентирања и праћења капиталних пројеката од посебног значаја за Републику Србију, као и пројеката који се реализују кроз јавно-приватна партнерства, тј. концесије.

Увођење Централизоване базе капиталних пројеката (Public Investment Management Information System, у даљем тексту: ПИМИС), 2023. године представља прекретницу у поступку оцене и праћења капиталних пројеката, с обзиром да ПИМИС представља централизовану базу података која садржи релевантне информације о капиталним пројектима. Планирана је даље унапређење ПИМИС-а, с циљем његовог потпуног усклађивања са новим правним оквиром, са посебним акцентом на његов развој који ће омогућити примену на локалном нивоу.

На основу искуства стеченог у примени новог правног оквира, разматрајући ефекте који су постигнути у практичној примени, у сарадњи са свим актерима пројектног циклуса капиталног пројекта, спроводиће се континуиран процес унапређења поступка оцене и праћења капиталних пројеката.

Унапређење поступка оцене и праћења капиталних пројеката допринеће развоју привреде у целини и подизању животног стандарда, узимајући у обзир значај капиталних пројеката и њихов утицај на развој разних области инфраструктуре, индустрије, сектора услуга и туризма, као и интегративни ефекат тих пројеката у смислу повезивања ових области.

Изазови:

За решавање главних изазова са којим асе Република Србија суочава у области управљања јавним инвестицијама потреба је свеобухватан приступ који обухвата реформе политика, институционално јачање, изградњу капацитета и ефикасне механизме за спровођење. Потребне су даље реформе како би се побољшао поступак оцена и селекције капиталних пројеката, одрживост животне средине и социјална одрживост, институционални капацитети, транспарентност, као и приступ финансирању јавних инвестиција. Решавањем ових изазова Република Србија може побољшати ефикасност, делотворност и одрживост свог система управљања јавним инвестицијама и, на крају, допринети свом укупном економском развоју и добробити својих грађана.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство финансија координисаће процес израде Документа о политикама и Акционог плана, заједно са свим релевантним заинтересованим странама, укључујући свеобухватне консултације са Европском комисијом. Министарство финансија, у сарадњи са ресорним министарствима, прикупља информације, искуства и предлоге са циљем унапређења поступка оцена и праћења капиталних пројеката, даје мишљење о финансијском и имплементационом аспекту капиталних пројеката, припрема Предлог јединствене листе пројектних идеја, Предлог листе пројеката у припреми и Предлог листе припремљених пројеката, које доставља на разматрање и усвајање Комисији за капиталне инвестиције, прати и анализира кључне показатеље учинка капиталних пројеката који се налазе у фази реализације, и о томе обавештава Комисију за капиталне инвестиције.

Спровођење овог дела реформе мериће се у два корака:

- 1. Уз претходну консултацију са Европском комисијом, усвојен Документ о политикама и пратећи временски ограничени Акциони план за унапређење управљања јавним инвестицијама и отпочето је њихово спровођење (децембар 2026. године).*
- 2. Уз претходну консултацију са Европском комисијом, и у складу са Документом о политикама и Акционим планом, као и са најбољим међународним стандардима, усвојен побољшани правни оквир за управљање јавним инвестицијама, који успоставља јединствен, свеобухватан и транспарентан механизам за приоритизацију свих јавних инвестиција без обзира на врсту и извор финансирања (децембар 2027. године).*

Управљање привредним субјектима у власништву Републике Србије

Циљ другог дела реформе је побољшање учинка државних предузећа, што ће позитивно утицати на транспарентност, фискалне ризике, буџетску ефикасност и једнаке услове у пословном окружењу Републике Србије. Правни основ за ову реформу успостављен је усвајањем Закона о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 76/23) 2023. године. Закон о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије ступа на снагу од септембра 2024. године. У будућности, потребно је усвојити подзаконске акте. Ти нови подзаконски акти од суштинског су значаја за потпуно спровођење Закона о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије и биће донети пре ступања на снагу овог закона, док ће остали подзаконски акти бити донети у року од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

Преглед подзаконских аката

Члан закона	Подзаконски акт	Усвојен до – крајњи рок
12	Листа друштава капитала и мањинских друштава капитала, која ће садржати и класификацију ових друштава	Влада – 16.9.2024.
13	Садржај и начин спровођења смерница за управљање	Министар – 16.11.2024.
14	Акт којим се уређују услови и квалификације неопходне за учешће у раду комисије за утврђивање смерница	Влада – 16.3.2025.

15	Садржај, припрема, рокови и метод испоруке планова и извештаја	Влада – 16.3.2025.
16	Значајна одступања од годишњих циљева	Влада – 16.3.2025.
18	Акт о критеријумима за дефинисање зарада, односно накнада за органе друштава капитала	Влада – 16.3.2025.
24	Акт којим се утврђују додатни услови за именовање и поступак именовања органа друштва капитала, као и поступак о спровођењу јавног конкурса за избор директора	Влада - 16.9.2024.
29	Поступак и метод за утврђивање трошкова пружања јавних услуга – МФИН	Влада – 16.3.2025.
33	Кодекс корпоративног управљања	Влада - 16.9.2024.
33	Образац извештаја о имплементацији Кодекса корпоративног управљања,	Министар – 16.3.2025.
34	Програм стручног усавршавања из области корпоративног управљања	Министар – 16.9.2024.
40	Садржај и метод управљања и вођења дигиталне евиденције и платформе	Министар – 16.3.2025.
42	Критеријуми за одабир правне форме за трансформацију јавних предузећа	Влада – 16.9.2024.

Закон о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије примењиваће се, уз одређене изузетке, на државна предузећа која имају правну форму акционарског друштва или друштва са ограниченом одговорношћу, у којима Република Србија има већинско власништво. У овом тренутку се процењује да ће се Закон примењивати на око 140 предузећа. Тачан број предузећа биће одређен посебним актом о класификацији државних предузећа. Овај акт мора бити усвојен пре дана ступања на снагу Закона. Списак привредних друштава редовно ће се ажурирати и објављивати у Службеном гласнику Републике Србије. Од ових 140 предузећа 20 су јавна предузећа која је основала Влада у сврху обављања делатности од општег интереса.

С обзиром на то да се одредбе Закона не примењују на друге форме осим на акционарска друштва и друштва са ограниченом одговорношћу, та предузећа ће морати да промене своју правну форму или у акционарска друштва или у друштва са ограниченом одговорношћу у року од годину дана од дана ступања на снагу Закона (до септембра 2025. године). Као први корак, Влада ће усвојити подзаконски акт са критеријумима за избор правне форме у коју ће се јавно предузеће трансформисати. Након тога ће уследити промена правне форме јавних предузећа. Септембар 2026. године је крајњи рок да та предузећа своја интерна акта усагласе са одредбама новог закона (члан 46). Што се тиче државних предузећа која већ имају форму акционарског друштва или друштва са ограниченом одговорношћу, она су дужна да своје акте усагласе са одредбама новог закона у року од годину дана од почетка примене закона, тј. до септембра 2025. године.

Реформом се такође предвиђа да сва државна предузећа која примењују Закон о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије имају дефинисане годишње циљеве, утврђене у смерницама, који ће се периодично процењивати на основу њиховог испуњења. Општи годишњи циљеви дефинисаће се на годишњем нивоу, а подзаконским актом утврдиће се детаљније смернице и значајна одступања од годишњих циљева.

У сврху благовременог праћења државних предузећа, с једне стране, и поједностављења административних процедура, смањења трошкова и питања заштите животне средине, с друге стране, Законом се између осталог прописује увођење две базе података којима ће управљати Министарство привреде: једну за питања корпоративног управљања и другу за пословне перформансе друштвених предузећа, у вези са подацима који произлазе из њихових планова и извештаја.

Поред тога, Законом о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије прописује се да се на успостављање и рад функције интерне ревизије у ДП примењују одредбе закона којим се уређује интерна финансијска контрола у јавном сектору, која је првенствено регулисана Законом о буџетском систему.

Изазови:

Корпоративно управљање државним предузећима у Републици Србији суочава се са неколико изазова. Циљ државе је да управа и чланови управљачких тела државних предузећа имају висок ниво стручности који је прилагођен делатности, пословном окружењу и будућим приликама и изазовима. Предузећа чији је власник држава суочавају се са посебним изазовима јер циљ тих привредних друштава није само стварање профита већ и остваривање друштвених, политичких и сличних циљева у области запошљавања, контроле цена, регионалног економског развоја итд. Такође, промена правне форме државног предузећа је сложен процес. Највећи изазов биће дефинисање права јавне својине ДП (попис имовине и процена имовине јавних предузећа), што је основни предуслов и почетни корак за промену правне форме. Упис права својине јавног предузећа уређује се Законом о јавној својини.

Унапређењем корпоративног управљања у државним предузећима такође ће се унапредити ниво пружања услуга другим привредним субјектима на тржишту, што ће индиректно повећати пословну конкурентност и укупно пословно окружење. Унапређење управљања државним предузећима донеће бројне користи пословној заједници и целокупној привреди. Боље управљање државним предузећима допринеће динамичнијем, транспарентнијем и конкурентнијем пословном окружењу, од чега ће на крају имати користи и државна и приватна предузећа.

Један од изазова у области интерне ревизије је недостатак запослених због чињенице да су плате у приватном сектору за те компетенције много веће.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Надлежности Министарства привреде и других надлежних министарстава, као и рокови за реализацију планираних активности овог дела реформе предвиђени су Законом о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије. Министарство привреде ће предлагати подзаконске акте, предлагати и објављивати списак државних предузећа из области примене новог закона заједно са њиховом класификацијом, састављати годишњи извештај о остварењу годишњих циљева државних предузећа, успостављати и одржавати базе података о корпоративном управљању и показатељима пословања државних предузећа. Поред Министарства привреде, у области успостављања функционалних одељења интерне ревизије у државним предузећима, укупан надзор је у надлежности Централне јединице за хармонизацију Министарства финансија.

Спровођење ове реформе мериће се у четири корака:

- 1. Испуњени исти услови у 100% државних предузећа која примењују Закон о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије, у поступку именованја управљачких тела и директора (децембар 2026. године).*
- 2. Успостављена независна функција интерне ревизије у складу са Законом о буџетском систему у 100% државних предузећа која имају обавезу да оснују одбор за ревизију према Закону о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије (децембар 2026. године).*
- 3. Сва јавна предузећа основана од стране Републике Србије регистрована као акционарска друштва или друштва са ограниченом одговорношћу и јавно објављене законом прописане информације и документи од стране тих предузећа (децембар 2026. године).*
- 4. Дефинисани од стране свих државних предузећа, која примењују Закон о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије годишњи циљеви утврђени у смерницама које се периодично оцењују на основу њиховог испуњења (децембар 2027. године).*

Подобласт 6.2: РАЗВОЈ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА

Реформе у овој подобласти обухватају широк спектар тема значајних за пословну заједницу усмерених на подстицање пословања, отварања нових радних места, економског раста и иновација. Кључне области фокуса су боље спровођење државне помоћи, унапређење система јавних набавки, унапређење

решавања парафискалних такси, унапређење транспарентности правног оквира који се односи на пословање, и развој снажног и резилјентног научног и иновационог екосистема у сврху развоја привреде засноване на знању.

Реформа 6.2.1. Унапређење инвестиционих и развојних могућности за предузетнике и приватни сектор

Предложена реформа, чији је општи циљ повећање инвестиционих и развојних могућности за предузетнике и приватни сектор, чини неколико елемената који подједнако доприносе циљу реформе.

Државна помоћ

У овом делу реформе предвиђени су напори да се реформише државна помоћ **ради стварања амбијента једнаких могућности** за предузећа, како би се промовисањем правичности, транспарентности, ефикасности и конкурентности у расподели државних ресурса у складу са стандардима ЕУ у тој области допринело одрживом економском развоју Републике Србије. Спровођење предвиђених корака у овој реформи допринеће даљој правној усклађености са правним тековинама ЕУ и довести до унапређења транспарентности и ефикасности. Транспарентан и усклађен оквир државне помоћи може имати позитиван утицај на поверење инвеститора захваљујући повећању предвидљивости, и тако подстаћи инвестиције и економски раст. Ове мере додатно би унапредиле лојалну конкуренцију, што би довело до живље и динамичније привреде.

Република Србија планира да оствари наведене циљеве израдом коначног пописа шема државне помоћи са свим информацијама које тражи ЕК, усвајањем Акционог плана са роковима за усклађивање неусклађених шема државне помоћи, међу којима су Закон о порезу на добит правних лица, Закон о порезу на доходак грађана и Закон о слободним зонама.

Спровођењем Акционог плана и усклађивањем шема у датом периоду, допринеће се заштити конкуренције на тржишту, подстицању економског развоја, обезбеђивању транспарентности у додели државне помоћи. Такође, успостављањем адекватне контроле и транспарентне расподеле државне помоћи спречава се стављање појединих привредних субјеката у привилегован положај, то јест, стварају се једнаки услови пословања за све учеснике на тржишту. На тај начин јача се слободна конкуренција и обезбеђују здравији услови пословања, чиме се подстиче улазак привредних субјеката на тржиште Републике Србије и њиховостанак на њему.

Изазови:

Правни оквир у области државне помоћи у великој је мери усклађен са правним тековинама ЕУ, а све тренутно неусклађене шеме креиране су пре усвајања правног оквира у области контроле државне помоћи. Изазов је што поменути шеме немају ограничено трајање и унапред одређен буџет. Све шеме су у форми прописа (тј. Реч је о закону или подзаконском акту, чији одређени чланови представљају основ за доделу државне помоћи). Успешна координација свих институција укључених у реформу представља додатни изазов.

Посебан изазов за Србију је временски оквир за усклађивање са правним тековинама ЕУ, имајући у виду да је измена правних тековина ЕУ у надлежности Европске комисије и тешко је унапред проценити колико је времена Републици Србији потребно да усклади свој правни оквир са новим правним тековинама ЕУ које би се могле у међувремену усвојити, уз истовремено поштовање домаћих поступака измена и допуна закона.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

1. Коначни попис који је одобрила Европска комисија

Законом о контроли државне помоћи („Службени гласник РС”, бр. 73/19) основана је Комисија за контролу државне помоћи Републике Србије, као независна и самостална организација која врши јавна

овлашћења у складу са Законом, има својство правног лица и за послове из своје надлежности одговара Народној скупштини.

Комисија је надлежна за (1) утврђивање постојања државне помоћи и (2) оцену усклађености државне помоћи. Даваоци државне помоћи имају обавезу да Комисији пријаве државну помоћ пре него што је доделе и да извештавају о свакој додељеној државној помоћи. За сваку државну помоћ која не испуњава одговарајуће услове и критеријуме Комисија може одредити одговарајућу меру.

У складу са чланом 51. Закона о контроли државне помоћи и Правилником о облику и садржини годишњег извештаја о попису шема државне помоћи („Службени гласник РС”, бр. 41/22), Комисија за контролу државне помоћи годишње припрема попис шема државне помоћи (Попис шема државне помоћи) са препорукама за усклађивање и доставља је Влади Републике Србије. Према овом законском оквиру, попис обухвата податке о даваоцу државне помоћи, назив шеме државне помоћи, правни основ за доношење шеме државне помоћи, број и датум одлуке или другог акта Комисије за контролу државне помоћи којом је оцењена усклађеност шеме државне помоћи, датум ступања на снагу шеме државне помоћи, оцену усклађености шеме државне помоћи, препоруке Комисије за контролу државне помоћи и додатне напомене.

2. Усвајање Акционог плана се јасним временским оквиром за усклађивање шема државне помоћи са правним тековинама ЕУ, заснованог на коначном попису шема државне помоћи и његово одобравање од стране Европске комисије.

Израда Акционог плана са роковима за усклађивање неусклађених шема државне помоћи у надлежности је Владе Републике Србије. Одговарајућа министарства, надлежна за неусклађене шеме државне помоћи заједнички ће припремити Акциони план и одредити рокове за усклађивање законодавства у својим надлежностима.

За сваку неусклађену постојећу шему помоћи потребно је урадити анализу тј. накнадну евалуацију, у односу на коју би се одредио начин и приоритет усклађивања, као предуслов за дефинисање временског оквира у Акционом плану. Анализа би обухватила економску анализу (тренутних и будућих ефеката шеме) и правну анализу (начин усклађивања, као што је укидање или усклађивање шеме са правним оквиром о контроли државне помоћи).

3. Ускладити све преостале шеме помоћи у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) са правним тековинама ЕУ

За усклађивање неусклађених шема државне помоћи биће одговорна министарства у чијој су надлежности неусклађене шеме државне помоћи. То ће бити урађено у складу са надлежностима и роковима који ће бити утврђени Акционим планом Владе Републике Србије. Коначно, усклађивање се спроводи на основу поступака предвиђених у правном систему Републике Србије, укључујући и неопходне кораке за измену законодавства (оснивање радне групе, фаза израде, фаза поступка јавних консултација, фаза подношења предлога и фаза усвајања – у зависности од законодавног акта).

Спровођење овог дела реформе мериће се у три корака:

1. Поднет коначни попис у складу са коментарима Европске комисије из марта 2024. године (децембар 2024. године).

2. Усвојен акциони план са јасним временским оквиром за усклађивање шема државне помоћи са правним тековинама ЕУ, заснован на коначном попису и одобрен од стране Европске комисије (јун 2025. године).

3. Усклађене све преостале шеме државне помоћи у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) са правним тековинама ЕУ (децембар 2027. године).

Јавне набавке

Постојећа нормативна решења у Закону и подзаконским актима о јавним набавкама у великој мери су допринела развоју система јавних набавки у Републици Србији. Међутим, да би се ова област потпуно модернизовала, неопходна је примена нових решења, која би повећала ефикасност целокупног система

јавних набавки. Одредбама недавно усвојеног Закона о изменама и допунама Закона о јавним набавкама унапређене су поједине области система јавних набавки у односу на претходни период.

Канцеларија за јавне набавке прати примену прописа о јавним набавкама ради спречавања, откривања и отклањања неправилности које могу настати или су настале у примени Закона о јавним набавкама.

Сходно томе, Канцеларија за јавне набавке спроводи редовно праћење на основу усвојеног годишњег плана праћења и, по службеној дужности, у случајевима спровођења преговарачког поступка без објављивања јавног позива у складу са чланом 61. став 1. тач. 1) и 2) Закона о јавним набавкама, као и *ad hoc* праћење на основу обавештења добијених од правних и физичких лица, органа државне управе, органа аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе и других државних органа.

Изазови:

Иако је правни и институционални оквир Републике Србије у области јавних набавки у великој мери усаглашен са правним тековинама ЕУ, вршиће се даље усклађивање и унапређење у области јавних набавки имајући у виду потребу за економским развојем државе и циљ да се повећа транспарентност свих поступака јавних набавки.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Канцеларија за јавне набавке обавља послове у области јавних набавки, прати спровођење прописа о јавним набавкама, учествује у изради закона и других прописа у области јавних набавки и доноси подзаконске акте у области јавних набавки, управља Порталом јавних набавки, евидентира податке о поступцима јавних набавки и уговорима о јавним набавкама, сарађује са домаћим и страним институцијама и стручњацима из области јавних набавки ради унапређења система јавних набавки, пружа стручну помоћ наручиоцима и понуђачима, доприноси стварању услова за економично, ефикасно и транспарентно коришћење јавних средстава у поступку јавне набавке.

Надлежна министарства одговорна за реализацију пројеката у овој области објављиваће на интернет страницама све уговоре по основу међудржавних споразума.

Спровођење овог дела реформе мериће се у два корака:

1. Повећан ниво транспарентности пројеката уговорених по међувладиним споразумима увођењем информација о конкретним пројектима на веб сајту министарства надлежног за спровођење пројеката за све завршене, текуће и нове уговоре о јавним набавкама по међународним споразумима. Сви уговори по међународним споразумима биће објављени почев од децембра 2024. године и ова пракса ће се наставити у наредним годинама за све нове уговоре, укључујући: име пројекта; основне информације о уговору о јавној набавци; јавног наручиоца; главног уговорача и коришћени поступак јавне набавке (јун 2025. године).

2. Стављени ван снаге сви посебни и други закони/уредбе који уводе одступања од законодавства о јавним набавкама (јун 2027. године).

Парафискални намети

Решавање питања парафискалних намета, односно пореских и непореских јавних прихода, кључно је за отклањање непотребних финансијских и административних оптерећења привреде, унапређење транспарентности и предвидљивости различитих дажбина, подстицање предузетништва, борбу против сиве економије и подстицање привредне активности. Ова реформа се сматра једним од специфичних циљева Програма за сузбијање сиве економије у Републици Србији у периоду од 2023. до 2025. године. Реформа обухвата различите припремне активности, почев од аналитичких напора и измена закона до успостављања електронског регистра дажбина које се односе на пореске и непореске јавне приходе и, коначно, омогућавање њиховог плаћања електронским путем.

Изазови:

Сложеност израде свеобухватног програма којим би се подржала настојања Републике Србије у овој области отежава и непостојање детаљног списка накнада и других непореских прихода које наплаћују јединице локалне самоуправе. Поред тога, недостатак ресурса додатно компликује овај подухват. Са 140 укључених јединица локалне самоуправе (ЈЛС), састављање комплетног пописа парафискалних такси постаје захтеван задатак. Зато ће Републици Србији бити потребни додатни капацитети и финансијска подршка да би се ефикасно суочила са овим изазовом.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Сектор за фискални систем Министарства финансија обавља нормативне послове који се односе на припрему закона и других прописа којима се уређују порески систем и пореска политика, систем и политика осталих јавних прихода, укључујући, између осталог, републичке административне таксе и друге јавне дажбине које се наплаћују за пружање јавних услуга, као и накнаде за коришћење јавних добара, и даје стручна мишљења о примени прописа из тих области.

За нормативне послове који се односе на непореске приходе који се утврђују и наплаћују на локалном нивоу надлежан је Сектор буџета Министарства финансија. Сектор буџета између осталог обавља нормативне и студијско-аналитичке послове на припреми и изради закона и других прописа којима се уређује систем финансирања локалних власти, учествује у изради закона и других прописа којима се ангажују средства из буџета локалних власти; даје инструкције и прати израду програмског дела буџета на свим нивоима владе; анализира расходе корисника буџета Републике, анализира приходе и расходе буџета локалних самоуправа и извештава о извршењу буџета локалних самоуправа; креира базе података, те обавља и друге послове који се односе на уређење и спровођење буџетског система и буџетске политике.

Сектор за фискални систем Министарства финансија пружаће стручну, техничку и другу неопходну помоћ у вези са активностима на реализацији реформског циља који се односи на припрему централизованог дигиталног система у смислу доступности битних елемената непореских прихода како би се ојачали надзорни механизми, осигурала правичност непореских прихода и њихов допринос јавном добру и економском развоју.

Спровођење овог дела реформе мериће се у једном кораку:

1. Омогућено плаћање свих јавних прихода (пореских и непореских) електронским путем (децембар 2027. године).

Транспарентност закона који су од значаја за предузећа

Република Србија уложила је много напора како би укључила јавност у законодавне поступке. Портал еКонсултације успостављен је 2021. године као саставни део портала еУправа. Циљ овог портала је да омогући јавности да учествује у процесу припреме и усвајања докумената јавних политика и прописа на јединствен и правичан начин, електронским путем (онлајн). Сви надлежни органи државне управе дужни су да, у складу са прописима којима се уређује систем планирања и систем државне управе у Републици Србији, благовремено и у потпуности објављују на порталу еКонсултације све значајне информације у вези са консултацијама и јавним расправама које спроводе у оквиру своје надлежности.

Иако је Република Србија остварила видљив напредак у погледу учешћа јавности у законодавним поступцима, потребни су и даљи напори. Стога ће се овде предложена реформа старати да осигура да се нарочито предузећа адекватно консултују и благовремено обавештавају о изменама регулативе.

Такође, измене Пословника Владе Републике Србије и повезаних прописа омогућиће Влади да донесе одлуку о томе да ли ће предложени закон или његове измене и допуне бити предмет јавне расправе, што ће тој одлуци дати већи политички значај. О спровођењу јавне расправе тренутно одлучују само чланови Владиног одбора. Изменом подстава члана 41. Пословника, одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и рок за њено спровођење одређује Влада, на предлог предлагача.

Тиме ће се обезбедити већа одговорност министара за законодавство у њиховој надлежности, чиме ће се значајно смањити број одлука о изузећу од јавне расправе. Акционим планом за спровођење Реформске агенде биће прецизирани додатни прописи које је неопходно изменити.

Изазови:

У ретким случајевима, када је због специфичних околности неопходна хитност или брзо деловање, Влада Републике Србије мора донети правни акт без консултација или јавне расправе. Важећим законодавством Републике Србије налаже се спровођење јавне расправе за законе: од посебног интереса за грађане, стручну јавност или привредне субјекте (интерес подразумева увођење права или обавеза за грађане и/или привреду или потпуно ново уређење неке области која ће бити од интереса за стручну јавност); правни режим који се у некој области значајно мења; као и ако нови закон подразумева измене и/или допуне постојећег закона које превазилазе 30% текста закона који се мења или допуњује. С друге стране, јавне расправе нису предвиђене за: закон о буџету и све тзв. пратеће прописе уз усвајање буџета (финансијски планови фондова); законе који потврђују међународне уговоре; законе о кредитним гаранцијама; законе којима се мењају или допуњују постојећи законе ако су измене техничке природе (нпр. мења се датум или се брише уочена грешка итд.) или ако се мења мање од 30% текста закона који се мења или допуњује.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

За спровођење Пословника Владе надлежан је Генерални секретаријат Владе. У том смислу, надлежност овог секретаријата је да се стара о томе да су предлагачи закона (министарства) поштовали правила о јавним расправама. Генерални секретаријат има овлашћење да предложи премијеру да Влада не разматра нацрте закона који нису прошли јавну расправу.

Према Пословнику Владе („Службени гласник РС”, бр. 61/06, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30 /13, 76/14) члан 41. Јавна расправа, предлагач нацрта акта дужан је да спроведе јавну расправу у припреми закона којим се битно мења уређење неког питања или се уређује питање које је од посебног интереса за јавност. Јавна расправа може се водити и у припреми развојних стратегија, прописа и одлука. Сматра се да су критеријуми из става 1. овог члана који се односе на обавезу спровођења јавне расправе испуњени у следећим случајевима:

- 1) приликом припреме новог системског закона;
- 2) приликом припреме новог закона, осим ако надлежни одбор на образложен предлог предлагача не одлучи другачије;
- 3) приликом припреме закона о изменама и допунама закона ако се њиме битно мењају решења из постојећег закона, о чему надлежни одбор одлучује на образложен предлог предлагача, у сваком конкретном случају;
- 4) приликом припреме закона о потврђивању међународног споразума – само ако надлежни одбор одлучи да се спроведе јавна расправа, и то на образложени предлог Министарства спољних послова или органа државне управе из чијег су делокруга питања уређена међународним споразумом.

Одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и рок за њено спровођење одређује надлежни одбор, на предлог предлагача.

Поступак јавне расправе започиње објављивањем јавног позива за учешће у јавној расправи са програмом јавне расправе на интернет страници предлагача и порталу еУправа. Јавни позив садржи и информације о образовању и саставу радне групе која је припремила нацрт или предлог акта који је предмет јавне расправе.

Рок за достављање иницијатива, предлога, сугестија и коментара у писменом или електронском облику је најмање 15 дана од дана објављивања јавног позива. Јавна расправа траје најмање 20 дана.

Ако предлагач не спроведе јавну расправу, упркос обавези да то учини, надлежни одбор приликом разматрања нацрта закона сам утврђује програм јавне расправе и рок у коме се она спроводи.

Предлагач који не спроведе јавну расправу по програму који утврди надлежна комисија дужан је да јавну расправу спроведе у целини.

Предлагач је дужан да извештај о спроведеној јавној расправи објави на својој интернет страници и порталу еУправа најкасније у року од 15 дана по завршетку јавне расправе. Предлагач закона којим се битно мења уређење неког питања или се уређује питање које посебно занима јавност дужан је да спроведе јавну расправу. Јавна расправа може се спровести и у припреми развојних стратегија, прописа и одлука. Одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и временски оквир за њено спровођење одређује надлежни одбор Владе, на предлог предлагача.

Поступак јавне расправе започиње објављивањем јавног позива за учешће у јавној расправи са програмом јавне расправе на интернет страници предлагача и порталу еУправа. Јавни позив садржи и информације о образовању и саставу радне групе која је припремила нацрт или предлог који је предмет јавне расправе. Ако предлагач не спроведе јавну расправу, упркос обавези да то учини, надлежни одбор Владе приликом разматрања нацрта закона сам утврђује програм јавне расправе и рок у коме се она спроводи. Предлагач који не спроведе јавну расправу по програму који утврди надлежни одбор Владе дужан је да спроведе јавну расправу у целини. Предлагач је дужан да објави извештај о спроведеној јавној расправи на својој интернет страници и порталу еУправа најкасније у року од 15 дана од дана завршетка јавне расправе.

Према Закону о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 30/18 – др. закон, 47/18) у члану 77. Учешће јавности у припреми нацрта закона, других прописа и аката, органи државне управе дужни су да обезбеде услове за учешће јавности у току припреме нацрта закона, других прописа и аката, у складу са овим законом.

Министарства и посебне организације дужне су да преко својих интернет страница и портала еУправа обавесте јавност о почетку израде нацрта закона, уз објављивање основних информација о планираним решењима која ће бити предложена. Приликом започињања припреме нацрта закона којим се битно мења правни режим у једној области или којим се уређују питања која су од посебног интереса за јавност, министарства и посебне организације објављују, на својој интернет страници и порталу еУправа, почетни документ који садржи опис проблема у одређеној области и њихове узроке, циљеве и очекиване ефекте доношења закона, те основна начела за уређење друштвених односа у датој области, укључујући права и обавезе субјеката на које се закон примењује (основни принципи).

Приликом припреме нацрта закона, министарства и посебне организације спроводе консултације са свим релевантним субјектима, укључујући друге државне органе, релевантна удружења, стручну јавност, као остале заинтересоване стране, на начин којим се обезбеђује отвореност и ефикасно учешће јавности у поступку.

У складу с тим, одредба става 4. овог члана примењује се и приликом припреме подзаконских аката којима се разрађују поједине одредбе или се одређује начин извршења појединих одредаба закона из става 3. овог члана.

Министарства и посебне организације дужни су да спроведу јавну расправу у припреми нацрта закона из става 3. овог члана. Спровођење јавне расправе у припреми нацрта закона ближе се уређује Пословником Владе. Министарство надлежно за државну управу, у сарадњи са органом државне управе надлежним за јавне политике, припрема и усваја правилник којим се уређују смернице добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона, других аката и прописа. Одредбе овог члана примењују се, сходно томе, у припреми стратегија развоја, акционих планова и других докумената јавних политика, ако посебним законом није другачије уређено. У припреми стратегије развоја обавезно се проводи јавна расправа, у складу са Пословником Владе.

Спровођење овог дела реформе мериће се у два корака:

1. Изменити Пословник о раду Владе тако да одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и рок за њено спровођење доноси Влада, уместо надлежног одбора, на предлог предлагача (децембар 2025. године).

2. Поступак консултовања примењује се на 100% законодавства:

1. које је од посебног интереса за грађане, стручну јавност или пословне субјекте (интерес значи увођење права или обавеза за грађане и/или привреду, или потпуно нову регулацију неког подручја која ће бити од интереса за стручну јавност);
2. које подразумева значајну промену правног режима у неком подручју;
3. кад се доноси нови закон или кад измене и/или допуне постојећег закона премашују 30% текста закона који се мења или допуњује (јун 2027. године).

Реформа 6.2.2. Даљи развој научног и иновационог екосистема за економију засновану на знању
Развој напредног научног и иновационог екосистема је кључан за дугорочни економски успех одређене економије. Повећањем инвестиција у истраживање и развој подстиче се технолошки напредак, повећава продуктивност и подстиче конкурентност на глобалном тржишту. Кроз неговање културе иновација и предузетништва, овим реформама ствара се окружење погодно за инвестирање и предузетничке могућности и утире се пут одрживом привредном расту и просперитету.

Република Србија је у протеклих неколико година учинила много како би унапредила амбијент за економију засновану на знању. Да би се повећао број стартапова и, што је још важније, успоставило позитивно регулаторно окружење за настанак што већег броја стартапова / спинофова која потичу од истраживачких организација, међу првим корацима треба да буду измене регулаторног оквира и усклађивање са правним тековинама ЕУ (Уредба Европског конзорцијума за истраживачку инфраструктуру *ERIC*). Конкретна законодавна акта која треба усвојити или изменити биће утврђена током Таексове експертске мисије која ће бити организована у другој половини ове године, у оквиру које ће Републици Србији бити пружена помоћ у усклађивању националног законодавства са уредбом о *ERIC*-у.

Циљ ове реформе је подстицање ефикасне, на знању засноване економије која има потенцијал за развој и пласирање на тржиште врхунских иновативних производа и услуга конкурентних на глобалном тржишту. Ради постизања овог циља, иницијативе обухватају повећање регистра субјеката у оквиру Националног иновационог система на порталу еИновације и повећање броја финансираних истраживача/иноватора у Националном иновационом систему, уз настојање да се број финансираних истраживача / иновативних привредних друштава повећа на 3400/600 до средине 2025. године, са најновијим почетним подацима о 505 иновативних привредних друштава од марта 2024. године и 3288 српских истраживача који су тренутно ангажовани на пројектима које подржава Фонд за науку Републике Србије. Додатна иницијатива ће обухватити повећање инвестиција приватног сектора у истраживање и иновације са 43,7% у 2022. години на 50% укупних издатака за истраживање и иновације до краја 2026. године.

Значајна кључна тачка било би напредовање из статуса „иноватор у настајању” у статус „умерени иноватор”. То би се остварило кроз подстицање даљег развоја иновационог екосистема, кроз бројне инфраструктурне пројекте, кроз програме подршке нарочито новооснованим предузећима серије А, као и кроз даљи развој механизма финансијске подршке, укључујући подстицање већих инвестиција привредног сектора и стварање већег броја фондова предузетничког капитала.

Такође је кључно ускладити домаће законодавство са Уредбом Европског конзорцијума за истраживачку инфраструктуру (*ERIC*) и побољшати капацитете за подстицање раста једног напредног технолошког екосистема. Ове активности су кључне за јачање ефикасности и конкурентности тржишне економије и показују стратешки значај Реформске агенде за даљи развој научног и иновационог екосистема за економију засновану на знању.

Поред тога, реформа се фокусира на јачање мреже за подршку инфраструктури стартапова у свим фазама развоја кроз проширење постојеће мреже. Имајући у виду колико је времена потребно и колико је скупо стварање иновација у биотехнологији, Влада Републике Србије сматра да је неопходно обезбедити најсавременију инфраструктуру и опрему за истраживања, али и омогућити предузетнички капитал и финансирање стартапова и малих предузећа са дугорочним потенцијалом за раст, уз пружање других видова финансијске подршке. Премошћавање јаза између науке и индустрије подстиче се, између осталог, тако што се са привредним друштвима потписују меморандуми о разумевању између компанија и научноистраживачких организација којима се предвиђају обострано корисна сарадња и

пројекти. Да би омогућила дељење инфраструктуре и размену знања и искустава са колегама из ЕУ, Република Србија ће се придружити *ESFRI*-ју и учланиће се у још два *ERIC*-а.

Изазови:

Спровођење и даљи развој научног и иновационог екосистема суочавају се са различитим изазовима у погледу доследног и одрживог финансирања дугорочних истраживачких пројеката, новооснованих предузећа и иновационих иницијатива, инфраструктуре и технолошких ресурса, као и у погледу одлива мозгова. Решавање ових изазова захтева заједничке напоре свих заинтересованих страна укључених у научни и иновациони екосистем, укључујући владина тела, образовне институције, приватни сектор и међународну заједницу.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије обавља послове у вези са системом, развојем и унапређењем научноистраживачке делатности у функцији научног, технолошког и привредног развоја; предлагањем и спровођењем политика и стратегија научног и технолошког развоја; утврђивањем и спровођењем програма научних, технолошких и развојних истраживања; подршком младим талентима; усавршавањем кадрова за научноистраживачки рад; предлагањем и спровођењем иновационих политика; предлагањем и спровођењем политика и програма у области вештачке интелигенције; подстицањем технопредузетништва, трансфера знања и технологија у привреди; развојем и унапређењем иновационог система у Републици Србији; развојем функционисања система научно-технолошких информација и програма развоја научно-технолошке инфраструктуре итд.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Повећани расходи приватног сектора за истраживање и иновације на 50% укупних расхода за истраживање и иновације и њихово достављање Евростату од стране Републичког завода за статистику (децембар 2026. године).*
- 2. Повећан број финансираних истраживача / иновативних компанија у Националном иновационом систему (подржаних програмима Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност) на 3400/600 (јун 2025. године).*
- 3. Постигнута потпуна усклађеност са Уредбом о Европском конзорцијуму истраживачких инфраструктура (ERIC) (децембар 2025. године).*
- 4. Напредовање Републике Србије из категорије „Иноватор у настајању” (енгл. Emerging innovator) у категорију „Умерени иноватор” (енгл. Moderate innovator) на Европској листи иновација (децембар 2027. године).*

Подобласт 6.3: КОНКУРЕНТНОСТ ПОСЛОВНОГ СЕКТОРА

Подоблашћу Конкурентност пословног сектора даје се приоритет унапређењу пољопривредног сектора кроз усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ и инфраструктурна унапређења у руралним областима и превазилажење фрагментације пољопривредне производње кроз комасицији земљишта. Очекује се да ће мере које су усмерене на безбедност хране и руралну инфраструктуру ојачати отпорност и одрживост пољопривреде, довести до даљег усклађивања са стандардима ЕУ и повећати извоз.

Реформа: 6.3.1. Побољшање конкурентности пољопривредног сектора

Пољопривреда и прехранбена индустрија дају значајан допринос привреди Републике Србије. Релативно високо учешће бруто додате вредности пољопривреде, шумарства и рибарства у укупном

БДП-у Републике Србије (6,2% у просеку од 2017. до 2022. године)¹⁴ у односу на просек ЕУ (1,3% БДП-а у 2021. години)¹⁵ једним делом је последица повољних природних услова (географски положај, природни ресурси, климатски фактор) и ресурса за пољопривредну производњу (коришћено пољопривредно земљиште чини приближно 40% територије). Пољопривредни потенцијал није у потпуности искоришћен због недостатка технолошког развоја у свим гранама пољопривреде и због слабо насељених руралних подручја. С друге стране, приметно је да је, у односу на период пре пет година, приход од спољнотрговинске размене у пољопривреди вишеструко повећан, што је директно допринело расту БДП-а. У пољопривреди ради око 13% укупног броја запослених у 2023. години (179,7 хиљада формално запослених, али и 193,4 хиљаде неформално запослених)¹⁶.

Пољопривредни и прехранбени производи имају значајну улогу у спољнотрговинској размени Републике Србије, нарочито у погледу извоза. У 2023. години остварена вредност извоза пољопривредно-прехранбених производа износила је око 4,7 милијарди евра (16,2% укупног извоза), а остварена вредност увоза била је на нивоу од 3,5 милијарди евра. Током 2023. године настављен је тренд раста суфицита у области трговине пољопривредно-прехранбеним производима (око 1,2 милијарде евра, као и степен покривености увоза извозом (135%)¹⁷. Ипак, током протекле деценије приметно је повећање удела прерађених пољопривредних производа који се извозе. То су производи који су изложени вишем степену прераде.

Тренутна организациона структура домаће пољопривреде је неповољна јер породична пољопривредна газдинства имају највеће учешће у пољопривредној производњи (99,6%). Број постојећих удружења која су уско дефинисана и организована по врсти производње, нарочито у области примарне производње је велики, али су недовољно развијена, а њихова улога и активности су ограничене, што је праћено ниским степеном професионализације. Удруживање произвођача, нарочито малих газдинстава, која својим обимом производње и технологијом нису конкурентна на тржишту, представља разуман и рационалан приступ решавању проблема одрживости пољопривредне производње и равноправнијег тржишног наступа. Доношењем подзаконских аката о произвођачким организацијама на основу Закона о уређењу тржишта пољопривредних производа („Службени гласник РС” бр. 67/21) створиће се услови за организовање произвођача у произвођачке организације у облику који постоји у ЕУ.

Органска производња у Републици Србији има висок природни потенцијал који обухвата повољне географске ресурсе, које карактеришу зелене површине које у већини случајева нису контаминирани тешким металима и органским загађивачима, као и повољни климатски услови. У последњих 10 година укупна површина под органском производњом увећана је за 254%.

Корисници подршке морају бити уписани у Регистар пољопривредних газдинстава како би могли да конкуришу за средства из националног буџета или из ИПАРД-а. Тренутно је у Регистар уписано 463.774 активних газдинстава¹⁸, од којих је 99% регистровано као породично пољопривредно газдинство, док свега 0,8% има статус правног субјекта а 0,2% предузетника.

Учешће наводњаваних површина износи 8,3% укупне површине коришћеног пољопривредног земљишта¹⁹. Кроз покренуте и планиране инвестиционе пројекте стварају се услови за наводњавање скоро 100.000 ха додатног пољопривредног земљишта.

Будући правни оквир за пољопривреду ће такође укључивати циљеве и активности из Европског зеленог договора у смислу правичног, здравог и за животну средину прихватљивог тржишног ланца прехранбених производа, као и активности за смањење употребе пестицида, ђубрива и антибиотика,

¹⁴ Републички завод за статистику, Бруто додата вредност по делатностима, уредио Секретаријат за јавне политике Републике Србије, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enlargement_countries_-_agriculture_forestry_and_fisheries_statistics

¹⁶ Републички завод за статистику, Анкета о радној снази. 2023. година, уредио Секретаријат за јавне политике Републике Србије, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20235695.pdf>

¹⁷ Републички завод за статистику

¹⁸ Портал отворених података, <https://data.gov.rs/sr/datasets/rpg-broj-svikh-registrovanikh-poljoprivrednikh-gazdinstava-aktivna-gazdinstva/> *нема података за Косово и Метохију;

¹⁹ Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2023. године

тј. за смањење ризика од њиховог коришћења, с једне стране, и унапређења заштите животне средине и очувања биолошке разноврсности, с друге стране.

Циљ ове реформе јесте повећање конкурентности пољопривредног и прехранбеног сектора у Републици Србији. У циљу стварања услова за унапређење конкурентности пољопривреде, треба предузети активности усмерене на: (а) унапређење инфраструктуре у руралним областима кроз мере које се финансирају из националног буџета; (б) успостављање регулаторног оквира за процес комасације земљишта; (в) успостављање регулаторног оквира за безбедност хране, ветеринарску и фитосанитарну политику који је усклађен са правним тековинама ЕУ. Реформа ће такође допринети уклањању потенцијалних препрека у трговини.

У циљу подизања нивоа конкурентности пољопривредних произвођача и побољшања квалитета живота у руралним областима, неопходно је унапређење руралне инфраструктуре кроз изградњу локалних путева, електроенергетску мрежу, водоснабдевање, као и улагањем у постројења за заштиту животне средине као што су постројења за третман отпадних вода или депоније. Развој руралне инфраструктуре у области водоснабдевања и путне инфраструктуре треба да олакша развој локалних заједница, пословну активност и конкурентност, раст и запошљавање у руралним областима, што доводи до економског, друштвеног и територијалног развоја, односно паметног, одрживог и инклузивног раста. Корисници ове мере су јединице локалне самоуправе (општине и градови) које, уз пројекте за унапређење квалитета руралне инфраструктуре, стварају услове за већу конкурентност домаћих пољопривредних произвођача и прерађивача. Спровођење ове мере на националном нивоу омогућиће припрему државне управе и крајњих корисника (јединица локалне самоуправе) за ефикасније коришћење ЕУ ИПАРД претприступних фондова намењених развоју руралне инфраструктуре који су у потпуности усклађени са Европским зеленим договором.

Очекује се да ће процес комасације земљишта допринети повећању процента пољопривредног земљишта, инвестиција, продуктивности и запослености у пољопривреди. Процес комасације земљишта, који је уређен Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06, 65/08 - др. закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18 - др. закон) потребно је додатно унапредити како би се смањило просечно трајање поступка од усвајања програма комасације земљишта од стране скупштине јединице локалне самоуправе до преноса својине у оквиру области за комасацију. Ефикасније спровођење поступка комасације земљишта (на просторно удаљеним парцелама и уситњеним поседима пољопривредних произвођача) биће омогућено успостављањем законског оквира који подразумева доношење Закона о комасацији земљишта и спроведбених аката који ће бити утврђени, припремљени и усвојени након доношења главног закона.

Усклађивање законодавног оквира са правним тековинама ЕУ у области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике допринеће успостављању еквивалентних система који ће омогућити пласман на јединствено тржиште ЕУ пољопривредних и прехранбених производа који испуњавају високе стандарде у погледу безбедности хране, што ће повећати њихову конкурентност и обезбедити више могућности извоза.

Изазови:

Организационо-економска слабост највећег броја пољопривредних субјеката, као и чињеница да су технички и технолошки недовољно опремљени, јесте главни изазов на путу ка развоју пољопривредне делатности у Републици Србији. Газдинства су углавном мала или средња, самим тим уситњена и углавном се баве екстензивном производњом, без специјализоване производње у одређеном сектору. Газдинства до 5 ха чине 68,5% укупног броја газдинстава, док је просечна површина коришћеног пољопривредног земљишта на нивоу Републике Србије 6,4 ха²⁰. Пољопривредна газдинства ове величине су превише мала да би била конкурентна.

Самостална делатност без јаке тежње за удруживањем, недовољно инвестирање у пољопривреду и фрагментиран тржишни ланац ограничавају развој пољопривредне производње. Климатске промене највише утичу на пољопривреду, па су за решавање ових проблема неопходна одговарајућа улагања.

²⁰ Републички завод за статистику, Попис пољопривреде 2023. године

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на стратегију и политику развоја пољопривреде и прехранбене индустрије; анализу производње и тржишта пољопривредних производа; уређење заједничког тржишта, мере тржишно–ценовне политике, структурне политике и земљишне политике у пољопривреди; подстицајне мере за унапређење пољопривредне производње; заштиту и коришћење пољопривредног земљишта; производњу аграрних инпута за пољопривредну и прехранбену индустрију, производњу и промет прехранбених производа, контролу квалитета пољопривредних производа и прехранбених производа у унутрашњем и спољном промету; рурални развој; стручне пољопривредне службе; очување и одрживо коришћење биљних и животињских генетичких ресурса за храну и пољопривреду; успостављање и вођење информационог система о пољопривредном земљишту у Републици Србији; додељивање средстава за извођење радова и мониторинг спровођења годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у Републици Србији; мониторинг израде Пољопривредне основе Републике Србије и њено остваривање; вођење регистра пољопривредних основа јединица локалне самоуправе, као и друге послове предвиђене законом.

Републички геодетски завод Републике Србије обавља стручне геодетске послове, послове државног премера, Катастра непокретности и послове управљања свим геопросторним подацима на националном нивоу.

Министарство здравља је надлежно за посебна питања из области безбедности хране – Закон о предметима опште употребе и Закон о води у оригиналној амбалажи.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Усвојен Закон о комасацији земљишта (јун 2026. године).*
- 2. Донети и ступили на снагу сви спроведбени правни прописи (јун 2027. године).*
- 3. Из националног буџета финансирано најмање 10 пројеката који не прелазе износ од 299.999 евра по пројекту, који су уговорени путем јавних набавки и чији је циљ побољшање руралне јавне инфраструктуре у областима снабдевања водом и путне инфраструктуре (децембар 2025, 2026, 2027. године).*
- 4. Сви оквирни закони усклађени са правним тековинама ЕУ у области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике који су неопходни за отварање Поглавља 12 усвојени у Скупштини и ступили на снагу (јун 2027. године).*
- 5. Спроведен стручни надзор у поступку комасације земљишта (децембар 2026. године).*
- 6. Покренуто пилотирање за комасацију земљишта (децембар 2027. године).*

7 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 2: ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ТРАНЗИЦИЈА

Реформе у области зелене транзиције обухватају велики распон различитих тема које су релевантне за трансформацију сектора енергетике. Кључне области у фокусу су: спровођење Трећег енергетског пакета за гас и преношење у национално законодавство и спровођење пакета за интеграцију електричне енергије, обезбеђивање снабдевања електричном енергијом по приступачним ценама, праведна транзиција, повећање коришћења ОИЕ, увођење пореза на емисије угљеника и побољшање енергетске ефикасности и рационалног коришћења енергије. Све поменуте реформе ће непосредно допринети спровођењу Зелене агенде. Раздвајање и сертификација оператора система за транспорт гаса омогућава независно управљање мрежом и побољшава сигурност снабдевања. Ова активност је у складу са првим стубом Зелене агенде, климатским деловањем и Транзицијом на чисту енергију, чиме се смањује зависност од фосилних горива и потпомаже прелаз на обновљиве изворе енергије. Овом променом треба да се смањи увоз енергије, развију обновљиви извори енергије, ојача регионална енергетска сигурност, омогући већи привредни раст, и одговорити на сталне изазове загађења ваздуха и повезаних здравствених загађења. Пројекти као што су двосмерни гасоводи и гасни интерконектори непосредно

доприносе тим циљевима побољшавањем инфраструктура и повезивања, чиме се додатно подржава диверсификација извора енергије. Обезбеђивање приступачних цена електричне енергије ће непосредно допринети постизању активности 16: Израда програма за решавање проблема енергетског сиромаштва и система финансирања за обнову домаћинстава и обезбеђивање основног животног стандарда, у оквиру првог стуба Зелене агенде. Проширењем програма подршке за енергетски угрожене кориснике, као и за пензионере са минималним пензијама, кориснике социјалне помоћи, доприноси се социјалној правди и смањењу сиромаштва, што је кључно за праведну транзицију на Зелену агенду.

Усвајање НЕКП непосредно доприноси Активности 3: Израда и спровођење интегрисаних Енергетских и климатских планова, у оквиру првог стуба Зелене агенде. Транзиција на климатску неутралност мора бити социјално праведна и инклузивна да би била успешна. Спровођењем Акционог плана за праведну транзицију се испуњава потреба за подршком и помоћи регионима који су највише погођени транзицијом, а за ове активности је потребно знатно време и финансијска средства која су превелика за могућности националног буџета. Успостављањем процеса управљања праведном транзицијом и Фонда за праведну транзицију за Србију, уз финансијску подршку Европске уније преко *RGF*-а и потенцијалних других донатора, створиће се структуриран приступ управљању транзицијом. Овим се доприноси активности 9: Припремање процене друштвено-економског утицаја декарбонизације на нивоу појединачне државе и регионалном нивоу, у оквиру првог стуба Зелене агенде, чиме се обезбеђује да се транзицијом управља на организован и инклузиван начин, при чему се промовише социјална правичност и одрживост животне средине. Спровођењем пилот-пројеката за ЈП ПЕУ Ресавица и Костолац, са фокусом на преквалификацији и доквалификацији радне снаге, обезбедиће се практична решења и нове прилике за раднике у регионима који су погођени транзицијом са угља, чиме се обезбеђује да они могу да учествују у новој зеленој економији.

Подстицање коришћења обновљивих извора енергије укључује успостављање јединствене контакт тачке у складу са Директивом RED II до децембра 2025. године, заједно са припремањем правног и институционалног оквира за одређивање области за брз развој обновљиве енергије и поступака издавања дозвола (јун 2026. године). Инсталирање најмање 1,5 GW капацитета обновљиве енергије (кумулативно у мешавини енергетских извора за соларну енергију и енергију ветра) до децембра 2026. године ће непосредно допринети активности 13: Повећати удео обновљивих извора енергије и обезбедити неопходне инвестиционе услове у оквиру првог стуба Зелене агенде. Ово ће бити додатно подржано пројектима у области обновљиве енергије. Спровођењем Директиве о енергетској ефикасности, Директиве о енергетским својствима зграда, еко-дизајну и енергетском означавању непосредно се испуњавају захтеви Зелене агенде. Тим захтевима је предвиђено да енергетска ефикасност, предуслов за постизање декарбонизације уз најмање могуће трошкове и налаже се да енергетска ефикасност мора да буде интегрисана у будућу политику у вези са енергетиком и будуће одлуке о инвестирању. Овим се доприноси зеленој транзицији и активности 11 Преношење у национално законодавство и потпуно извршење Директиве о енергетским својствима зграда у оквиру првог стуба Зелене агенде. Ово ће бити додатно подржано пројектима који се већ спроводе, као што је програм енергетске ефикасности на локалном нивоу.

У области зелене и дигиталне транзиције, реформе које се сматрају приоритетним и које се решавају Реформском агендом су груписане у подобласт Трансформација сектора енергетике.

Подобласт 7.1: ТРАНСФОРМАЦИЈА СЕКТОРА ЕНЕРГЕТИКЕ²¹

Прва подобласт у оквиру **Области политике 2: Зелена и дигитална транзиција је Трансформација сектора енергетике**. Реформе у овој подобласти обухватају велики распон различитих тема које су релевантне за трансформацију сектора енергетике. Кључне области у фокусу су: интеграција енергетског тржишта Републике Србије у јединствено европско енергетско тржиште, обезбеђивање снабдевања електричном енергијом по приступачним ценама, праведна транзиција, повећање коришћења ОИЕ, увођење пореза на емисије угљеника и побољшање енергетске ефикасности и уштеде енергије.

²¹ Рокови предвиђени у овом делу не доводе у питање обавезе и рокове утврђене правним тековинама (*acquis Communautaire*) Уговора о Енергетској заједници, нити утичу на њихову применљивост и извршеност.

Реформа 7.1.1. Спровођење Трећег енергетског пакета за гас и преношење, као и спровођење пакета за интеграцију електричне енергије

Изазови:

Узимајући у обзир околности у свету и ЕУ и контекст енергетске сигурности и напоре привреда земаља да буду у што већој мери енергетски самодовољне, диверсификација извора снабдевања енергијом, укључујући снабдевање природним гасом, је од највеће могуће важности. Диверсификација извора енергије се такође узима у обзир и у другим димензијама као што је обезбеђивање сигурности снабдевања бољим међусобним повезивањем и подстицањем интеграција тржишта. Република Србија ради на повећању гасних интерконекција са државама чланицама ЕУ и уговорним странама Енергетске заједнице. Поред тога, физичка (тренутно гасна) инфраструктура ће трасирати пут ка новим изворима (након постизања напредних фаза технологија као што је водоник). Међутим, мада се Република Србија суочава са проблемима у вези са диверсификацијом залиха гаса, обезбеђивање финансирања за гасну инфраструктуру је постало веома изазовно. Поред тога, треба да буде завршено раздвајање и сертификација српског оператора транспортног система „Транспортгаса”.

Као чланица Енергетске заједнице, Република Србија се обавезала да хармонизује своје законодавство са захтевима Директиве 2009/73/ЕЗ о заједничким правилима за унутрашње тржиште природног гаса и Уредбе (ЕЗ) 715/2009 о условима за приступ мрежи за транспорт природног гаса, са циљем побољшања конкуренције и нижих цена природног гаса за крајњег корисника. Законом о енергетици је предвиђено да је оператер преносног система обавезан да корисницима пружи приступ систему по регулисаним ценама заснованим на начелу јавности и забране дискриминације, у складу са одредбама овог закона, као и прописима и правилима о функционисању система које је одобрила Агенција за енергетику Републике Србије (АЕРС). У октобру 2022. године, Влада је донела пет уредби којима су одредбе прописа ЕУ о мрежним правилима у области гаса пренете у српско законодавство: Уредба о мрежним правилима која се односе на прорачун и расподелу капацитета за транспорт природног гаса, Уредба о мрежним правилима о хармонизованим тарифама за транспорт природног гаса, Уредба о мрежним правилима за балансирање транспортног система за природни гас, Уредба о мрежним правилима за поступке за управљање загушењима и објављивању података и техничких информација за приступ систему за транспорт природног гаса, Уредба о мрежним правилима о међусобној сарадњи оператора транспортних система и правилима за размену података за рад међусобно повезаних система за транспорт гаса. Оператор транспортног система је обавезан да хармонизује свој правилник са одредбама тих прописа и да их поднесе АЕРС-у на одобрење. Дана 12. јуна 2023. године, „Транспортгас Србија” је поднео текст Правила о функционисању транспортног система на одобрење Агенцији за енергетику Републике Србије. У току је хармонизација коначне верзије текста. Усвајањем нових правила о функционисању транспортног система ће се такође створити услови за слободан приступ трећих лица у планираном периоду.

Усвајање Правила о функционисању ОТС „Транспортгас Србија”, у складу са Законом о енергетици и Уредбама о мрежним правилима, представља један од предуслова за отварање улазне тачке Хоргош, и, као што је то већ наведено, коначна верзија текста овог документа се хармонизује.

Поред тога, обављају се активности за инсталацију мерних уређаја, њихово повезивање на постојећи систем и стварање услова за приступ подацима о извршеним мерењима за кориснике система. Планира се да се те активности заврше у предвиђеном периоду и да се тако омогући отварање приступа тржишту кроз улазну тачку Хоргош у складу са правилима ЕУ.

Током прошле године, Република Србија је усвојила законодавне промене у вези са раздвајањем оператора транспортног система, које се сад спроводе. Европска правила којима је уређено раздвајање оператора транспортног система укључују одређени модел раздвајања који се примењује на случајеве у којима власништво над транспортним системом има лице које није ОТС, то јест, модел раздвајања независних оператора система (НОС). Главна идеја таквог модела је да НОС управљају мрежом независно од власника тако што ће бити одговорни за функционисање, развој и одржавање система. НОС мора да докаже да на располагању има потребне финансијске, техничке, физичке и људске ресурсе да обави своје задатке и оствари права, док је власник транспортног система обавезан да финансира инвестиције о којима је одлуку донео НОС. Овај модел би могао да буде спроведен у Републици Србији за раздвајање и сертификацију њеног ОТС за гас у складу са искуствима из других држава чланица ЕУ, и одлукама Европске комисије о сертификацији компанија *Companiei Nationale de*

Transport al Energiei Electrice Transelectrica S.A. из Румуније, *Augstsprieguma tikls* из Летоније и *Trans Austria Gasleitung GmbH (TAG)* из Аустрије, као и искуством из неколико уговорних страна Енергетске заједнице и мишљењима Секретаријата Енергетске заједнице о сертификацији компаније *Moldelectrica* из Молдавије и *GTSO* и *Ukrenergo* из Украјине.

Што се тиче интеграције тржишта електричне енергије, Република Србија се суочава са одређеним изазовима у вези са регионалном сарадњом и дефинисањем региона у оквиру Енергетске заједнице. Стога, Република Србија ради на решењима која би била прихватљива свим странама и обезбедила очување националних интереса без угрожавања интеграције у јединствено тржиште ЕУ. ЕМС је такође покренуо расправу преко *ENTSO-E* како би се узеле у обзир друге опције и како би се дошло до решења које би било прихватљиво свим странама. Ова расправа је у току, и разматрају се четири потенцијална решења. Након што се пронађе решење за реконфигурацију *CCR*-а, потребно је време за његово формално усвајање од стране Агенције Европске уније за сарадњу регулаторних тела за област енергетике (*ACER*) на предлог свих ОПС Европске уније, као и за креирање методологија и процедура и њихово усвајање, чиме ће се омогућити тржишно спајање тржишта за дан унапред (*DAM*). Поред тога, потребно је време за потписивање неопходних споразума о сарадњи и оперативних споразума за јединствено повезано дан унапред тржиште (*SDAC*) и јединствено повезано унутардневно тржиште (*SIDC*), као и за тестирање пред тржишно спајање.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Крајњи корисници реформи којима је циљ решавање изазова који су наведени су грађани и предузећа Републике Србије. Наиме, од обезбеђивања сигурности снабдевања, између осталог кроз раздвајање ОТС за гас, као и интеграције тржишта електричне енергије у европско тржиште електричне енергије, имала би користи и физичка и правна лица, домаћинства и привреда Републике Србије у целини.

Агенција за енергетику Републике Србије (АЕРС) је установљена Законом о енергетици као независно и регулаторно тело чије надлежности обухватају секторе електричне енергије, природног гаса, нафте и нафтних деривата и топлотне енергије постројења за комбиновану производњу топлотне и електричне енергије. Обављањем задатака који су јој поверени Законом о енергетици, Агенција доприноси формирању стабилног регулаторног оквира за развој ефикасног и одрживог сектора енергетике који ће представљати снажну основу за привредни развој земље. АЕРС има одговорност за поступак сертификације.

Наиме, АЕРС преиспитује усклађеност Транспортгаса са критеријумима раздвајања и издавао прелиминарно и коначно мишљење о сертификацији. АЕРС такође уређује усклађеност са захтевима у погледу омогућавања приступа трећих лица гасној инфраструктури и надзире усклађеност са расподелом капацитета. У погледу мера које треба предузети за електричну енергију, АЕРС надзире, извршава и доноси одлуке у вези са спајањем тржишта електричне енергије, сам или заједно са другим националним регулаторним телима (НРТ).

Поред тога, да би био сертифициван, Транспортгас би, као ОТС за гас, морао да буде усклађен са критеријумима раздвајања и да поднесе захтев за сертификацију.

ЕМС као ОПС за електричну енергију, и *SEEPEx*, као именовани национални оператор тржишта електричне енергије, би били одговорни за спровођење мера у вези са тржишним спајањем.

Министарство рударства и енергетике (МРЕ) је тело одговорно за дефинисање енергетске политике Републике Србије. МРЕ обавља задатке у вези са припремањем и израдом нацрта енергетске политике, то јест, Стратегије развоја енергетике Републике Србије и Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије, Програма за спровођење Стратегије, Енергетског биланса Републике Србије, као и других планских докумената и извештаја у области енергетике на националном и локалном нивоу, праћењем спровођења Стратегије развоја енергетике, Програма за спровођење Стратегије, Енергетског биланса Републике Србије и других стратешких и планских докумената, припремањем стручне основе за израду нацрта закона, предлога за подзаконске акте и хармонизацију прописа са прописима Европске уније; МРЕ је одговорно за преношење у национално законодавство најважнијих прописа ЕУ за Пакет за интеграцију тржишта електричне енергије. МРЕ је такође одговорно за обезбеђивање сигурности снабдевања, укључујући снабдевање природним гасом, оперативне резерве нафте и нафтних деривата.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. *Управљање читавим системом за транспорт гаса у Републици Србији од стране једног сертификованог српског оператора за транспорт гаса. (јун 2025. године).*
2. *Омогућити приступ трећих страна гасној инфраструктури. (јун 2025. године).*
3. *Отворити расподелу капацитета на Хоргошу и граничним прелазима интерконектора између Републике Србије и Бугарске. (јун 2025. године).*
4. *Спровођење Пакета за енергетску интеграцију (децембар 2024. године) на следећи начин:*
 - а. Српски оператор преносног система предлаже прихватљиву реконфигурацију Shadow SEE CCRs у оквиру ENTSO-E, укључујући све границе зоне трговања српског оператора из Анекса I Одлуке Министарског савета Енергетске заједнице 2022/03/МС-ЕпС;*
 - б. Српски оператор и номиновани оператор тржишта електричне енергије сагласни су са свим корацима и процедурама неопходним за спровођење спајања тржишта дан унапред са ЕУ, у складу са важећим одлукама Министарског савета Енергетске заједнице;*
 - в. Српски оператор обезбеђује све неопходне информације које захтева надлежни РКЦ за обрачун капацитета како би се обезбедила расподела капацитета у процесу спајања тржишта у оквиру свих граница надметања, како је наведено у Анексу I Одлуке Министарског савета Енергетске заједнице 2022/03/МС-ЕпС.*
5. *Српски оператор преносног система учествује у регионалним координационим центрима и испуњава услове за придруживање баланским платформама ЕУ (јун 2026. године).*
6. *Српски оператор преносног система и номиновани оператор испуњавају све захтеве из Пакета за енергетску интеграцију како би се придружили унутардневном спајању тржишта електричне енергије са ЕУ (децембар 2026. године).*

Реформа 7.1.2. Постепено прилагођавање тарифа до нивоа повраћаја трошкова уз мере за решавање енергетског сиромаштва уколико и када је неопходно

Изазови:

Обезбеђивање приступачног снабдевања енергијом представља изазов за сваку националну енергетску политику. Република Србија се суочава са изазовима у вези са енергетским сиромаштвом, подршком енергетски угроженим корисницима, као и обезбеђивањем цене електричне енергије за домаћинства по којој просечна тарифа електричне енергије покрива трошак испоруке електричне енергије.

Ценом електричне енергије за домаћинства се обезбеђује да просечна тарифа електричне енергије покрива трошак испоруке електричне енергије (нарочито оперативне расходе и капиталне трошкове одржавања) и она треба да буде у складу са чл. 5. и 9. Директиве (ЕУ) 2019/944. Међутим, није лако обезбедити снабдевање по тарифи која одражава трошкове. У складу са Законом о енергетици, АЕРС припрема и усваја Извештај о потреби да се цене електричне енергије регулишу загарантовано снабдевање на основу постигнутог нивоа конкурентности на домаћем тржишту електричне енергије, нивоа заштите енергетски угрожених корисника, развоја регионалног тржишта електричне енергије и процена доступних прекограничних капацитета. Ово се обавља једном годишње, до децембра сваке године.

Обезбеђивање тарифа које би одражавале трошкове би имало утицај на енергетски угрожена домаћинства и у енергетском сиромаштву.

Нарочито, енергетска криза је веома утицала на обезбеђивање приступачног снабдевања за домаћинства, а изазов је да се пронађе механизам за осигурање подршке за најугроженије категорије. Обезбеђивање снабдевања електричном енергијом по приступачним ценама би захтевало припремање и усвајање акционог плана за обезбеђивање смањења енергетског сиромаштва, развој алата и методологије за прикупљање података релевантних за праћење енергетског сиромаштва. Поред тога, Република Србија би спровела мере у складу са усвојеним акционим планом како би се постигло смањење енергетског сиромаштва.

Република Србија има установљена правила за подршку угроженим корисницима. Мада су претходне кампање само незнатно повећале обухват, Уредба о енергетски угроженом купцу је измењена и

допуњена у октобру 2023. године како би се програм аутоматски проширио на пензионере са минималним пензијама и кориснике програма социјалне помоћи на основу имовинског цензуса, разменом информација између надлежних органа. При спровођењу мера у вези са подршком угроженим корисницима, Република Србија се суочавала са изазовима и баријерама у вези са приступом мерама од стране корисника, које треба уклонити како би се обезбедила ефективност и ефикасност тих мера. Стога је неопходно изменити секундарно законодавство за већ успостављени механизам институционалног оквира за енергетски угрожене кориснике како би оно одражавало циљ да се постигне знатно повећање броја корисника тог механизма до децембра 2024. године. Подршка за смањење енергетског сиромаштва и за угрожене кориснике не доводи у питање акте које би Република Србија могла да усвоји у складу са чланом 9. Директиве 2019/944.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Корисници мера које су спроведене да се реши питање сигурности снабдевања би била домаћинства, али ће циљана подршка нарочито користити угроженим корисницима. Поред тога, при спровођењу мера за решавање енергетског сиромаштва, домаћинства која спадају у категорију енергетски сиромашних би била директни корисници.

Министарство рударства и енергетике (МРЕ) обавља задатке државне управе у вези са енергетиком, енергетском политиком и планирањем енергетског развоја у области електричне енергије, као и друге радње у вези са радом и функционисањем јавних предузећа и привредних друштава која обављају делатност производње и дистрибуције електричне енергије, природног гаса или нафте и нафтних деривата и њиховог снабдевања. МРЕ АЕРС-у подноси релевантне податке и процене из своје надлежности.

У складу са чланом 88. Закона о енергетици, Агенција за енергетику Републике Србије (АЕРС) је надлежна да анализира потребу за регулисањем цена на основу оствареног нивоа конкурентности на домаћем тржишту електричне енергије, нивоа заштите енергетски угрожених корисника, развоја регионалног тржишта електричне енергије и процена доступних прекограничних капацитета, и припрема и објављује извештај о потреби за даљим регулисањем тих цена.

Привредна друштва која се баве снабдевањем енергијом, укључујући пружаоце универзалних услуга снабдевања, би била одговорна за примену цена заснованих на методологијама које је развио АЕРС. Поред тога, снабдевачи који снабдевају кориснике електричном енергијом према нерегулисаним ценама, морали би да обезбеде и цене за крајње кориснике које одражавају трошкове.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

- 1. Ценом електричне енергије за домаћинства обезбедити да просечна цена електричне енергије покрива трошкове снабдевања електричном енергијом у складу са чл. 5. и 9. Директиве 2019/944 (децембар 2026. године).*

Мериће се обављањем процедуре која је утврђена у Закону о енергетици за утврђивање цена електричне енергије за домаћинства на годишњој основи. У складу са чланом 88. Закона о енергетици, Агенција за енергетику Републике Србије једном годишње анализира потребу за регулисањем цена на основу оствареног нивоа конкурентности на домаћем тржишту електричне енергије, нивоа заштите енергетски угрожених корисника, развоја регионалног тржишта електричне енергије и процена доступних прекограничних капацитета, и припрема и објављује извештај о потреби за даљим регулисањем тих цена. Како би припремило овај извештај, као институција надлежна за заштиту конкуренције и енергетске субјекте, Министарство рударства и енергетике је обавезно да АЕРС-у подноси релевантне податке и евалуације из своје надлежности. Овај извештај се сачињава на годишњој основи. У складу са чланом 5. Директиве 2019/944, јавне интервенције у утврђивању цена за снабдевање електричном енергијом се јасно дефинишу, транспарентне су, недискриминаторске и проверљиве.

Реформа 7.1.3. Спровођење Акционог плана за праведну транзицију

Изазови:

Изазови су везани за потребу за подршком и помоћи регионима који су највише погођени транзицијом, нарочито онима са мањим капацитетима. Ово захтева да се решавају изазови везани за области које зависе од експлоатације угља, али и да се производња енергије из угља замени изворима чисте енергије. Међутим, за такво деловање је потребно знатно време и финансијска средства која превазилазе могућности националног буџета. Транзиција Републике Србије на нискоугљенични развој ће, као и у њеним суседним државама, постати неминовна када приступимо Европској унији и спроведемо правне тековине ЕУ у области климе. Од свих европских правила, Систем трговине емисионим јединицама ће имати највећи утицај на емисије и на привредну структуру, тако што ће смањити привредну конкурентност угљенично интензивне производње електричне енергије. Као многе од њених суседа, неколико држава чланица ЕУ и друге земље широм света, Република Србија се суочава са нарочитим изазовом у вези са директним утицајима нискоугљеничног развоја на сектор угља и раднике у том сектору, као и на регионе угља и њихове заједнице. Праведна транзиција треба да донесе значајне друштвене и економске користи, као и користи за животну средину целој Републици Србији, али, као при свакој суштинској трансформацији, ове користи и повезани трошкови треба да буду једнако распоређени у друштву. Социјална компонента процеса праведне транзиције, укључујући ефекте на тржиште рада и будућа радна места, није занемарљива, и треба је посматрати као једно од централних питања којима се треба бавити у процесу реформе. Главни изазови се односе на број радних места која ће бити укинута и на повезане политике компензације, као и на потребе и потенцијале за доквалификацију и преквалификацију запослених. Територијални утицај и изазови локалног развоја у областима где је лоцирана постојећа производња енергије, такође су важни пошто ће тај процес неумитно погодити не само непосредно погођене привредне гране, већ и остале посредно повезане привредне гране у ланцима снабдевања. Затварање енергетских постројења утиче не само на приходе домаћинстава запослених у ланцима снабдевања, већ посредно утиче и на цео локални екосистем. Смањење куповне моћи може да негативно утиче на привредну делатност у широј области, са озбиљним последицама као што су опште повећање незапослености, депопулација, повећање сиромаштва итд. Реформа за праведну транзицију ће неумитно имати све већу важност у смислу сустизања глобалног технолошког напретка и развоја угљенично неутралне привреде засноване на иновацијама. Праведна транзиција захтева знатне финансијске инвестиције, али ригорозна анализа трошкова и користи, коју тек треба обавити, би показала цену неделовања.

Сагласно обавезама према Уговору о Енергетској заједници, Република Србија је усвојила Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије до 2030. године са пројекцијама до 2050. године који је дефинисао важне циљеве енергетске политике земље.

Имајући у виду старост и структуру енергетског сектора као и усвојене циљеве за 2030. годину, Република Србија, треба да спроведе енергетску транзицију и процес декарбонизације. Овај процес је неопходно анализирати са социјалног, финансијског и економског аспекта, и дефинисати привредне гране, регионе, општине, компаније као и број радних места који ће бити директно и индиректно погођени енергетском транзицијом. Акционим планом потребно је дефинисати регулаторне, социјалне, образовне, финансијске и друге мере којима ће се омогућити успостављање и спровођење процеса праведне енергетске транзиције и омогућити развој нових знања и вештина, нових радних места и нових привредних грана.

Усвојени НЕКП је у складу са захтевима из Уредбе о управљању (ЕУ) 2018/1999, Директиве (ЕУ) 2018/2001 и Директиве (ЕУ) 2012/2007, и треба усвојити Акциони план за праведну транзицију. Процес управљања праведном транзицијом треба успоставити у складу са усвојеним Акционим планом за праведну транзицију. Поред тога, Фонд за праведну транзицију за Србију треба успоставити уз финансијску подршку Европске уније и потенцијалних других донатора до децембра 2025. године. Република Србија ће у складу са усвојеним Акционим планом за праведну транзицију спровести пилот-пројекте за ЈП ПЕУ Ресавица и Костолац, уз препоруке фокусиране на преквалификацију и доквалификацију радне снаге.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Циљани корисници мера које се предузимају како би се решили проблеми везани за праведну транзицију била би и предузећа, радници и грађани у идентификованим регионима и општинама у

којима би мере биле спроведене, најпре као пилот пројекти, а затим у већој мери, зависно од финансирања из Фонда за праведну транзицију и других извора.

МРЕ ради на обезбеђивању финансијских средстава како би енергетска транзиција била финансијски одржива и социјално праведна, и како би се у том процесу подстакло отварање нових радних места, ојачао сектор конкурентности развијањем МСП, одрживим рударством и коришћењем модерних технологија, поштовањем највиших стандарда заштите животне средине, али и већим коришћењем критичних минералних сировина којима је наша земља веома богата, на одржив начин. Та финансијска средства ће бити коришћена за успостављање Фонда за праведну транзицију, који би требало да добија међународну и националну подршку.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Успостављање процеса управљања праведном транзицијом у складу са усвојеним Акционим планом за праведну транзицију и Фондом за праведну транзицију у Републици Србији, који је успостављен уз финансијску подршку Европске уније (преко Инструмента за реформе и раст (RGF)) и потенцијално других донатора (децембар 2025. године).*

Спровођење Акционог плана за праведну транзицију ће подразумевати спровођење политика социјалне заштите, спровођење активних политика тржишта рада којима се формира систематска веза са социјалном заштитом, укључујући за сврху стицања вештина, транзиционим и другим мерама којима се подржавају обавезе у вези са климатским питањима (прилагођавање измењеним климатским условима и декарбонизација).

- 2. Спровођење пилот-пројекта за „ЈП ПЕУ Ресавица” и Костолац уз препоруке усмерене на преквалификацију и доквалификацију радне снаге, у складу са усвојеним Акционим планом за праведну транзицију (јун 2027. године).*

Реформа 7.1.4. Обезбеђивање транспарентних и конкурентних процедура за увођење обновљиве енергије

Изазови:

Република Србија се суочава са изазовима у вези са потребом да повећа коришћење обновљиве енергије. Наиме, суочава се са изазовима везаним за убрзавање процеса издавања дозвола. Поред тога, постоји недостатак инфраструктуре за алтернативна горива, што је кључно за увођење обновљивих извора енергије у друге секторе поред сектора електричне енергије. Неопходно је предузети мере да се реши ово питање. Неки од законодавних аката којима је уређена ова област нису правно обавезујући за Републику Србију. Међутим, упркос изазовима у њиховом спровођењу, Република Србија је посвећена усклађивању свог законодавства са европским правилима како би се решило питање баријера за увођење већег броја обновљивих извора енергије. Поред тога, изазов у увођењу Уредбе ЕУ 2023/1804 о коришћењу инфраструктуре за алтернативна горива је како финансијске тако и техничке природе. Са тачке гледишта водног саобраћаја, неопходно је побољшање како Стратегије развоја водног саобраћаја, тако и правних прописа којима је уређена област пловидбе.

Уредба о увођењу инфраструктуре за алтернативна горива није правно обавезујућа за Републику Србију, пошто није део права Енергетске заједнице. Стога, Република Србија би могла да се обавезе да ће усвојити национални оквир политике и мере за увођење инфраструктуре за алтернативна горива у складу са Уредбом (ЕУ) 2023/1804 о инфраструктури за алтернативна горива. Коначно, у складу са НЕКП и пројектима који се већ спроводе, предвиђено је да се најмање 1,5 GW капацитета обновљиве енергије (кумулативно у мешавини енергетских извора за соларну енергију и енергију ветра) инсталира до децембра 2026. године. Што се тиче увођења инфраструктуре за алтернативна горива, очекује се да коришћење одрживих горива (одржива горива за ваздухопловство) у ваздушном саобраћају повећа са очекиваних 2% током 2025. године на и до 70% 2050. године. У вези с тим, тренутно се обављају интензивне активности у надлежним међународним институцијама како би се створио одговарајући регулаторни оквир и утврдили неопходни планови и кораци за постизање наведеног циља. Утврђени рок за усвајање Закона о увођењу инфраструктуре за алтернативна горива је био децембар 2026. године.

Поступак за формирање радне групе за припремање закона је у току. Закон о увођењу инфраструктуре за алтернативна горива ће обухватити све видове саобраћаја.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Спровођење предложених мера за задовољавање потребе за увођењем више обновљивих извора енергије би помогло не само електроенергетском систему, нуђењем услуга у вези са флексибилношћу, већ и декарбонизацији и електрификацији привреде, а имало би позитиван утицај и на квалитет ваздуха, доводећи до постепене декарбонизације.

Министарство рударства и енергетике обавља послове државне управе у вези са коришћењем обновљивих извора енергије, припремањем стратегија развоја, акционих планова, нацрта закона, других прописа и општих аката којима се формира политика Владе у области коришћења ОИЕ и њиховим усклађивањем са прописима Европске уније; праћењем и утврђивањем стања у области коришћења ОИЕ и истраживања њихових последица у установљеној ситуацији како би се предузеле одговарајуће мере у области коришћења ОИЕ на сектору електричне енергије, топлотне енергије и саобраћаја; подстицањем и усмеравањем развоја коришћења ОИЕ, припремањем и праћењем спровођења пројеката у вези са ОИЕ који се финансирају из фондова ЕУ и донација међународних институција; учешћем у међународној сарадњи у области ОИЕ.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре је надлежно за општу политику, законе, друге прописе и стратешка истраживања у вези са саобраћајем и инфраструктуром, укључујући увођење инфраструктуре за алтернативна горива.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. *Усвојити оквир националне политике и мере за увођење инфраструктуре за алтернативна горива у складу са Уредбом (ЕУ) о инфраструктури за алтернативна горива 2023/1804 (децембар 2026. године).*
2. *Инсталирати најмање 1,5 GW капацитета за обновљиву енергију (укупан енергетски микс за соларну енергију и енергију ветра), у складу са усвојеним НЕКП (децембар 2026. године).*

Реформа 7.1.5. Спровођење Директиве о обновљивој енергији (дозволе, гаранције порекла, купци-произвођачи (prosumers))

Изазови:

Циљ у погледу коришћења ОИЕ у Републици Србији је утврђен на 27% 2020. године, према Одлуци D/2018/2/МС-ЕпС Министарског савета Енергетске заједнице. Мада се капацитети обновљиве енергије увећавају, тренд раста удела ОИЕ је сузбијен због повећања потрошње енергије последњих година. У априлу 2023. године, Закон о изменама и допунама Закона о коришћењу обновљивих извора енергије је ограничио максималну снагу коју купци-произвођачи могу да инсталирају на 10,8 kW за домаћинства односно до 150 kW за правне субјекте. Од 2021. године до јула 2023. године, преко 1.300 домаћинстава и преко 450 правних субјеката у Републици Србији је добило статус купца-произвођача, са укупном инсталисаном снагом од преко 20 MW. Изазов је у томе да се поједноставе и убрзају поступци кроз које купци-произвођачи морају да прођу током процеса регистрације, као и инертност система, али и унапређење законодавства из 2023. године. Поред тога, у поређењу са периодом од пре годину и по дана, број купаца-произвођача се повећао седам пута, а снага постројења се повећала 8,5 пута. Република Србија треба да одреди јединствену контакт тачку у складу са Директивом RED II до децембра 2025. године. Имајући на уму чињеницу да Директива RED III није укључена у Енергетску заједницу и није правно обавезујућа за Републику Србију, Република Србија се ипак обавезује да припреми правни и институционални оквир за одређивање области убрзања повећања коришћења ОИЕ и поступака издавања дозвола у складу са Директивом (ЕУ) 2023/2413.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Као што је наведено, електроенергетски систем, привреда која би била декарбонизована и сви грађани и предузећа би имали користи од увођења више обновљивих извора енергије.

Министарство рударства и енергетике је надлежно за несметано спровођење Закона о изменама и допунама Закона о коришћењу обновљивих извора енергије, чиме се омогућава увођење нових капацитета за производњу електричне енергије из обновљивих извора у електроенергетски систем на начин којим се не би угрозила сигурност његовог функционисања. Једна од промена које се уводе предложеним изменама и допунама Закона о коришћењу обновљивих извора енергије тиче се купаца-произвођача. Наиме, инсталирана снага за купце-произвођаче, како су законом дефинисани, је ограничена у складу са сличном праксом у Европској унији и Енергетској заједници. Електропривреда Србије је надлежна за потписивање уговора са домаћинствима која су поднела захтев за закључивање уговора о потпуном снабдевању са нето мерењем и одмах о томе обавестила оператора дистрибутивног система (Електродистрибуцију Србије). Следећи корак је повезивање електране на електроенергетски систем, што представља обавезу оператора дистрибутивног система, у року од пет дана од потписивања уговора. Након повезивања, оператор дистрибутивног система, у року од пет дана, уноси крајњег корисника у Регистар купаца-произвођача, чиме му се даје статус купца-произвођача.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. *Одређивање јединствене контакт тачке у складу са Директивом RED II (децембар 2025. године).*
2. *Усвајање правног и институционалног оквира за одређивање зона за безбедно спровођење пројеката у области обновљиве енергије (енгл. renewable acceleration areas) и процедура за доделу дозвола у складу са Директивом (ЕУ) 2023/2413 (јун 2026. године).*

Реформа 7.1.6. Спровођење пакета MRVA²²

Изазови:

У Републици Србији се не наплаћује порез на емисије угљеника. Израда и спровођење регулаторног и законског оквира за увођење пореза на емисије и успостављање система трговања емисијама представљају значајан изазов за државу. Не само да нема искуства и да је потребно изградити капацитете у администрацији у вези са пакетом MRVA, него је увођење Система за трговину емисијама (ETS) веома сложен и захтеван задатак. Инфраструктура ETS-а коју треба успоставити изискује ресурсе и Република Србија ће радити на томе како би се постепено придружила Систему Европске уније за трговину емисијама (EU ETS) и почела да користи његову инфраструктуру у будућности.

Међутим, имплементација пакета MRVA је предуслов за коначно придруживање Републике Србије систему EU ETS у својству будуће државе чланице ЕУ. Ради имплементације пакета MRVA, Република Србија је одредила надлежни орган, Министарство за заштиту животне средине, за имплементацију правила из Закона о климатским променама („Службени гласник РС”26/21), који одобрава планове праћења (у складу са секундарним националним законодавством којим се преноси Сprovedбена уредба Комисије (ЕУ) 2018/2066 о праћењу и извештавању о емисијама гасова са ефектом стаклене баште (MMRR).

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Читава економија ће имати користи од имплементације пакета MRVA која је предуслов за увођење ETS-а. Поред тога, средства која ће се добијати од пореза на угљеник се могу користити за зелене пројекте или за смањење енергетског сиромаштва, тако да ће се корисници утврђивати на основу процене потреба.

Министарство заштите животне средине (МЗЖС) је кључна институција за спровођење пакета MRVA. МЗЖС, у складу са Законом о министарствима, обавља послове државне управе, који, између осталих,

²² Примена оквира MRVA треба да буде доказана одобрењем планова праћења од стране надлежних органа за сваког обухваћеног оператора.

подразумевају и заштиту озонског омотача и климатске промене. Друге заинтересоване стране ће морати да сарађују, како са националном администрацијом, тако и са привредним субјектима.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. *Одобравање планова мониторинга (у складу са националним законодавством којим се преноси Сprovedбена уредба Комисије (ЕУ) 2018/2066 (MMRR)) од стране надлежног органа (за спровођење правила Директиве о ETS) (децембар 2025. године).*

Реформа 7.1.7. Спровођење Директиве о енергетској ефикасности, Директиве о енергетским својствима зграда, еко-дизајну и прописима о енергетском означавању

Изазови:

Република Србија треба што пре да унапреди енергетску ефикасност и смањи енергетску потрошњу. На тај начин ће бити у могућности да смањи гасове са ефектом стаклене баште и у исто време да смањи притисак на снабдевање енергијом, као и цене. Иако је законски оквир веома напредан, његово спровођење одузима доста времена и представља финансијски изазов. Пре свега, највећи изазов представља обнова како стамбених тако и нестамбених зграда, као и успостављање ефикасне инфраструктуре за надзор над домаћим тржиштем производа који се користе за грејање простора.

Потребно је у потпуности спровести Директиву о енергетским својствима зграда (EPBD) у Републици Србији. То подразумева промену минималних стандарда за енергетска својства за нестамбене зграде и утврђивање стандарда са приближно нултом потрошњом енергије за новогрању, издавање енергетских пасоша у складу са Директивом о енергетским својствима зграда и увођење независног контролног система за енергетске пасоше и инспекцијске извештаје за системе за грејање и хлађење. Република Србија је опредељена за праћење контроле и провере у складу са Директивом о енергетској ефикасности. Такође је опредељена да повећа наплату према потрошњи топлотне енергије до 40% у поређењу са статусом из децембра 2023. године. Такође је потребно спровести Уредбу о еко-дизајну за локалне грејаче простора на чврсто гориво успостављањем ефикасне инфраструктуре за тржишни надзор и унапређењем схеме замене грејања у домаћинствима у складу са Програмом заштите ваздуха у Републици Србији. Потребно је повећати годишњу стопу обнове зграда у складу са НЕКП-ом, (1%) за стамбене зграде и (3%) за јавне зграде – зграде централне власти (ЗЦВ).

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Сви грађани, посебно они који користе како стамбене тако и нестамбене зграде, као и јавне зграде, као и купци уређаја за грејање на чврста горива, биће непосредни крајњи корисници мера које се спроведе у оквиру ове реформске активности.

Министарство рударства и енергетике је управљало Буџетским фондом за унапређење енергетске ефикасности (Буџетски фонд) у периоду од 2014. до 2021. године у складу са Годишњим програмом финансирања, који је усвојила Влада, док су поступци и методе расподеле фондова, као и методе надзора правилне употребе фондова и уговорних права и обавеза уређени прописима у вези са годишњим програмима. У априлу 2021. године, новоусвојени Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије (ЗЕЕРУЕ) успоставља Управу за финансирање и промовисање енергетске ефикасности која делује као Фонд за енергетску ефикасности (Управа за енергетску ефикасност). Она је почела са радом почетком 2022. године као управни орган у оквиру Министарства рударства и енергетике, али као посебан правни субјект чиме се разликовала од претходног Буџетског фонда који је био само буџетска линија. Задаци Управе за енергетску ефикасност су пружање финансијског подстицаја за све секторе енергетске потрошње са фокусом на сектор зградарства и нарочито домаћинства. Корисници ових подстицаја могу бити државне институције и организације; општине; стамбене заједнице; домаћинства, итд.

У надлежности Министарства рударства и енергетике (МРЕ) је спровођење различитих пројеката који доприносе постизању уштеда енергије планираних НЕКП-ом. Осим тога, МРЕ је задужено за усвајање прописа о еко-дизајну, а Министарство унутрашње и спољне трговине за праћење и инспекцију

спровођења ових прописа, док је, за производе који се директно стављају у употребу, потребно увести нове органе тржишног надзора.

Усвајање и спровођење прописа у складу са захтевима *EPBD*-а, као и успостављање минималних стандарда за енергетска својства зграда и успостављање стандарда за зграде са приближно нултом потрошњом енергије, у надлежности су Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (МГСИ).

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. *Спровођење Директиве о енергетским својствима зграда: промена минималних стандарда за енергетска својства за нестамбене зграде и утврђивање стандарда за приближно нулту потрошњу енергије за новоградњу, издавање енергетских пасоша у складу са Директивом о енергетским својствима зграда; независни контролни системи за енергетске пасоше и инспекцијски извештаји за системе за грејање и хлађење (децембар 2025. године).*
2. *Успостављање система за мерење и проверу у складу са ЕЕД; Повећање удела плаћања на основу потрошње до 40% у односу на децембар 2023. године; Спровођење прописа о еко-дизајну за локалне грејаче простора на чврсто гориво и бојлере кроз успостављање ефикасне инфраструктуре за тржишни надзор и иницирање алтернативне шеме за грејање домаћинства у складу са Програмом заштите ваздуха у Републици Србији. (децембар 2026. године).*
3. *Повећање годишње стопе реновирања зграда у складу са НЕКП, за стамбене зграде (1%) и јавне објекте (3%) и друге нестамбене зграде (2,3%). (јун 2027. године).*

Подобласт 7.2: ДИГИТАЛИЗАЦИЈА

За успешну интеграцију Републике Србије у јединствено дигитално тржиште ЕУ потребно је обезбедити регулаторне и институционалне услове за убрзани развој дигиталног тржишта у Републици Србији, као и обезбедити да се тај развој одвија у предвидљивим условима за све учеснике.

Реформе у овој подобласти обухватају разнолики спектар тема у вези са дигиталном трансформацијом, у циљу јачања дигиталне повезаности, унапређења дигиталних вештина, обезбеђивања шире доступности дигиталних јавних услуга за грађане и предузећа, унапређења дигиталног идентитета и услуга од поверења, даљег јачања информационе безбедности, развоја вештачке интелигенције и дигитализације транспортних услуга.

Реформа 7.2.1. Развој сигурне и одрживе дигиталне инфраструктуре, укључујући развој широкопојасног приступа у руралним пределима и 5Г мрежа

Реформа се састоји из два дела који једнако утичу на дигиталну трансформацију.

1. ***Унапређење правног оквира за брже и економичније увођење широкопојасне комуникационе мреже, укључујући руралне области***

Главни циљ ове реформе је унапређење правног оквира да би се омогућило брже и економичније увођење електронских комуникационих мрежа веома високог капацитета, укључујући оптичке мреже и 5Г, на читавој територији Републике Србије.

Република Србија већ улаже значајне напоре у изградњу широкопојасне инфраструктуре у руралним крајевима. Пројекат изградње широкопојасне комуникационе инфраструктуре наредне генерације за сеоске школе у белим зонама, који је у поступку спровођења у контексту Инвестиционог оквира за Западни Балкан, омогућиће развој широкопојасне инфраструктуре веома високог капацитета у руралним (белим) зонама. Школе ће имати широкопојасну везу веома високог капацитета (најмање 1 Gbps), док ће оближња домаћинства имати широкопојасну везу од најмање 30 Mbps. До сада је *mid-mile* оптичка мрежа изграђена у приближно 200 насеља и започета у додатних приближно 150 насеља. Потребно је уложити додатне напоре за спровођење преосталог дела друге фазе и обавити припреме за спровођење треће фазе пројекта, која ће обухватати додатних приближно 850 насеља. Преко пројекта „Повезане школе” који се завршио 2023. године, више од 3800 основних и средњих школа у Републици Србији покривено је брзим, поузданим и безбедним оптичким интернетом и уведене су бежичне локалне рачунарске мреже у 1843 веће школе.

Изазови:

Законом о гигабитској инфраструктури уређују се међусекторске компетенције и не намећу се обавезе само за сектор електронских комуникација, већ се односи и на велики број субјеката из осталих сектора и нивоа органа власти, укључујући енергетику, транспорт, комуналне службе, локалне органе власти итд. Доношење Закона о гигабитској инфраструктури веома је сложен задатак који захтева координацију и сарадњу надлежних институција из различитих сектора и прилагођавање различитих мера националним околностима. Међусекторска сарадња је неопходна, како у процесу израде новог Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури, тако и у процесу усвајања подзаконских аката и њиховом спровођењу.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Подела улога између секторских регулаторних органа, министарстава, органа власти и привредних субјеката на које се односе одредбе новог закона и њихова сарадња кључне су за успешно преношење и спровођење новог Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури.

Одговорности: У поступку израде новог Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури и његовом спровођењу, поред Министарства информисања и телекомуникација, потребно је да учествују барем представници следећих релевантних органа на које се одредбе новог закона односе: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство рударства и енергетике, Министарство заштите животне средине, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Републички геодетски завод, Агенција за привредне регистре, Републичка дирекција за имовину, релевантни секторски регулаторни органи и други.

Циљни крајњи корисници предложене реформе углавном су оператери електронских комуникационих мрежа, крајњи корисници и грађани Републике Србије.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Усклађивање Републике Србије са Законом о гигабитској инфраструктури²³ доношењем Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури у Народној скупштини до децембра 2025. године.*
- 2. Потпуна примена Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури, укључујући успостављање и пуштање у рад пратећег информационог система до јуна 2027. године.*

Спровођење: Да би се постигла потпуна примена Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури, јединствени информациони систем треба да буде успостављен тако да садржи макар следеће информације:

- о постојећој физичкој инфраструктури мрежних оператора и органа власти који поседују физичку инфраструктуру погодну за увођење електронских комуникационих мрежа веома високог капацитета, укључујући геореференциране податке о локацији, врсти, намени и расположивим капацитетима инфраструктуре или који управљају физичком инфраструктуром;
- о свим планираним грађевинским радовима које спроводе мрежни оператери, укључујући геореференциране податке о локацији, као и информације о свим врстама радова;
- о условима и поступцима за издавање неопходних дозвола за инсталацију елемената електронских комуникационих мрежа веома високог капацитета, укључујући подношење захтева за издавање дозвола, као и њихово издавање.

За примену начела „све на једном месту” преко јединственог информационог система, потребно је надоградити постојеће електронске системе и базе података (као што су катастар инфраструктуре и централни регистар обједињених процедура) и повезати га у заједничкој дигиталној платформи или преко заједничког интерфејса, да би се уштедело време и избегло дуплирање трошкова.

²³ Уредба (ЕУ) 2024/1309 Европског парламента и Савета од 29. априла 2024. године о мерама за смањење трошкова постављања електронских комуникационих мрежа, којом се мења Уредба (ЕУ) 2015/2120 и ставља ван снаге Директива 2014/61/ЕУ (Закон о гигабитској инфраструктури).

2. Увођење одрживих и безбедних 5Г мрежа

Главни циљ ове реформе је успостављање одрживих и безбедних 5Г мрежа на читавој територији Републике Србије.

Изазови: Даљи развој широкопојасних комуникационих мрежа у руралним областима веома је важан предуслов за успостављање 5Г мрежа у тим областима. Различити управни поступци и услови на различитим нивоима органа власти значајно усложњавају увођење електронских комуникационих мрежа веома високог капацитета, а за ефикасно увођење 5Г мрежа неопходно је да они буду усклађени на националном нивоу.

Надаље, органи власти који су власници зграда и друге имовине која се не користи за инсталацију мрежних елемената, као што су јавна расвета, саобраћајни знакови, семафори, билборди, стајалишта јавног превоза, или који управљају њима, имају значајну улогу у инсталацији бежичних приступних тачки кратког домета које су неопходне за развој 5Г мреже.

Укључене заинтересоване стране обухватају телекомуникационе оператере, произвођаче опреме, регулаторне органе, организације за стандардизацију, индустријске групе и удружења, академску заједницу, потрошаче и предузећа, као и локалну самоуправу.

Одговорности: Министарство информисања и телекомуникација је надлежно за примену Закона о електронским комуникацијама. Регулаторно тело за електронске комуникације и поштанске услуге надлежно је за управљање радио-фреквенцијским спектром и припрему и спровођење поступка јавне аукције за издавање појединачних дозвола за коришћење радио-фреквенцијског спектра.

Циљни крајњи корисници предложене реформе су углавном оператери електронских комуникационих мрежа и привредни субјекти. Надаље, грађани су заинтересовани за приступање електронским комуникационим мрежама веома високог капацитета, будући да им оне омогућавају да користе напредне дигиталне услуге, као што су рад од куће, е-образовање, е-здравство и многе друге.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. Доношење подзаконског акта у вези са безбедношћу 5Г мрежа од стране Владе (преношење у национално законодавство инструмента ЕУ за безбедност 5Г мрежа²⁴) до **децембра 2024. године**.

2. Потпуна примена подзаконског акта у вези са безбедношћу 5Г мрежа и остварено покривање 40% домаћинстава у Републици Србији сигналом 5Г мрежа и услугама до **децембра 2027. године**.

Спровођење: Подзаконски акт у вези са безбедношћу 5Г мреже доноси се да би се утврдио низ мера које могу да ублаже главне ризике у погледу информационе безбедности 5Г мреже и да би се утврдиле мере које треба приоритизовати у плановима за ублажавање ризика како би се обезбедио одговарајући ниво информационе безбедности 5Г мрежа. Нарочито, треба дати овлашћења националним органима да би ограничили, забранили и/или наметнули посебне захтеве и услове, у складу са приступом заснованом на ризику, за набавку, увођење и рад 5Г мрежне опреме.

Да би се покренуло увођење 5Г мреже, први корак је усвајање подзаконског акта у вези са минималним условима за издавање дозвола за коришћење радио-фреквенција током 2024. године. Тај подзаконски акт треба да садржи минималне захтеве и услове за аукцију спектра на основу Закона о електронским комуникацијама, којима ће се унапредити усклађеност са прописима и најбољим праксама Европске уније. Следећи корак је припрема и спровођење поступка јавне аукције, који треба да буде завршен 2025. године.

Реформа 7.2.2. Даља дигитализација јавних услуга и административних процедура за предузећа и грађане

Реформа се састоји из три дела који имају значајан утицај на дигиталну трансформацију.

1. **Усклађеност дигиталног идентитета и услуга од поверења са Уредбом ЕУ о дигиталном**

²⁴ Препорука Комисије (ЕУ) 2019/534 од 26. марта 2019. године о сајбер безбедности 5Г мрежа

идентитету и Уредбом eIDAS

Предложена реформа треба да доведе до потпуног преношења новог Оквира ЕУ за дигитални идентитет у национално право Републике Србије, а главни резултат тога ће бити дигитални новчаник. Успешним спровођењем реформе створили би се безбеднији и интероперабилнији системи дигиталних идентитета прилагођени корисницима за грађане и становнике Републике Србије.

Изазови:

Нису идентификовани значајни изазови за спровођење предложене реформе, али посебну пажњу треба посветити:

- надограђивању или успостављању дигиталне инфраструктуре која је неопходна као подршка новом оквиру за дигитални идентитет и која изискује инвестиције и техничку стручност;
- обезбеђивању усклађености са Општом уредбом о заштити података (*GDPR*) и осталим прописима из области приватности приликом примене оквира за дигитални идентитет;
- подстицању широке прихваћености међу грађанима и предузећима које подразумева јасне поруке о користима, као и о технологијама које су лаке за коришћење и лако доступне.

Решавање тих изазова подразумева допринос свих заинтересованих страна, укључујући државне органе, приватни сектор и цивилно друштво. Успех у спровођењу ове реформе зависиће од ефикасне сарадње, јасне комуникације и заједничке посвећености успостављању безбедног, инклузивног и интероперабилног екосистема за дигитални идентитет.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности: Министарство информисања и телекомуникација је, између осталог, надлежно за спровођење активности у области информационог друштва. Поред Министарства, остали државни органи који спроводе агенду за е-управу и дигитално друштво јесу Канцеларија за информационе технологије и еУправу, Министарство државне управе и локалне самоуправе и Републички секретаријат за јавне политике.

Укључене заинтересоване стране: Широки спектар заинтересованих страна ће бити укључено у процес, као што су државни органи, приватни сектор, академска заједница и невладине организације.

Циљни учесници су:

- привредна друштва и мала и средња предузећа као главни корисници. Ова реформа треба да омогући неометане трансакције, смањи административне препреке и отвори нове могућности на дигиталном тржишту. За привредна друштва, то подразумева повећану конкурентност и потенцијал за иновацију и раст;
- грађани, како би имали безбедне и поуздане дигиталне идентитете. Такви дигитални идентитети омогућавају лакши приступ услугама јавног и приватног сектора, унапређују безбедност онлајн трансакција и унапређују заштиту података о личности;
- субјекти јавног сектора, укључујући службе владе и органе јавног сектора, који имају корист од повећане ефикасности и смањених трошкова повезаних са дигиталним процесима. Ова реформа треба да им омогући да неометано и безбедно пружају услуге грађанима и предузећима, као и да унапреде пружање јавних услуга и укључивање грађана.

Може се очекивати и потенцијална корист за финансијске институције, пружаоце здравствене заштите, образовне установе, рањиве групе, иноваторе и технолошке компаније.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. Усклађеност са прописима ЕУ о дигиталном идентитету и Уредбом eIDAS усвајањем у Народној скупштини измена и допуна Закона о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању (или новог закона, у зависности од процента измена) до децембра 2025. године.

2. Придруживање Републике Србије листи трећих држава од поверења ЕУ за валидацију електронских потписа као напредних у ЕУ, што представља први корак ка остваривању узајамног признавања квалификованих услуга од поверења до **децембра 2025. године**.

3. Примена Новчаника за дигитални идентитет, укључујући нову Уредбу ЕУ о дигиталном идентитету; Потписивање и спровођење Споразума о узајамном признавању (СУП) услуга од поверења са другим партнерима са Западног Балкана; Учешиће у Новчанику за дигитални идентитет ЕУ које резултира Балканским идентификационим новчаником за прекограничну интероперабилност дигиталних идентитета међу партнерима са Западног Балкана, који ће омогућити приступ службама владе до **децембра 2027. године**.

Спровођење: Да би била усклађена са новим Оквиром ЕУ за дигитални идентитет, Република Србија треба да измени и допуни (или усвоји нови) Закон о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању и да пренесе Уредбу (ЕУ) 910/2014 о електронској документацији и услугама од поверења за електронске трансакције на унутрашњем тржишту и која ставља ван снаге Директиву 1999/93/ЕЗ у погледу успостављања европског Оквира за дигитални идентитет.

Да би се постигла усклађеност са Оквиром ЕУ за дигитални идентитет, потребно је предузети следеће кораке:

- 1) анализа Оквира ЕУ за дигитални идентитет;
- 2) формирање радне групе коју чини више заинтересованих страна ради израде Закона о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању;
- 3) спровођење јавних консултација;
- 4) доношење од стране Владе и усвајање од стране Скупштине Закона о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању и његово ступање на снагу

2. Унапређење доступности дигиталних јавних услуга предузећима и грађанима

Предложена реформа треба да доведе до повећања броја дигитализованих јавних услуга за предузећа и грађане, доступних преко државног портала еУправа.

Изазови:

Поред потребе за великим улагањима, за оптимизацију и дигитализацију јавних услуга потребне су и добра координација и сарадња између различитих сектора и нивоа власти. Да би се предупредила слаба прихваћеност и отпор према новим решењима и начинима рада, потребно је уложити напоре у смислу управљања променама и промоције. Релевантност услуга и њихово осмишљавање усмерено на корисника, ангажованост корисника заједно са квалитетном подршком и обукама, као и промотивне активности могу помоћи да се ублаже ти ризици.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Укључене заинтересоване стране: Бројне заинтересоване стране ће бити укључене у процес, како из приватног и јавног сектора, тако и из цивилног сектора.

Одговорности ће зависити од одабраних услуга, али Канцеларија за информационе технологије и еУправу и Министарство информисања и телекомуникација ће обезбедити неопходну координацију и управљање, као и техничку подршку.

Циљни крајњи корисници су предузећа и грађани.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. *Закључити најмање 30 нових пословних епизода за дигиталне јавне услуге (20 за предузећа – G2B (Управа ка предузећу) – и 10 за грађане – G2C (Управа ка грађанину)) до децембра 2027. године*

Спровођење: Јавне услуге и поступци ће бити у потпуности анализирани и оптимизовани пре дигитализације да би се избегла дигитализација неефикасних процедура. Критеријуми за одабир

подразумевају да услуге буду од даваоца услуге до крајњег корисника колико је год то могуће, да подржавају читаву трансакцију или чак читав животни догађај, ако је то могуће. У неким случајевима могу бити неопходне законодавне промене и усклађивање са правним тековинама ЕУ.

Први корак у овом процесу је одабир услуге, на основу анализе и комуникације са свим заинтересованим странама. Наредни корак је осмишљавање услуге која подразумева оптимизацију и, по потреби, неопходне законодавне промене, а следећи корак је опсежно тестирање. План је да се уведе прва верзија услуга што пре и након повратних информација од корисника донеће се одлуке о детаљима и даљим развојем услуга и решења.

3. Дигитализација докумената и процедуре за просторно и урбанистичко планирање

Предложена реформа дигиталне трансформације у области просторног и урбанистичког планирања пре свега ће подразумевати стварање информационог система за просторно и урбанистичко планирање – еПростор, захваљујући којем ће се просторна и урбанистичка документација генерисати електронским путем, размењиваће се документација и поднесци у поступцима израде и праћења планских докумената, све у циљу скраћивања рокова и припреме планских докумената, уштеде трошкова и повећања транспарентности поступка припреме планских докумената.

Изазови:

Будући да је традиционални начин формулисања планова и даље присутан, он утиче на ефикасност процеса планирања у смислу укључивања јавности и квалитета просторних и урбанистичких планова, тј. на њихову применљивост у пракси. Даљи изазови подразумевају спорост у успостављању коначног свеобухватног концепта који би обухватио све аспекте реформе, финансирање реформе, стварање решења прилагођених корисницима, отпор према спровођењу дигиталних услуга због ниског нивоа дигиталне писмености, спремност да се размењују подаци итд.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности: Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије надлежна је за спровођење предложене реформе.

Циљни крајњи корисници предложених реформи су веома широко респострањени и обухватају и јавни и приватни сектор, нпр. органе власти, јавна предузећа, привредне субјекте, грађане, интересне групе итд.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. Спровести оквир за просторно и урбанистичко планирање, укључујући дигитализацију процедура за просторно и урбанистичко планирање (Е-простор) до децембра 2026. године.

Спровођење: Информациони систем еПростор ће обухватати решења за дигитализацију свих просторно-урбанистичких планских докумената и повезаних процедура предвиђених Законом о планирању и изградњи.

Реформа 7.2.3. Јачање образовања одраслих, обука и релевантних могућности усавршавања дигиталних вештина и писмености

Изазови:

Главни идентификовани изазови односе се на проналажење и задржавање запослених који не само да су технолошки вешти, већ могу и да подучавају друге и помажу им. То подразумева обуку инструктора, која додатно усложњава питање и повећава трошкове. Осим тога, израда наставног плана и програма који задовољава различите потребе заједнице, од основне дигиталне писмености до напреднијих вештина, изискује стручност и познавање дигиталног простора.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности: Ову реформу спроводи Министарство информисања и телекомуникација, које је надлежни орган за информационо друштво, и, између осталих дужности, надлежно је и за израду и спровођење стратегије и акционог плана за дигиталне вештине.

Укључене заинтересоване стране су државни органи и јединице локалне самоуправе, образовне установе, невладине организације, међународне организације и организације локалних заједница. Сарадња између тих различитих заинтересованих страна кључна је за успех и одрживост дигиталног кутка. Њихови заједнички напори обезбеђују да користи од дигиталне писмености и доступности технологије буду широко распрострањене, доприносећи на тај начин приликама за образовање, привредном развоју и социјалном укључивању.

Циљни крајњи корисници предложених реформи су одрасли становници подручја у којима ће бити успостављени дигитални куци, посебно у слабо повезаним или руралним крајевима, који ће имати користи од тога што ће имати приступ дигиталним технологијама, интернет везом и приликама за обуком. За образовање одраслих, укључујући старија лица, корисни су програми дигиталне писмености чији је циљ унапређење вештина ради личног развоја и разумевања дигиталних платформи.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. Основати дигиталне кутке (Центре за обуку одраслих у погледу дигиталних вештина) који раде у више од 50 општина до јуна 2026. године.

Спровођење: Дигитални куци се оснивају у оквиру иницијативе чији је циљ унапређење дигиталне писмености и обезбеђивање приступа дигиталним технологијама одраслом становништву у више од 50 општина у Републици Србији. Сврха је да се омогући одраслим грађанима да науче нове дигиталне вештине, приступе онлајн услугама и учествују у дигиталној економији како би се премостио дигитални јаз.

Очекује се да ће увођење дигиталних кутака широм Републике Србије имати значајан утицај на локалне заједнице тако што ће се:

- побољшати прилике за образовање и подстицати целоживотно учење;
- подржати привредни развој тако што ће грађани стицати вештине релевантне за дигиталну економију, укључујући основну дигиталну писменост, свест о информационој безбедности, писменост у у погледу података и коришћење дигиталних алата и платформи;
- одраслима обезбеђивати вештине неопходне за нове пословне прилике у дигиталној економији, чиме се олакшавају преквалификација и унапређење;
- унапредити приступ е-управи и онлајн услугама, чиме се повећава учешће грађана;
- промовисати укључивање кроз старање о томе да дигиталне прилике буду доступне маргинализованом и сеоском становништву.

Реформа 7.2.4. Успостављање свеобухватног оквира за информациону безбедност и вештачку интелигенцију

Реформа се састоји из два дела са једнаким утицајем на дигиталну трансформацију.

1. Унапређење правног оквира за информациону безбедност (увођење захтева Директиве NIS2 и јачање одговарајућих институција)

У променљивом дигиталном окружењу, апсолутно је неопходно да држава, предузећа и организације сарађују на припреми регулаторног оквира којим би се унапредили системи и мреже ИКТ и то тако да се омогући безбедно и неометано складиштење података и пружање услуга, као и спровођење других процеса. Са сталним повећањем употребе ИКТ у свакодневном животу, као и са повећаним бројем услуга које се пружају грађанима електронским путем, неопходно је благовремено одговорити на изазове и пратити динамику развоја сектора уз обавезу сталног усклађивања са прописима ЕУ и његовог праћења у овој области.

Главни циљеви предложене реформе су:

- усклађивање са правним тековинама ЕУ у вези са информационом безбедношћу;

- увођење безбедносних захтева за компаније у критичним секторима, који подразумевају да оне морају да користе одговарајуће техничке и организационе мере да би управљале ризицима у погледу информационе безбедности и да би извештавале националне органе о значајним инцидентима;
- заштита критичне инфраструктуре и обезбеђивање отпорности и континуитета критичних услуга због све чешћих и напреднијих информационих претњи;
- предузимање одговарајућих и пропорционалних техничких и организационих мера за управљање ризиком по безбедност мреже и информационих система који се користе за рад;
- јачање капацитета органа за информациону безбедност.

Изазови:

Главни изазови за спровођење предложене реформе информационе безбедности потенцијално би могли бити:

- довољно ресурса потребних за спровођење, укључујући финансирање, техничку стручност и кадрове;
- брзо напредовање претњи по информациону безбедност и технологија које су потребне субјектима да би се континуирано прилагођавали и надограђивали своје мере информационе безбедности, што може представљати технички изазов и захтевати много ресурса;
- потреба да се подигне ниво свести о захтевима и да се организује обука за субјекте на које она утиче. То подразумева разумевање ризика, неопходних мера безбедности и обавеза у погледу усаглашености;
- успостављање равнотеже између потребе за разменом информација у вези са претњама по информациону безбедност и инцидентима у вези са информационом безбедношћу и потребе за заштитом података о личности и приватности.

Развој делотворних механизма за праћење усклађености и спровођење законских одредби у разноврсном и динамичном дигиталном простору представља изазов. То подразумева и одређивање јасних критеријума за ревизију, извештавање и санкционисање.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности: Министарство информисања и телекомуникација је надлежни орган за информациону безбедност у Републици Србији. У складу са Законом о министарствима, Министарство је надлежно за израду прописа у области информационе безбедности.

Регулаторно тело за електронске комуникације и поштанске услуге је надлежно за активности Националног *CERT*-а. Национални *CERT* прикупља и размењује информације о ризицима по безбедност система ИКТ и догађајима који угрожавају безбедност система ИКТ и информисање, пружа подршку, упозорава и саветује у вези с тим лица која управљају системима ИКТ у Републици Србији, као и јавност.

CERT органа власти, који је у склопу Канцеларије за информационе технологије и еУправу, обавља задатке у вези са заштитом од инцидената у системима ИКТ државних органа.

Укључене заинтересоване стране: широк спектар других заинтересованих страна учествоваће у спровођењу ове реформе, а нарочито државни органи, приватни сектор, академска заједница, невладине организације.

Циљни крајњи корисници предложене реформе су:

- субјекти и организације критичне инфраструктуре у секторима као што су енергетика, транспорт, банкарство, здравствена заштита и дигитална инфраструктура;
- пружаоци дигиталних услуга, укључујући компаније које пружају кључне дигиталне услуге, као што су рачунарство у облаку, онлајн тржиште и претраживачи;
- јавна управа, укључујући локалне, регионалне и националне јавне органе одговорне за пружање јавних услуга;
- грађани, кроз заштиту основних услуга и података о личности.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. Доношење закона о информационој безбедности у Народној скупштини који је потпуно у складу са Директивом NIS2 до **децембра 2025. године**.
2. Обезбедити да Канцеларија за информациону безбедност (у оквиру Канцеларије за ИТ и еУправу) буде функционална, (довољно запослених – минимум 20, са овлашћењима за надзор, који спроводе надзорне провере) до **децембра 2025. године**.
3. Основати Канцеларију за информациону безбедност као посебну институцију / агенцију до **јуна 2027. године**.
4. Завршити списак субјеката у области примене националног законодавства које одговара Директиви NIS2 и увести и примењивати оквире уведене усклађивањем са овом директивом (оквир за CVD – координирано откривање рањивости, оквир за управљање кризним ситуацијама) до **децембра 2025. године**.
5. Обезбедити да национални и владини CERT-ови буду оперативни у складу са захтевима из Директиве NIS2, nCERT има најмање статус „сертификован”, а govCERT има најмање статус „акредитован” на платформи TF CSIRT-Trusted Introducer до **децембра 2026. године**.

Спровођење:

Да би се достигла усклађеност са правним тековинама ЕУ које се односе на информациону безбедност, потребно је спровести следеће кораке:

- 1) анализу Оквира ЕУ о информационој безбедности;
- 2) формирање радне групе коју чини више заинтересованих страна ради израде Закона о информационој безбедности;
- 3) спровођење јавних расправа;
- 4) доношње предлога закона од стране Владе;
- 5) усвајање закона од стране Скупштине и његово ступање на снагу;
- 6) оснивање Канцеларије за информациону безбедност и њена потпуна функционалност;
- 7) завршавање списка субјеката у области примене националног прописа који одговара Директиви NIS2 и његово ступање на снагу, као и примена оквира који се уводи усклађивањем са Директивом NIS2 – Оквир за CVD, оквир за управљање кризним ситуацијама (последњи квартал 2025. године);
- 8) обезбеђивање да национални и владини CERT-ови буду оперативни у складу са захтевима из Директиве NIS2, nCERT има најмање статус „сертификован”, а govCERT има најмање статус „акредитован” на платформи TF CSIRT-Trusted Introducer.

Циљ Канцеларије за информациону безбедност, која ће се успоставити као посебна институција/агенција, јесте да уједини постојеће ресурсе у области информационе безбедности и на тај начин унапреди одговор Републике Србије на изазове у области информационе безбедности. Планирано је да се обаве задаци координације и управљања као одговор на инциденте у системима ИКТ од посебног значаја који представљају значајну претњу за информациону безбедност, како би се благовремено и адекватно реаговало на инциденте у таквим системима. Канцеларија за информациону безбедност ће морати хитно да реагује и без одлагања учествује у решавању инцидента који могу да угрозе безбедност система ИКТ од посебног значаја који представљају претњу за функционисање државе, привреде и грађана.

Осим тога, Канцеларија за информациону безбедност треба да обавља задатке Националног CERT-а, CERT-а мреже органа, као и да буде јединствена контакт тачка за међународну сарадњу, да прописује минималне мере заштите за системе ИКТ органа и да, уз сарадњу са надлежним органима и осталим субјектима из јавног, академског, економског, невладиног и приватног сектора, учествује у развоју и спровођењу програма обуке и стручног усавршавања за лица која обављају задатке у области информационе безбедности и остале задатке у складу са законом.

2. Успостављање правног оквира за вештачку интелигенцију

Изазови:

Главни изазови за спровођење предложене реформе за вештачку интелигенцију могли би бити:

- обезбеђивање усаглашености са етичким стандардима у развоју и примени вештачке интелигенције;
- решавање потенцијалних губитака посла због аутоматизације и усвајања вештачке интелигенције;
- управљање ризицима по информациону безбедност повезаним са већим ослањањем на технологије вештачке интелигенције.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности:

- Министарство науке, технолошког развоја и иновација надлежно је за предлагање и спровођење политика и програма у области вештачке интелигенције.
- Канцеларија за информационе технологије и еУправу надлежна је за припрему података за развој система вештачке интелигенције.
- Регулаторна тела задужена за праћење и примену Закона о вештачкој интелигенцији
- Истраживачке институције и универзитети пружају стручно знање у развоју и спровођењу вештачке интелигенције.

Укључене заинтересоване стране подразумевају привреду, академску заједницу и цивилно друштво, да би се обезбедила широка прихваћеност и подршка за регулативу у вези са вештачком интелигенцијом.

Циљни крајњи корисници обухватају компаније из приватног сектора које користе вештачку интелигенцију за иновације и конкурентност и друштво које има користи од унапређених услуга, производа и привредног раста, а чији је покретач напредак у вештачкој интелигенцији.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. Усвојити Закон о вештачкој интелигенцији, заснован на приступу високог ризика и са успостављеним неопходним структурама за спровођење до **децембра 2025. године**.
2. Спровести усвојени Закон о вештачкој интелигенцији до **децембра 2027. године**.
3. Проширити националну платформу за вештачку интелигенцију на најмање 380 GPU-ова до **децембра 2026. године**.

Спровођење: Усвајањем свеобухватног правног оквира предвиђа се уређивање развоја, увођења и коришћења технологија вештачке интелигенције у земљи. Уз свој високоризични приступ, циљ Закона о вештачкој интелигенцији јесте да успостави равнотежу између подстицања иновација и обезбеђивања безбедног и етичког коришћења технологија вештачке интелигенције. Успостављањем јасних регулаторних захтева и робусних структура за примену, закон треба да штити појединце и друштво од потенцијалне опасности, а у исто време да подстиче поверење и одговорност у развоју и увођењу вештачке интелигенције.

Спровођење одредби Закона о вештачкој интелигенцији подразумева развој технолошке и организационе инфраструктуре потребне за ефикасно праћење, примену и механизме за обезбеђивање усклађености.

Циљ проширења националне платформе за вештачку интелигенцију на најмање 380 GPU-ова јесте јачање рачунарских капацитета за истраживање и развој вештачке интелигенције и подразумева стратешке инвестиције у хардвер, софтвер, људски капитал и оквире за сарадњу.

Спровођењем ових механизма одредбе Закона о вештачкој интелигенцији се могу делотворно применити, чиме се обезбеђује да се технологије вештачке интелигенције развијају и уводе на начин који је етички, законит и користан за друштво.

Реформа 7.2.5. Увођење интелигентног транспортног система и електронског система теретног саобраћаја

Интелигентни транспортни системи (ИТС) односе се на низ напредних технологија и комуникационих система који су интегрисани у транспортну инфраструктуру и возила ради унапређења безбедности, ефикасности и свеукупног управљања транспортним мрежама. Примарни циљ ИТС је јачање ефикасности транспортних система, као и да га учини безбеднијим, одрживијим, поузданијим и прилагођенијим корисницима.

Изазови:

Ако се упореде подаци од пре две године са постојећом ситуацијом, Република Србија бележи раст транзитних токова од 86% и раст извоза од 56%. Та повећања су у непосредној вези са унапређењем инфраструктуре за друмски саобраћај и страним директним инвестицијама, што је значајно подстакло извозне активности, будући да се српска привреда углавном ослања на капацитете за друмски саобраћај.

Међутим, раст у токовима међународног друмског саобраћаја није пратио развој инфраструктуре на граничним прелазима. Због тога се повећало време чекања на граничним прелазима, што директно угрожава српске извознике, стране инвестиције, приход од транзитног друмског саобраћаја и српске превознике у међународном друмском саобраћају. Стога је неопходно да се хитно унапреде гранични прелази који се налазе на транзитним коридорима (Прешево, Градина, Хоргош и Батровци).

Потоње представља прву и најхитнију меру да би се ублажила тренутна ситуација и спречио негативан тренд застоја на граничним прелазима, који би у супротном проузроковали трајну штету српској привреди. Надаље, планира се проширење постојећих граничних прелаза, изградња нових и увођење дигитализације у све процедуре у међународном друмском превозу путника и роба.

Очекујемо да се створи безбеднији, одрживији и поузданији транспортни систем прилагођен корисницима. У Републици Србији, координисано спровођење интелигентног транспортног система може довести до модернијих, сигурнијих и ефикаснијих транспортних услуга, од чега ће корист имати и корисници транспорта и превозници. Како држава наставља да се развија и интегрише у европску транспортну мрежу, улагање у ИТС је кључно за одржавање конкурентности, унапређење квалитета живота и постизање одрживог привредног раста.

Коначно, желимо да подвучемо да, иако је увођење мера електронског система теретног саобраћаја кључно, није могуће решити проблеме са граничним прелазима без укључивања трећих страна, посебно суседних земаља као што су Мађарска и Хрватска.

Циљ правног акта којим се усклађује српско законодавство са Уредбом (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета јесте успостављање електронске размене информација о превозу терета и мора да садржи одредбе за израду неопходног правног оквира за успостављање система који подразумева неколико међународних актера. Нарочито, у складу са документом „Увођење електронског система теретног промета на Западном Балкану и спровођење Уредбе (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета”, који је припремила Транспортна заједница, предвиђен је приступ који омогућава увођење пилот-пројекта електронског система теретног саобраћаја/eCMR код три учесника групе ЗБб (Република Србија, Црна Гора и Република Северна Македонија). Иако је након завршетка пројекта предвиђено да он буде проширен на остале учеснике ЗБб, а у последњој итерацији до 2030. године повезивање са ЕУ, неопходно је да се држава усклади макар са државама које су предвиђене за пилот-пројекат.

Имајући у виду да је пилот-пројекат, у складу са документом Транспортне заједнице, био предвиђен да почне 2023. године, а још увек није почео, сматра се да кашњење представља највећи изазов.

У погледу железничког превоза, није могуће у потпуности ускладити систем за Директивом (ЕУ 2016/797) о интероперабилности док Република Србија не уђе у Европску унију, будући да та директива подразумева надлежности Европске железничке агенције (ERA) која се односи само на државе чланице ЕУ и стога је није могуће применити. У том смислу, не може се потврдити да је потпуна усаглашеност могућа до децембра 2026. године.

У погледу преноса података о регистрацији возила у Европски регистар возила (EPV) Европске железничке агенције, Транспортна заједница ради на томе да створи услове да се читав регион Западног Балкана пребаци са Националног регистра возила (HPB) на Европски регистар возила (EPV). У овом тренутку, не може се потврдити да ће тај процес бити завршен до наведеног рока (децембар 2026. године).

У вези са усклађивањем са Уредбом (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета у железничком саобраћају, пилот-пројекат Транспортне заједнице још увек није почео, а у постојећем плану железница још увек није укључена у ову фазу спровођења пројекта. По завршетку пилот-пројекта, очекују се смернице у вези са тим како усвојити и спровести Уредбу (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Одговорности: У Републици Србији, надлежни органи су Министарство финансија (Управа царина), Министарство унутрашњих послова (гранична полиција), инспекцијски органи на граничним прелазима (фитосанитарни и ветеринарски) и Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. На међународном нивоу, Транспортна заједница и Радна група за друмски транспорт Економске комисије Уједињених нација за Европу (UNECE) задужене су за конвенцију *eCMR*.

Циљни крајњи корисници: транспортна предузећа, царина и корисници транспортних услуга имаће директну корист од нижих трошкова (манипулативни трошкови могу бити три до четири пута нижи, бржа администрација због скраћења уноса података, бесплаирни поступак, без факсирања/скенирања/размене дописа, без архивирања папирне документације, брже фактурисање, смањење неусклађености између испоруке и пријема) и већа транспарентност (тачност података, контрола и праћење пошиљки, приступ информацијама у реалном времену и докази о преузимању и испоруци).

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. *Применити оквир и стандарде ИТС за друмски и железнички саобраћај до децембра 2026. године.*

Директива 2010/40 о ИТС делимично је пренета. Стратегија ИТС је у завршној фази захваљујући подршци Светске банке у склопу *TTF1*. Институт за стандардизацију Србије је објавио више од 200 стандарда за ИТС који су идентични са публикацијама *CEN*-а објављеним од стране *CEN/TC 278* (ИСС је пуноправни члан *CEN/CENELEC*-а и *ISO*-а).

Кораци неопходни за даљи развој обухватају:

- Усвајање/ажурирање стратегије ИТС и/или акционих планова за увођење ИТС.
- Преношење у национално законодавство Директиве 2023/2661 о ИТС којом се мења Директива 2010/40 о ИТС ;
- Преношење у национално законодавство Делегиране уредбе (ЕУ) 2015/962 – пружање услуга саобраћајних информација у целој ЕУ у реалном времену (*RTTI*);
- Преношење у национално законодавство Делегиране уредбе (ЕУ) 2022/670 – пружање услуга саобраћајних информација у целој ЕУ у реалном времену (*RTTI*);
- Преношење у национално законодавство Делегиране уредбе (ЕУ) 2024/490 – пружање услуга мултимодалних путних информација о у целој ЕУ.

- Преношење у национално законодавство Директиве 2016/797 о интероперабилности којом се мења Директива 2008/57/ЕЗ кроз нови Закон о железници или нови Закон о безбедности у железничком саобраћају;
- Постизање усклађености са свим ТСИ за железницу и све ТСИ објављене;
- Преношење података о регистрацији возила у Европски регистар возила (ЕРВ) Европске железничке агенције

2. *Постизање усклађености са Уредбом (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета (eFTI) до јуна 2026. године.*

Циљ Уредбе (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета јесте успостављање електронске размене информација о превозу терета и да створи подстицај за дематеријализовану транспортну документацију која се користи између предузећа и државних органа. Уредбом *eFTI* се предвиђа да до августа 2025. године сви надлежни органи у ЕУ имају обавезу да прихвате информације о превозу терета у електронском формату преко сертификованих платформи, ако предузећа одаберу да користе такав формат за пружање информација као доказа о усклађености са правним захтевима.

Платформа *eFTI* подразумева решење које се заснива на информационој и комуникационој технологији (ИКТ), као што је оперативни систем, оперативно окружење или база података, који се користе за обраду електронских информација о превозу терета између предузећа и државних органа (*B2A*). Приступ је децентрализован и спроводиће се кроз успостављање одређених стандарда које укључене заинтересоване стране морају да следе. Ти стандарди ће се постепено развијати – заједнички скуп података, затим платформе *eFTI* и захтеви пружалаца услуга, затим правила сертификавања за платформе *eFTI* и пружаоце услуга, будући да само сертификоване стране могу бити део те мреже. Потребно је развити/модификовати платформе у складу са спецификацијама и захтевима како се буду развијале. Само сертификоване платформе ће бити део те мреже.

Планирано је да се спецификације за *eFTI* и правила за сертификацију уведу у ЕУ до августа 2023. и марта 2024. године, тим редоследом.

До усклађивања српског националног законодавства са Уредбом *eFTI*, потребно је дати конкретне одговоре да би се завршиле припреме за учешће у пилот-пројекту чије покретање припрема Транспортна заједница (Увођење електронског система теретног саобраћаја на Западном Балкану и спровођење Уредбе (ЕУ) 2020/1056 о електронским информацијама о превозу терета).

Поменуто законодавство треба да обухвата захтеве/спецификације за прихватање електронских информација о превозу терета, као и да се изричито утврде елементи података / конкретне информације које ће државни органи проверавати током инспекција.

3. *Ратификовати Конвенцију о уговору за међународни превоз робе друмом (eCMR) која је неопходна за примену eFTI до децембра 2026. године.*

Конвенција о уговору за међународни превоз робе друмом проширена је „Додатним протоколом Конвенције о уговору за међународни превоз робе друмом (CMR) о електронском товарном листу” и представља правни основ за електронску размену података између земаља потписница. У овој фази, преко *e-CMR*-а, овај мултилатерални споразум ће бити уграђен у српски законодавни оквир за ту област.

4. *Применити системе за прикупљање података о саобраћају и системе за информисање учесника у саобраћају на путевима и учинити их оперативним до децембра 2026. године.*

Регионални контролни центар за управљање саобраћајем изграђен је у Нишу. Осим тога, у функцији су четири оперативна контролна центра у Београду, Такову, Нишу–Димитровграду и Грделичкој клисури, као и два центра за управљање тунелима у Бранчићу и Банцареву. Око 10 милиона USD је намењено за увођење уређаја ИТС на деоници Коридора X. Увођење система од возила до инфраструктуре (*V2X*) у фази је изградње на аутопуту *E761* (Моравски коридор).

У погледу железничког транспорта и усклађивања са Уредбом 2016/797 о интероперабилности којом се мења Уредба 2008/57/ЕЗ, постигнут је већи ниво усклађености усвајањем новог Закона о

интероперабилности железничког система („Службени гласник РС”, бр. 62/23) који је ступио на снагу у августу 2023. године.

Српски регулаторни оквир за железницу увек је био у потпуности усклађен са правним тековинама ЕУ, нпр. Уредба (ЕЗ) бр. 1371/2007 Европског парламента и Савета од 23. октобра 2007. године о правима и обавезама путника у железничком саобраћају, у области права путника у железничком саобраћају. То је постигнуто кроз Закон о изменама и допунама Закона о уговорима о превозу у железничком саобраћају од 2021. године и Законом о изменама и допунама Закона о железници који је усвојен 2023. године. Усклађивање са новом Уредбом (ЕУ) 2021/782 о правима и обавезама путника у железничком саобраћају планирано је да се постигне усвајањем новог Закона о железници, који је, у складу са НПАА, планиран за крај 2024. године.

У погледу усклађивања за ТСИ и објављивања ТСИ, у складу са Законом о интероперабилности железничког система, Дирекција за железнице објављује ТСИ у Службеном гласнику Републике Србије. ТСИ који се објављују на веб сајту Дирекције примењују се до њиховог објављивања у Службеном гласнику Републике Србије у складу са поменутиим законом. С тим у вези, радне верзије ТСИ за све подсистеме, нпр. преводи прописа ЕУ и одлуке о техничким спецификацијама интероперабилности објављене су 28. маја 2019. године на веб сајту Дирекције за железнице. Напомињемо да су ти преводи прописа ЕУ прошли стручну редактуру, односно да су их прегледали стручни редактори из Дирекције за железнице, што обезбеђује висок ниво квалитета тих текстова. Међутим, да би се испунила правна обавеза да се објави ТСИ у Службеном гласнику Републике Србије, ти текстови морају да прођу кроз још две фазе: анализа ревидираних превода и правнотехничка редактура. Анализа ревидираних превода, нпр. потврђивање и усклађивање терминологије, тренутно су у току.

8 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 3: ЉУДСКИ КАПИТАЛ

Подобласт 8.1: ТРЖИШТЕ РАДА

Реформа 8.1.1: Побољшање услова на тржишту рада, укључујући обезбеђивање одговарајућих финансијских и институционалних ресурса и капацитета за активацију у области запошљавања и социјалне политике

Изазови:

Реформска агенда препознаје развој базе знања потребне за одлучивање и израду неопходног правног оквира као велики изазов за унапређење услова на тржишту рада и омогућавање даљих инвестиција. У складу са обавезама Републике Србије предвиђеним Акционим планом за поглавље 19: Социјална политика и запошљавање, Реформска агенда ће подстицати процес усвајања Закона о радној пракси који треба да омогући несметан прелазак младих са образовања на запослење, тако што разјашњава како млади људи могу да стекну практично искуство и конкретне вештине неопходне за модерно тржиште рада. Овај закон пружа оквир за радну праксу доброг квалитета, предвидљиве и транспарентне услове рада у складу са Препоруком Савета о квалитетном оквиру за радну праксу и Директивом (ЕУ) 2019/1152 Европског парламента и Савета, као и осталим одговарајућим правним прописима ЕУ. Да би се то постигло, неопходни су систематичан преглед потенцијалних услуга доступних младим људима, програми у којима се пружају практично применљиве вештине, свеобухватна анализа расположивих ресурса да би се стимулисао улазак на тржиште рада и опсежне консултације како са потенцијалним приправницима тако и са компанијама које би их ангажовале. Надограђујући се на ИПА твининг подршку из 2022. године и радећи паралелно са њом, биће неопходно стећи дубљи увид у европске правне стандарде и најбоље праксе. Неопходно је такође посветити пажњу информисању послодаваца и представника запослених о новим одредбама да би се постигла једнообразна и доследна примена и стандардизоване праксе.

Спровођење Гаранције за младе подстиче се да би се повећала расположивост субвенционисаних понуда у року од четири месеца од регистрације. У основи успешног спровођења Гаранције налази се потреба за изградњом чвршће везе са младим људима који нису запослени, нису на школовању, нити су на обуци, да би боље разумели и осећали користи од коришћења низа опција Националне службе за

запошљавање у циљу коначног проналажења запослења. НСЗ, министарство задужено за запошљавање, министарство задужено за младе и остали актери који доприносе развили су обновљени стратешки оквир који омогућава мере досезања до младих и који мора да обезбеди континуирано учешће националних и локалних партнера како би заиста био остварен. Кључни актери морају да буду свесни рода, етничке припадности и регионалних разлика у популацији младих у Републици Србији и да стално стичу нове увиде с тим у вези,²⁵ уз прилагођавање мера ради омогућавања правичнијих резултата приликом проналажења запослења, као и правичније исходе на стварним радним местима, као и уз смањење штетних стереотипа и дискриминације. Уколико се досезање до младих изврши на адекватан начин, предстоје додатни значајни напори да би се заиста обезбедили неопходно образовање, запослење и обука. У складу са Планом имплементације Гаранције за младе за период од 2023. до 2026. године, постоје три главна изазова за реализацију убрзаног развоја понуда. Први је покривеност. Само 12,8% од укупног броја лица пријављених у НСЗ-у има приступ мерама активне политике запошљавања, због ограничених финансијских средстава. Република Србија је у овом тренутку у стању да инвестира око 15% буџета Националне службе за запошљавање на активну политику запошљавања, највише због потребе да се подржавају незапослени кроз накнаде које у овом тренутку износе 60% њеног буџета. Други изазов је унапређење делотворности политика да би се достигли стандарди ЕУ. Трећи изазов је примена правила јавних набавки приликом уговарања обука за тржиште рада. Та правила су сложена и успоравају организацију и спровођење програма за стицање знања и усавршавање вештина.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности: Правне реформе неопходне за развој људског капитала предводиће Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у складу са својим одговорностима из Акционог плана за поглавље 19: Социјална политика и запошљавање, као и Закона о министарствима. Неопходни консултативни поступак мора да буде свеобухватан и да укључује представнике свих нивоа власти, економске и социјалне partnere, релевантне органе који представљају цивилно друштво, универзитете, школе и истраживачке институције.

Даљи развој Гаранције за младе биће спроведен са министарством задуженим за рад и запошљавање и Националном службом за запошљавање као крајњим корисницима, док ће се исто тако ангажовати институције које учествују у Координационом телу за изразу и праћење спровођења Плана имплементације Гаранције за младе, као и остале институције на националном, регионалном и локалном нивоу. Одређене заинтересоване стране у приватном сектору и пружаоци услуга образовања/обука треба да наставе са пружањем квалитетних понуда, заједно са представницима партнера, цивилног друштва и академске заједнице.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

1. Доношење и ступање на снагу Закона о радној пракси и његово усклађивање са оквиром за квалитет и другим релевантним стандардима ЕУ у области рада (до децембра 2027. године);
2. Регистровати 30% лица која нису запослена, нису на школовању, нити су на обуци (NEET), од чега најмање 50% жена, у Гаранцији за младе (до децембра 2027. године);
3. Излазак 30% младих (од чега најмање 50% жена и најмање 3% Рома) из Гаранције за младе са позитивним исходом (дефинисано као „улазак у запошљавање, наставак образовања/обуке, шегртовање или радне праксе”) у року од 4 месеца након регистрације.

²⁵ Родне разлике код NEET-ова и даље су приметне, при чему последње бројке из 2023. године показују да је стопа NEET-ова код жена 18,6% већа него код мушкараца у опсегу од 15 година до 24 године – <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/240003020301?languageCode=sr-Cyrl>.

Реформа 8.1.2: Спровођење програма обуке и развоја вештина у критичним секторима као што су образовање наставника, како би се проактивно решило питање кључних фактора који утичу на стручност и задржавање радне снаге у овим областима

Изазови:

Стратегија развоја образовања, која важи до 2030. године, свеобухватно се бави питањем ангажовања предавача, усавршавања њихових капацитета и њиховог задржавања у образовном систему. Главни изазови препознати у овој области јесу потреба за унапређењем иницијалног образовања предавача, обезбеђење њиховог континуираног усавршавања, обезбеђење ресурса неопходних за њихово ангажовање, као и обезбеђивање одговарајућег признања предавача у друштву и образовном систему. Република Србија је постигла значајан напредак до сада у развоју Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника, у акредитовању и спровођењу обука, као и у развоју новог система стручног напредовања за предаваче. Међутим, као што се у Програму економских реформи препознаје, Републици Србији је потребно још предавача са одговарајућим капацитетима у њеним школама, посебно предавачи за физику, хемију и биологију који би подучавали ученике на начин који би побољшао њихову позицију на модерном тржишту рада. Реформска агенда нуди подстицаје за превазилажење тих проблема, јер би то стимулисало спровођење кратких програма који би омогућили дипломираним студентима тих научних и инжењерских дисциплина које су повезане са школским предметима у којима постоји мањак предавача, да развију знање неопходно за рад са децом у учионици и да буду акредитовани да би могли да се запосле као наставници.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности: Ови програми ће бити реализовани у 8 државних високошколских установа, одабраних на основу њихових капацитета и способности да испуне у целости потребе државе. План спровођења ове реформе је садржан у Акционом плану за спровођење Стратегије развоја образовања у Републици Србији до 2030. године која је у надлежности Министарства просвете.

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. *Спровођење кратких програма (60 ЕСПБ) за психолошке, педагошке и методичке (ППМ) компетенције у 8 државних институција високог образовања и дипломирање прве генерације студената (до јуна 2027. године).*

Подобласт 8.2: ОБРАЗОВАЊЕ И ВЕШТИНЕ

Реформа 8.2.1: Унапређење квалитета наставе и учења, правичности и доступности на свим нивоима образовања

Изазови: Циљ Реформске агенде је подстицање развоја предшколског васпитања и образовања у Републици Србији. Приметни напредак је постигнут недавно, као што је случај са изменама и допунама Закона о предшколском образовању у 2021. години, али Република Србија је посвећена даљем напретку и препознаје бројне изазове. Стратегија развоја образовања препознаје недостатке у инфраструктури као изазов и посвећује конкретан циљ 1.9. анализи јаза, измени планова и процедура за институционалну мрежу, као и финансирању изградње и реновирања зграда. У Стратегији се наводи да је најмање 6740 деце чији су се родитељи пријавили за место у предшколским установама одбијено због недовољних капацитета. Решавање тог проблема и развој предшколског образовања није само изазов у смислу инфраструктуре, већ и изазов у смислу развоја капацитета стручњака за образовање. Осим тога, кључни изазов за ову реформу је пружање информација о предностима и приликама које рано образовање доноси деци, родитељима и друштву. Предшколско образовање се често доживљава као „систем за чување деце” уместо као покретач образовања. Постоје значајне регионалне разлике у свим овим изазовима, посебно у капацитетима локалне самоуправе да примени образовне политике и да укључи маргинализоване заједнице. Коначно, Стратегија препознаје потребу за даљим унапређењем и диверсификацијом предшколских образовних програма, посебно у смислу обезбеђивања прилагођене подршке локалној самоуправи и локалним политикама.

Каријерно вођење и саветовање, као и професионална оријентација, препознати су у српском стратешком оквиру као средство за превазилажење проблема преласка са образовања на запослење. Република Србија је остварила значајан напредак у стандардизацији каријерног вођења и саветовања

будући да је министарство задужено за образовање усвојило Правилник о стандардима услуга каријерног вођења и саветовања, а Савет за национални оквир квалификација је усвојио Препоруке за спровођење Плана за спровођење Стандарда услуга каријерног вођења и саветовања 2019. године. Иако су су овим документима обезбедиле правне и процедуралне основе за даље спровођење, пандемија болести *COVID-19* пореметила је планирану динамику практичног рада са потенцијалним пружаоцима услуга, као што се види у извештају Агенције за квалификације о спровођењу.²⁶ Република Србија је наставила са радом на успостављању система и акредитовала је укупно 13 програма обуке само у 2022. години, али је неопходна даља подршка да би се спровеле активности изградње капацитета и акредитовали пружаоци услуга у школама.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Спровођење реформи у предшколском васпитању и образовању складу са Стратегијом развоја образовања у Републици Србији до 2030. године и пратећим Акционим планом биће заједнички подухват министарства задуженог за образовање и јединица локалне самоуправе (које су по закону надлежне за предшколске установе), у сарадњи са националним, регионалним и локалним органима који се баве јавним инвестицијама. Цивилно друштво и академска заједница ће бити ангажовани на развоју инклузивних и одрживих решења.

Активности каријерног вођења и саветовања, као и професионалне оријентације подразумевају широку мрежу партнера, ангажовање основних и средњих школа, министарства задуженог за образовање, Канцеларије за дуално образовање и Национални оквир квалификација, секторских већа, Савета за Национални оквир квалификација, јавно признатих организатора образовања за одрасле, као и приватног сектора. Сви ти актери треба да сарађују како би се постарали да стандарди буду адекватно схваћени, развијени кроз додатну обуку и образовање и да буду проверљиви како би се омогућила сертификација пружалаца услуга у школама.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Учиће најмање 38% деце узраста од 6 месеци до 3 године у предшколском образовању (до јуна 2026. године, што је предвиђено имајући у виду амбициозну али реалистичну стопу раста);*
- 2. Укључити најмање 80% деце узраста од 3 до 5,5 година у предшколско образовање (до јуна 2026. године, што је предвиђено имајући у виду амбициозну али реалистичну стопу раста);*
- 3. Обезбедити да 93% основних (1133 школа у 2023. години) и средњих школа (513 у 2023. години) имају најмање једног стручњака сертификованог за каријерно усмеравање и професионалну оријентацију (до децембра 2027. године – академска година 2027/2028. – што је предвиђено имајући у виду амбициозну али реалистичну стопу раста; предложени циљ није 100% будући да за неке мање школе испуњавање тог циља до задатог рока може да буде изазов).*

Реформа 8.2.2: Смањење неусклађености вештина на тржишту рада и олакшавање преласка из школе на посао, укључујући унапређење додатног СОО, укључујући дуално СОО, јачање образовања, обуке и одговарајућег усавршавања за одрасле

Изазови:

Ова реформа је предвиђена да повеже и створи синергију развоја основног, општег средњошколског и стручног образовања и обуке (укључујући и дуално СОО), високог образовања и образовања одраслих како би омогућила ученицима и студентима да стекну знања, вештине и ставове који ће им помоћи да напредују на тржишту рада, чиме се обезбеђује перспектива целоживотног учења. То подразумева неговање доступног, инклузивног и равноправног система образовања како би се обезбедила подршка ученицима и студентима код којих постоји ризик од одустајања од даљег образовања. У Стратегији развоја образовања препознати су бројни проблеми, укључујући потребу да се осмисле механизми за препознавање угрожених студената, за обучавање предавача за препознавање фактора ризика и

²⁶ <https://azk.gov.rs/dokument.php?tip=1&token=4n1548rao84kk4.pdf>

адекватно реаговање, за успостављање финансијских и других подстицаја за ученике и студенте да наставе образовање, као и за промовисање међуресорног приступа раним интервенцијама.

Стандарди за квалификације примењују се доследно и на свим нивоима образовања. Потпуна примена стандарда подразумева даљи развој наставних и студијских програма, који с друге стране захтевају дијалог са академском заједницом, приватним сектором и у оквиру институција да би се обезбедило да све стране разумеју и прихватају потребу да се стандарди интегришу у подучавање и учење. Потребна координацијом са приватним сектором посебно је значајна у практично оријентисаном (дуалном) стручном образовању и обуци, где компаније треба да прихвате и провере знање ученика и студената који учествују у образовању и обуци на радном месту.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

На основу мера Акционог плана за спровођење Стратегије развоја образовања у Републици Србији до 2030. године, министарство задужено за образовање и Канцеларија за дуално образовање и Национални оквир квалификација предводиће активности у оквиру те реформе, у сарадњи са Заводом за унапређивање образовања и васпитања, Заводом за вредновање квалитета образовања и васпитања, Агенцијом за квалификације, Саветом за Национални оквир квалификација, социјалним и економским партнерима, приватним сектором, цивилним друштвом, медијима и академском заједницом.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Повећати стопу преласка из основног у средњошколско образовање на 99% и стопу завршавања средње школе на 93%, као што је предвиђено имајући у виду амбициозну али реалистичну стопу раста. Посебни циљеви за жене и студенте са инвалидитетом (студенти са индивидуалним образовним планом) (до јуна 2026. године);*
- 2. Стицање званичног документа (одговарајућег сертификата) кроз систем неформалног образовања код ЛПОА (јавно признатог организатора активности образовања одраслих) од стране 7000 одраслих, од чега најмање 50% жена, сваке године, а 3000 одраслих особа сваке године заврши кратки курс у институцијама за високо образовање у години мерења (максимални предвиђени капацитет ЛПОА, до децембра 2026. године);*
- 3. Заснивати све понуђене профиле СОО у оквиру средњошколског образовања на стандардима квалификација (до децембра 2026. године).*
- 4. Похађање дуалног средњег образовања од стране удела од најмање 15% ученика и похађање значајне (најмање 25% укупног трајања програма) обуке на радном месту/стажирања у приватним или јавним предузећима и институцијама од стране најмање 5% ученика у недуалном СОО (до јуна 2027. године).*
- 5. Усвојити укупно 60 стандарда квалификација у високом образовању и акредитовати 5 студијских програма у високом образовању заснованих на новим стандардима (до децембра 2027. године, што је предвиђено имајући у виду амбициозну али реалну стопу раста).*

9 ОБЛАСТ ПОЛИТИКЕ 4: ОСНОВЕ

Подобласт 9.1: ДЕМОКРАТИЈА

Реформа 9.1.1. Припрема мапе пута / плана и спровођење препорука ОЕБС/ОДИHR и органа Савета Европе о изборном оквиру

Република Србија је 17. децембра 2023. године истовремено одржала ванредне парламентарне и локалне изборе у неколико кључних градова и општина, укључујући главни град, Београд. Ови избори обухватили су и локалне изборе у 60 општина. Сви ови избори представљају важну демократску праксу, суштинску за стабилност и континуитет демократских институција Републике Србије. Главни циљ Парламента и Владе је да размотре све препоруке ОДИHR-а, нарочито се усредсређујући на неиспуњене препоруке. Из перспективе Реформске агенде, додатно допринети разматрању једног од кључних циљева предвиђених у члану 3. Уредбе о инструменту за раст да се додатно ојачају основе

процеса проширења, укључујући владавину права и основна права, функционисање демократских институција, укључујући на регионалном и локалном нивоу и укључујући деполаризацију.

Изазови:

Интегритет избора је од великог значаја. Обезбеђивање поверења јавности, проактивно решавање проблема, одржавање транспарентних процеса и пружање ажурираних информација виталне су компоненте у одржавању легитимитета и успеха изборног процеса.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Демократија гради поверење својих грађана пружајући правичност и тачност изборних система, а заштита ових начела од свих облика дезинформација је одговорност највишег степена. Стога је Парламент постао форум за консултације са свим парламентарним политичким групама о спровођењу препорука ODIHR-а. Парламент је у овај консултативни процес укључио релевантне организације цивилног друштва. Према томе, сарадња Владе и Парламента треба да повећа транспарентност и инклузивност, као и да обезбеди ефикасно спровођење препорука ODIHR-а.

Да би се делотворно размотриле препоруке наведене у овом и претходним извештајима ODIHR-а о посматрању избора, потребно је покренути неопходне законодавне измене много пре наредних избора кроз инклузивни консултативни процес изграђен на широком политичком консензусу.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

Спровести први сложени корак до децембра 2024. године (предмет процене ODIHR-а као механизма за верификацију),

- *формирати РГ у складу са препоруком ODIHR-а. Ово значи да рад међуресорне радне групе за координацију и праћење спровођења препорука за унапређење изборног процеса треба да буде потпуно транспарентан, уз укључивање релевантних заинтересованих страна попут организација цивилног друштва.*
- *Спровести темељну ревизију бирачког списка према препорукама ODIHR-а. Овај корак значи формирање Комисије за надгледање и контролу бирачког списка. Комисија треба да укључује представнике опозиције и релевантне организације цивилног друштва. Спровођење ове препоруке треба да призна/потврди ODIHR.*
- *Поново изабрати Савет РЕМ-а (у складу са Законом о електронским медијима) кроз транспарентан и инклузиван поступак. Објашњење овог корака садржано је у важећем закону.*

Спровести други сложени корак до децембра 2025. године.

- *Ревидирати и усвојити одговарајуће прописе ради спровођења кључних препорука ODIHR-а и Савета Европе. Индикативни списак закона које треба коначно да одобри РГ укључује измене и допуне следећих закона: Закон о избору народних посланика, Закон о локалним изборима, Закон о Уставном суду, Закон о спречавању корупције и Закон о финансирању политичких активности.*
- *Унапредити капацитете Републичке изборне комисије и оформити њен секретаријат. Постизање овог корака значи да је секретаријат оформљен одлуком Народне скупштине Републике Србије.*

Подобласт 9.2: ОСНОВНА ПРАВА

Реформа 9.2.1. Побољшање заштите основних права за рањиве појединце и припаднике националних мањина

1. корак – Припремити и усвојити прописе који су предвиђени након усвајања акционих планова о родно заснованом насиљу, деинституционализацији и остваривању права националних мањина (након транспарентних и инклузивних консултација у Републици Србији и са Европском комисијом, као и у складу са правним тековинама ЕУ, европским стандардима и стандардима УН) (децембар 2025. године).

Изазови:

Када су у питању закони из надлежности Министарства правде, планирана је следећа динамика: Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о спречавању насиља у породици, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Осим тога, Породични закон је у надлежности Министарства за бригу о породици и демографију.

Планирано је да се Кривични законик донесе до краја 2024. године

Основана је радна група за анализу делотворности кривичноправног система на основу окончаних предмета у циљу утврђивања и отклањања његових слабости и недостатака и израде радног текста Закона о изменама и допунама Кривичног законика. Ова активност предвиђена је Ревидираним Акционим планом за поглавље 23 – Правосуђе и основна права.

Измене Кривичног законика су у току и све предложене измене се још увек разматрају из перспективе примерености одлуке. Након завршетка рада радне групе и правно-техничке редакције, Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика биће стављен на јавну расправу, а затим упућен Европској комисији и другим министарствима ради давања мишљења како би се предложене одредбе више пута размотриле пре усвајања Нацрта закона од стране Владе и даљег упућивања у парламентарни поступак.

Планирано је да се Законик о кривичном поступку донесе до краја 2024. године.

Радна група за анализу Законика о кривичном поступку основана је са циљем да се идентификују и отклоне његове слабости и недостаци и да се на основу резултата анализе изради радни текст Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку. Измене Законика су једна од обавеза које проистичу из активности предвиђених Ревидираним Акционим планом за Поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност.

Измене Законика о кривичном поступку су у току. Република Србија ће изменити Законик о кривичном поступку и како би се установила и прописала решења која ће допринети отклањању уочених проблема у примени Законика и која су у највећем броју случајева предлагали учесници у кривичном поступку, представници јавног тужилаштва, правничка професија и Министарство унутрашњих послова. Измене ће донети терминолошко усаглашавање са изменама Устава и правосудних закона, првенствено у погледу положаја јавних тужилаца, промене назива врховног касационог суда итд. Намера је да се избрише институција припремног рочишта јер није заживела у пракси. Новим законским решењем биће прецизирана права оштећене стране, туженог и ухапшеног лица. Такође ће се извршити усклађивање са Директивом (ЕУ) 2013/48 о приступу адвокату одбране у кривичном поступку и у поступцима заснованим на европском налогу за хапшење, као и о праву да се у случају лишавања слободе обавести трећа страна и да се комуницира са трећим странама и конзуларним представништвима. Такође, у складу са Директивом о праву на информисање у кривичном поступку (ЕУ) 2012/13, новим законским решењем биће предвиђено да ухапшено лице има право да буде обавештено о својим правима у писаном облику, да му се омогући да их прочита и чува код себе док је лишен слободе. У складу са Директивом о праву на писано и усмено превођење у кривичном поступку (ЕУ) 2010/64, усклађивање ће се, између осталог, вршити у делу који се односи на превођење писама, записника, одлука и другог материјала. Доћи ће до даљег усклађивања са Директивом (ЕУ) 2016/343 о доказима којима се утврђују ове чињенице. Усклађивање са Директивом (ЕУ) 2012/29 биће извршено у делу који се односи на право оштећене стране да буде обавештена о фази поступка. Такође, биће извршено усклађивање са Директивом (ЕУ) 2016/800 и директивом Савета 2004/80/ЕЗ.

Планирано је да Закон о спречавању насиља у породици буде донет до краја 2025. године

Очекује се да по усвајању Акционог плана за спровођење националне Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021–2025. године, Министарство правде предузме све потребне активности из овог стратешког документа и спроведе одговарајуће активности ради анализе спровођења тренутно важећег нормативног оквира и дефинисања даљих праваца у овој области. Тиме ће се створити предуслови за измене Закона о спречавању насиља у породици у 2025. години.

Планирано је да се Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица донесе до краја 2025. године

Основана је радна група за израду радног текста Закона о изменама Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. У складу са мишљењем Европске комисије, као и обимом измена овог закона и потребом за усклађивањем са изменама Кривичног законика и Законика о кривичном поступку који се тренутно мењају, закључено је да је неопходна израда потпуно новог текста наведеног закона и кривичноправне заштите малолетника. Рад на изради закона почеће након усвајања измена Кривичног законика и Законика о кривичном поступку.

Планирано је да се Породични закон донесе до краја 2024. године

Посебну радну групу за израду текста Нацрта закона о изменама и допунама Породичног закона основало је 2023. године Министарство за бригу о породици и демографију. Рок за доношење Закона о изменама и допунама Породичног закона је четврти квартал 2024. године. На овај начин Породични закон ускладиће се са Законом о спречавању насиља у породици и Кривичним закоником, који садржи конкретна дела као облике насиља у породици.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Главна заинтересована страна одговорна за ову меру је Министарство правде, које је првенствено одговорно за доношење законодавног пакета предвиђеног у оквиру ове мере, заједно са осталим заинтересованим странама одговорним за израду Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о спречавању насиља у породици и Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. За усвајање измена Породичног закона биће надлежно Министарство за бригу о породици и демографију, заједно са осталим заинтересованим странама одговорним за израду закона.

Крајњи корисници усвајања законодавног пакета су грађани Републике Србије који ће добити унапређену и бољу заштиту својих права. Конкретно, особе са инвалидитетом ће бити боље заштићене јер је инвалидитет додат као посебна околност за изрицање казне за кривично дело почињено из мржње, као и у одређена кривична дела. Грађани ће бити боље заштићени од насиља у породици, и посебно од фемиде. Боља заштита малолетника биће остварена кроз нове врсте и систем кривичних санкција за малолетна лица, посебне обавезе, нове васпитне одредбе итд. Коначно, малолетна лица у Републици Србији биће боље заштићена укидањем малолетних бракова и делотворнијом заштитом од насиља у породици.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Образложење предложених измена и нових нацрта закона, када буду довршени, садржаће процену финансијских средстава потребних за спровођење закона, као и изворе тих финансијских средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Кривични законик биће измењен до краја 2024. године првенствено у његовом Посебном делу, узимајући у обзир да су код већег броја кривичних дела у различитим областима уочени одређени проблеми који оправдавају преиспитивање њихове правне квалификације. Нека од њих су кривична дела повезана са опојним дрогама, кривична дела недозвољене производње, држања, ношења и промета оружја и експлозивних супстанци, кривична дела против животне средине, као и друга кривична дела која треба да буду усклађена са оквирним одлукама и директивама ЕУ, као и међународним конвенцијама. Осим тога, Кривични законик треба да прошири институт нужне одбране и дода инвалидност као посебну околност за изрицање казне за кривично дело почињено из мржње, као и посебан део у ком је интервенисано код појединих кривичних дела.

Република Србија ће изменити **Законик о кривичном поступку** до краја 2024. године како би се наша и прописала решења која ће допринети отклањању уочених проблема у примени Законика и која су у највећем броју случајева предлагали учесници у кривичном поступку, представници јавног тужилаштва, правничка професија и Министарство унутрашњих послова. С друге стране, неопходно је ускладити одредбе овог Законика са међународним стандардима и првенствено правним тековинама ЕУ као што су Директива 2012/13/ЕУ, Директива 2010/64/ЕУ, Директива 2012/29/ЕУ, које су анализирани и интегрисани у првобитну радну верзију текста Законика у сврхе рада радне групе.

Када је у питању **Закон о спречавању насиља у породици**, Министарство правде ће размотрити питања из наведеног Акционог плана као што је фемид кроз измене релевантног кривичног

законодавства које су планиране за 2024. годину и анализирати неопходне измене наведеног закона ради промена у 2025. години.

Основни циљ израде новог **Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица** је спровођење активности предвиђених Акционим планом за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права, који предвиђа преиспитивање врста и система кривичних санкција за малолетна лица, посебне обавезе, нове образовне налоге итд. Поред тога, важно је ускладити одредбе важећег Закона са одредбама Законика о кривичном поступку, Кривичног законика, Закона о уређењу судова, Закона о јавном тужилаштву, Закона о полицији, Закона о извршењу кривичних санкција и Породичног закона, који су донети после важећег закона, као и са другим међународним инструментима, а посебно Директивом 2012/29/ЕУ. Овај закон биће донет до краја 2025. године.

Доношење Закона о изменама **Породичног закона** до краја 2024. године подразумеваће укидање малолетних бракова и делотворнију заштиту од насиља у породици. Измене ће се односити и на материјалне одредбе о насиљу у породици, увођењем нових облика насиља у породици: подстицање сексуалних односа са дететом или особом са инвалидитетом; навођење, присиљавање или уцењивање детета на сексуалне односе путем видео записа или фотографија са нежељеним садржајем; приказивање детету краћих или дужих видео записа или фотографија сексуалног или другог непримереног садржаја преко друштвених мрежа и дигиталних канала као и искоришћавање деце за порнографију; навођење, присиљавање, омогућавање, подстицање или на други начин стварање услова за заснивање ванбрачне заједнице детета; ограничење слободе кретања или комуникације са трећим лицима; прогон; вређање, као и свако друго дрско, непромишљено и злонамерно понашање, које се може извршити путем дигиталних канала и друштвених мрежа; контрола и ускраћивање економских ресурса потребних за задовољење потреба члана породице или спречавање члана породице да обавља привредне делатности (економско насиље).

2. корак – Остварити мерљиве циљеве за спровођење горенаведених акционих планова како би се обезбедила ефективна заштита рањивих појединаца (децембар 2026)

Акциони план за остваривање права националних мањина

Изазови:

Радни текст предлога новог Акционог плана са измењеним временским оквиром за спровођење активности припремила је посебна радна група коју чине представници надлежних институција, националних савета националних мањина и организација цивилног друштва. Он ће по завршетку бити упућен на јавну расправу како би се обезбедио транспарентан и широк консултативан и инклузиван процес са свим заинтересованим странама и циљним групама.

У међувремену, чак и без формално усвојеног Акционог плана, Република Србија је предузела низ активности усмерених на испуњавање препорука из Четвртог мишљења Саветодавног одбора које су укључене и у радну верзију Акционог плана, као што су активности везане за попис становништва или различите врсте истраживања и анализа у појединим областима, што је наведено и у Петом извештају о спровођењу Оквирне конвенције. Очекује се да Република Србија до краја 2024. године усвоји наведени Акциони план и почне да га спроводи како би достигла циљеве постављене у њему.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је кључна одговорна институција, заједно са свим заинтересованим странама одговорним за његово спровођење.

Крајњи корисници мере су појединци који припадају националним мањинама у Републици Србији на које ће утицати унапређени и бољи стратешки оквир за остваривање њихових права и њихову заштиту.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Образложење предложеног Акционог плана о мањинским правима, када он буде довршен, садржаће процену финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана, као и изворе тих финансијских средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија ће усвојити стратешки оквир који би довео до опипљивог побољшања ефективног остваривања права појединаца који припадају националним мањинама широм државе. Акциони план размотриће препоруке садржане у Четвртом мишљењу Саветодавног одбора Савета Европе за Оквирну конвенцију, успоставиће одржив оквир за прикупљање података и ревитализовати међуетничке односе, узимајући у обзир потребу за укључивањем већине српског друштва у интегрисање и укључивање националних мањина.

Акциони план против родно заснованог насиља

Изазови:

Предложени **Акциони план 2024–2025** за спровођење **Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021–2025. године** усмерен је на обезбеђивање делотворног спречавања и заштите од свих облика родно заснованог насиља над женама и насиља у породици и на развијање родно одговорног система служби за подршку за жртве насиља. Упркос чињеници да Акциони план за период 2021–2023. године није усвојен, надлежне државне институције и установе спроводиле су активности повезане са борбом против родно заснованог насиља и насиља у породици, тј. стручни радници установа социјалне заштите континуирано се обучавају за рад са жртвама насиља у породичним и партнерским односима и њиховом децом, као и са учиниоцима насиља. Републички и Покрајински завод за социјалну заштиту континуирано пружају подршку водитељима случаја и супервизорима у центрима за социјални рад. Тренутно ради шест лиценцираних пружалаца услуга склоништа за жртве насиља и девет лиценцираних пружалаца услуга дежурне телефонске линије за жене жртве насиља. При Центру за заштиту жртава трговине људима формирано је Прихватилиште за смештај жртава трговине људима. Од почетка 2022. године на снази је Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, који у члану 20. регулише забрану злостављања у установи, тј. код пружаоца услуга, а према томе и у склоништима за жртве насиља.

На основу резултата спроведених активности, у 2023. години започет је процес израде Акционог плана за период 2024–2025. године, који би, заједно са спроведеним активностима из претходног трогодишњег периода требало да доведе до реализације општих и специфичних циљева утврђених Стратегијом. Предлог Акционог плана је тренутно у фази припреме за јавну расправу – ради се на пречишћавању појединих показатеља као и уносу почетних и циљних вредности показатеља.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Потребно је узети у обзир сложеност овог АП, с обзиром да он обухвата велики број органа и институција, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања као кључну одговорну институцију, али и следеће институције: Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство финансија, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство информисања, Републички завод за социјалну заштиту, Правосудну академију, Републички завод за статистику, Националну академију за јавну управу итд.

Крајњи корисници мере су грађани у Републици Србији који су погођени или ће бити погођени родно заснованим насиљем.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Образложење предложеног Акционог плана против родно заснованог насиља, када он буде довршен, садржаће процену финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана, као и изворе тих финансијских средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Реализацијом Акционог плана Република Србија ће омогућити делотворно и сврсисходно планирање људских, материјалних, финансијских (укључујући финансијска средства из буџета, донаторска средства) и других ресурса за спровођење активности предвиђених Акционим планом и на тај начин допринети остваривању општих и специфичних циљева и мера предвиђених Стратегијом.

Посебан акценат биће стављен на усклађивање правног оквира система спречавања и заштите од родно заснованог насиља над женама и насиља у породици са међународним стандардима утврђеним

међународним уговорима, пре свега Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) и Конвенцијом Уједињених нација о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW), као и на унапређење деловања надлежних институција у овој области, укључујући праћење остварених резултата и квалитетно извештавање о томе шта је постигнуто.

Акциони план за деинституционализацију

Изазови:

Влада Републике Србије је на предлог Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања усвојила 1. фебруара 2022. године Стратегију деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године. Упркос чињеници да није усвојен Акциони план за период 2022–2023. године, надлежно министарство, државне институције и установе спровели су активности у вези са деинституционализацијом, тј. остварен је напредак у погледу развоја услуга у заједници које помажу да се остане у породици што дуже, укупан број лиценцираних пружалаца услуга у заједници расте током година, постигнут је плурализам пружалаца услуга и доминирају пружаоци услуга из општег сектора, а не више из јавног сектора као што је то био случај у прошлости. То је допринело повећању запослености јер активни пружаоци услуга социјалне заштите данас запошљавају преко 8000 радника, услуге се пружају у преко 90% општина, а присуство у окрузима је уједначеније него раније. Држава од 2016. године помаже успостављању и развоју услуга кроз механизам наменских трансфера у оним локалним самоуправама које су испод републичког нивоа развијености (у просеку око 600 милиона динара годишње).

Нацрт Акционог плана за период 2024–2025. године за спровођење Стратегије деинституционализације се тренутно припрема за јавну расправу. Предлог Акционог плана прати, према његовој структури, један утврђен општи циљ и пет специфичних циљева Стратегије. Општи циљ Стратегије је остваривање људских права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалног укључивања. АП, у оквиру сваког од конкретних циљева, садржи низ мера и активности које доприносе остваривању специфичних и општих циљева Стратегије.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је примарна заинтересована страна, заједно са осталим заинтересованим странама одговорним за спровођење Акционог плана.

Крајњи корисници мере су грађани у Републици Србији који остварују или ће остварити погодности од процеса деинституционализације.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Образложење предложеног Акционог плана о деинституционализацији, када он буде довршен, садржаће процену финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана, као и изворе тих финансијских средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Реализацијом Акционог плана Република Србија ће омогућити делотворно, кохерентно и примерено планирање јавних средстава (људских, материјалних, финансијских, укључујући финансијска средства из буџета, средства од донатора, кредитора и других) за спровођење мера и активности планираних Акционим планом и на тај начин допринети остваривању општих и специфичних циљева наведених у Стратегији.

- Успоставити централне евиденције за све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом (напомена: до краја 2026. године у нацрту акционог плана).

Изазови:

Од ступања на снагу Закона о спречавању насиља у породици уведено је систематско електронско вођење евиденције и праћење у вези са насиљем у породици. Све полицијске управе, основни судови, основна јавна тужилаштва и центри за социјални рад прикупљају податке електронским путем и заједно формирају Централни регистар о насиљу у породици који води врховни јавни тужилац.

Министарство правде планира да развије нови ИКТ систем за судове који ће применити савремена достигнућа у електронском пословању, смањити ручно понављајуће процесе и у великој мери дигитализовати судске поступке. У току је пројекат за увођење САПС система који укључује креирање новог савременог централизованог ИКТ система за управљање предметима у судовима. Није планирано да се јединствени централни регистар о насиљу у породици развија као посебан ИКТ систем. Када се у јавним тужилаштвима и судовима успоставе централизовани интероперабилни ИКТ системи, биће могуће аутоматски водити регистре случајева насиља у породици. У техничкој спецификацији за централни систем управљања случајевима за судове, предвиђено је да нови САПС систем, његов радни ток, процедуре временског оквира и правила буду усаглашени са захтевима Закона о спречавању насиља у породици. Министарство правде је претходних година извршило измене постојећег софтвера за управљање предметима у судовима како би се побољшало аутоматско генерисање извештаја о предметима са елементом насиља у породици.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство правде је примарна заинтересована страна, заједно са осталим заинтересованим странама одговорним за примену САПС.

Крајњи корисници мере су грађани у Републици Србији који остварују или ће остварити погодности од боље заштите својих права, конкретно, боље заштите од насиља обухваћеног Истанбулском конвенцијом.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Када САПС буде завршен биће могуће извршити процену финансијских средстава потребних за развој централне евиденције.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија ће обезбедити да органи за спровођење закона, службе тужилаштва и судови прикупљају податке о пријављеним кривичним делима, исходима кривичног гоњења и осуђујућим пресудама у вези са бројним кривичним делима, нарочито насиљем у породици и сексуалним кривичним делима. Сви потребни подаци биће класификовани према врсти кривичног дела.

Поред тога, све акције полиције у случајевима насиља у породици биће евидентирани од стране Министарства унутрашњих послова уз коришћење опсежних категорија података као што су старост и пол жртве и учиниоца, природа њиховог односа, врста почињеног насиља и локација, као и број одређених мера заштите и да ли је извршена процена ризика. Додатне евиденције прикупљају податке о броју жена које су убили интимни партнери и у току су планови да се то у будућности ради електронски. Већина ових података није јавно доступна. Поред тога, чини се да је прикупљање података о сексуалном насиљу, присилном браку или другим облицима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом и ван контекста насиља у породици много мање развијено.

Република Србија ће обезбедити прикупљање поузданих података о свим облицима насиља и о свим категоријама битних података, а то су нарочито старост и пол жртве и учиниоца, њихов однос, као и врста насиља и где се то насиље догодило.

- *Формирати 20 служби за подршку жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији, систематизовати службенике за подршку кроз акт о систематизацији у сваком вишем суду и учинити ове службе функционалним у 20 виших судова;*

Изазови:

Један од најзахтевнијих корака у процесу усклађивања са правним тековинама ЕУ, како у погледу организације тако и у погледу обезбеђивања финансирања, који би ипак требало највише да утиче на побољшање постојећег стања, јесте успостављање служби за подршку жртвама и сведоцима кривичних дела широм Републике Србије. Тренутно се помоћ и подршка жртвама и сведоцима пружа углавном кроз активности које спроводе службе основане при неколико виших судова и тужилаштва, Тужилаштву за ратне злочине, Тужилаштву за организован криминал и Првом основном јавном тужилаштву у Београду; такође, службе у одређеним организацијама цивилног друштва, правним клиникама и центрима за социјални рад нуде услуге подршке жртвама.

Тако ће до краја 2026. године националну мрежу чинити 20 служби за подршку основаних у оквиру виших судова и Тужилаштва за ратне злочине, као и службе које су основане у оквиру организација цивилног друштва.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство правде и виши судови су примарне заинтересоване стране. Корисници мере су судије и особље у вишим судовима, на које ће директно утицати повећање капацитета националне мреже када се ова мера примени.

Крајњи корисници мере су грађани у Републици Србији који остварују или ће остварити погодности од боље заштите жртава и сведока.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

АП за период 2023–2025. године предвиђа финансијска средства из буџета РС од 12.000.000 RSD. Овај износ може се увећати приближно за проценат повећања плата државних службеника у претходном периоду. Укупна донаторска средства износе 630.000 EUR.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Специфичан циљ 1 Стратегије бави се успостављањем одрживе националне мреже служби за подршку жртвама и сведоцима у Републици Србији, при чему се чува и континуирано унапређује достигнут стандард квалитета и доступност служби за подршку.

Република Србија ће националну мрежу служби за подршку жртвама и сведоцима учинити потпуно оперативном и она ће моћи да пружи помоћ и подршку у складу са стандардима утврђеним у правним тековинама ЕУ.

- Повећати број корисника услуга у заједници које пружају лиценцирани пружаоци услуга за 18%

Изазови:

Општи циљ Стратегије за деинституционализацију у Републици Србији је остваривање права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалног укључивања. Овај циљ ће бити остварен кроз низ посебних циљева и активности које ће развојем услуга у заједници, обезбеђивањем стабилних извора финансирања и услова за интеграцију спречити смештање корисника у установе, односно омогућити њихов повратак у локалне заједнице.

Република Србија настоји да успостави додатан број услуга социјалне заштите које до сада нису стандардизоване јер се кроз извештаје прате само они пружаоци услуга који имају дозволу за рад и њихови корисници. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је у протеклом периоду већ припремило нацрте стандарда за одређен број услуга које нису стандардизоване, а у плану су и додатни нацрти стандарда (нпр. за друштвено-образовне услуге, услуге интензивне подршке за породице са децом итд.).

Повећање броја корисника услуга важно је из више разлога. Пре свега, то је подршка и помоћ грађанима да задовоље своје потребе за услугама социјалне заштите у сопственом окружењу, уз одређене услуге у сопственом дому, затим спречавање додатног притиска на смештај у установе социјалне заштите, помоћ породицама које брину о свом болесном члану, тј. помоћ неформалним неговатељима, подршка усклађивању посла и родитељства/породичног живота, промоција родне равноправности, боља заштита жена жртава насиља, допринос социјалном предузетништву у области социјалних услуга, повећање запослености кроз повећање броја особља које ради на услугама као и остваривање начела укључивања и социјалне кохезије, укључујући Агенду 2030. У пракси су остварени делимични резултати када је у питању корисничка група деце и омладине, а када су у питању особе са интелектуалним и менталним инвалидитетом нису остварени значајнији резултати. Њихов број у установама за смештај није се много мењао годинама, одлазак из установа је ретка појава, одређене услуге у заједници које подржавају боравак у природном окружењу недовољно су развијене. Коначно, постојећа покривеност становништва услугама социјалне заштите у Републици Србији није на задовољавајућем нивоу, посебно у руралним областима (од 1000 становника у просеку 3 становника користе неку услугу социјалне заштите коју пружају лиценцирани пружаоци услуга).

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је примарна заинтересована страна.

Крајњи корисници мере су грађани у Републици Србији који остварују или ће остварити погодности од повећања броја корисника услуга и деинституционализације. Особе са инвалидитетом ће остваривати и одржавати оптималан ниво независности и социјалног учешћа, узимајући у обзир личне факторе, окружење и очекивања.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Образложење предложеног Акционог плана о деинституционализацији, када он буде довршен, садржаће процену финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана, као и изворе тих финансијских средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија ће разликовати деинституционализацију од трансформације установа за смештај као процеса усмереног на реформу њихових задужења, односно услуга које пружају. Успоставиће систем који пружа могућности, који подржава особе са инвалидитетом у остваривању и одржавању оптималног нивоа независности и социјалног учешћа, узимајући у обзир личне факторе, окружење и очекивања. Број корисника услуга у заједници које пружају лиценцирани пружаоци услуга повећаће се за 18%

Реформа 9.2.2. Унапређење слободе изражавања изменом закона о електронским медијима и јавном информисању и медијима ради усклађивања са правним тековинама ЕУ и европским стандардима и усвајањем закона о јавним медијским сервисима и обезбеђивање њиховог спровођења.

Изазови:

Иако је правни и институционални оквир Републике Србије који се односи на јавно информисање и медије у великој мери усклађен са правним тековинама ЕУ, даље усклађивање и унапређење у области јавног информисања и медија су императив за јачање слободе изражавања и интегритета медија. Решавање ових изазова укључује развој поузданог правног оквира усмереног на подстицање медијског окружења које карактерише транспарентност, инклузивност и конкурентност. Успостављањем медијског правног оквира вођеног квалитетом, Република Србија настоји да негује културу етике и одговорности, јачајући на тај начин своје демократске вредности и промовишући добробит својих грађана.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Министарство информисања и телекомуникација предводиће заједничке напоре на изради нацрта измена три релевантна закона, у блиској сарадњи са релевантним заинтересованим странама и спроводећи свеобухватне консултације са Европском комисијом. Овај процес биће олакшан у оквиру пројекта ИПА 3 који је додељен Министарству и који ће ОЕБС спроводити од 2024. до 2027. године. Иницијатива ће дати приоритет приступу са више заинтересованих страна и обезбедити транспарентност за време трајања законодавних поступака.

У оквиру пројекта ИПА 3, ОЕБС ће пружити стручну помоћ како би се олакшало усклађивање, усвајање и спровођење кључних медијских закона, односно Закона о електронским медијима, Закона о јавном информисању и медијима и Закона о јавним медијским сервисима. Ова подршка ће обухватити стручно знање и услуге превођења за нацрте закона, подстицајући структурирани приступ правној реформи. Успех овог подухвата мериће се преко кључних тачака, укључујући усвајање измена наведених закона до децембра 2024. године и доношење новог Закона о јавним медијским сервисима.

Спровођење ове реформе мериће се у следећим корацима:

- 1. Након консултација са Европском комисијом, донети следећа три закона: Закон о електронским медијима и Закон о јавном информисању и медијима изменити ради потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ и стандардима Савета Европе; нови Закон о јавним*

медијским сервисима донети у складу са Медијском стратегијом, правним тековинама ЕУ и стандардима Савета Европе (децембар 2024. године).

2. Обезбедити пуно спровођење медијског законодавства, (децембар 2025. године) нарочито:

- Донети и објавити све одлуке о екстерним примедбама поднетим РЕМ-у 2025. године, укључујући образложења одлука РЕМ-а.

- Ускладити јавно суфинансирање медијских садржаја са чланом 24. Закона о јавном информисању и медијима.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење ових корака:

Биће основана радна група за израду измена Закона о јавном информисању и медијима, након чега ће уследити редовне консултације са Комисијом. Биће основана радна група за израду измена Закона о електронским медијима, након чега ће уследити редовне консултације са Комисијом.

Доношењем наведених закона Република Србија ће успоставити ојачан медијски оквир и унапређен правни основ за слободу изражавања, у складу са правним тековинама ЕУ и европским стандардима.

Биће основана радна група за израду измена новог Закона о јавним медијским сервисима, након чега ће уследити редовне консултације са Комисијом.

Доношењем наведеног закона Република Србија ће створити поуздан правни оквир за јавне медијске сервисе, усмерен на суштинско унапређење ове области. Овај оквир мора да интегрише правне тековине ЕУ и стандарде Савета Европе, уз наглашавање важности раног и делотворног укључивања свих релевантних заинтересованих страна у процесу креирања политике.

Код другог корака, први део ће се односити на то да РЕМ прихвати све екстерне притужбе, затим њихово разматрање, доношење одлука Савета РЕМ и њихово објављивање на веб сајту www.rem.rs.

У другом делу, све комисије које раде на суфинансирању медијских садржаја од јавног интереса морају да узму у разматрање акт Савета за штампу у вези са штампаним и онлајн медијима којим је утврђено да је медиј прекршио закон или кодекс професионалне етике, у складу са чланом 24. Закона о јавном информисању и медијима.

Поштовањем овог члана закона Република Србија ће створити позитивно окружење и културу етике и одговорности која ће подстаћи медије да се придржавају Етичког кодекса новинара Србије.

Подобласт 9.3: БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА

Реформа 9.3.1. Борба против организованог и тешког криминала

*1. корак – Након консултовања са Европском комисијом, усвојити нови стратешки документ и пратећи Акциони план *(2025–2030) за контролу малокалибарског и лаког оружја (SALW) у складу са одредбама ревидиране Регионалне мапе пута за SALW за Западни Балкан (јун 2025. године)*

Изазови:

У области организованог и тешког криминала, Република Србија се суочава са одређеним изазовима, чијим решавањем ће се бавити Реформска агенда, на основу ове подобласти.

Реформе наведене у Реформској агенди осмишљене су да дају одговор на главне изазове са којима Република Србија наставља да се суочава у борби против тешког и организованог криминала. Њихов циљ је, такође, давање значајног доприноса новом стратешком и нормативном оквиру, усклађивањем са политикама и стандардима ЕУ у областима правде, слободе и безбедности.

Решавање главних изазова са којима се Република Србија суочава у области борбе против организованог и тешког криминала захтева свеобухватан приступ који укључује реформе политике, институционално јачање, изградњу капацитета и ефикасне механизме спровођења. Потребне су даље

реформе како би се израдио и применио стратешки оквир за спречавање и борбу против тешког и организованог криминала, са фокусом на незакониту трговину ватреним оружјем.

Република Србија има успостављен стратешки оквир у области SALW. Међутим, неопходно је припремити нови стратешки документ у области SALW, имајући у виду да текући важи до краја 2024. године и да ће ревидирана Регионална мапа пута за SALW бити усвојена до јуна 2024. године.

Република Србија ће израдити солидну стратешку основу и правни оквир ради побољшања биланса резултата у области организованог криминала, пре свега ради повећања броја истрага, кривичних гоњења и правоснажних осуђујућих пресуда у области трговине ватреним оружјем као и повећања вредности и броја случајева одузете имовине у случајевима тешког и организованог криминала.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Главне заинтересоване стране у овој мери су Министарство унутрашњих послова, као институција одговорна за израду нацрта и праћење спровођења стратешких докумената у области SALW, заједно са релевантним партнерима, док ће крајњи корисници бити грађани Републике Србије.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

У овом тренутку непознати су трошкови у вези са усвајањем и спровођењем овог документа. Пре усвајања биће спроведена и представљена свеобухватна процена укупних трошкова и износа свих потенцијално неопходних улагања, за сваку појединачну активност и меру.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија ће усвојити нови стратешки документ и пратећи Акциони план, за период од 2025. до 2030. године, за контролу малокалибарског и лаког оружја (SALW) до јуна 2025. године, у складу са одредбама ревидиране Регионалне мапе пута за SALW за Западни Балкан, која ће бити усвојена у октобру 2024. године.

Као почетни корак у изради новог стратешког документа и пратећег Акционог плана у овој области, Влада Републике Србије ће образовати Радну групу за израду овог документа.

Након прегледа резултата спровођења претходне стратегије и акционог плана, као и претходне Мапе пута и разматрања закључака из нове Мапе пута, радна група ће наставити са израдом нацрта ова два документа.

У оквиру процеса припреме докумената, радна група ће активно сарађивати са организацијама цивилног друштва (ОЦД) и заинтересованим странама. По завршетку коначног нацрта, Министарство унутрашњих послова доставиће документ Европској комисији ради консултовања.

Након консултовања са ЕК, следећи корак биће јавна расправа, а након тога започеће процедура за усвајање документа на седници Владе.

2. корак – Донети Закон о унутрашњим пословима који регулише питање самосталности полиције у односу на Министарство унутрашњих послова током предистражне и истражне фазе и препоруке Комитета за спречавање мучења (јун 2025. године)

Изазови:

Законски предуслов за самосталност полиције у односу на Министарство, током предистражне и истражне фазе, заједно са спровођењем препоруке Европског комитета за спречавање мучења и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања (CPT).

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Крајњи корисници ове реформе биће грађани Републике Србије, док је надлежни орган и орган одговоран за израду нацрта, доношење и примену закона, уз консултовање са ОЦД, Министарство унутрашњих послова, као орган одговоран за израду нацрта и праћење примене закона.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

У овом тренутку непознати су трошкови који се односе на доношење и спровођење овог закона. Свеобухватна процена укупних трошкова и износа свих потенцијално неопходних улагања урадиће се и биће и представљена након завршетка коначног нацрта.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Министарство унутрашњих послова је са релевантним партнерима припремило нацрт закона. Следећи почетни корак за министарство је да га поново размотри и потврди.

Након завршетка почетног корака, нацрт закона биће представљен организацијама цивилног друштва, које ће поново бити укључене у другој званичној рунди консултација.

Након консултовања са ОЦД, Министарство ће припремити коначан нацрт, укључујући препоруке, предлоге и сугестије ОЦД.

Министарство унутрашњих послова ће после консултовања са ОЦД, као следећи корак, нацрт доставити Европској комисији ради консултовања.

Након што Европска комисија достави своје мишљење и примедбе на нацрт закона, Министарство ће, поново, у сарадњи са ОЦД, размотрити текст и ускладити га са достављеним коментарима ЕК. Министарство ће о овоме обавестити Европску комисију.

Након завршетка наведеног корака, уследиће јавна расправа и евентуалне ревизије нацрта на основу коментара добијених од заинтересованих страна.

Пре него што закон буде донесен, следи неколико корака. Прво ће га на седници размотрити Влада. Затим ће га размотрити Народна скупштина на посебној седници, на којој ће нови Закон о унутрашњим пословима бити званично донесен.

3. корак – Усвајање оперативног плана за финансијске истраге (децембар 2025. године).

Изазови:

У оквиру кривичне истраге, која је начелно проактивна, тужилаштво прикупља податке о финансијском профилу тужених, укључујући податке о њиховим приходима, покретној и непокретној имовини, као и податке о новчаним токовима у вези са извршењем одређених радњи кривичног дела, ради утврђивања финансијске користи/штете до које је дошло извршењем кривичног дела, да би се у правоснажној пресуди одузела имовинска корист прибављена кривичним делом. Одредбама Закона о кривичном поступку и Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописано је да се резултати кривичне истраге – докази прикупљени током истраге конкретног кривичног дела, могу користити и да ће бити коришћени у финансијској истрази по Закону о одузимању имовинске користи проистекле из кривичног дела, као и обрнуто. На овај начин могуће је открити нова, као и већ почињена кривична дела, а могуће је и откривање нове имовине тужених, која може бити предмет проширеног одузимања. У ЈТОК уведена је специјализација за процесуирање предмета финансијских истрага и привремено и трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела, које воде један заменик тужиоца и два помоћника тужиоца. Постоји благи пораст финансијских истрага и одузимања имовине. Број нових истрага и правоснажних осуђујућих пресуда мало је повећан у 2022. години у односу на 2021. годину. У 2019. години покренуте су финансијске истраге против 134 тужене особе, у 2020. против 150, у 2021. против 162, у 2022. против 296, а од 1. јануара до 30. јуна 2023. године против 56 тужених особа. Број лица против којих је ЈТОК поднело захтев за трајно одузимање имовине (проширено одузимање) у 2019. години био је 4, у 2020. години 9, а у 2021. години 51, у 2022. години тај број је износио 13, а у првој половини 2023. године 50. Републици Србији је потребан ефикасан и проактиван инструмент за спровођење истрага и кривично гоњење финансијских кривичних дела јер је стицање имовине основни разлог и мотивација за већину таквих кривичних дела. Одузимањем имовине која је проистекла из кривичног дела подржава се владавина права и морално начело да нико не може имати користи од извршења кривичног дела. Полиција и органи гоњења у Републици Србији остварили су у овој области одређени успех, али њихови резултати треба да се побољшају.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Главна заинтересована страна одговорна за ову меру је Министарство правде, које је првенствено одговорно за усвајање и праћење спровођења Оперативног плана за финансијске истраге, заједно са другим заинтересованим странама одговорним за израду и спровођење тог документа.

Крајњи корисници ове мере су грађани Републике Србије на које ће утицати унапређен и боље организован рад на финансијским истрагама преко стратешког оквира.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Процес усвајања Оперативног плана захтева финансијска средства, а процена трошкова за његово спровођење биће заснована на детаљној процени сваке појединачне планиране активности будућег Оперативног плана. Овакав приступ обезбедиће већи ниво прецизности у процени потребних финансијских средстава за спровођење Стратегије, као и у процени ефеката њеног спровођења. Биће наведено образложење за потребна финансијска средства за спровођење Оперативног плана од стране различитих актера задужених за активности, по изворима и годинама.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Ради боље интеграције рада у оквиру финансијских истрага кроз стратешки оквир, планирано је усвајање Оперативног плана финансијских истрага до краја 2025. године. Оперативни план ће бити наставак оног што је започето у оквиру стратешког оквира Стратегије финансијских истрага за 2015. годину. Нацрт овог документа био је један од кључних инструмената у увођењу компоненте финансијске истраге у кривичне поступке. Циљ оперативног плана је да се на свеобухватан начин одговори на проблем финансијског криминала, уместо да се све препусти органима за спровођење закона и тужилаштвима. То подразумева повезивање широког круга државних органа, који сарађују и размењују информације које добијају и обрађују специјализована полицијска одељења и јавна тужилаштва, и ефикасно и проактивно идентификују и кривично гоне учиниоце финансијских кривичних дела, што је приступ који се први пут користи у Републици Србији. Циљ Оперативног плана је унапређење рада на финансијским истрагама, привременом и трајном одузимању имовине, како је објашњено под изазовима, не само за финансијска кривична дела већ за сва кривична дела.

***4. корак** – Усвојити нови законодавни оквир, односно: нови Закон о сузбијању и спречавању трговине људима усвојити у Скупштини; Кривични законик изменити тако да се ефективно криминализује кријумчарење оружја, у складу са одредбама Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола; усвојити нови закон о оружју и муницији, у складу са правним тековинама ЕУ (јун 2025. године).*

Изазови:

Закон о сузбијању и спречавању трговине људима

Република Србија треба да системски и једнообразно уреди област трговине људима, организацију и активности државних органа и организација, институција и организација цивилног друштва у циљу делотворног сузбијања трговине људима, као и да осигура благовремену и делотворну идентификацију, подршку, и заштиту жртава трговине људима, тако што ће обезбедити нормативни оквир у области Закона о сузбијању и спречавању трговине људима.

Кривични законик

Република Србија треба да створи правну претпоставку да се истраге за кривично дело неовлашћене трговине оружјем спровode на ефикасан начин и да се истовремено поштују одредбе Конвенције УН о транснационалном организованом криминалу и Додатног протокола о ватреном оружју.

Закон о оружју и муницији, у складу са правним тековинама ЕУ

Република Србија треба да усклади своје национално законодавство са правним тековинама ЕУ у области оружја и муниције. Нови Закон о оружју и муницији биће усмерен на усклађивање са одредбом из Директиве (ЕУ) 2021/555 којом се успостављају минимални стандарди у вези са набавком и поседовањем ватреног оружја од стране цивила, коју државе чланице ЕУ морају да примењују у свом националном правном систему.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Закон о сузбијању и спречавању трговине људима

Главна страна одговорна за ову меру је Министарство унутрашњих послова, које ће израдити и предложити нацрт закона, заједно са релевантним заинтересованим странама и ОЦД, док ће крајњи корисници бити грађани Републике Србије.

Кривични законик

Главна заинтересована страна одговорна за ову меру је Министарство правде, које ће израдити и предложити нацрт закона, са релевантним партнером, као што је Министарство унутрашњих послова.

Закон о оружју и муницији, у складу са правним тековинама ЕУ

Главна заинтересована страна одговорна за ову меру је Министарство унутрашњих послова, које ће израдити и предложити нацрт закона, заједно са релевантним заинтересованим странама и ОЦД, док ће крајњи корисници бити грађани Републике Србије.

Улагања која су у догледно време потребна за спровођење реформе

Закон о сузбијању и спречавању трговине људима, Кривични законик, Закон о оружју и муницији

Свеобухватна процена трошкова и улагања биће доступна након израде документа.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Закон о сузбијању и спречавању трговине људима

Као почетни корак у припреми Нацрта закона, Министарство унутрашњих послова спровешће почетну анализу нормативног оквира одабране државе чланице, заједно са анализом постојећег стања у Републици Србији, у овој области.

Биће образована међуресурска радна група коју ће предводити Министарство унутрашњих послова.

Радна група ће припремити нацрт закона који ће бити представљен организацијама цивилног друштва у оквиру званичне рунде консултација.

Након консултовања са ОЦД, Министарство ће припремити коначни нацрт, укључујући препоруке, предлоге и сугестије ОЦД.

Министарство унутрашњих послова ће после консултовања са ОЦД, као следећи корак, нацрт закона доставити Европској комисији ради консултовања.

Након што Европска комисија достави своје мишљење и примедбе на нацрт закона, Министарство ће, поново, у сарадњи са ОЦД, размотрити текст и ускладити га са достављеним коментарима Европске комисије. Министарство ће о овоме обавестити Европску комисију.

По завршетку наведеног корака, уследиће јавна расправа и евентуалне ревизије нацрта на основу коментара добијених од заинтересованих страна.

Пре него што закон буде донесен, следи неколико корака. Прво ће га на седници размотрити Влада. Затим ће га размотрити Народна скупштина на посебној седници, на којој ће нови закон бити званично донесен.

Кривични законик

Већ објашњено под Реформа 9.2.1.

Закон о оружју и муницији

Интерна радна група Министарства унутрашњих послова спровела је различите тематске радионице којима је започела израда новог закона. Формирана је међуресурска радна група, предвођена Министарством унутрашњих послова, која ће финализовати предлог.

Радна група ће припремити нацрт који ће бити представљен организацијама цивилног друштва у оквиру званичне рунде консултација.

Након консултовања са ОЦД, Министарство ће припремити коначни нацрт, укључујући препоруке, предлоге и сугестије ОЦД.

Министарство унутрашњих послова ће после консултовања са ОЦД, као следећи корак, нацрт закона доставити Европској комисији ради консултовања.

Након што Европска комисија достави своје мишљење и примедбе на нацрт закона, Министарство ће, поново, у сарадњи са ОЦД, размотрити текст и ускладити га са достављеним коментарима Европске комисије. Министарство ће овоме обавестити Европску комисију.

По завршетку наведеног корака, уследиће јавна расправа и евентуалне ревизије нацрта на основу коментара добијених од заинтересованих страна.

Пре него што закон буде донесен, следи неколико корака. Прво ће га на седници размотрити Влада. Затим ће га размотрити Народна скупштина на посебној седници, на којој ће нови закон бити званично донесен.

5. корак – *Континуирано спроводити Акциони план за контролу малокалибарског и лаког оружја (SALW) и Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године, како би се (i) повећао број истрага, оптужница и правоснажних осуђујућих пресуда у случајевима организованог криминала (биланс резултата), (ii) повећао број истрага, оптужница и правоснажних осуђујућих пресуда за кријумчарење оружја (биланс резултата), (iii) повећали број и вредност заплењене и одузете имовине у случајевима тешког и организованог криминала, (iv) повећао број случајева проналажења ватреног оружја и истрага о пореклу заплењеног оружја (биланс резултата), (v) повећао број жртава трговине људима којима је додељен статус посебно осетљивог сведока у складу са Закоником о кривичном поступку (јун 2026. године) поновљено у (јун 2027. године).*

Изазови:

Република Србија успоставља почетни биланс резултата спровођења ефикасних и делотворних истрага, кривичног гоњења и осуђујућих пресуда у предметима организованог криминала, укључујући одузимање имовине проистекле из кривичног дела. Република Србија приказује почетни биланс резултата када је реч о успешним истрагама, кривичном гоњењу и правоснажним осуђујућим пресудама кријумчарима људи, укључујући успешно одузимање њихове имовине проистекле из кривичних дела.

Укључени крајњи корисници и заинтересоване стране, план спровођења и одговорности

Министарство унутрашњих послова као орган одговоран за израду нацрта и усвајање, тужилаштва и судови, као и грађани као главни и крајњи корисници.

Улагања која су у догледно време потребна за спровођење реформе

Свеобухватна процена трошкова и улагања биће доступна након израде документа

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

НАПОМЕНА: У овој фази тренутно није могуће тачно одредити све неопходне међукораци за побољшање статистике у овим областима. Како је наведено, усвајање и, што је најважније, спровођење наведених докумената биће извршено са примарним циљем да се побољшају ови статистички показатељи.

Након дефинисања новог скупа политичких приоритета и усвајања одредби нових закона, Република Србија ће створити солидну стратешку основу и правни оквир за побољшање биланса резултата у области организованог криминала, пре свега за повећање броја истрага, кривичних гоњења и правоснажних осуђујућих пресуда у области трговине људима и трговине ватреним оружјем са повећаном вредношћу и већим бројем случајева одузете имовине у случајевима тешког и организованог криминала.

Усвајањем и спровођењем мера из РА повећаће се број истрага, оптужница и правоснажних осуђујућих пресуда у случајевима организованог криминала, број истрага, оптужница и правоснажних осуђујућих пресуда за трговину оружјем, вредност и број случајева одузете имовине у случајевима тешког и организованог криминала, број случајева проналажења ватреног оружја и истрага о пореклу заплењеног оружја, број жртава трговине људима којима је додељен статус посебно осетљивог сведока у складу са Закоником о кривичном поступку.

Подобласт 9.4: БЕЗБЕДНОСТ И МИГРАЦИЈЕ

Реформа 9.4.1. Суочавање са изазовима у погледу безбедности и миграција

1. корак – У складу са политикама ЕУ, усвојити нови стратешки документ и пратећи акциони план који се односе на борбу против тероризма и свих облика радикализације и насилног екстремизма (без обзира на политичко, верско или етнонационалистичко тзв. оправдање), што обухвата и предвиђање конкретних корака за спречавање регрутовања и учешћа српских држављана као страних бораца, као и кривично гоњење страних бораца повратника који се враћају у Србију (јун 2025. године)

Изазови:

Ову подобласт чине реформске мере које имају за циљ унапређење стратешког оквира у области борбе против тероризма, свих облика радикализације и насилног екстремизма, како би се одговорило на све видове насилног екстремизма, радикализације и терористичких претњи уз спречавање регрутовања и ефикасно кривично гоњење српских држављана који су деловали као „страни борци” на територији треће државе.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Крајњи корисник реформе је Министарство унутрашњих послова, као надлежни орган за израду нацрта и праћење спровођења овог стратешког документа, са органом надлежним за ову област.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Свеобухватна процена трошкова и улагања биће доступна након израде нацрта документа.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Као први корак, у циљу израде новог стратешког документа и пратећег акционог плана у овој области, Влада Републике Србије ће образовати радну групу за израду овог документа.

Након израде нацрта документа, јавне расправе и консултовања са ЕК, документ ће бити усвојен на седници Владе.

2. корак – Усвојити документе са следећим циљевима:

- a) Дефинисати задатке вишересорног Тима за почетну процену ризика од радикализације и насилног екстремизма, модалитете његове сарадње са другим релевантним актерима у области превенције, као и улоге и обавезе различитих учесника у Тиму за почетну процену;*
- b) Дефинисати људске капацитете, ресурсе и план активности / методологију (које доноси Влада) за реаговање на терористички напад и успоставити систем за управљање последицама терористичког напада;*
- c) Дефинисати планове рада у различитим кризним ситуацијама и план активности / методологију (које доноси Влада) ради дефинисања задатака, људских капацитета, ресурса и процедура како би се смањиле последице терористичког напада.*

(децембар 2026. године)

Када је у питању појашњење појма терористички напад, он се дефинише као сваки терористички акт у складу са српским нормативним оквиром.

Када је реч о српској дефиницији тероризма, концепт тероризма као кривичног дела обухвата низ радњи које чине срж овог кривичног дела. Ово је првенствено регулисано Кривичним закоником Републике Србије који је главни правни пропис који уређује ову област.

Изазови:

Овај скуп мера има за циљ дефинисање докумената у виду методологија, упутстава и механизма (које усваја Влада), који ће превентивно деловати како би се смањила могућност терористичког акта створио

систем за рано упозоравање на могућност радикализације и направили планови за поступање у непредвиђеним ситуацијама ради реаговања и управљања последицама терористичког акта.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Крајњи корисник реформе је Министарство унутрашњих послова, као орган одговоран за израду нацрта и праћење спровођења ових докумената, са надлежним органом за ову област.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Свеобухватна процена трошкова и улагања биће доступна након израде документа.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Као први корак у изради овог скупа докумената, МУП ће образовати Радну групу за израду ових докумената.

Након израде докумената, и свих потребних интерних процедура, документи ће бити усвојени на седници Владе.

Реформа 9.4.2. Решавање (потенцијалних) безбедносних ризика по ЕУ у вези са правима на путовање без визе за држављане држава за које би иначе била потребна виза

Изазови:

Пошто се у анализи националне привреде људски фактор третира као прворазредни економски ресурс, јасно је да иселјавање најобразованијег становништва представља ненадокнадив губитак за Републику Србију. Углавном се из Републике Србије иселјава квалификовано и најчешће високообразовано становништво, стога иселјавање негативно утиче на понуду радне снаге и укупан привредни развој. У покушају да се ублаже негативни економски и социјални ефекти нема још увек потпуне усклађености са визним режимом ЕУ, што омогућава привремено остваривање погодности од улазака страних држављана у туристичке сврхе, али и као радне снаге за она занимања за која постоји све већа потреба.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

ЕУ и њене државе чланице као кључни партнери и заинтересоване стране, као и грађани Републике Србије, који ће наставити да имају безвизни режим за ЕУ, док Република Србија наставља да се креће ка хармонизацији визне политике са Унијом.

Република Србија, међутим, сматра ЕУ кључним стратешким партнером и стога анализира све безбедносне последице које различит визни режим може имати за државе чланице ЕУ. Република Србија је 2022. и 2023. године предузела значајне кораке у усклађивању са визном политиком ЕУ поновним успостављањем обавезе поседовања визе за шест трећих земаља. Република Србија је, у складу са чланом 3 Уредбе о инструменту за реформу и раст, као један од циљева Реформске агенде поставила *кретање ка хармонизацији визне политике са Унијом*. Република Србија ће наставити са увођењем додатних мера обезбеђења како би се боље контролисали уласци без виза за државе које представљају висок ризик од ирегуларних миграција у ЕУ.

Упркос чињеници да је Република Србија у новембру 2023. године усвојила План хармонизације визног режима са визним режимом Европском уније, којим се конкретно прецизира прогресивно усклађивање визне политике Републике Србије са Уредбом 2018/1806 од 14. новембра 2018. године, План предвиђа низ мера које би требало предузети уколико се уочи повећан прилив држављана земаља које имају безвизни режим са Републиком Србијом, који су ушли у ЕУ преко Републике Србије, као и у случају да тај прилив буде разлог за (безбедносну) забринутост. Уколико ове мере не дају резултате и прилив миграната настави да изазива забринутост, питање суспензије безвизног режима биће разматрано независно од рокова предвиђених Планом хармонизације са визним режимом ЕУ.

Република Србија наставља да се усклађује са Анексом II (Уредба 2018/1806) - Списак трећих земаља чији су држављани изузети од захтева да поседују визу приликом преласка спољних граница држава чланица за боравак не дужи од 90 дана у било ком периоду од 180 дана.

Поред тога, Република Србија ће наставити да активно доприноси управљању мешовитим миграционим токовима ка ЕУ и да сарађује са ЕУ, државама чланицама ЕУ и својим суседима на спровођењу Акционог плана ЕУ за Западни Балкан, који је Комисија представила у децембру 2022. године. Споразум између Републике Србије и Европске уније о оперативним активностима Европске агенције за граничну и обалску стражу (*Frontex*) потписан је 25. јуна 2024. године;

Спровођење ове реформе мериће се у следећем кораку:

1. *Усклађивање са визним режимом ЕУ са најмање три државе чијим држављанима је потребна виза за улазак у ЕУ (децембар 2024. године)*

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Овај корак је сам по себи јасан и лако га је измерити и проверити.

Подобласт 9.5: БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Реформа 9.5.1. Унапређено спречавање и борба против корупције

1. корак – Након консултација са Европском комисијом, усвојити стратегију и акциони план за период 2025–2028. године (децембар 2024. године)

Изазови:

Национална стратегија за борбу против корупције за период 2024-2028. године усвојена је од стране Владе Републике Србије дана 25. јула 2024. године. Усвајање акционог плана уследиће у року од 90 дана од дана усвајања Националне стратегије, у складу са одредбама Закона о планском систему Републике Србије. Овај документ представља наставак активности из најновијег Оперативног плана за спречавање корупције у областима од посебног ризика који је усвојен 2021. године, као стратешки документ и који је важио у периоду између претходне Националне стратегије за борбу против корупције и усвајања нове Националне стратегије за борбу против корупције.

МП је образовало Радну групу за израду Националне стратегије за борбу против корупције за период до 2028. године и пратећег Акционог плана. Нова Стратегија за борбу против корупције има за циљ јачање постојећих и креирање нових системских решења за спречавање корупције на свим нивоима и подизање свести о штетности корупције, као и стварање услова за ефикасније откривање, кривично гоњење и санкционисање кривичних дела, уз континуирано спровођење и унапређивање постојећих антикорупцијских механизма.

Визија Стратегије је изградња демократског друштва заснованог на начелима владавине права, транспарентности и одговорности, у коме систем интегритета спречава корупцију. Стратегија дефинише општи циљ и посебне циљеве, као и принципе на којима се заснива њихова реализација, кроз спровођење Стратегијом предвиђених мера. Општи циљ који је неопходно постићи овом стратегијом јесте стална посвећеност органа јавне власти и политичких субјеката сузбијању корупције и ефикасној и доследној примени и сталном унапређењу антикорупцијских правила, благовремено откривање и адекватно кажњавање коруптивног понашања и јачање свести о узроцима, стању и штетности корупције. Општи циљ Стратегије је у функцији свеобухватног развоја борбе против корупције, а у склопу приступних преговора са Европском унијом, којом ће се унапредити владавина права у Републици Србији. Реализација општег циља Стратегије укључује пет посебних циљева: 1. унапређење нормативног оквира, 2. јачање институционалног оквира за спречавање и борбу против корупције, 3. унапређење транспарентности, 4. јачање интегритета, и 5. подизање свести о корупцији.

С обзиром на специфичност израде Стратегије, у оквиру сваког постојећег циља представљени су утврђени ризици за настанак корупције у одређеним областима, како би се боље разумела веза за предложеним мерама.

Национална стратегија за борбу против корупције поставља стабилан оквир за унапређење транспарентности, одговорности и ефикасности јавних институција. То је свеобухватан документ

осмишљен да се бави корупцијом у више сектора високог ризика. Области које су обухваћене Стратегијом су здравство, образовање, порези, царина, локална самоуправа, управљање јавним сектором, грађевинарство и просторно планирање, јавне набавке, приватизација, јавна предузећа и друга правна лица у државном власништву, полиција, финансирање политичких странака и репресија.

Кључна компонента ове Стратегије је њена улога у процесу приступања Републике Србије Европској унији, посебно у погледу Поглавља 23. Очекује се да ће Стратегија испунити свих четрнаест привремених мерила за борбу против корупције у оквиру Поглавља 23, што ће значајно ускладити напоре Србије у борби против корупције са европским стандардима. Поред тога, Стратегија обухвата препоруке из Четвртог и Петог круга евалуације Групе држава против корупције (GRECO).

У Стратегији се истиче да заштита финансијских интереса представља меру институционалне надоградње, којом Република Србија показује спремност да пружи ефикасну заштиту средстава Европске уније, у једнакој мери и под истим третманом као да је реч о сопственим буџетским средствима. Са тим у вези, у оквиру Министарства финансија образовано је Одељење за сузбијање неправилности и превара у поступању са финансијским средствима Европске уније (АФКОС), као централна контакт тачка за сарадњу са Европском канцеларијом за борбу против превара (ОЛАФ), као и другим органима и телима Европске комисије. Ово одељење је и централна контакт тачка за сарадњу са органима Републике Србије (првенствено са Врховним јавним тужилаштвом, Министарством унутрашњих послова, Агенцијом за спречавање корупције) у области заштите финансијских интереса ЕУ. Република Србија ће обезбедити да активности у области заштите финансијских интереса ЕУ буду део акционог плана за спровођење Стратегије, који ће бити усвојен у року од 90 дана од дана усвајања Стратегије.

Стратегија је такође садржи и мере у вези са унутрашњом контролом у областима са највишим ризиком од корупције, као што су Јачање капацитета у вршењу инспекцијског надзора и вршењу послова унутрашње контроле инспекција. Мера је у складу са прелазним мерилем 30: „Република Србија запошљава и управља каријерама државних службеника на бази јасних и транспарентних критеријума, са акцентом на вредновање и показане вештине. Република Србија развија и примењује механизам за ефикасну примену Кодекса понашања државних службеника. Република Србија обезбеђује иницијалну евиденцију примењених санкција у случајевима кршења поменутог Кодекса. Република Србија обезбеђује превенцију корупције кроз увођење ефикасног интерног система контроле и оснаживања одговорности руководиоца у јавном сектору.”

Јачање капацитета Пореске управе је такође препознато као мера. Оперативни план Пореске управе за спречавање корупције је препознао потребу повећања ефикасности рада Пореске управе, посебно кроз јачање капацитета унутрашње контроле и пореских инспектора, као додатак активностима које ће бити спроведене на основу Ревидираног акционог плана и предвиђа мере посвећене даљем унапређењу механизма за спречавање корупције. Наведене активности доприносе и остваривању прелазног мерила 32: „Република Србија примењује и процењује утицај мера предузетих у циљу смањења корупције у рањивим областима (здравство, порези, царине, образовање, локална самоуправа, приватизација, јавне набавке и полиција), предузима корективне мере где је потребно и организује иницијалну евиденцију мерљивог умањења степена корупције у наведеним областима.”

Наредна веома важна мера односи се на Јачање система надзора финансирања политичких активности. Иако је Република Србија донела нови Закон о финансирању политичких активности и даље су остале одређене активности које је потребно предузети како би се унапредила примена овог закона, као и надзор над финансирањем политичких активности. Венецијанска комисија и ОЕБС Канцеларија за демократију и људска права дали су препоруке за унапређење механизма надзора кроз свеобухватну контролу прикупљања средстава и трошкова, идентификовање незаконитих пракси и пропорционално и ефикасно санкционисање поступања које није у складу са прописима. Мера је у складу са прелазним мерилем 28: „Република Србија врши измене свог закона о финансирању политичких активности и ради на оснаживању независности и административних капацитета релевантних надзорних органа, посебно Државне ревизорске институтције и Републичке изборне комисије. Република Србија обезбеђује иницијалну евиденцију адекватне примене закона, укључујући и мере за одвраћање тамо где је то потребно.”

Када је у питању контрола поступка приватизације, Стратегија предвиђа да је потребно повећати транспарентност поступка контроле у складу са Анализом ризика Агенције за спречавање корупције, која указује на потребу објављивања одлука Комисије за контролу извршења обавеза купца, односно података који су погодни за јавно објављивање, имајући у виду прописе о заштити тајности података.

Још једна од важних мера јесте *Успостављање ефикасне контроле рада јавног сектора у спровођењу јавних набавки у свим фазама*. Наведене активности доприносе и испуњавању прелазног мерила 32: „Република Србија примењује и процењује утицај мера предузетих у циљу смањења корупције у рањивим областима (здравство, порези, царине, образовање, локална самоуправа, приватизација, јавне набавке и полиција), предузима корективне мере где је потребно и организује иницијалну евиденцију мерљивог умањења степена корупције у наведеним областима.”

Конкретне активности за све мере из Стратегије биће прописане Акционим планом који ће Влада усвојити у року од 90 дана од дана усвајања Стратегије.

У међувремену, Република Србија је усвојила неколико Оперативних планова за спречавање корупције у овим конкретним областима: Министарство просвете је усвојило Оперативни план за борбу против корупције у области образовања 15. октобра 2021. године; Министарство здравља усвојило је Оперативни план за борбу против корупције у здравству 28. децембра 2021. године; Пореска управа је усвојила Оперативни план за борбу против корупције у области опорезивања 31. децембра 2021. године.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Главна заинтересована страна задужена за ову меру је Министарство правде, које је првенствено надлежно за усвајање **Националне стратегије за борбу против корупције и пратећег Акционог плана**, заједно са осталим заинтересованим странама одговорним за израду и примену документа.

Крајњи корисници мере су грађани Републике Србије на које ће утицати унапређена борба против корупције, посебно у дванаест ризичних области: образовање, здравство, порези, царина, локална самоуправа, управљање јавним сектором, јавна предузећа, полиција, приватизација, грађевинарство и инфраструктурно планирање, финансирање политичких странака и јавне набавке.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Када буде завршено образложење предлога **Акционог плана**, оно ће укључити процену финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана, као и изворе ових средстава.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија је усвојила Националну стратегију за борбу против корупције и потребно је да усвоји пратећи Акциони план за период 2025–2028. године (децембар 2024. године) након консултовања са Комисијом.

Применом овог значајног стратешког документа, Република Србија намерава да унапреди свој стратешки приступ у оквиру 12 ризичних области: образовање, здравство, порези, царина, локална самоуправа, управљање јавним сектором, јавна предузећа, полиција, приватизација, грађевинарство и инфраструктурно планирање, финансирање политичких странака и јавне набавке. Области заштите узбуњивача, лобирања и транспарентности рада, такође ће бити заступљене у целој стратегији у оквиру свих наведених области.

2. корак – *Сва упражњена радна места за тужиоце и судије у посебним одељењима за борбу против корупције и Јавном тужилаштву за организовани криминал, као и у посебним одељењима за организовани криминал у Вишем суду и Апелационом суду у Београду попунити у складу са Годишњим распоредом судија (који доноси ВСС) и Одлуком Високог савета тужилаштва о броју јавних тужилаца (децембар 2025. године).*

Изазови:

Поступак избора, премештаја и разрешења судија и јавних тужилаца је независан од политичког утицаја јер га спроводе Високи савет судства, који је независан орган по Уставу Републике Србије, и Високи савет тужилаштва, који је независан орган по Уставу Републике Србије. Поред тога, чланови

Високог савета судства и Високог савета тужилаштва су независни од политичког утицаја, јер не могу бити чланови политичких странака.

Након наведене анализе, донет је Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције у новембру 2016. године, док је његова примена започела у марту 2018. године. Закон се бави питањима нормативног и организационог карактера неопходним за ефикасну борбу против корупције, организованог, финансијског, привредног криминала и криминала против службене дужности: редефинисана организациона структура јавних тужилаштва, судова и полиције, успостављена ефикасна сарадња полиције, тужилаштва, судова и других државних органа преко официра за везу, унапређено решавање посебно сложених предмета, ојачани капацитети носилаца судијских функција и припадника полиције у области финансијских истрага, при томе је обезбеђена стална обука судија, носиоца правосудних функција и припадника полиције у области финансијских истрага. Правосудна академија континуирано спроводи активности обуке полицијских службеника, тужилаца и судија.

У складу са овим законом, формирана су посебна одељења за сузбијање корупције у четири виша јавна тужилаштва, четири виша суда и прво одељење за борбу против корупције у оквиру Управе криминалистичке полиције МУП-а. Такође је предвиђена и могућност образовања службе за финансијску форензику.

Тужилаштво за организовани криминал је израдило Анализу организационе структуре, надлежности, постојећих и потребних капацитета Тужилаштва за организовани криминал (ТОК), закључно са пресеком стања од 2020. године. Анализом је утврђено да је за брзе, квалитетне и економичне кривичне поступке и тужилачке истраге које води ЈТОК, интензивну међународну сарадњу, неопходно повећати број запослених у ЈТОК. Министарство правде је у Кадровском плану за 2021. годину обезбедило финансијска средства за повећање броја слободних радних места за 17 радних места и на основу усвојеног Кадровског плана је дало сагласност на измену Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места.

На крају 2023. године, запослено је укупно 43 јавна тужиоца и 39 јавнотужилачких помоћника.

У континуитету се одржавају обуке запослених у посебним одељењима за борбу против корупције. Републичко јавно тужилаштво заједно са Економским факултетом у Београду, Министарством правде САД и Министарством спољних послова учествује у пројекту „Јачање форензичко-рачуноводствених капацитета у Републици Србији”, који има за циљ покретање једногодишњег академског студијског програма на Економском факултету у Београду, у оквиру којег ће се образовати обучени кадрови–финансијски форензичари за рад у надлежним јавним тужилаштвима. Представници Јавног тужилаштва за организовани криминал учествовали су на 455 конференција, семинара, радионица, округлих столова и студијских посета у периоду од 2016. године до краја јуна 2023. године.

ЈТОК има укупно 79 запослених, од којих су 22 јавна тужиоца, 26 јавнотужилачких помоћника и 31 члан административног и техничког особља. У континуитету се одржавају обуке за запослене у ЈТОК-у и посебним одељењима за борбу против корупције. У циљу повећања ефикасности свог рада, ЈТОК спроводи низ активности и сарађује не само са државама региона, иако је ова сарадња најинтензивнија, већ и са државама Западне Европе, а често због распрострањености организованог криминала и са земљама Латинске Америке и другим деловима света. ЈТОК је интензивирао сарадњу са Евројустом, као и са Европолом, што је дало значајне резултате.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Заинтересоване стране одговорне за ову меру су Високи савет судства и Високи савет тужилаштва, који ће првенствено бити одговорни за повећање броја тужилаца и судија у одељењима за борбу против корупције.

Корисници мере су тужиоци и судије у одељењима за борбу против корупције, како новоизабрани, тако и њихове колеге на које ће директно утицати повећање укупних административних капацитета у правосуђу након спровођења ове мере.

Коначно, крајњи корисници мере су грађани Републике Србије на које ће утицати унапређена борба против корупције, бржа обрада предмета, смањење броја нерешених предмета и ефикасније решавање антикорупцијских питања.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Ова информација биће позната када ВСС донесе Годишњи распоред судија и када ВСТ донесе Одлуку Високог савета тужилаштва о броју јавних тужилаца.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Тренутно је пет судија распоређено на рад у Посебно одељење за сузбијање корупције Вишег суда у Нишу; у Посебном одељењу за борбу против корупције Вишег суда у Краљеву је шест судија; у Посебном одељењу за борбу против корупције Вишег суда у Новом Саду је шест судија; док је у Посебном одељењу за сузбијање корупције Вишег суда у Београду четворо судија.

Република Србија ће попунити упражњена радна места за тужиоце и судије у одељењима за борбу против корупције у складу са Годишњим распоредом судија (који доноси ВСС) и Одлуком Високог савета тужилаштва о броју јавних тужилаца, ради побољшања свог биланса резултата у случајевима у вези са борбом против корупције и сталног обучавања особља.

3. корак – Побољшати биланс резултата ефективних и ефикасних истрага, кривичног гоњења, правоснажних пресуда, привременог и трајног одузимања имовине у предметима корупције, укључујући предмете корупције на високом нивоу (јун 2026. године), поновљено (јун 2027. године).

Изазови:

Биланс резултата о поступању у случајевима корупције, укључујући истраге, кривично гоњење, правоснажне пресуде, и одузимања имовине, показује и напредак у области које треба да се побољшају. Иако је већина облика корупције инкриминисана, потребно је даље унапређивање, како би се успоставио поуздан биланс резултата о истрагама, оптужницама и правоснажним осуђујућим пресудама у предметима корупције на високом нивоу. Мада је укупни биланс резултата знатан, он открива значајан простор за побољшање делотворности и ефикасности поступања у предметима корупције на високом нивоу.

У Републици Србији, биланс резултата у решавању случајева корупције даје сложену слику, коју карактерише и видљиви напредак и значајни изазови који истичу потребу за континуираним и појачаним напорима. Погледом на сузбијање корупције у Републици Србији, посматрано кроз истраге, кривична гоњења, правоснажне пресуде, и одузимања имовине, добија се приказ развојног пута мешовитих трендова и актуелних борби. Ови мешовити трендови наглашавају потребу за континуираним и појачаним напорима за свеобухватну борбу против корупције.

Када је у питању укупан број предмета кривичних дела корупције, поднете су кривичне пријаве против 21.595 лица, издате су наредбе за спровођење истраге против 1.756 лица и подигнуто је 3.780 оптужница у периоду од 2018. до 2022. године. Укупан број осуђујућих пресуда у случајевима корупције у периоду од 2018. до 2022. године, износи 1.524.

У погледу истражних фаза у предметима корупције у Републици Србији, приказан је повећан капацитет последњих година. Органи власти су постали искуснији у идентификовању и испитивању случајева корупције, примењујући софистицираније технике и сарађујући са међународним телима. То је довело до већег броја случајева који су откривени. Међутим, ефективност ових истрага често је ометена неким системским изазовима. Премда постоји јасан оквир за борбу против корупције, примена ових механизма може бити недоследна, што доводи до променљиве стопе успешности у довођењу случајева у фазу кривичног гоњења.

Када је реч о кривичном гоњењу, Република Србија је направила искорак у решавању корупције на нижем нивоу, али случајеви корупције на високом нивоу и даље остављају простора за побољшање. Јавно тужилаштво је било активније, уз све већи број предмета који стиже до судова. Упркос томе, важни предмети, који често укључују моћне политичке и пословне личности, могли би имати динамичнији тренд. Ово се може приписати комбинацији правних, процедуралних и ванправних фактора.

Правоснажне осуђујуће пресуде у случајевима корупције у Републици Србији откривају правосуђе које се развија, али се још увек бори са доследношћу и непристрасношћу. Иако је било значајних осуђујућих пресуда које наглашавају потенцијал правосуђа, укупан број правоснажних пресуда у предметима корупције на високом нивоу и даље је низак. Ова недоследност указује на правосудни систем који и даље може да буде подложен притисцима и захтева јаче заштитне мере, како би се омогућило да се правда спроводи правично и ефикасно. Неуједначеност која постоји у случају покретања поступака и њиховог окончања указује на процедурална кашњења и неефикасност које је потребно решити, како би се повећао кредибилитет правосуђа.

Специјализација јавних тужилаца за спровођење финансијских истрага и ангажовање финансијске форензике у поступцима тзв. проширеног одузимања имовине, као и коришћење доказа из кривичних истрага приликом спровођења финансијских истрага, у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, а посебно података добијених спровођењем посебних доказних радњи везаних за пресретање комуникација, допринели су бољим резултатима у истрази одузимања имовине проистекле из кривичног дела у оквиру криминалних активности.

Од 2019. године, приметно је повећање броја лица обухваћених финансијским истрагама по Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (проширено одузимање имовине), као и захтева за трајно одузимање имовине. Наиме, у 2019. години покренуте су финансијске истраге против 134 окривљених, 2020. године против 150 окривљених, а 2021. године против 162 окривљених, 2022. године против 296 окривљених, односно 56 окривљених у периоду од 1. јануара до 30. јуна 2023. године. Број лица против којих је ЈТОК поднело захтев за трајно одузимање имовине (проширено одузимање) у 2019. години износио је четири, док је у 2020. години поднето против девет лица, 2021. године против 51 лица, 2022. године против 13 лица, односно 50 лица у првој половини 2023. године.

ЈТОК је 2018. године подигло оптужнице против 16 лица, 2019. године против 18 лица, 2020. године против 19 лица, а 2021. године оптужено је 22 лица, 2022. године оптужено је 12 лица, док су 2023. године до краја јуна подигнуте оптужнице против 46 лица за кривична дела корупције.

Одузимање имовине повезане са корупцијом је било успешно, што указује на напредак у лишавању корумпираних појединаца њихове незаконите имовинске користи. Међутим, процес понекад може бити спор и препун правних компликација. Ефикасан повраћај имовине оштећенима је пресудан како за казнене сврхе, тако и за сврхе одвраћања, али тренутни темпо и ефикасност одузимања имовине у Републици Србији још увек нису на жељеном нивоу. Правне празнине, дуготрајне правне борбе и повремено недовољна међусекторска сарадња могу ометати брз и свеобухватан повраћај имовине оштећенима.

Постоји стабилан биланс резултата дисциплинских поступака у полицији, због повреде службене дужности из члана 207. (Закон о полицији) — цурење информација о планираним или текућим истрагама у вези са корупцијом и потребно је обезбедити да се ово санкционише уколико до тога дође. У периоду од 01. јануара 2016. године до 23. октобра 2023. године полицијски службеници Сектора унутрашње контроле поднели су: две кривичне пријаве за кривично дело одавање службене тајне из члана 369. Кривичног законика; 21 оптужбу за кривично дело из члана 98. Закона о тајности података.

У периоду од 2017. до 2023. године било је укупно: 6623 покренутих дисциплинских поступака због тешке повреде службене дужности из члана 207. Закона о полицији; 11 покренутих дисциплинских поступака због тешке повреде службене дужности из члана 207. став 1. тачка 10. - одавање података који носе ознаку тајности - 11; 22 покренута дисциплинска поступка због лакше повреде службене дужности из члана 206. став 1. тачка 3. Несавесно и неуредно чување службених списа и података.

Када је у питању јавно тужилаштво, не постоји евиденција о кршењу прописа који спречавају одавање података који носе ознаку тајности.

Република Србија је 23. новембра 2016. године усвојила измене Кривичног законика којима су додатно дефинисана и систематизована кривична дела против привреде, укључујући кривично дело „злоупотреба положаја одговорног лица”, у циљу ефикаснијег кривичног гоњења.

Република Србија је остварила стабилан биланс резултата у вези са процесуираним лицима за кривична дела против привреде. У периоду од 2016. године до јуна 2023. године, ЈТОК је издало наредбе за

спровођење истраге против 210 лица (2016. год. - 13, 2017. год. - 45, 2018. год. - 53, 2019. год. - 41, 2020. год. - 28, 2021. год. - 30, 2022. год. - 29, прва половина 2023. год.- 2) и подигло оптужнице против 121 лица (2016. год. - 26, 2017. год. - 31, 2018. год. - 30, 2019. год. - 14, 2020. год. - 16, 2021. год. - 9, 2022. год. - 19, прва половина 2023. год.- 65) за извршење привредних преступа. Када је у питању укупан број (који обухвата и наведене податке) покренутих поступака за привредни преступ, поднете су кривичне пријаве против 21.529 лица, издате су наредбе за спровођење истраге против 2.704 лица и подигнуто је 6.973 оптужница, све у периоду од 2016. године до јуна 2023. године.

Мада биланс резултата Републике Србије у решавању случајева корупције показује да је остварен значајан напредак, посебно у погледу повећаног броја истрага и кривичног гоњења на нижем нивоу, укупна делотворност и ефикасност у борби против корупције на високом нивоу остају области у којима постоји простор за побољшање. Мешовити трендови наглашавају неопходност трајних напора на јачању независности и капацитета правосудних органа и јавног тужилаштва, унапређивању транспарентности и обезбеђивању правног оквира који је довољно поуздан да се носи са сложеностију корупције на високом нивоу. Континуирана и појачана борба против корупције у Републици Србији је од суштинског значаја за изградњу поверења јавности, обезбеђивање праведног управљања и неговање културе интегритета.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Заинтересоване стране одговорне за ову меру су Министарство правде, Високи савет судства и Високи савет тужилаштва, односно за биланс резултата делотворних и ефикасних истрага, кривичног гоњења, правоснажних пресуда, привременог и трајног одузимања имовине у области корупције, укључујући предмете корупције на високом нивоу.

Крајњи корисници мере су грађани Републике Србије на које ће утицати унапређена борба против организованог криминала и корупције; и делотворнији и ефикаснији рад на случајевима организованог криминала и корупције.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Укупно улагање у овој области је укупни буџет за институције одговорне за делотворне и ефикасне истраге, кривично гоњење, правоснажне пресуде, и привремено и трајно одузимање имовине у области корупције.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Република Србија тежи да стално унапређује свој биланс резултата ефикасних истрага, кривичног гоњења, правоснажних пресуда, привременог и трајног одузимања у области корупције, укључујући корупцију на високом нивоу. Република Србија је повећала број запослених у посебним одељењима која се баве корупцијом, унапредила њихове форензичке способности. Осим тога, образовала је нове радне јединице које истражују кривична дела корупције. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције је на снази. Република Србија ће такође предузети даље кораке како би обезбедила ефикасну координацију између органа за спровођење закона и побољшала транспарентност у раду јавног тужилаштва и судова у оквиру борбе против корупције. Све ово ће довести до бољег биланса резултата у области сузбијања корупције, укључујући и ону на високом нивоу.

Подобласт 9.6: ПРАВОСУЂЕ

Реформа 9.6.1. Реформа правосудног система

1. корак – Повећати број изабраних судија и број јавних тужилаца за 10% (децембар 2025. године).

Изазови:

У контексту **јачања независности и самосталности правосуђа**, усвајање амандмана на Устав Републике Србије отворило је пут даљем усклађивању релевантног правног оквира са одредбама

измењеног Устава што је учињено доношењем Закона о уређењу судова, Закона о судијама, Закона о јавном тужилаштву, Закона о Високом савету судства (ВСС), Закона о Високом савету тужилаштва (ВСТ) у фебруару 2023. године и њиховим ступањем на снагу 10. маја 2023. године. Истовремено је у припреми Закон о Правосудној академији. У међувремену су ВСС и ВСТ донели 35 подзаконских аката који произилазе из нових законских решења. Преостала два, превасходно Судски пословник и Правилник о управи у јавним тужилаштвима, су у завршној фази доношења.

У складу са новим правним прописима, избор нових чланова ВСС-а и ВСТ-а спроведен је 8. маја 2023. године. Спроведеним мерама обезбеђује се независност правосуђа од политичког утицаја, ограничавајући утицај законодавне и извршне власти у процесу запошљавања, избора, именовања, премештања и престанка судијске функције, председника судова и јавних тужилаца, а који се морају заснивати на прецизним критеријумима. Устав и правосудни закони гарантују свим кандидатима, без дискриминације, приступ правосуђу на основу објективних критеријума заснованих на заслугама, правичност у поступку избора, отвореност за све одговарајуће квалификоване кандидате и транспарентност у погледу контроле стручне и шире јавности. Улога ВСС-а и ВСТ-а у управљању правосуђем, као и у надзору и контроли правосуђа сада је ојачана, њихов састав чини најмање 50% чланова из реда судија и јавних тужилаца, док изабране чланове два савета сада бирају њихове колеге и представљају различите нивое надлежности. У оба савета је укључена и неправничка компонента.

Тренутни укупан број судија износи 2718, док укупан број јавних тужилаца износи 689.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Заинтересоване стране одговорне за ову меру су Високи савет судства и Високи савет тужилаштва, који ће првенствено бити задужени за повећање броја изабраних судија и броја јавних тужилаца.

Корисници мере су тужиоци и судије, како новоизабрани, тако и њихове колеге на које ће директно утицати повећање укупних административних капацитета у правосуђу након спровођења ове мере.

Коначно, крајњи корисници мере су грађани Републике Србије на које ће утицати бољи приступ правди, бржа обрада предмета, смањење броја нерешених предмета и ефикасније решавање правних ствари. Ово ће такође донети побољшану правну заштиту кроз примену закона, прописа и судских одлука, обезбеђујући правичан третман грађана у складу са законом.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Просечна зарада по судији (свих судова опште и посебне надлежности) у већем бруто износу је (колико послодавца кошта један суд) од 305.028,00 RSD, док је мањи бруто износ (зарада или зарада укључујући порезе и доприносе на терет запосленог) 264.896,00 RSD; а нето износ је 185.692,00 RSD. Годишња маса средстава за зараде свих изабраних судија износи 9.901.208.880 RSD. Процењена средства потребна за 10% новоизабраних судија у 2025. години, односно за 271 суд износи 991.951.000.00. Повећања зарада одобрена Законом о буџету за 2025. годину, нису укључена у ове процене.

Одлуком о броју јавних тужилаца систематизована су 894 радна места, од којих тренутно 689 јавних тужилаца обавља функцију. У апелационим јавним тужилаштвима систематизовано је 56 радних места, од којих су 43 попуњена и 13 упражњена. Просечна зарада износи 330.000,00 RSD бруто. За слободна радна места потребно је $4.290.000 \text{ RSD} + 10\% = 4.719.000,00 \text{ RSD}$ (+10% у случају повећања зарада у јануару 2025. године).

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Тренутни број судија према Одлуци ВСС износи 2.718. Попуњавање слободних радних места у судовима наставиће се у складу са новим законским оквиром, уз повећање од 10% до краја 2025. године.

Тренутно своју дужност обавља 689 јавних тужилаца. Тако ће се попуњавање слободних радних места у јавном тужилаштву наставити у складу са новим законским оквиром, односно уз повећање од 10 % до краја 2025. године.

2. корак – *Скратити време решавања првостепених предмета у Управном суду (у поређењу са стањем из 2023. године) за најмање 55% (јун 2027).*

Изазови:

Ефикасност правосуђа показује позитиван тренд у грађанским, привредним и кривичним предметима, док постоје озбиљни изазови у вођењу управних предмета. Стопа решавања првостепених и другостепених грађанских и привредних предмета између 2021. и 2022. године значајно је побољшана са 74% на 178% за првостепене предмете, док се време решавања у оба инстанце смањило. Међутим, негативан тренд је примећен у управним предметима. Услед значајног повећања броја пристиглих првостепених управних предмета, њихова стопа решавања пала је са 56% у 2021. на 39% у 2022. години, а време решавања је порасло са 1 089 дана у 2021. на 2 095 дана у 2023. години. Укупан број нерешених предмета на крају 2023. било је 153 214 (у поређењу са 47 985 у 2020.).

Посебан изазов представља велики број случајева ћутања управе и одређене злоупотребе процесних овлашћења од стране адвоката.

Крајњи корисници и заинтересоване стране, план за спровођење и одговорности:

Заинтересована страна одговорна за ову меру је Управни суд.

Крајњи корисници мере су грађани Републике Србије на које ће утицати бољи приступ управној правди, брже процесуирање предмета, смањење броја нерешених предмета и ефикасније решавање правних ствари. Ово ће такође донети побољшану правну заштиту кроз темељну примену закона, прописа и судских одлука, обезбеђујући да се грађани третирају праведно, у складу са законом.

Улагања која ће бити потребна за спровођење реформе:

Просечна зарада по судији (свих судова опште и посебне надлежности) у већем бруто износу је (колико послодавца кошта један суд) од 305.028,00 RSD, док је мањи бруто износ (зарада или зарада укључујући порезе и доприносе на терет запосленог) 264.896,00 RSD; а нето износ је 185.692,00 RSD. Годишња маса средстава за зараде свих изабраних судија износи 9.901.208.880 RSD. Процењена средства потребна за 10% новоизабраних судија у 2025. години, односно за 271 суд износи 991.951.000.00. Повећања зарада одобрена Законом о буџету за 2025. годину, нису укључена у ове процене.

Кратко објашњење свих потребних достигнућа за остварење овог корака:

Да би се постигао овај корак биће потребне промене нормативног оквира. С тим у вези, планирана је измена Закона о приступу информацијама од јавног значаја који ће послужити као правни основ за смањење заосталих предмета.

10 ОПШТИ УСЛОВИ ПЛАЋАЊА (ЗА СВЕ ОБЛАСТИ ПОЛИТИКЕ)

Спровођење веродостојне макроекономске политике усмерене на стабилност

У новембру 2022. године Влада Републике Србије и ММФ постигли су споразум на нивоу тима о трећој ревизији у оквиру Инструмента за координацију политика (ИКП) и 24-месечном стендбај аранжману (СБА) у износу од 2,4 милијарде евра. Извршни одбор ММФ-а одобрио је споразум у децембру 2022. године.

ММФ је напоменуо да се Република Србија, након снажног опоравка од пандемије, сада суочава са изазовима неповољног глобалног и регионалног окружења, углавном вођених растом цена хране и глобалних енергената. Осим тога, ММФ је напоменуо да се очекује да ће већи трошкови увоза енергије, заједно са мањком у домаћој производњи електричне енергије и слабљењем екстерне тражње, повећати дефицит текућег рачуна на око 7 процената БДП-а, како 2022. тако и 2023. године. Супротно очекивањима, у 2023. години остварен је дефицит текућег рачуна од свега 2,6% БДП-а, на шта је највише утицао пад робног дефицита по основу нижег увоза енергената, као и повећање суфицита у размени услуга са иностранством. Упркос неповољном глобалном окружењу, стабилност финансијског сектора је одржана, а девизни курс је остао стабилан.

На крају, ММФ је оценио да откривене слабости у енергетском сектору Републике Србије захтевају комплементарне реформе да би се обезбедила енергетска сигурност, сектор енергетике ставио на здраве финансијске основе и подстакла штедња енергије. За постизање ових циљева биће потребно даље прилагођавање цена енергије ако је неопходно, док би циљну подршку за угрожена домаћинства требало проширити. Предложени приступ је реструктурирање сектора енергетике, побољшање планирања производње и инвестиција и јачање финансијског надзора и управљања у енергетским предузећима у државном власништву.

Европска комисија је 12. октобра 2023. године усвојила годишњи пакет проширења. У Извештају ЕК о Србији наводи се да је Република Србија, у погледу два економска критеријума за чланство у ЕУ, између умереног и доброг нивоа припремљености и да је постигла изванредан напредак у развоју функционалне тржишне привреде. Република Србија је умерено припремљена и остварила је изванредан напредак у суочавању са притисцима конкуренције и тржишним силама унутар ЕУ.

На макроекономска кретања у протеклом периоду снажно утичу излазак из кризе изазване пандемијом и улазак у нову кризу због сукоба у Украјини. Привреду су у протеклим више од годину и по дана погодили високе цене хране и енергената, слабији раст најважнијих трговинских партнера и поштравање услова финансирања. Ипак, и у таквим околностима, српска привреда је показала довољну отпорност имајући у виду изазове и неизвесности са којима се суочава. Привредна активност у 2023. години била је већа за 2,5 процената према подацима РЗС, што је у потпуности у складу са почетном пројекцијом Министарства финансија.

Посматрано са производне стране, према подацима РЗС, повећање створеног БДВ у 2023. години забележено је у готово свим привредним секторима. У 2023. години услужни сектор је такође имао улогу доминантног носиоца раста привредне активности. Раст је био диверсификован и остварен у већини услужних делатности, а посебно снажан у области информација и комуникација, као и техничких и професионалних услуга. Упркос слабијој спољној тражњи, индустрија је наставила позитивну динамику током 2023. године и забележила раст од 2,3%, првенствено због активирања нових производних капацитета, али и опоравка производње електричне енергије. Раст је забележен и у грађевинарству као резултат повећања приватних инвестиција и наставка улагања у инфраструктурне пројекте, а делом и због ниже основице у 2022. години. Поред тога, пољопривредна производња је била натпросечна и остварила је раст од 8,1% у односу на претходну, сушну годину.

Са стране расхода, раст БДП у 2023. години био је вођен нето извозом и додатно подржан растом инвестиција и приватне потрошње. Активирање нових производних капацитета резултирало је реалним растом извозне активности од око 2,4% упркос смањеној спољној тражњи. С друге стране, пад увоза енергената и мањи увоз сировина резултирали су падом реалне увозне активности од 1,1%. Повећање зарада, како у приватном тако и у јавном сектору, већа запосленост и стабилан раст пензија резултирали су наставком раста реалне приватне потрошње, која је процењена на 0,8%. Инвестициона активност била је већа за око 3,9% као резултат повећања производних капацитета привреде, а додатно је потпомогнута наставком радова на реализацији инфраструктурних пројеката у области путне и железничке инфраструктуре, као и значајним улагањима у енергетику.

У односу на тржиште рада, према подацима Анкета о радној снази - АРС, стопа незапослености становништва старости 15 и више година износила је 9,1% у четвртом кварталу 2023. године, а затим следи стопа запослености на нивоу од 50,3%. Према последњим доступним подацима, стопа незапослености у другом кварталу 2024. године спуштена је на до сада најнижи ниво од 8,2%, док је стопа запослености повећана на 51,4%. Према административним подацима, у 2023. години запосленост је порасла за 2,3% у односу на претходну годину. Годишњи раст запослености остао је позитиван у већини сектора. У периоду јануар-јул 2024. године запосленост је порасла за 0,3%. Номиналне нето зараде су у 2023. години порасле за 14,8% у односу на исти период претходне године, док су реалне нето зараде порасле за 2,4% у односу на исти период претходне године. У периоду јануар-јун 2024. године номиналне нето зараде су повећане за 14,7%, док су реалне нето зараде повећане за 9,2%.

Што се тиче спољног сектора, у 2023. години дефицит текућег рачуна се значајно смањено на 1,8 милијарди евра у поређењу са 4,1 милијарде евра у 2022. години. У 2023. години дефицит је износио 2,6% БДП у поређењу са 6,9% у 2022. години. Нето приливи СДИ покривали су 233,1% дефицита текућег рачуна. У 2023. години укупан обим робне размене са иностранством смањен је за 1,2% и

износио је 62,5 милијарди евра. У овом периоду извоз робе је порастао за 3,7% у односу на исти период претходне године, док је увоз смањен за 4,8%. Пад увоза изражен у еврима првенствено је резултат мањег увоза најважнијих извора енергије (нафта, електрична енергија и природни гас) за скоро 1,8 милијарди евра, услед пада цена извора енергије на светском тржишту, као и због мањих увезених количина и ефекта високе основице.

У односу на монетарна кретања, укупна инфлација, мерено индексом потрошачких цена, чије успоравање је започето у априлу 2023. године, наставила је да успорава и од маја 2024. године налази се у границама циљаног распона централне банке од 3% +/-1,5 п.п. Базна инфлација (без енергетике, хране, алкохола и дувана) је такође успоравала у посматраном периоду. Народна банка Србије није мењала референтну каматну стопу до јуна 2024. године, након чега је од јуна до септембра снижена за 0,75 п.п, на ниво од 5,75% у септембру. Девизне резерве Народне банке Србије су наставиле да расту и на крају августа су достигле нови највиши ниво од 28,2 милијарде евра, покривајући 7,4 месеца увоза робе и услуга.

У финансијском сектору у јулу су домаћи кредити банкарског сектора порасли за 4,9% у односу на исти период претходне године. Годишњи раст кредита становништву убрзава од краја 2023. године, и у јулу 2024. године износио је 5,9%. Удео проблематичних кредита је на крају 2023. снижен на 3,2%, док је у јулу 2024. године пао на најнижи ниво до сада од 2,8%. Што се тиче показатеља ликвидности, и удео ликвидних средстава у укупној активи и удео ликвидних средстава у укупним краткорочним обавезама већ дуже време бележе константан раст, који је настављен и током 2024. године.

У погледу фискалних кретања, у 2023. години, у односу на 2022. годину, јавни приходи су забележили раст од 11,9%, највише захваљујући већим приходима од директних пореза и доприноса, док су расходи забележили раст од 9,8%, највише због већих пензија и плата у општој држави. Током 2023. године дошло је до привременог раста субвенција у погледу учешћа у БДП, узрокованог већим издацима за превазилажење негативних ефеката раста цена енергената, делимично финансираних из бесповратних средстава ЕУ, и додатних субвенција у пољопривреди и сектору транспорта. У наредном средњорочном периоду очекује се наставак високог нивоа улагања у јавну инфраструктуру, посебно након одлуке да Београд буде домаћин Експо 2027. Као резултат тога, у 2023. години, буџет опште државе забележио је дефицит од 2,2% БДП, у поређењу са дефицитом од 3,2% БДП у 2022. и циљним дефицитом од 2,8% у 2023. години. На крају фебруара 2024. године дуг централне државе износио је 48,6% БДП, док је на крају јула 2024. године дуг централне државе износио 50,0% БДП, што је пад са 52% на крају 2023. године, углавном као резултат веће процене номиналног БДП за 2024. годину. У јануару 2024. суфицит опште државе износио је 27,3 милијарде динара.

Задовољавајући напредак у спровођењу Програма реформе управљања јавним финансијама (УЈФ)

Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године (ПРУЈФ) усвојила је Влада Републике Србије јуна 2021. године, након спроведене јавне расправе. Стратешки оквир за реформе управљања јавним финансијама успостављен је Стратегијом РЈУ за период 2021–2030. године. Две велике дијагностичке процене у области управљања јавним финансијама су спроведене 2021. године – процена јавних расхода и финансијске одговорности (енг: PEFA) од стране Светске банке и комплетан поступак праћења РЈУ, укључујући област УЈФ, од стране СИГМА, који су коришћени као улазни подаци за припрему новог програма реформе управљања јавним финансијама.

ПРУЈФ за период 2021–2025. године садржи кључне реформске мере у оквиру сваког посебног циља, док су одређени подсистеми РЈУ ажурирани додатним планским документима и оперативним плановима.

У 2023. години, после интерних консултација и консултација са Европском комисијом, Радна група за управљање јавним финансијама била је у потпуности посвећена припреми измена и допуна Програма реформе управљања јавним финансијама. Ревидирани Програм обухвата временски оквир 2023–2025. године, а после јавних консултација и узимајући у обзир коментаре добијене од Европске комисије, Влада је 25. децембра 2023. године усвојила Измене и допуне Програма.

Извештај о спровођењу управљања јавним финансијама за 2023. годину Влада је усвојила у априлу 2024. године у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

У 2023. години настављен је тренд повећања броја припремљених средњорочних планова у односу на претходни период. У циклусу планирања 2023–2025. године усвојено је 26 средњорочних планова обвезника средњорочног планирања, чиме је у потпуности реализована активност пружања менторске подршке изради средњорочних планова на националном нивоу.

Републички секретаријат за јавне политике одржао је низ интерних обука за запослене који су били укључени у израду средњорочног плана појединих субјеката који подлежу средњорочном планирању и пружио директну подршку координаторима израде средњорочних планова у институцијама које подлежу средњорочном планирању.

Поред пружене подршке у изради нових средњорочних планова, Републички секретаријат за јавне политике је пружио и директну подршку изради извештаја о напретку у реализацији средњорочних планова за 2022. годину. С тим у вези, припремљено је и објављено 17 извештаја од 22 усвојена средњорочна плана за циклус планирања 2022–2024. године.

Што се тиче средњорочног планирања на локалном нивоу, дошло је до помака у броју усвојених средњорочних планова у односу на претходни циклус. За циклус планирања 2023–2025. године, 26 ЈЛС је усвојило средњорочне планове, у поређењу са седам у претходном циклусу. Поред опште подршке коју је пружио Републички секретаријат за јавне политике, Стална конференција градова и општина Србије је кроз Програм *EU Exchange 6* подржала стручну помоћ за израду 10 средњорочних планова током 2023. године.

Пореска управа је 2023. године усвојила Завршни извештај о спровођењу пројекта „Консултантске услуге за реинжењеринг пословних процеса у пореским пословима, укључујући обуку инструктора за увођење нових функција у оперативне јединице *STA*”, рад на припреми документа „План за увођење новог модела пословања *STA* са акционим планом” завршен је и формиран пројектни одбор.

У оквиру ИПА 2021: Флексибилни механизам ЕУ УЈФ који финансира Европска унија за подршку реформи јавних финансија, Пореској управи је одобрен за пројекат који се односи на компоненту 1 – Јачање законодавног и институционалног оквира и капацитета Министарства финансија и Пореске управе у циљу испуњавања претприступних услова ЕУ за развој система за размену информација о порезу на додатну вредност (систем *VIES*).

Пројектни тим Управе за дуван је током 2023. године радио на дефинисању нових функционалности Интегрисаног информационог система Управе за дуван, који ће бити успостављен кроз надоградњу овог система у 2024. и 2025. години.

У 2023. години у области јавних набавки израђене су две нове верзије Портала јавних набавки које су објављене 2023. године, а свака од њих доноси неке нове могућности наручиоцима и понуђачима. Канцеларија за јавне набавке је радила на јачању капацитета наручилаца и понуђача у погледу примене Закона о јавним набавкама и коришћења Портала јавних набавки кроз организовање обука на различите теме са посебним освртом на јавне набавке које обухватају аспект везан за животну средину (зелене јавне набавке) и друштвени аспект. Такође, Канцеларија је спровела више обука за припрему испита за службенике за јавне набавке са циљем да лица која се баве јавним набавкама побољшају знање и разумевање јавних набавки.

Законодавни оквир у области јавних набавки додатно је унапређен доношењем Закона о изменама и допунама Закона о јавним набавкама, који је објављен у „Службеном гласнику Републике Србије”, број 92/23 од 27. октобра 2023. године. Изменама и допунама Закона о јавним набавкама има се за циљ повећање транспарентности, ефикасности и економичности поступака јавних набавки, већи утицај на животну средину у складу са циљевима дефинисаним Зеленом агендом за Западни Балкан, јачање конкуренције на тржишту јавних набавки, смањење ризика од неправилности у систему јавних набавки и јача контрола од стране надлежних органа.

У 2023. години, у оквиру управљања средствима ЕУ, завршен је процес затварања програма по моделу индиректног/децентрализованог управљања из перспективе за период 2007–2013. године, који ће се наставити и у перспективи за период 2014–2020. године. Систем управљања је у великој мери прилагођен перспективи за период 2021–2027. године и на основу тога се очекује да ће Републици Србији бити поверена одговорност управљања средствима из додељених средстава за све године у оквиру наведене перспективе.

Запослени у Сектору за управљање фондовима ЕУ Министарства финансија, у циљу унапређења знања лица која се баве системом индиректног управљања средствима ЕУ, током 2023. године похађали су обуке које је организовала Национална академија за јавну управу.

У 2023. години Сектор – Централна јединица за хармонизацију Министарства финансија био је усмерен на унапређење правног оквира у области интерне финансијске контроле у јавном сектору, као и на модернизацију обуке у овој области. Рад на модернизацији обуке довео је до увођења новог концепта основне обуке за финансијско управљање и контролу – ФУК. Да би се област интерне контроле приближила што већем броју запослених у јавном сектору, припремљене су видео-обуке које су намењене руководиоцима, координаторима за ФУК и интерним ревизорима.

Сектор – Централна јединица за хармонизацију, уз подршку пројекта „Реформа јавних финансија – Агенда 2030” и немачке развојне помоћи коју спроводи ГИЗ, организовао је обуке у 2023. години с циљем унапређења и стицања знања интерних ревизора. Уз подршку Сталне конференције градова и општина Србије и пројекта RELOF 3, крајем 2023. године одржане су две радионице за интерне ревизоре на централном и локалном нивоу на којима су представници ЦЈХ представили измене и допуне прописа којима се уређује област интерне ревизије.

Државна ревизорска институција (ДРИ) је 2023. године испунила четири од пет показатеља резултата. У наведеном периоду припремљено је 306 ревизорских извештаја, чиме је ДРИ повећала заступљеност ревизија пословања (правилност и сврсисходност) у годишњем програму ревизије ДРИ за 2023. годину. ДРИ је у октобру 2023. године представио Извештај о ревизији завршног рачуна буџета Републике Србије за 2022. годину на 38. седници Одбора за финансије, државни буџет и контролу трошења јавних средстава.

Ван седишта одржане су три седнице Одбора за финансије, државни буџет и контролу трошења јавних средстава, у Голупцу 14. јула, у Доњем Милановцу 16. октобра и у Зајечару 18. октобра 2023. године.

У 2023. години почела је Операција унапређења управљања јавним финансијама за зелену транзицију, коју финансирају Светска банка (*IBRD*) и *AFD* за период 2023–2027. године, усмерена на акције за озелењавање управљања јавним финансијама у областима планирања буџета, капиталних инвестиција, фискалних ризика, управљања јавном имовином и јавних набавки.

2024. године почела је СИГМА процена функционисања јавне управе у Републици Србији, укључујући и теме управљања јавним финансијама. Налази ове процене биће драгоцен допринос даљем унапређењу система управљања јавним финансијама у Републици Србији и припреми новог Програма реформе управљања јавним финансијама.

Министарство финансија је у августу 2024. године послало захтев Светској банци за израде ПЕФА анализе у првој половини 2025. године, чији ће налази такође представљати основу за израду новог Програма реформе управљања јавним финансијама за период 2026-2030.

Задовољавајући напредак у погледу јавне доступности приступачних, правовремених, свеобухватних и поузданих буџетских информација.

Влада Републике Србије препознаје транспарентност и буџетски надзор као један од кључних елемената доброг управљања и систематски спроводи мере за даље унапређење ове области. Стратешким оквиром за реформу јавне управе и управљање јавним финансијама утврђено је низ реформских мера чије је спровођење допринело већој транспарентности и надзору буџета као што су већа транспарентност буџетске документације, ефикаснији процес буџетирања, одређивање приоритета и контрола трошења. У последњем Извештају о *PEFA* (2021), препознаје се већа веродостојност и свеобухватност буџетске документације, усклађеност са календаром буџета и покривеност екстерном ревизијом међу главним побољшањима процена *PEFA* између 2015. и 2020. године. СИГМА оцењује да су транспарентност и свеобухватност извештавања о буџету и контрола побољшани, дајући већу пажњу парламента годишњем финансијском извештају. Буџетска документација је свеобухватна и пружа кључне фискалне информације јавности. Предлог буџета је сходно томе представљен коришћењем свих релевантних буџетских класификација, односно економских, функционалних, организационих и програмских класификација. У оквиру буџетске документације Министарство финансија припрема Образложење које се састоји од расправе у вези са

општим делом буџета и информација о програму. Транспарентност буџетских докумената је повећана увођењем законске обавезе објављивања информација о програму, као и изградом и објављивањем годишњег извештаја о извршењу буџетских програма. У 2023. години сви буџетски корисници су припремили извештај о учинку програма. Иако се квалитет информација о програму разликује међу институцијама, квалитет и структура коју пружа већина њих су у складу са највишим стандардима. Од Закона о буџету из 2017. године, кредити за финансирање великих инфраструктурних пројеката интегрисани су у буџет, што га чини свеобухватнијим и транспарентнијим. О извршењу расхода и прихода у току године се извештава само по економској и програмској класификацији, али су годишњи финансијски извештаји приказани у комплетном спектру прописаних класификација и директно су упоредиви са буџетом. Свеобухватни извештај о извршењу буџета који садржи детаљне информације о расходима и приходима из свих извора свих буџетских корисника саставља се на крају године на основу консолидованих финансијских података.

Већина кључних фискалних и буџетских извештаја је јавно доступна и правовремено објављена. Припрема буџета се одвија у складу са буџетским календаром дефинисаним Законом о буџетском систему. Буџетски календар се поштује. Закон о буџету се усваја благовремено пре краја фискалне године и буџетски корисници имају довољно времена да заврше процену буџета. У 2021. години по први пут је одржана јавна расправа о Закону о буџету на којој је, пре расправе у Народној скупштини, представницима невладиног сектора и народним посланицима представљен Закон о буџету Републике Србије за 2022. годину. Сви присутни су имали прилику да постављају питања и дају коментаре у вези са Законом о буџету Републике Србије за 2022. годину. Ова добра пракса је настављена и током процеса усвајања буџета за 2023. годину. Предлог буџета и усвојени буџет су доступни јавности и објављени на сајтовима Владе Републике Србије и Народне скупштине даном усвајања.

Министарство финансија препознаје значај буџета за грађане као инструмента за представљање кључних буџетских информација широј јавности и редовно објављује Грађански водич кроз буџет. У Народној скупштини уведена је пракса јавних расправа о Нацрту закона о буџету Републике Србије и на тај начин јавности је омогућено да се упозна са законом о буџету. Извештаји о извршењу буџета током године се консолидују и објављују сваког месеца у Билтену јавних финансија који припрема МФ. Полугодишњи извештаји о извршењу припремају се током године, али се не објављују, док се државни финансијски извештаји на крају године обично објављују у другој половини за претходну годину. Транспарентност јавних финансија на локалном нивоу такође је унапређена платформом „Отворени буџети”, преко које је више од 90 јединица локалне самоуправе учинило податке о планираном буџету, приходима и расходима јавно доступним грађанима.

Законодавни, институционални и процедурални предуслови за ефикасан надзор буџета су успостављени. Екстерну ревизију и надзор у Републици Србији обављају Државна ревизорска институција (ДРИ) и Народна скупштина. Квалитет екстерне ревизије и надзора се стално побољшава. ДРИ годишње спроводи широк спектар финансијских ревизија, ревизија правилности и учинка, укључујући ревизију завршног рачуна Републике Србије. Извештај Европске комисије о Србији (2021. и 2022. године) и Извештај о *PEFA* (2021. године) увиђају повећану покривеност и квалитет ревизије јавних средстава као и даље унапређење спровођења препорука од стране субјеката ревизије.

Најновији извештај Индекса отворености буџета (*Open Budget Index - OBI*) за Србију односи се на процес буџетирања за 2021. годину и даје преглед квалитета и временског оквира буџетске документације створене током 2020. године. Што се тиче резултата буџетске транспарентности, Република Србија има 46 од 100 поена, мање од 54 поена које је имала 2010. године, али више од глобалног просека од 45 поена. У извештају *OBI* је констатовано благовремено објављивање и садржај предлога буџета, усвојени буџет и извештаји у току године, али је укупан резултат транспарентности буџета смањен због закаснелог објављивања фискалне стратегије, полугодишњих извештаја припремљених само за интерну употребу и недостатка извештавања на крају године. Од последњег истраживања *OBI* на крају године редовно се израђују и објављују извештаји. Сходно томе, очекује се да ће следеће истраживање отворености буџета донети бољи резултат транспарентности буџета. Буџетски надзор је оцењен са 54 од 100 поена, при чему се надзор ревизије сматра адекватним, док јачање законодавног надзора представља главни простор за побољшање у овој области. Релевантна буџетска документација (Закон о буџету за 2024. годину) објављена је 26. октобра 2023. године на веб-сајту Народне скупштине.

3. ДЕО: КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ И СПРОВОЂЕЊЕ РЕФОРМСКЕ АГЕНДЕ

11 КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ СА ИПА Ш

Област политике 1: Развој пословног окружења и приватног сектора

У периоду од 2021. до 2024. године, више од 18 милиона евра средстава из ИПА фондова је издвојено за област политике „развој пословног окружења и приватног сектора”. Подршка је усредсређена на јачање интегритета тржишта и окружења погодног за тржишне субјекте, укључујући јачање пољопривредног сектора као и унапређење капацитета за спровођење законодавства у области јавних набавки.

Ова новчана средства ће допринети јачању капацитета Комисије за контролу државне помоћи (ККДП), преношењу најбоље праксе из држава чланица ЕУ и спровођењу Закона о контроли државне помоћи у циљу убрзавања спровођења секундарног законодавства. У области пољопривредног и руралног развоја, акценат је на постизању веће конкурентности како би се издржала међународна тржишна конкуренција, усклађивању са правним оквиром ЕУ, као и усклађивању са релевантним фитосанитарним стандардима и стандардима у области безбедности хране и ветерине. Систем јавних набавки ће бити подржан кроз увођење нових модула и функционалности на Порталу јавних набавки, унапређење знања привредних субјеката у систему јавних набавки, развој практичних алата за олакшавање примене Закона о јавним набавкама. Подршка је структурисана тако да, између осталог, допринесе превенцији и борби против корупције и неправилности у систему јавних набавки.

У складу са ИПА Ш помоћи, Реформска агенда дефинише приоритетне мере и кораке везане за унапређење инвестиционих и развојних могућности за приватни сектор и предузетнике кроз даљи развој законодавства у вези са пословањем, усклађивање шема државне помоћи са Акционим планом одобреним од стране ЕУ, као и даље јачање транспарентности у погледу свих пројеката уговорених по међудржавним споразумима. Са циљем даљег развоја екосистема науке и иновација, који до сада није био подржан из ИПА Ш, реформске мере се фокусирају на повећање издвајања приватног сектора за истраживање и иновације, даље повећање количине финансијских средстава за истраживаче и иновативне фирме, потпуно усклађивање са ERIC уредбом, даљи напредак на Европском иновационом индексу и унапређење регулаторног оквира за истраживање и развој. Област науке ће бити обухваћена и развојем биотехнологије у виду обезбеђивања фондова предузетничког капитала за биотехнолошке стартапе (новооснована предузећа), проширењем међународне сарадње и даљим инвестицијама у научну и истраживачку опрему. У пољопривредном сектору, акценат је стављен на комасацију земљишта и процедуре надзора, као и усклађивање правног оквира у области безбедности хране, ветерине и фитосанитарних мера. Конкурентност сектора пољопривреде и руралног развоја биће даље унапређена усвајањем правног оквира за органску производњу и унапређењем руралне инфраструктуре из националног буџета.

Област политике 2: Зелена и дигитална транзиција

Зелена транзиција

Између 2021. и 2024. године, укупно 171,6 милиона евра из ИПА фондова издвојено је за подршку сектору енергетике. Средства ИПА су додељена за унапређење сектора енергетике кроз јачање капацитета за енергетско планирање, као и за развој и спровођење мера енергетске ефикасности. Поред тога, предвиђено је даље јачање капацитета за спровођење прописа о еко-дизајну и енергетском означавању, као и повећање капацитета тржишне инспекције и органа тржишног надзора. Такође, 165 милиона евра у оквиру ИПА 2023 Годишњег акционог плана намењено је ублажавању непосредних и краткорочних негативних утицаја енергетске кризе.

У оквиру Инвестиционог оквира за Западни Балкан (WBIF) кроз приоритетну област „чиста енергија” за јавни сектор, 70,3 милиона евра бесповратних средстава је издвојено за грађевинске и набавне радове усмерене на унапређење и повећање производње електричне енергије из обновљивих извора енергије, унапређење преноса електричне енергије на националном и регионалном нивоу и модернизацију дистрибутивне мреже електричне енергије у Републици Србији. Конкретно, бесповратна средства су намењена за производњу електричне енергије из ветропаркова, чиме се

ограничава рад постојећих термоелектрана и тиме смањује загађење ваздуха, дигитализацију и модернизацију дистрибутивне мреже електричне енергије, континуирану поуздану производњу електричне енергије у наредних 30 година из хидроелектрана на Власини, повећање производње електричне енергије кроз модернизацију хидроелектране Бистрица и модернизацију постојеће надземне транспортне мреже између Бајине Баште (Република Србија) Пљеваља (Црна Гора) и Вишеграда (БиХ), што ће довести до стабилнијег и поузданијег снабдевања електричном енергијом како становништва, тако и привреде, као и повећања прекограничне трговине електричном енергијом.

Поред инвестиционих бесповратних средстава ЕУ, додељена су бесповратна средства техничке помоћи WBIF за припрему инфраструктурних пројеката за реализацију инвестиција у областима обновљивих извора енергије и пренос електричне енергије. Конкретно, техничка помоћ је пружена за развој пројектно-техничке и тендерске документације за изградњу соларних електрана „Колубара А” и „Морава”, интеграцију обновљиве енергије генерисане из соларних панела и топлотних пумпи у систем даљинског грејања у Новом Саду, као и за изградњу Централног Балканског коридора за пренос електричне енергије (фазе 1 и 2). Као корисник, Република Србија је такође имала користи од техничке помоћи WBIF за креирање интегрисане Студије изводљивости и Процене утицаја на животну средину и друштво (ESIA) за гасни интерконектор Република Северна Македонија- Република Србија.

Реформе обухваћене Реформском агендом ће употпунити помоћ пружену из ИПА III. Наиме, Реформска агенда обухвата даље правно усклађивање у сектору електричне енергије, мере везане за смањење енергетског сиромаштва и цене електричне енергије у складу са договором са ММФ-ом и успостављање оквира за Фонд за праведну транзицију. Поред тога, Реформска агенда предвиђа мере и кораке везане за спровођење релевантног националног законодавства усклађеног са *RED II* директивом и именовање јединствене контакт тачке, као и примену Директиве о енергетској ефикасности и Директиве о енергетским својствима зграда.

Дигитална транзиција

У периоду између 2021. и 2024. године, 3 милиона евра из ИПА фондова је одређено за област дигиталне транзиције и примену електронских услуга и информационе безбедности у јавној управи. Из WBIF инструмента, додељен је износ од 33.400.000 евра за дигитални сектор за унапређење широкопојасне инфраструктуре за школе у „белим зонама” у руралним подручјима. Прецизније, средства су одобрена за широкопојасну инфраструктуру у „белим зонама” у руралној Србији повезивањем школа и јавних институција са мрежом средњег домета и функционишу као контакт тачка и подстицај приватном сектору да изгради инфраструктуру крајњег домета за околна домаћинства.

У складу са ИПА III помоћи, Реформска агенда обухвата хармонизацију правног оквира како би се спровеле реформе везане за безбедност дигиталне инфраструктуре и увођење 5Г мреже, предвиђена је даља дигитализација јавних услуга и административних процедура за грађане и привреду, јачање образовања одраслих и развој свеобухватног оквира за информациону безбедност, као и даље усклађивање националног правног оквира са Законом ЕУ о вештачкој интелигенцији и завршетак дигитализације процедура просторног и урбанистичког планирања.

У периоду од 2021. до 2024. године из ИПА фондова за сектор транспорта издвојено је 11.200.000 евра. Средства су намењена за унапређење система одржавања путева кроз спровођење Споразума на нивоу услуге (SLA) и даљи развој одржавања заснованог на учинку, студију о обиму јавног превоза путника у Републици Србији, ефикасно и делотворно спровођење пројекта модернизације железничког Коридора X, и дуж пута TEN-T мреже и симулатора тахографа, као и за развој онлајн платформе за оцењивање кандидата за стицање ADR сертификата возача за превоз опасне робе.

Ове интервенције се финансирају у циљу постизања боље ефикасности и испоруке услуга у сектору транспорта, промовисања паметног и одрживог транспорта и посебно подршке увођењу техничких стандарда усклађених са ЕУ на главној путној мрежи, као и у циљу повећања безбедности на путној мрежи, унапређења примене националних прописа и прописа ЕУ за комерцијална возила и превоз опасне робе у Републици Србији.

Поред тога, из WBIF инструмента је издвојено више од 300 милиона евра за унапређење железничке инфраструктуре, као и унапређење водног транспорта и безбедности пловидбе. Прецизније, средства су одобрена за наставак инвестиција у изградњу и модернизацију пројекта Београд - Ниш, уклањање

потопљених пловила из Дунава, деоница Прахово, и припрему документације за модернизацију железничке линије Сталаћ - Краљево.

У складу са ИПА III помоћи, Реформска агенда садржи мере везане за Интелигентни транспортни систем (ИТС) и е-терет са циљем примене ИТС оквира и стандарда за друмски и железнички саобраћај. Узимајући у обзир све наведено, може се запазити да индикативне реформе представљају наставак мера које већ имају солидну основу у претходним ИПА програмским годинама.

Област политике 3: Људски капитал

Напредак у области људског капитала је обимно подржан из ИПА III програмског оквира. Из досадашњих годишњих акционих планова, 50,5 милиона евра ИПА средстава је додељено за побољшање способности система здравствене заштите да реагује у хитним ситуацијама, развој оквира политике и институционалних механизма за социјалну заштиту, унапређење законодавства које подржава тржиште рада и омогућавање подршке за релевантност, квалитет и инклузивност образовног система кроз буџетску подршку. Поред тога, укупно 100 милиона евра је додељено за ИПА вишегодишњи Оперативни програм 2024-2027, који омогућава подршку за успостављање Гаранције за младе, даљи развој образовног система за запошљивост, обезбеђивање социјалног становања, спровођење процеса деинституционализације и развој интегрисаних услуга социјалне заштите у заједници.

Инвестиције из WBIF су подржале развој социјалне инфраструктуре у Републици Србији. WBIF је до сада обезбедио приближно 56 милиона евра за изградњу дечије болнице „Тиршова 2” и новог кампуса за Електротехнички и Техничке факултете Универзитета у Београду.

Реформе предвиђене у оквиру овог инструмента треба да додатно допринесу креирању правног оквира за тржиште рада, пруже даљу подршку резултатима везаним за Гаранцију за младе, као и да додатно подрже настојања Републике Србије у развоју основног и средњег образовања, укључујући значајне реформе у области стручног образовања и обуке.

Област политике 4: Основе

Област политике Основе обухвата теме покривене пре свега секторима правде (правосуђе, борба против корупције, основна права) и унутрашњих послова (борба против организованог криминала, безбедност и миграције). Током периода 2021-2024, ЕУ је пружила значајну подршку сектору правде кроз ИПА III инструмент, у износу од 34,5 милиона евра из ИПА националних акционих програма. Финансијска помоћ је усредсређена на важне реформске приоритете, почевши од ИПА 2022 секторског програма буџетске подршке у циљу даљег јачања независности, ефикасности и управљања људским ресурсима у правосуђу. Поред овога, пружа се помоћ у области слободе изражавања, јачањем окружења за професионализам и медијско тржиште, као и за јачање плурализма и различитости медијских садржаја и дигиталне писмености. Поред тога, подршка ће бити пружена за јачање правног, институционалног и политичког оквира у области малолетничког правосуђа, побољшање услова лечења затвореника са здравственим проблемима који се тичу менталног здравља, и повећану примену алтернативних санкција и постпеналне заштите. У вези са сектором унутрашњих послова, у периоду од 2021. до 2024. године, подршка ЕУ из ИПА III националних акционих програма износи 3,5 милиона евра. Подршка је усмерена на остваривање основних права угрожених категорија као што су интерно расељена лица (ИРЛ) и повратници по споразумима о реадмисији кроз пружање правне помоћи и информација релевантних за њихов приступ правди, као и економско јачање ИРЛ која се опредељују за повратак.

Реформе обухваћене Реформском агендом ће допунити досадашњу помоћ тако што ће се усредсредити на области као што су националне мањине, организовани и тежак криминал, безбедносни и миграциони изазови, превенција и борба против корупције и даље допуњавање реформских активности у областима правосудног система и медија. Реформе имају за циљ даље усклађивање стратешког и правног оквира са стандардима ЕУ и међународним стандардима у овим областима као полазну основу за спровођење и праћење резултата у остваривању напретка у испуњавању дефинисаних индикатора и циљева.

12 ИНВЕСТИЦИЈЕ У СКЛОПУ ИНВЕСТИЦИОНОГ ОКВИРА ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН (WBIF)

Као заједничка иницијатива ЕУ, међународних финансијских институција, билатералних донатора и корисника, Инвестициони оквир за Западни Балкан (WBIF) је један од главних инструмената који доприноси повећању инвестиција у транспорт, енергетику, социјалну и дигиталну инфраструктуру са циљем подстицања друштвено-економског раста региона и његове конвергенције ЕУ.

У наставку је индикативна листа пројеката по секторима који ће бити предложени за финансирање из WBIF у складу са релевантним националним и WBIF процедурама.

1. Транспортна политика

Економски и инвестициони план за Западни Балкан (EIP) укључује инвестиције у сектор транспорта са циљем побољшања главних транспортних коридора дуж проширења Трансевропске транспортне мреже (TEN-T) како би се ускладили са стандардима ЕУ. Циљ је да се олакша трговина, промовише интеграција тржишта, подстакне прекогранична трговина и ојача економски раст у региону. Поред тога, EIP има за циљ промовисање интегрисаног регионалног транспортног тржишта заснованог на законодавству и стандардима ЕУ, у сарадњи са Транспортном заједницом, како би се поједноставиле процедуре на граничним прелазима и подржала реформа железничких система, што ће на крају интегрисати транспортне системе Западног Балкана и ЕУ. Водеће инвестиције подржане од EIP-а доприносе завршетку главних прикључака на индикативном проширењу Трансевропске транспортне мреже (TEN-T) која су од стратешког интереса за Републику Србију, регион и ЕУ. У складу са тим, у наставку је **индикативна листа пројеката** који доприносе даљем развоју сектора транспорта и интеграцији у европске транспортне мреже:

- Реконструкција и модернизација деонице железничке пруге Ваљево – Врбница

Деоница железнице Ваљево - Врбница - граница са Црном Гором, дуга 210 км, је део Руте 4, која повезује југозападни део Србије са Коридором X. Циљ реализације пројекта је реконструкција постојеће деонице железничке пруге Ваљево - Врбница - граница са Црном Гором, изградња нове електронске сигнализације на железници, станицама и путним прелазима, изградња стабилних објеката електровуче и санација свих подструктурних објеката. Израда техничке документације завршена је крајем 2022. године. Извештај о техничкој контроли је одобрен за Идејни пројекат у мају 2023. године, а у наредном периоду очекује се потврда прихватања Студије о процени утицаја на животну средину.

Укупна вредност инвестиције: 1.340.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2025–2030.

- Реконструкција и модернизација деонице железничке пруге Брестовац - Прешево - граница са Републиком Северном Македонијом

Пројекат обухвата реконструкцију и модернизацију једноколосечне, електрифициране железничке пруге и уградњу савремених сигналних, безбедносних и телекомуникационих система, у дужини од 135,5 км, дизајнираних за брзине до 160 km/h. Техничку документацију припрема IPF8/IPF10.

Укупна вредност инвестиције: 700.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2026–2029.

- Реконструкција и модернизација деонице железничке пруге Сталаћ - Краљево и Краљево – Рудница

Пројекат укључује реконструкцију постојеће једноколосечне железнице са елементима колосека дизајнираним за брзине до 120 км/х за деоницу Сталаћ - Краљево и брзине до 80 км/х за деоницу од Краљева до Руднице, као и електрификацију. Техничку документацију припрема IPF10.

Укупна вредност инвестиције: 726.700.000 евра (Деоница Сталаћ – Краљево: 288.500.000 евра; Деоница Краљево – Рудница: 438.000.000 евра)

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2026–2029.

- Реконструкција и модернизација деонице железничке пруге Остружница - Сурчин - Батајница

Једноколосечна електрифицирана железничка пруга (Ранжирна железничка станица Београд) – Остружница – Батајница је део главног теретног коридора на паневропском теретном коридору Алпи-Западни Балкан. Искључиво се користи за саобраћај теретних возова. Поред тога, део је планиране обилазнице за теретни саобраћај око града Београда и добиће додатни значај изградњом деонице Бели Поток – Панчево. На станици Ресник постоји веза са деоницом Ресник-Пожега-Врбица-државна граница. Техничку документацију припрема IPF10.

Укупна вредност инвестиције: 182.300.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2027–2030.

- Реконструкција и модернизација деонице железничке пруге Стара Пазова - Шид

Пројекат обухвата реконструкцију оба колосека и свих станичних колосека за брзине до 200 km/h и уградњу електронских, сигналних, безбедносних и телекомуникационих система, као и реконструкцију постојећих стабилних вучних система, изградњу путничких платформи са пешачким стазама на свим званичним локацијама и раздвајање путних прелаза. Техничку и тендерску документацију припрема IPF9.

Укупна вредност инвестиције: 740.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2025–2028.

Социоекономска конвергенција Републике Србије са Унијом

Предложени пројекти имају за циљ модернизацију и реконструкцију кључних деоница железничке мреже Републике Србије. Унапређењем инфраструктуре и повезаности, ови пројекти олакшавају превоз робе и људи како унутар Републике Србије тако и у ЕУ. Развој железничке инфраструктуре Републике Србије је усмерен на успостављање интероперабилне мреже железничких линија које задовољавају потребне стандарде у погледу капацитета и квалитета за њену интеграцију у Трансевропску транспортну мрежу (TEN-T). Надоградњом ових деоница, Република Србија усклађује своју транспортну инфраструктуру са стандардима ЕУ, олакшавајући интеграцију у заједничко европско тржиште. Ово усклађивање не само да побољшава ефикасност транспорта већ и унапређује трговински ток, доприноси привредном расту и конвергенцији са економијама ЕУ. Поред тога, ефикасна железница значајно смањује трошкове транспорта, додатно привлачећи стране директне инвестиције у Србију, чиме доприноси стварању нових радних места.

2. Људски ресурси и социјални развој

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020 – 2027 и припадајући Акциони план 2023-2025 су кључни документи које је усвојила Влада Републике Србије у циљу развоја друштва заснованог на знању. Стратегија је важан инструмент за унапређење иновационог и истраживачког екосистема и усмеравање будућих инвестиција у индустријске области које су препознате као приоритетне у овом процесу. Стратегија укључује план за усмеравање индустрија које су препознате као приоритетне током развоја Стратегије: Храна за будућност, Машине и производни процеси будућности, ИКТ и Креативне индустрије. Током процеса предузетничког открића (EDP), спроведеног током креирања новог Акционог плана Стратегије за период 2023-2025, препознат је велики растући значај у областима биомедицине, биоинформатике, биотехнологије и биодиверзитета за научни екосистем у Републици Србији. Поред тога, EDP је произвео значајан број иницијатива везаних за сектор образовања, првенствено укључивање нових образовних профила и транзицију са репетитивног на применљивије знање и вештине потребне привреди и друштву заснованом на знању. Напори за унапређење инфраструктуре у образовању остварују се у великој мери кроз одредбе Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, а нарочито њеног посебног циља 1.9 (Унапређена инфраструктура и мрежа установа у предуниверзитетском образовању и васпитању и установа ученичког стандарда) и посебног циља 2.1 (Унапређени квалитет понуде, људских ресурса и исхода високог образовања). Кроз ова два циља, Република Србија реализује напоре за значајно повећање броја школа и пратеће образовне инфраструктуре који задовољавају савремене техничке стандарде на нивоу ЕУ, пружајући ученицима и наставницима средства за практично, научно засновано учење и подучавање. Централна компонента транзиције у овом сектору је унапређење образовне, инфраструктуре за тренинг и истраживачке инфраструктуре у складу са зеленим и

енергетски ефикасним принципима. У наставку је **индикативна листа пројеката** у области људских ресурса и социјалног развоја:

- Изградња и опремање БИО4 кампуса

Пројекат обухвата инфраструктурне радове за изградњу и опремање комплекса посвећеног наукама о животу (биотехнологија, биомедицина, биоинформатика и биодиверзитет). На кампусу ће бити смештено 7 факултета и 9 института из ових области, као и део ИКТ Научно-технолошког парка Београд и фирме из наведених области. Кампус ће такође укључивати 7 центара са изузетном инфраструктуром, као и конгресне и мултимедијалне просторе са пратећим објектима.

Укупна вредност инвестиције: 795.829.496 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2023–2027.

- Студентски домови

Пројекат укључује реализацију два потпројекта. Потпројекат 1, Студентски дом у Нишу, који обухвата завршетак изградње зграде дома са укупном бруто површином од око 12.000 м². И потпројекат 2, Студентски дом у Београду, који подразумева изградњу новог смештајног блока са бруто површином од око 24.500 м², који ће бити изграђен на постојећој локацији „Студентски град”.

Укупна вредност инвестиције: 48.410.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2024–2027.

- Нулта енергетска реконструкција (ZER)

Пројекат обухвата реконструкцију 53 застарела школска објекта које је Министарство просвете одабрало као приоритетне, са циљем смањења рачуна за потрошњу електричне енергије применом мера енергетске ефикасности. Поред тога, пројекат има за циљ постизање скоро нулте емисије ЦО₂ коришћењем обновљивих извора енергије и применом принципа одрживе зелене градње и циркуларне економије. Такође је потребан развој информационог система са релационом базом података за целокупни школски грађевински фонд током њиховог животног века. Овај систем има за циљ успостављање грађевинског пасоша за све релевантне зграде који садржи свеобухватне податке неопходне за доношење правовремених инвестиционих одлука и утврђивање приоритета.

Укупна вредност инвестиције: 50.000.000 евра (5М Пројектовање и надзор + 4М Радови и услуге + 2М Управљање пројектом)

Предвиђени временски оквир за реализацију: 4 године

- Програм за унапређење енергетске ефикасности у јавним зградама

Пројекат доприноси даљој обнови и обезбеђивању одрживог, ефикасног и поузданог снабдевања енергијом одабраних јавних зграда, са акцентом на универзитетима и установама здравствене заштите. Очекује се да ће исходи пројекта наставити тамо где су стали претходно финансирани пројекти, чиме је омогућено да 35 јавних зграда постану енергетски ефикасније и инсталирање соларних панела на 125 зграда.

Укупна вредност инвестиције: 77.680.000 евра (73.68М Радови и услуге + 4М Управљање пројектом + Техничка помоћ).

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2024–2029.

Социоекономска конвергенција Републике Србије са Унијом

Инвестиције предвиђене у оквиру WBIF омогућиће напредак Републике Србије у обезбеђивању адекватних услова за студенте током њиховог целокупног школовања, од раног образовања па све до стицања диплома на универзитетима. Фокус представљених инвестиција је обезбеђивање укупног окружења погодног за учење и прихватање Зелене агенде кроз енергетски ефикасне структуре за учење и смештај студената, у складу са напорима Европске уније у развијању концепата „паметних школа” и „паметне енергије” у пракси.

Поред тога, изградња кампуса БИО4 обухвата целокупни редизајн образовног, научног и истраживачког екосистема у овој области, доприносећи укупној усмерености приступа ЕУ ка

бионаукама, укључујући биотехнологију, генетику и истраживање животне средине. Оне наглашавају здравље грађана, борбу против климатских промена и покрећу економски раст. Подстицањем иновација, промовисањем одрживости и усклађивањем са глобалним циљевима, Кампус директно доприноси, не само бољим условима за студенте, истраживаче и фирме у Републици Србији, већ и проширењу укупних европских капацитета у трансформативној биореволюцији.

3. Дигитална инфраструктура

Дигитална агенда за Западни Балкан има за циљ да подржи транзицију региона у дигиталну економију и донесе користи дигиталне трансформације грађанима и привреди. Кључни елементи дигиталне трансформације су инвестиције у широкопојасну мрежу, информациону безбедност, дигитализација индустрије, примена електронских услуга, развој дигиталних вештина и јачање истраживања и иновација у овој области. У складу са тим, Република Србија је усвојила Стратегију развоја информационог друштва и информационе безбедности, Стратегију развоја дигиталних вештина и Стратегију развоја вештачке интелигенције, показујући снажну посвећеност развијању и убирању користи од дигиталне трансформације укључујући вештачку интелигенцију, улагањем у развој додатне дигиталне и широкопојасне инфраструктуре. Ово је **индикативна листа пројеката** у области дигиталне инфраструктуре:

- Пројекат за развој широкопојасне комуникационе инфраструктуре у руралним подручјима Републике Србије

Циљ пројекта је да свим домаћинствима у Републици Србији обезбеди мреже нове генерације. Прва фаза програма ће покривати 700 руралних насеља, близу 120.000 домаћинстава и 728 школа. У другој и трећој фази биће укључено додатних 550 најудаљенијих насеља. Очекује се да ће у трећој фази бити повезано још 25.000 домаћинстава. Прве две фазе пројекта су већ подржане од стране WBIF, док је трећа фаза предложена у оквиру 10. круга доделе бесповратних средстава из WBIF. Биће размотрено проширење са компонентом која се бави унапређењем дигиталних вештина.

Укупна вредност инвестиције: 72.300.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2025 – 2027.

- Изградња иновационог дистрикта у Крагујевцу

Комплекс Дата Центра до сада чине две зграде, једна у којој су смештени државни и комерцијални клијенти и друга коју користи особље безбедносних служби. Нови, трећи део (Иновациони дистрикт) замишљен је као креативни и иновативни дигитални центар са забавним и спортским садржајима, где чланови ИТ заједнице могу да се друже и раде. Биће јединствен по томе што ће бити отворен за грађане и посетиоце. На површини од 4,5 хектара, Република Србија гради скоро 62.000 квадратних метара Иновационог дистрикта заједно са додатних 23.000 квадратних метара гаражног простора.

Укупна вредност инвестиције: 61.800.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2023–2027.

Социоекономска конвергенција Републике Србије са Унијом

Унапређење дигиталне економије и интеграција у европско тржиште кроз Дигиталну агенду за Западни Балкан усредсређују се на откључавање потенцијала дигиталне економије у региону кроз интеграцију у паневропско дигитално тржиште. Пројекти као што су развој комуникационе инфраструктуре у руралним подручјима и изградња иновационог дистрикта у Крагујевцу доприносе унапређењу дигиталне инфраструктуре, омогућавајући бољи приступ интернету, подржавајући развој дигиталних вештина и иновација и повећавајући конкурентност економије. Омогућен приступ интернету, развој дигиталних вештина и иновација директно доводе до повећане конкурентности у Републици Србији и развоја неразвијених региона, чиме се значајно доприноси смањењу социо-економских разлика између Републике Србије и ЕУ.

4. Енергетика

Република Србија је тренутно у процесу припреме нове енергетске политике и правног оквира у складу са Европским зеленим договором и Зеленом агендом за Западни Балкан који подржавају зелену енергетску транзицију. Снажан акценат је стављен на интеграцију енергетског тржишта,

декарбонизацију и чисту енергију, праведну транзицију, повећану дигитализацију система, паметне мреже, обновљиве изворе енергије, енергетску ефикасност укључујући модернизацију даљинског грејања и енергетску безбедност. Када је реч о интеграцији енергетског тржишта (између Републике Србије и партнера са Западног Балкана и/или са државама чланицама ЕУ), кључна област обухвата пренос електричне енергије. Што се тиче обновљиве енергије, приоритетна област обухвата рехабилитацију постојећих хидроелектрана. У складу с тим, у наставку се налази **индикативна листа пројеката** у области енергетске инфраструктуре:

- Реконструкција ХЕ Потпећ са изградњом додатне 4. производне јединице

Поред рехабилитације постојећих производних јединица, планирано је додавање четврте производне јединице са инсталираном додатном снагом од 13 MW. Процењује се да ће реконструкција три производне јединице у ХЕ Потпећ, заједно са изградњом додатне јединице, повећати годишњу производњу ХЕ Потпећ са 223 GWh на 240,1 GWh. Овај пројекат је предложен у оквиру 10. круга доделе бесповратних средстава WBIF.

Укупна вредност инвестиције: 72.266.934 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2025–2031.

- Пројекат реверзибилне хидроелектране у Зворнику

ХЕ Зворник-Борања поседује постојећи објекат на локацији доње акумулације, тј. брану са зворничким резервоаром и нову „горњу акумулацију” Борања. Бруто корисни пад је 340 м. Реализација овог система зависи од међудржавног споразума између Републике Србије и Босне и Херцеговине. У току је припрема прелиминарне Студија о изводљивости.

Укупна вредност инвестиције: Након завршетка израде прелиминарне студије о изводљивости, биће позната прелиминарна вредност инвестиције

Предвиђени временски оквир за реализацију: треба да буде дефинисан

- Пројекти изградње соларних електрана Колубара А и Морава.

Соларна електрана Колубара А ће бити лоцирана у ширем подручју насеља Велики Црљени. Очекује се да ће соларна електрана производити скоро 95 GWh електричне енергије и допринети смањењу емисије угљен-диоксида (приближно 110.000 тона CO₂ годишње у поређењу са еквивалентном производњом у термоелектранама). Соларна електрана Морава ће бити лоцирана у ширем подручју насеља Свилајнац. Очекује се да ће соларна електрана производити скоро 60 GWh електричне енергије и допринети смањењу емисије угљен-диоксида (приближно 70.000 тона CO₂ годишње у поређењу са еквивалентном производњом у термоелектранама). Техничку документацију припрема IPF11.

Укупна вредност инвестиције: Соларна електрана Колубара А: 80.140.000 евра, и Соларна електрана Морава: 50.130.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: Соларна електрана Колубара А: 5 година (2022 – 2027.) и Соларна електрана Морава: 5 година (2022 – 2027.)

- Гасни интерконектор између Републике Северне Македоније и Републике Србије

Укупна планирана дужина гасовода Република Северна Македонија – Република Србија је приближно 65 км, приближно 23 км у Републици Северној Македонији (Клечевце - Сопот - граница са Србијом) и приближно 42 км у Републици Србији (граница Република Србија/Република Северна Македонија - подручје Врања). Изградњом овог гасовода са одговарајућим главним мерним и регулационим станицама, створиће се услови за изградњу дистрибутивних гасовода у насељима и повезивање индустријских, комуналних и индивидуалних потрошача на дистрибутивни систем. Спровођењем овог пројекта повећала би се сигурност снабдевања, омогућиле алтернативне руте снабдевања Републике Србије природним гасом и повећале могућности за диверзификацију извора снабдевања повезивањем преко других националних гасоводних система са ТАР и TANAP гасоводима. Средства техничке помоћи из WBIF су одобрена за припрему интегралне Студије изводљивости и Студије процене утицаја на животну средину, за оба дела гасовода, и у Републици Србији и у Републици Северној Македонији. Техничку документацију припрема IPF11.

Укупна вредност инвестиције: 42.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2026–2027.

- **Изградња двосмерног гасовода Ниш - Велика Плана - Батајница – Хоргош са компресорским станицама у Батајници (Београд) и Баточини (код Крагујевца)**

Пројекат представља главни двосмерни гасовод север-југ који се састоји од три деонице. Деоница I: Ниш - Велика Плана са дужином гасовода од 161 км, Максимални радни притисак (МРП): 55 бара, пречник (ДН): 1000 мм. Деоница II: Велика Плана – Батајница са дужином гасовода приближно 116 км, МРП: 55 бара, ДН: 1000 мм. Деоница III: Батајница – Хоргош са приближном дужином гасовода од 148 км, МРП: 75 бара, ДН: 1000 мм. Овај гасовод ће такође омогућити повећање сигурности снабдевања са пуним коришћењем Интерконектора Република Бугарска - Република Србија и Интерконектора Република Северна Македонија - Република Србија, пружајући доступност пројектованих капацитета у правцима југ-север и север-југ. Предвиђене технологије ће омогућити припремљеност гасовода за водоник.

Укупна вредност инвестиције: 720.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: У 2024. години; започета је припрема пројектно-техничке документације. Датум завршетка ће бити дефинисан.

- **Пројекат преноса електричне енергије Централно-балкански коридор**

Овај пројекат преноса електричне енергије укључује две деонице. Прва деоница је инфраструктура у оквиру српског система која укључује изградњу нове трафостанице Пожаревац 3 од 400 kV и новог двоструког преносног вода од те трафостанице до постојеће трафостанице Јагодина 4, снаге 400 kV. Друга деоница садржи три велике инвестиције: (1) изградњу новог преносног вода од 400 kV између српског и бугарског система, са две опције за тачке прикључења опција 1: ВНВ од 400 kV ТС Лесковац 2 (РС) – ТС Бобов Дол (БГ) и опција 2: ВНВ од 400 kV ТС Ниш 2 (РС) – ТС Софија Запад (БГ), (2) изградња ВНВ ТС Ниш 2 – ТС Крушевац 1 – ТС Краљево 3 од 400 kV, са надоградњом ТС Крушевац 1 на 400 kV и изградња ВНВ ТС Краљево 3 – ТС Пожега (која такође треба да се изгради) – Вардиште, од 400 kV. У јужном Банату и региону Костоца предвиђено је доста ветроелектрана и соларних електрана (ВЕ и СЕ) са укупним инсталираним капацитетом већим од 2,5 GW. Неки од ових капацитета су већ у функцији. Након пуштања у рад деонице I, део енергије произведене у овим постројењима имаће додатни пут за одвод према централној Србији (ТС Јагодина 4). Техничку документацију припрема IPF12.

Укупна вредност инвестиције: 195.000.000 евра (прецизнија процена ће бити доступна након завршетка израде прелиминарне Студије изводљивости, што се очекује почетком 2025. године)

Предвиђени временски оквир за реализацију: У 2024. години; започета је припрема пројектно-техничке документације. Датум завршетка је 2034.

- **Пројекат гасне интерконекције између Републике Србије и Румуније**

Планирано је да гасни транспортни системи Републике Србије и Румуније буду повезани гасоводом пречника DN600. Дужина гасовода на територији Румуније је приближно 85 км, а на територији Републике Србије 13,5 км. Изградња интерконекције би допринела сигурности и диверзификацији снабдевања гасом, подстичући интеграцију регионалног енергетског тржишта и повезивање српског система за транспорт природног гаса са BRUA гасоводом (нови 478 км дугачак гасовод за транспорт природног гаса на територији Румуније, део гасовода Бугарска-Румунија-Мађарска-Аустрија - BRUA) и новим гасним пољем у румунском делу Црног мора.

Укупна вредност инвестиције: 12.000.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: У 2024. години; започета је припрема пројектно-техничке документације. Датум завршетка је 2026.

- **Панонски коридор за пренос електричне енергије**

Пројекат је подељен у две фазе. Прва фаза укључује изградњу новог вода од 2x400 kV, од трафостанице Суботица 3 до државне границе између Републике Србије и Мађарске. Друга фаза укључује реконструкцију трафостанице Суботица 3, нови вод од 2x400 kV, од трафостанице Сомбор 3 до трафостанице Нови Сад 3 (са једним опремљеним кругом) и нови вод од 2x400 kV, од трафостанице

Сремска Митровица 2 до трафостанице Београд 50. Спровођење овог пројекта ће омогућити интеграцију тржишта електричне енергије, одвод енергије из обновљивих извора у региону Бачке, повећање поузданости снабдевања електричном енергијом за потрошаче у Бачкој и Срему, и повезивање нових производних капацитета у овој области. У новембру 2023. године објављена је прва листа ПЗИ (Пројекти од заједничког интереса) израђена под вођством Европске комисије. Овај процес је предвиђен новом уредбом о ТЕН-Е. Листа укључује нову интерконекцију између Републике Србије и Мађарске, дефинисану у оквиру Панонског коридора.

Укупна вредност инвестиције: 139.950.000 евра

Предвиђени временски оквир за реализацију: Припрема пројектно-техничке документације ће почети 2025. године. Датум завршетка је 2030.

- Озелењавање јавног сектора - Рехабилитација болнице ВМА

Комплетна рехабилитација ВМА ће се изводити у фазама (Фаза 1А, 1Б и 1Ц). Извори финансирања су до сада обезбеђени за фазу 1А и подељени су на пет главних области интервенције: (1) Технички системи и инсталације, (2) Интервенције на згради (замена прозора и поправка бетона, обнова кровова и надоградња изолације плафона итд.), (3) Мере везане за функцију болнице (унапређење и/или инсталација противпожарне заштите, унапређење хигијене и општег комфора итд.), (4) Изградња котларнице и консултантске услуге. Процењена уштеда енергије остварена овим пројектом износи 58.000 MWh годишње, са смањењем емисије CO₂ од 24.000 тона годишње. WBIF фондови техничке помоћи су одобрени за консултантске услуге, подршку ЈСП и низ услуга везаних за припрему пројектне и конкурсне документације.

Укупна вредност инвестиције: 200.000.000 евра (процењена вредност пројекта из 2020. године)

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2025 - 2029. (за фазу 1А).

- Програм енергетске ефикасности за зграде централних власти

Предложени вишегодишњи програм је усредсређен на реновирање зграда које припадају централној власти (ЗЦВ) у циљу побољшања енергетске ефикасности. Програм обухвата реновирање до 28 зграда у Београду, са укупном површином од 208.000 квадратних метара, од којих је 50% класификовано као културно наслеђе. Предвиђена је уштеда од 29% у оперативним трошковима за енергију, побољшани радни услови и безбедност на раду у ЗЦВ за око 6800 запослених и до 15.000 посетилаца/клијената дневно, јачање свести о енергетској ефикасности и управљању енергијом међу запосленима у ЗЦВ и општој популацији. Фондови техничке помоћи WBIF су одобрени за припрему мањег дела потребне пројектно-техничке документације. У зависности од примењених мера енергетске ефикасности, трошкови енергетског реновирања се крећу од 400 до 600 EUR/м². Може се проценити да ће реновирање свих поменутих зграда (са укупном површином од 208.000 м²) захтевати приближно још 40 милиона EUR.

Укупна вредност инвестиције: 46.750.000,00 евра (процењена вредност пројекта из 2018. године)

Предвиђени временски оквир за реализацију: 2024–2028.

Социоекономска конвергенција Републике Србије са Унијом

Предложени пројекти у области енергетике, као што су реконструкција ХЕ Потпећ са изградњом додатне 4. производне јединице, изградња реверзибилне хидроелектране у Зворнику и изградња соларних електрана Колубара А и Морава, значајно доприносе повећању удела обновљиве енергије у мешавини енергетских извора. Ови пројекти играју кључну улогу у подршци енергетској транзицији ка одрживијој будућности, смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште и доприносе регионалној енергетској интеграцији и стабилности. Поред тога, инфраструктурни пројекти као што су гасна интерконекција између Републике Северне Македоније и Републике Србије, изградња билатералног гасовода Ниш - Велика Плана - Батајница - Хоргош са компресорским станицама и Панонски коридор за пренос електричне енергије додатно јачају енергетску безбедност и регионалну енергетску интеграцију. Ови пројекти омогућавају бољи приступ изворима енергије и електричној енергији, смањујући ризик од енергетских криза и обезбеђујући стабилно снабдевање. Штавише, иницијативе за побољшање енергетске ефикасности, као што су програми енергетске ефикасности у зградама централних власти и рехабилитација болнице ВМА, доприносе смањењу потрошње енергије

и повећању ефикасности јавног сектора, што не само да штеди енергију, већ и смањује емисију гасова са ефектом стаклене баште, и подржава циљеве одрживости и енергетску транзицију. Коначно, подршка енергетској транзицији и декарбонизацији у Републици Србији, у складу са Европским зеленим договором и Зеленом агендом за Западни Балкан, наглашава интеграцију енергетског тржишта, декарбонизацију, чисту енергију, праведну транзицију, повећану дигитализацију система и паметне мреже, обновљиву енергију, енергетску ефикасност, укључујући модернизацију система даљинског грејања и енергетску безбедност као приоритете. Сви ови пројекти значајно доприносе умањењу социоекономских разлика између Републике Србије и ЕУ.

13 КОНСУЛТАЦИЈЕ

Дана 22. фебруара 2024. године, у складу са Одлуком о формирању Координације за вођење преговора о приступању Републике Србије Европској унији и Тима за подршку преговорима („Службени гласник РС”, бр. 41/21, 46/21 и 53/21) и Одлуком о оснивању Координационог тела за процес приступања Републике Србије Европској унији („Службени гласник РС”, бр. 84/13, 86/13, 31/14, 79/14, 92/15, 23/18 и 36/19), Влада је усвојила Закључак о прихватању Извештаја о досадашњем току разговора са Европском комисијом на тему Плана раста који је представила Европска комисија, укључујући бржу интеграцију у јединствено тржиште ЕУ и убрзање реформи. Овим Закључком Министарство за европске интеграције је задужено да, у сарадњи са органима државне управе и другим надлежним органима и организацијама које воде рад преговарачких група за преговоре о приступању Републике Србије Европској унији, координира активности везане за припрему докумената, спровођење Реформске агенде, праћење спровођења реформских мера и извештавање о степену испуњености индикатора за спровођење реформских мера. У складу са овим документима, Република Србија је успоставила координациону структуру за израду Реформске агенде, коју чине координатори за области политика одговорни за припремање одељака у оквиру својих надлежности. У име Владе, главни координатор за План раста је потпредседник Владе, министар финансија г. Сениша Мали и министарка за европске интеграције, гђа. Тања Мишчевић.

Консултативни процес имао је свој неформални и формални део. Неформални део започео је већ у пролеће 2024. године када је Република Србија израдила нацрт првог сета стратешких реформи и могућих индикатора - организована је размена мишљења са Националним конвентом о ЕУ као и са пословном заједницом. Поред тога, сви координатори за Реформску агенду имали су разговоре са Националним конвентом, говорећи о логици предложених реформи као и о идејама за могуће индикаторе. Формални део је организован са Народном скупштином и цивилним друштвом и спроведен је у складу са Резолуцијом о улози Народне скупштине и начелима у преговорима о приступању Републике Србије Европској унији („Службени гласник РС”, бр. 112/13), Одлуком Одбора за европске интеграције Народне скупштине Републике Србије о поступку разматрања Предлога преговарачке позиције у процесу преговора о приступању Републике Србије Европској унији и Закључком о усмеравању и усклађивању рада органа државне управе у поступку израде преговарачких позиција у процесу преговора о приступању Републике Србије Европској унији („Службени гласник РС”, бр. 50/2016-28 и 13/2017-22). У складу са овим прописима, Предлог Реформске агенде, након што је представљен на седници Владе, упућен је на даље разматрање у Народну скупштину. Народна скупштина је разматрала Предлог Реформске агенде на седници надлежног Одбора за европске интеграције, којој су присуствовали и представници цивилног друштва окупљени у Националном конвенту о Европској унији.

Активно учешће народних посланика било је кључно у овом процесу. Њихово укључивање обезбедило је темељно разматрање и анализу предложених реформи, интегришући широк спектар ставова и стручних погледа. Њихов законодавни надзор био је од пресудног значаја за усклађивање реформи са ширим националним интересом и обавезама Републике Србије у процесу приступања ЕУ.

Национални конвент о Европској унији, као платформа од виталног значаја за комуникацију и сарадњу, креирало је цивилно друштво и он је успостављен у сарадњи са Народном скупштином и њеним Одбором за европске интеграције. Ова инклузивна платформа осигурала је да консултативни процес

буде свеобухватан и партиципативан, одражавајући различите перспективе и доприносе цивилног друштва.

Консултације са свим заинтересованим странама током припреме и спровођења Реформске агенде биће спроведене у складу са Смерницама за укључивање организација цивилног друштва у процес доношења прописа („Службени гласник РС”, бр. 90/14), као и Смерницама за сарадњу Преговарачког тима за вођење преговора о приступању Европској унији и преговарачких група са представницима организација цивилног друштва, Националног конвента о Европској унији и Привредне коморе Србије.

14 ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЕШТАВАЊЕ, ОЦЕЊИВАЊЕ

У складу са Споразумом о инструменту (члан 24), Одбор за праћење Инструмента за реформу и раст (ОП ИРР) биће успостављен најкасније шест месеци након ступања на снагу Споразума о инструменту. Одбор ће чинити представници Европске комисије, Национални координатор и други релевантни органи, по потреби, билатерални донатори, међународне организације, међународне финансијске институције и друге заинтересоване стране, као што су представници правосуђа, Скупштине, организације цивилног друштва и приватног сектора. Састанци ОП ИРР одржаваће се најмање једном годишње, док се *ad hoc* састанци могу сазвати на иницијативу Националног координатора или Комисије.

Влада Републике Србије је већ донела одлуку да именује Министарство за европске интеграције за координацију активности праћења спровођења реформских мера и извештавања о испуњености индикатора утврђених у Реформској агенди. У том смислу, Министарство за европске интеграције ће извештавати Владу Републике Србије најмање два пута годишње о спровођењу Реформске агенде пре подношења полугодишњих захтева за одобравање средстава Комисији. Свеобухватни полугодишњи извештаји биће предмет дискусије на састанцима већ постојећег тела, Савета Координационог тела за процес приступања ЕУ, пре њиховог усвајања и послужиће за припремање годишњег и завршног извештаја о укупном спровођењу Реформске агенде у односу на укупне циљеве Инструмента који мора бити достављен Комисији најкасније до 1. марта сваке године. Сви извештаји и пратеће информације биће достављене Комисији у складу са захтевима Споразума о инструменту и националног законодавства у погледу евиденције и транспарентности.

Свеобухватни полугодишњи извештај ће бити припремљен на основу полугодишњих извештаја по областима политике које припремају водећа министарства (Координатори за области политика) која су координисала припрему прилога за Реформску агенду. Ова водећа министарства су:

- Министарство финансија,
- Министарство рударства и енергетике,
- Министарство информисања и телекомуникација,
- Министарство просвете,
- Министарство унутрашњих послова, и
- Министарство правде.

Влада Републике Србије ће одржавати континуитет у погледу кадровских одлука о именовању координатора и њихових сарадника у тиму. Након усвајања Споразума о инструменту, Влада ће донети Уредбу и пратећу Одлуку о формалном именовању Националног координатора и координатора за области политика.

Поред процеса извештавања који је већ наведен, Национални координатор ће моћи да захтева од координатора за области политика да достављају *ad hoc* извештаје у случају системских ризика и слабости или ризика и слабости на нивоу активности.

Спровођење реформских мера се прати кроз спровођење квантитативних и квалитативних корака на полугодишњем нивоу. Имајући у виду да одговорност за ове кораке носе различити органи/институције, они ће редовно и благовремено извештавати водеће министарство (Координатора

за области политика), које ће припремити полугодишњи извештај за релевантну област политике. Ради олакшавања овог процеса, формираће се оперативни тимови/радне групе, састављени од представника органа/институција одговорних за специфичне кораке обухваћене реформским мерама. Када су у питању међуресорне активности, одговарајући оперативни тимови/радне групе дефинисаће план за координацију активности.

Сваки тим ће водити државни секретар или помоћник министра из водећег министарства које је координатор за дату област политике. Тимови ће се састајати најмање квартално или по потреби.

Тимови обављају следеће задатке:

1. Прате спровођење реформских мера и релевантних квалитативних и квантитативних корака и редовно обавештавају Координатора за област политике и Националног координатора по њиховом захтеву;
2. Обезбеђују благовремену припрему полугодишњих извештаја и додатне документације (као што су обрасци (fiche) за сваки корак) по областима политике, који ће служити за припрему захтева за одобравање средстава;
3. Обезбеђују благовремену припрему информација по областима политике, које ће служити за припремање годишњег и завршног извештаја о укупном спровођењу Реформске агенде у односу на укупне циљеве Инструмента који мора бити достављен Комисији;
4. Обезбеђују пун приступ релевантној документацији и подацима ради подршке припреми захтева за одобравање средстава и за потребе ревизије и контроле свим релевантним институцијама утврђеним у Одлуци и уговорима о инструменту и зајму.

Сваки корак је потребно пратити у складу са његовим описом како је наведено у Анексу 1 уз Реформску агенду и пратећим Акционим планом који треба дефинисати до 31. октобра 2024. године. Одговарајући оперативни тимови/радне групе ће користити модалитет активности праћења које одражавају услове за испуњење одговарајућих квалитативних и квантитативних корака (нпр. преглед документације за законодавне/стратешке реформске мере и контроле на терену за инвестиционе пројекте).

Сваки корак треба да потврди низ актера који ће осигурати тачност извештавања. Тело за спровођење одређене активности извештава о свом напретку Координатора за област политике на коју се тај корак односи, Координатор области политике проверава податке, информације и изјаву о управљању добијену од надлежне институције, у складу са усвојеним Акционим планом, како би се уверио у тачност извештавања. Координатор за област политике саставља извештај за Националног координатора, након чега Национални координатор има основа да потпише Изјаву о управљању која прати захтев за плаћање.

Када процес праћења за одређени корак укључује статистичке податке, Координатор за област политике и Национални координатор ће ангажовати Завод за статистику као саветодавно тело да би се обезбедило да квалитет процеса контроле буде у складу са националним прописима који регулишу област статистике. У спровођењу овог задатка и решавању потенцијалних слабости у погледу коришћених података, Завод за статистику ће се ослонити на текућу институционалну сарадњу са Евростатом.

У складу са чланом 26 Споразума о инструменту, Комисија спроводи независну ex-post оцену уредбе. Национални координатор омогућава Комисији приступ заинтересованим странама и свим релевантним информацијама које су неопходне за спровођење ex-post оцене.

15 КОНТРОЛА И РЕВИЗИЈА

Увод

Институције Републике Србије, укључене у спровођење Реформске агенде, обавезне су да спроводе све прописе и одговарајуће процедуре утврђене правним оквиром Републике Србије.

Мере органа државне управе и тела за спровођење/јавних предузећа и запослених у циљу спречавања, откривања и исправљања неправилности, превара, корупције и сукоба интереса регулисане су релевантним општим и појединачним актима.

Ови национални системи институција описани су у одговарајућим преговарачким поглављима и напредак се редовно разматра са Европском комисијом на састанцима Одбора и Пододбора за спровођење Споразума о стабилизацији и придруживању и на другим састанцима.

Од отварања преговора са ЕУ 2014. године, Република Србија је отворила два кластера и 22 преговарачка поглавља, док су два поглавља привремено затворена. Кластер Основе укључује поглавље 32 Финансијски надзор и 5 Јавне набавке, као и област Реформе државне управе, која обухвата систем Управљања јавним финансијама. Влада је усвојила Програм управљања јавним финансијама и спроводила га у периоду 2015-2020, док нови Програм који се спроводи обухвата период 2021-2025. Осим тога, Поглавље 17 Економска и монетарна политика и Поглавље 33 Финансијске и буџетске одредбе отворени су пре увођења методологије кластера у процес преговарања.

Република Србија има делотворне и ефикасне институције јавног сектора са системом интерне контроле за откривање и исправљање неправилности, преваре, корупције и сукоба интереса у складу са међународно признатим принципима интерне контроле, укључујући раздвајање функција и аранжмане за извештавање и праћење, што се огледа и у редовном систему управљања националним буџетом.

PIFC

Правна основна система интерне финансијске контроле у јавном сектору намеће увођење и усклађивање система интерне контроле са међународно прихваћеним стандардима, извештавање о успостављање система и проверу квалитета активности система интерне контроле.

PIFC у Републици Србији је регулисан Законом о буџетском систему као свеобухватни систем мера за управљање и контролу јавних прихода, расхода, имовине и обавеза, који успоставља Влада кроз организације јавног сектора са циљем да су управљање и контрола јавних средстава, укључујући и стране фондове, у складу са прописима, буџетом и принципима доброг финансијског управљања, односно економичности, ефикасности и отворености. *PIFC* је први пут уведен у Закон о буџетском систему 2009. године и од тада се спроводи и константно унапређује у јавном сектору Републике Србије. Закон наводи обавезу организација јавног сектора да успоставе стубове *PIFC* система: финансијско управљање и контролу, интерну ревизију и улогу и надлежности Централне јединице за хармонизацију - ЦЈХ као **координационог тела које утврђује заједничке стандарде за финансијско управљање и контролу и активности интерне ревизије у јавном сектору**. У том смислу, ЦЈХ редовно прати ситуацију у области *PIFC* анализирањем и консолидацијом извештаја о самопроцени система ФУК и извештаја о раду интерне ревизије из корисника јавних средстава - КЈС. На основу овог циклуса извештавања, ЦЈХ припрема годишњи Консолидовани извештај за Владу и предлаже мере за унапређење *PIFC*. Током година, овај извештај бележи континуирани напредак у погледу свих показатеља стабилности функционисања ФУК система и интерне ревизије. ЦЈХ такође редовно спроводи посебна праћења на терену (контрола квалитета), како за ФУК тако и за интерну ревизију.

Интерни ревизори у јавном сектору РС сертифицирани су у складу са националном шемом сертификације која одговара међународним сертификатима за интерне ревизоре у јавном сектору. Програм стручне обуке и испит за сертификацију организује МФ/ЦЈХ. Сертификација интерних ревизора, како је описана, је већ призната од стране ЕК.

Планирана унапређења у области PIFC:

Пошто постоје законски и методолошки оквир, Република Србија је сада фокусирана на унапређење спровођења интерне контроле и интерне ревизије, на основу идентификованих слабости и препорука из годишњих извештаја ЦЈХ и годишњих извештаја Европске комисије о проширењу.

Република Србија ће обезбедити праћење препорука које је ЦЈХ изнео у годишњим извештајима, укључујући даљи развој управљачке одговорности и управљања ризиком у институцијама јавног сектора.

Велика пажња ће бити посвећена осигуравању да функција интерне ревизије буде обезбеђена у свим институцијама где је то неопходно и да јединице интерне ревизије имају довољан број ревизора. Измене подзаконских аката који се односе на интерну ревизију и сертификацију, усвојене у октобру 2023. године, имају за циљ решавање овог недостатка омогућавањем већег обухвата функције интерне ревизије у јавном сектору Републике Србије, даљим прецизирањем критеријума за успостављање функције интерне ревизије, повећањем концентрације интерних ревизора у кључним државним органима и јачањем капацитета за обуку и убрзавање процеса сертификације интерних ревизора.

У контексту Реформске агенде, неколико корака је директно везано за системе ревизије и контроле, углавном у области јавних набавки и борбе против корупције. До јуна 2025. године, ниво транспарентности пројеката уговорених по међувладиним споразумима требало би да се повећа увођењем објаве информација о конкретним пројектима на веб сајту министарства надлежног за спровођење пројекта за све завршене, текуће и нове уговоре о јавним набавкама по међувладиним споразумима. Сви уговори по међувладиним споразумима биће објављени почев од децембра 2024. године и ова пракса ће се наставити у наредним годинама за све нове уговоре, укључујући: име пројекта, основне информације о уговору о јавној набавци, јавног наручиоца, главног уговарача и коришћени поступак јавне набавке. До децембра 2026. године, 100% државних предузећа која су према Закону о управљању привредним друштвима која су у власништву Републике Србије обавезна да оснују Одбор за ревизију, успоставиће независну функцију интерне ревизије у складу са Законом о буџетском систему. Осим тога, сви специјални и други закони / уредбе којима се уводе изузећа од примене прописа о јавним набавкама треба да буду укинута до јуна 2027. године. У области борбе против корупције, неки кораци значајни за интерну ревизију и контролу планирани су у првим годинама спровођења, неке већ од децембра 2024. године, као на пример усвајање Стратегије за борбу против корупције и Акционог плана за период 2025-2028.

Управљање неправилностима

Све институције јавног сектора су у обавези да примењују правилник о ФУК²⁷ у складу са којим је управљање ризиком уведено у оквиру корисника јавних средстава (КЈС). Управљање ризиком подразумева идентификовање, процену и одговор на потенцијалне догађаје и ситуације које могу негативно да утичу на остварење циљева. Ризик од превара је нарочито наглашен у овом пропису.

Руководиоци корисника јавних средстава (КЈС)²⁸ у обавези су да успоставе систем за управљање неправилностима.

Успостављање стабилног метода за управљање неправилностима у оквиру КЈС омогућава развијање културе спречавања и ажурирања организационих процедура како би се умањио ризик од будућег понављања утврђених неправилности.

Управљање неправилностима подразумева успостављање одговарајућег система за откривање, евидентирање, деловање по пријавама и извештавање, док **решавање неправилности** подразумева одговарајуће мере за ублажавање или надокнађивање последица постојећих неправилности.

За управљање неправилностима прво се мора утврдити да ли се оне могу решавати у **оквиру организације** или се **прослеђују надлежним органима** на даље поступање. Разлике између ове две категорије најчешће се утврђују прописима који прописују казне за прекршај или кривична дела. Ове случајеве решава и тужилаштво, правобранилаштво и судови у складу са посебним прописима. Начин решавања неправилности, које се након евидентирања **прослеђују надлежним органима**, организује се према посебним прописима²⁹. У Републици Србији, закон прописује активности у посебним областима рада, казнене мере за непоштовање прописа и надлежне органе за поступање у таквим

²⁷ Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору (Службени гласник РС, бр. 89/2019), у члану 7 и 8

²⁸ Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору (Службени гласник РС, бр. 89/2019), у члану 18.

²⁹ Према Закону о прекршајима, Кривичном законнику, Законнику о кривичном поступку, Закону о заштити узбуњивача, Закону о инспекцијском надзору.

ситуацијама.³⁰ Стога су обавезе раздвајања функција извештавања и праћења утврђене у складу са националним правним оквиром.

Пријављивање неправилности ван организације

Осим горе наведеног описа који се односи на управљање неправилностима у оквиру организације, неправилности је могуће пријавити директно надлежним органима (спољашње узбуњивање), као и узбуњивањем јавности. Закон о заштити узбуњивача предвиђа заштиту узбуњивача у случајевима унутрашњег и спољашњег узбуњивања, као и узбуњивања јавности.

По правилу, када је у питању пријављивање неправилности ван организације, оне се могу пријавити органу надлежном за надзор у датој области или директно полицији или тужилаштву, у зависности од врсте неправилности.

За заштиту фондова ЕУ, предвиђено је и додатно пријављивање неправилности кроз структуре ИПА. У погледу заштите фондова ЕУ који се расподељују кроз програме ИПА, постоји читав низ процедура у погледу управљања неправилностима, укључујући спречавање, откривање, процену, извештавање и корекцију у оквиру акредитованог система за управљање ИПА фондовима.

Према Закону о заштити узбуњивача, узбуњивање подразумева откривање информација о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавних овлашћења супротно сврси за коју су дата, угрожавању живота, јавног здравља, безбедности, животне средине и спречавању великих штета.

Узбуњивач има право на заштиту ако узбуњивање изврши послодавцу, овлашћеном органу (тужилаштву, полицији, инспекцији, омбудсману итд.) или јавности на начин прописан законом. Лице које је у вршењу службене дужности дало информације има право на заштиту као узбуњивач ако учини вероватним да је због давања информација према њему предузета штетна радња. Послодавац и овлашћени орган су дужни да поступају и по анонимним пријавама.

Послодавац је дужан да одреди лице овлашћено за пријем информација и вођење поступка везаног за узбуњивање. Поступак унутрашњег узбуњивања започиње подношењем информације послодавцу, који је дужан да поступи по информацији без одлагања и да обавести узбуњивача о исходу поступка по његовом окончању. Узбуњивач има право на судску заштиту, која се остварује подношењем тужбе за заштиту везану за узбуњивање надлежном суду.

Послодавац је дужан да предузме мере у оквиру својих овлашћења за отклањање утврђених неправилности везаних за информације које је пружио узбуњивач, заштити узбуњивача од штетних радњи, и предузме неопходне мере за обуставу штетних радњи и отклањање последица. Послодавац не сме предузимати мере којима би открио идентитет анонимног узбуњивача.

Закон о јавним набавкама предвиђа да је јавни наручилац/јавно предузеће дужно да регулише планирање, спровођење поступка јавне набавке и праћење извршења уговора о јавним набавкама (начин комуникације, правила, обавезе и одговорности лица и организационих јединица), планирање и спровођење набавки на које се закон не примењује и набавке друштвених и других специфичних услуга посебним актом.

Јавни наручилац је дужан да предузме све неопходне мере за спречавање потенцијалних озбиљних неправилности (нпр. Корупције, сукоба интереса, преваре итд.) у планирању јавних набавки, током поступка јавних набавки или током извршења уговора о јавним набавкама, да правовремено открије озбиљне неправилности, да отклони или ублажи штетне последице корупције, преваре, сукоба интереса итд.

Према Закону о буџетском систему и Закону о министарствима, Министарство финансија/Сектор за буџетску инспекцију врши инспекцијски надзор над применом закона и пратећих прописа у области материјалног и финансијског пословања и наменског и законитог коришћења средстава од стране

³⁰ Закон о јавним набавкама, Закон о државним службеницима, Закон о запосленима у јавним службама, Закон о запосленима у аутономним покрајинама и локалним самоуправама, Закон о раду, Закон о спречавању злостављања на раду, Закон о Агенцији за борбу против корупције, Закон о привредним прекршајима.

корисника буџета. Буџетска инспекција планира и спроводи инспекцијске надзоре на основу пријава, представки, приговора и захтева за вршење инспекцијског надзора пристиглих од органа, организација, правних и физичких лица. Буџетска инспекција врши редовне и ванредне инспекцијске надзоре. Редовни инспекцијски надзор обавља се на основу годишњег плана надзора буџетске инспекције, који утврђује министар финансија након прибављеног мишљења, односно смерница и упутстава у складу са законом којим се уређује инспекцијски надзор. Ванредни инспекцијски надзор обавља се на основу пријава, представки, приговора и захтева за вршење инспекцијског надзора који нису обухваћени годишњим планом надзора буџетске инспекције, по којима је процењен степен ризика који указује на потребу спровођења инспекцијског надзора.

Уколико се инспекцијским надзором утврди да су средства коришћена супротно њиховој намени или незаконито, записником ће се изрећи мера за отклањање незаконитости и наложити враћање средстава у буџет. Ако током инспекције буџетски инспектор утврди радње и неправилности које изазивају основану сумњу на кривично дело или привредни преступ, буџетски инспектор подноси кривичну или привредну пријаву надлежном јавном тужилаштву или подноси обавештење са доказима о основаној сумњи да је почињено кривично дело или привредни преступ. Ако током инспекције буџетски инспектор утврди радње и неправилности које су кажњиве као прекршај према закону или другом пропису, буџетски инспектор подноси захтев за покретање прекршајног поступка надлежном суду.

Спречавање сукоба интереса и механизам деловања, правила етичког и професионалног понашања, лични и професионални интегритет прописани су Законом о спречавању корупције, Законом о заштити узбуњивача и Законом о државним службеницима. Поред тога, Кодекс понашања државних службеника даље дефинише стандарде интегритета и понашања државних службеника.

Поступак за одлучивање о повредама Закона о спречавању корупције у случају сумње на сукоб интереса води Агенција за спречавање корупције. Агенција покреће овај поступак по службеној дужности, на захтев органа јавне власти (укључујући јавно предузеће) који је изабрао/именовао јавног функционера или у коме јавни функционер обавља функцију, као и на пријаву физичког или правног лица. Пријава се мора поднети у писаној форми и може бити анонимна. Агенција је дужна да заштити идентитет подносиоца пријаве не откривајући његове податке никоме осим суду.

Одлуку којом се утврђује повреда овог закона и изриче мера или обуставља поступак доноси директор Агенције. На одлуку директора може се уложити жалба Савету Агенције у року који је прописан. Одлука Савета је коначна и против ње се може покренути управни спор. Уколико се током поступка утврди да постоји основана сумња на кривично дело које се гони по службеној дужности, Агенција подноси кривичну пријаву надлежном органу.

Физичко или правно лице може да се обрати Агенцији за спречавање корупције у писаној форми, износећи чињенице које изазивају сумњу на корупцију (представка). Представка мора бити поднета у писаној форми и може бити анонимна. Ако Агенција није надлежна да поступа по представци, она прослеђује представку надлежном органу и обавештава подносиоца представке. Агенција је дужна да заштити идентитет подносиоца представке не откривајући његове податке никоме осим суду.

Ако Агенција за спречавање корупције, у обради представке, оцени да постоје околности у раду органа јавне власти које могу довести до корупције, Агенција даје препоруке органу власти са мерама за отклањање ове ситуације и роком за њихову примену. Уколико, међутим, у обради представке Агенција за спречавање корупције утврди да постоје основи сумње на кривично дело које се гони по службеној дужности, Агенција подноси кривичну пријаву надлежном органу.

У складу са упутствима Агенције за спречавање корупције, орган јавне власти је дужан да припреми, спроведе и извештава о спровођењу Плана интегритета, који садржи процесе који су највише у ризику, превентивне мере за отклањање ризика од корупције и податке о лицима одговорним за спровођење мера.

Повраћај средстава

Према Закону о буџетској инспекцији, циљ инспекцијског надзора буџетске инспекције јесте да успостави буџетску дисциплину корисника јавних средстава и да заштити финансијске интересе Републике Србије.

Будетска инспекција планира и спроводи инспекцијске надзоре на основу пријава, представки, приговора и захтева за вршење инспекцијског надзора пристиглих од органа, организација, правних и физичких лица.

Уколико се инспекцијским надзором утврди да су средства коришћена супротно њиховој намени или незаконито, записником ће се изрећи мера за отклањање незаконитости и наложити враћање средстава у буџет.

Уколико се инспекцијским надзором утврди да средства, за која је обавеза уплате у буџет утврђена посебним прописом, нису уплаћена или су уплаћена у мањем износу од прописаног, записник ће садржати мере које се налажу за отклањање таквих незаконитих радњи и наложити уплату тих средстава у буџет.

Уколико надзирани субјект не поступи по наложеним мерама у року који је одређен записником, буџетски инспектор ће донети решење којим се налаже повраћај и/или уплата средстава у буџет, у року од 30 дана од дана истека рока за достављање доказа о поступању по наложеној мери. Решење је коначно и против њега се може покренути управни спор, али тужба којом је покренут управни спор не задржава извршење решења.

Уколико надзирани субјект не изврши обавезу из решења у остављеном року, спроводи се извршење решења у поступку принудне наплате.

Извршавање налога за принудну наплату достављених од Народне банке Србије, који се односе на надзиране субјекте, у оквиру система консолидованог рачуна трезора, спроводи Управа за трезор, у складу са законом.

Поступак принудне наплате над надзираним субјектима који нису укључени у консолидовани рачун трезора спроводи Народна банка Србије, уз учешће Државног правобранилаштва, односно правобранилаштва аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе.

Министар финансија ближе уређује поступак принудне наплате из става 3-5. овог члана.

Ако у поступку инспекцијског надзора утврди радње и незаконитости за које постоје основи сумње о учињеном кривичном делу или привредном преступу, буџетски инспектор подноси кривичну пријаву, односно пријаву за привредни преступ надлежном јавном тужилаштву или обавештење са доказима ад постоје основи сумње о учињеном кривичном делу, односно привредном преступу.

Ако у поступку инспекцијског надзора утврди радње и незаконитости које су према закону или другом пропису кажњиве као прекршај, буџетски инспектор подноси захтев за покретање прекршајног поступка надлежном суду.

Планирана унапређења у области управљања неправилностима:

Широм јавног сектора примењују се правила за управљање неправилностима.

Недавно централизована буџетска инспекција, у складу са Законом о јавним набавкама, врши надзор над извршењем уговора о јавним набавкама.

Индијектна управљачка структура и оперативне структуре ИПА и даље ће обезбеђивати управљање неправилностима у вези са фондовима ЕУ у оквиру система управљања и контроле ИПА.

AFCOS

Ради заштите финансијских интереса Европске уније, Национални координатор, у сарадњи са Министарством финансија / Одељењем за сузбијање неправилности и превара у поступању са финансијским средствима ЕУ (*AFCOS*), обезбеђује координацију оперативне и техничке сарадње и размену података о неправилностима и сумњама на случајеве превара са Европском комисијом, Европском канцеларијом за борбу против превара (*OLAF*), Ревизорским судом и другим институцијама ЕУ у складу са Споразумом.

Ради спречавања неправилности и превара у поступању са финансијским средствима ЕУ, успостављена је Мрежа за борбу против превара и управљање неправилностима у поступању са финансијским средствима Европске уније, чији задаци укључују изразу Стратешког плана за борбу против превара и управљање неправилностима у поступању са финансијским средствима Европске уније и Акционог плана за његово спровођење; прикупљање, праћење и анализирање података о предузетим мерама за

борбу против превара и управљање неправилностима у поступању са финансијским средствима ЕУ; иницирање законодавних и других мера са циљем борбе против превара и управљања неправилностима у поступању са финансијским средствима ЕУ; јачање међуинституционалне сарадње и размене података између државних органа, организација и институција чији су представници укључени у рад наведене мреже о пријављеним случајевима сумње на превару, корупцију или других неправилности.

У складу са чланом 12. Споразума, биће припремљена и усвојена методологија за делотворно спречавање, откривање неправилности, превара, корупције и других радњи које могу утицати на финансијске интересе Европске уније, која укључује начин деловања органа јавне власти и начин извештавања Европској комисији.

Канцеларија за ревизију система управљања средствима ЕУ

Канцеларија за ревизију система управљања средствима ЕУ (у даљем тексту: Канцеларија) основана је као служба Владе Републике Србије и делује као ревизорско тело Инструмента за претприступну помоћ (ИПА). Канцеларија је функционално независна од свих актера у систему управљања, контроле и надзора који су основани у Републици Србији за имплементацију ИПА фондова. Канцеларија врши ревизију система управљања и контроле, законитост и регуларност активности, трансакција и годишњих рачуна у складу са међународно прихваћеним ревизорским стандардима, смерницама Европске комисије и Ревизорским приручником Канцеларије.

Оснивање Канцеларије је у функцији остваривања неколико циљева: 1) ревизије система управљања средствима ЕУ; 2) верификације ефикасног и доброг функционисања система управљања и контроле средстава ЕУ; 3) ревизије трансакција у вези са средствима ЕУ и средствима опредељеним за национално суфинансирање пројеката и програма ЕУ; 4) верификације поузданости релевантних рачуноводствених информација, у складу са Оквирним споразумом, Анекс 5 (ИПА II) и Оквирним споразумом, Анекс А, члан 7 (ИПА II).

Контрола државне помоћи

У Републици Србији, контролу државне помоћи спроводи Комисија за контролу државне помоћи, која функционише независно од извршне власти и одговорна је Народној скупштини. Комисија је надлежна за (1) утврђивање постојања државне помоћи и (2) оцену усклађености државне помоћи. Даваоци државне помоћи имају обавезу да комисији пријаве државну помоћ пре него што је доделе и да извештавају о свакој додељеној државној помоћи. За сваку државну помоћ која не испуњава одговарајуће услове и критеријуме, Комисија може одредити одговарајућу меру.

Комисија оцењује усклађеност државне помоћи *ex-ante* у поступку претходне контроле и *ex-post* у поступку накнадне контроле. Она може изрећи понашајне мере, укључујући мере којима се налаже обустављање доделе државне помоћи и мере повраћаја додељеног износа државне помоћи, увећаног за законску затезну камату, у случају да помоћ није додељена у складу са правилима за доделу, као и меру периодичног пенала.

Додатне информације о контроли државне помоћи налазе се у одељку 4 *Кључни приоритети политика и Делу 2 Опис области политике и повезаних реформи – Реформа 6.2.1. Унапређење инвестиционих и развојних могућности за предузетнике и приватни сектор* Реформске агенде.

Раздвајање функција и дужности

Правни оквир Републике Србије јасно раздваја функције спровођења, ревизије и истраге, као и раздвајање дужности. У том контексту, ДРИ је основана као независна институција, док послове буџетске инспекције, у складу са Законом о буџетској инспекцији, обавља министарство надлежно за послове финансија преко буџетских инспектора.

Функције су раздвојене према области рада индивидуалних институција или њихових организационих јединица, како је дефинисано одговарајућим законима и другим меродавним правним прописима. Интерну ревизију спровode функционално и организационо независне јединице у оквиру корисника јавних средстава.

Управљачка одговорност је уведена у Закон о буџетском систему 2009. године и додатно је разрађена у Правилнику о ФУК и одговарајућим смерницама. Он представља основу за успостављање и развој система ФУК, док су у пракси ова два концепта међусобно повезана и делују у синергији.

Двоструко финансирање

Спречавање двоструког финансирања спроводи се кроз планирање и извршење буџетских средстава Републике Србије у складу са Законом о буџетском систему.

Контрола и ревизија спровођења Реформске агенде

У складу са Споразумом, Влада Републике Србије ће донети Уредбу о управљању средствима из Инструмента за раст и реформу, која ће детаљно описати права и обавезе органа државне управе и других субјеката и институција укључених у припрему Реформске агенде и сносити одговорност за њено спровођење, обезбеђујући заштиту финансијских интереса Републике Србије и Европске уније.

У складу са Уредбом, Влада ће донети Одлуку о именовању Националног координатора и Координатора за појединачне области политике (у даљем тексту: Координатори). Њихове дужности ће укључивати праћење спровођења Реформске агенде и припремање релевантних извештаја уз успостављање одговарајућег система интерне контроле.

Основни институционални оквир за праћење спровођења Реформске агенде биће Савет Координационог тела за приступање ЕУ (Савет), којим председава Национални координатор, уз учешће шефова преговарачких група на нивоу државних секретара или помоћника министара, укључујући и Координаторе.

Министарство/орган одговоран за спровођење корака ће именовати одговарајућу јединицу и руководиоца у оквиру министарства или органа државне управе надлежног за реализацију појединачних корака, као и руководиоце на нивоу помоћника министра, државног секретара или друга лица на положају, које је именovala Влада или секретар министарства за управљање спровођењем специфичних корака.

Министарство/орган одговоран за спровођење корака у оквиру релевантне области политике ће редовно извештавати релевантног Координатора на кварталном нивоу. Извештај ће садржати информације о активностима предузетим за спровођење корака, изворима финансирања (да би се избегло двоструко финансирање), идентификованим ризицима, мерама за решавање потенцијалних проблема и мерама предузетим за унапређење система интерне контроле.

Уз извештај ће бити поднета пратећа документација (записници са састанака, листе учесника и сл.) која потврђује да су предузете одговарајуће активности за реализацију корака или да су они реализовани (извори верификације). Извештај ће припремати запослени у министарству/органу одговорном за спровођење корака, прегледаће га релевантни помоћник министра и одобрити државни секретар датог министарства.

По пријему извештаја и пратеће документације, Координатор ће организовати преглед садржаја извештаја и достављених информација, укључујући и провере на лицу места. Ове провере ће бити обавезне у случају реализације корака веће финансијске вредности или значаја у оквиру Реформске агенде. Ако је неопходно, и у случају идентификованих проблема у спровођењу, у било ком тренутку може бити организован додатни састанак на иницијативу државног секретара релевантног министарства и Координатора.

Координатор ће припремити полугодишњи извештај са пратећом документацијом у складу са обрасцем који припрема Министарство за европске интеграције као секретаријат Националног координатора. Овај извештај ће припремати запослени у министарству које координира, прегледаће га релевантни помоћник министра и одобрити Координатор.

Полугодишњи извештај Координатора ће садржавати информације о активностима предузетим за спровођење корака у специфичној области политике, праћене документацијом која потврђује остварење корака у складу са изворима верификације наведеним у Реформској агенди и Акционом плану, према одговарајућим члановима Споразума, као и информације о мерама предузетим за спровођење мера интерне контроле и унапређење постојећег система. Посебна пажња ће бити посвећена спровођењу налаза/препурака екстерних ревизија, интерних ревизора и ревизора Европске комисије.

Уз полугодишњи извештај, Координатор ће поднети Изјаву о управљању која потврђује да су подаци у извештају тачни, проверени, поуздани и да тачно одражавају степен реализације наведених корака, и

да установљени систем интерне контроле и предузете мере за његово унапређење потврђују његов садржај. Национални координатор закључује на основу сопственог суда и свих релевантних података и документације који су му стављени на располагање, које достављају координатори посебних области, као и на основу извештаја институција надлежних за одређене кораке.

Полугодишњи извештај Координатора ће чинити основу за припрему свеобухватног полугодишњег/годишњег/завршног извештаја о спровођењу циљева Реформске агенде и основу за припрему захтева за плаћање, које ће два пута годишње припремати Министарство за европске интеграције као секретаријат Националног координатора, према распореду наведеном у Споразуму.

Свеобухватни полугодишњи/годишњи/завршни извештај припремљен од Министарства за европске интеграције ће прегледати Савет пре него што буде достављен Влади Републике Србије ради процене укупног напретка у реализацији Реформске агенде и идентификовања/превазилажења недостатака у систему интерне контроле. Извештај ће посебно представити мере предузете за спровођење налаза екстерних ревизија, интерних ревизора и ревизора Европске комисије.

Национални координатор ће, у складу са предвиђеном динамиком, подносити захтеве за плаћање Европској комисији два пута годишње, подржане полугодишњим извештајем и пратећом документацијом у складу са чланом 16.7 Споразума. Уз наведени извештај, Национални координатор ће поднети и Изјаву о управљању.

Уколико је потребно, и у складу са додатним захтевима Европске комисије, Министарство за европске интеграције ће, у сарадњи са Координаторима и релевантним министарством, доставити додатну документацију и обезбедити комуникацију са експертима или ревизорима Европске комисије за додатну проверу реализације корака и система интерне контроле.

Ревизију система и случајеве подршке инвестицијама и реформама спроводиће надлежни орган именован у новој Уредби о спровођењу Реформске агенде.

WBIF

С обзиром на то да се део средстава из овог инструмента реализује у складу са правилима индиректног управљања кроз међународне финансијске институције (*WBIF*), биће успостављен систем интерне контроле како би се испоштовале одредбе и обавезе дефинисане уговорима о донацији са међународним финансијским институцијама (МФИ).

Пошто Реформска агенда садржи прелиминарну листу инфраструктурних пројеката предложених за финансирање из средстава *WBIF*, одлуку о селекцији и рангирању капиталних пројеката, у складу са Уредбом, донеће Комисија за капиталне инвестиције, којом председава председник Владе Републике Србије.

Након што Оперативни одбор *WBIF* одобри бесповратна средства за инвестирање, водећа међународна финансијска институција (МФИ) преузима одговорност за спровођење те донације и закључује уговор са Републиком Србијом, коју представља релевантно водеће министарство, Министарство за европске интеграције и тело за спровођење/најчешће јавно предузеће.

Споразумом о додели бесповратних средстава успостављају се права и обавезе уговорних страна и он садржи одредбе везане за процедуре јавних набавки, сукоб интереса, рефундирање средстава, контролу и ревизију, праћење и извештавање. МФИ може да провери да ли су предузете одговарајуће мере интерне контроле ради спречавања, откривања и исправљања неправилности, случајева преваре, корупције и сукоба интереса.

Тело за спровођење врши уговарање и може успоставити Јединицу за спровођење пројеката (*PIU*) која је одговорна за свакодневне пројектне активности, укључујући припрему тендерске документације и спровођење јавних набавки. Водећи МФИ обезбеђује правилно спровођење пројекта пружајући техничку помоћ интерно или ангажовањем спољних консултаната за надзор процеса јавних набавки.

Под надзором водећег МФИ, тело за спровођење спроводи процедуре јавних набавки у складу са правилима и процедурама водећег МФИ или другим процедурама одобреним од стране водећег МФИ. Тело за спровођење потписује уговоре након добијања сагласности водећег МФИ и спроводи уговоре под његовим надзором.

Према правилима плаћања водећег МФИ, тело за спровођење може да врши плаћања извођачима или то чини МФИ директно. Тело за спровођење закључује уговор о надзору ради праћења техничких аспеката спровођења уговора о радовима под контролом МФИ.

На крају уговора о радовима, тело за спровођење преузима власништво над резултатима пројекта кроз привремену потврду о пријему радова и има право да евидентира све недостатке током одређеног периода у коме је извођач одговоран за недостатке. Коначна потврда о пријему радова издаје се на крају овог периода, чиме се ослобађа гаранција за извршење посла. Након завршетка пројекта, водећи МФИ потврђује да је пројекат испунио своје циљеве са документованим коначним трошковима. Завршна контрола пројекта и/или техничка процена спроводи се као део система контроле водећег МФИ.

16 КОМУНИКАЦИЈА

Све комуникационе активности Републике Србије о Реформској агенди биће у складу са смерницама „Комуникација и јачање видљивости ЕУ: Водич за екстерне акције”, објављеним у јулу 2022. године, као и са препорукама заједничког комуникационог плана Европске комисије о Плану раста за Западни Балкан из јула 2024. године.

Активности у вези за информисањем и комуницирањем Плана раста, као иницијативе за подстицање економског раста и убрзавање социо-економске конвергенције са Унијом, биће осмишљене тако да ојачају свест специфичне или шире јавности о разлозима за његово спровођење, о подршци ЕУ, као и о постигнутим резултатима и ефектима ових финансијских средстава. Неки од комуникационих циљева ће бити и истицање користи од европских интеграција чак и пре завршетка процеса приступања Републике Србије ЕУ, али и јачање капацитета комуникатора у српској јавној управи и медијима за преношење координисаних порука јавности на јасан и информативан начин.

Када је реч о смерницама за видљивост ЕУ, одговорне институције и корисници из Републике Србије имаће обавезу да информишу релевантну јавност о подршци Уније њиховом раду и активностима истицањем симбола Европске уније и кратком одговарајућом изјавом о извору финансирања и то у свим комуникационим материјалима за активност о којој је реч.

Поред тога, повећану потребу за координисаним и свеобухватним комуницирањем Плана раста као иницијативе ЕУ, треба задовољити и бољом употребом доступних комуникационих алата и канала и учешћем свих заинтересованих страна које могу да допринесу укупном успеху спровођења Реформске агенде. Да би се подстакла комуникација између шире јавности, корисника, медија, релевантних државних институција на националном и локалном нивоу, укључујући доносиоце одлука, јавних/приватних предузећа, организација цивилног друштва, примењиваће се пажљиво прилагођен приступ комуницирању и видљивости. Министарство за европске интеграције ће радити на јачању комуникације унутар Владе на међуресорном нивоу.

Акциони план комуникације биће израђен, праћено његово спровођење и о њему благовремено извештавано, у сврху јачања комуникационих активности у вези са представљањем и промовисањем Реформске агенде, као алата за убрзање припрема за чланство.

Активности у вези за информисањем и комуницирањем биће представљене кроз различите канале. Пре свега на сајту и званичним дигиталним платформама Владе Републике Србије, Министарства за европске интеграције и других ресорних министарстава, која су главни корисници помоћи WBIF. Такође, користиће се онлајн комуникациона платформа за све пројекте финансиране средствима ЕУ у Републици Србији www.euzatebe.rs, којом управља ДЕУ и која је посвећена подршци ЕУ грађанима у различитим областима, као и сајт eumogucnosti.rs, на којем заинтересовани могу да нађу све о могућностима које пружа Европска унија и/или да се информишу о доступним фондовима ЕУ.

Изабрane кључне области и пројекти, који ће бити примери успешне праксе, користиће се за комуницирање о томе како грађани Западног Балкана, укључујући оне из Републике Србије, имају користи од фондова ЕУ. **Кључне и друге поруке** ће бити осмишљене у складу са заједничким

комуникационим планом Европске комисије о Плану раста за Западни Балкан. Оне ће бити дефинисане на начин који омогућава циљним групама да разумеју да је План раста потпуно нова иницијатива држава чланица ЕУ са циљем убрзавања **социо-економске конвергенције између Србије, као и целог Западног Балкана, и саме ЕУ са јасним и опипљивим предностима за привреду и грађане**. Фокус нашег комуникационог плана треба да буде на користима у приоритетним областима које су већ идентификоване у оквиру Плана раста: Заједничко регионално тржиште, приступање „Јединственом простору плаћања у еврима” (SEPA), Зелени коридори, Јединствено дигитално тржиште и WiFi4WB, европски дигитални иновациони хабови (EDIH), оцене усаглашености, укључивање у ланце критичних сировина и лекова од критичног значаја и дигитални новчаник. Такође, те користи ће превазилазити не само најважније реформе у областима пословног окружења и развоја приватног сектора, зелене и дигиталне транзиције и људског капитала, већ ће обухватати и оно што је специфично за нашу државу - основна права. Специфичне поруке ће бити усмерене и на реформе у вези са основним правима, демократијом, борбом против организованог криминала, безбедношћу и управљањем миграцијама, борбом против корупције, правосуђем, слободом изражавања, правима мањина, усклађеношћу са ЗСБП, образовањем, здравством, јавним набавкама итд.

Такође, МЕИ ће користити и друге разноврсне облике комуникације, као што су јавни догађаји, како би представило спровођење Реформске агенде. Имајући у виду утицај медија на формирање јавне свести о ЕУ и о процесу приступања ЕУ у Србији, кључни партнери у спровођењу конкретних комуникационих активности и преношењу информација о ЕУ биће онлајн, електронски и штампани медији. Све релевантне информације о вестима и догађајима у вези са спровођењем Реформске агенде биће благовремено објављиване на сајтовима Министарства за европске интеграције и других ресорних министарстава, како за ширу јавност тако и за запослене у државној управи, док ће све важне информације и примери успешних пројеката и резултати реформских активности бити благовремено дистрибуирани медијима, укључујући редовне медијске брифинге, а биће и дељени и на званичним дигиталним платформама (Instagram, Facebook, Twitter, итд.) државних институција како би сви грађани били и директно информисани.

Циљне групе обухватају ширу јавност, укључујући грађане који нису укључени у доношење политика, заступање или међународне односе и који можда нису упознати са ЕУ, као и специјализовану публику, укључујући оне који обликују политичко и друго јавно мишљење, ширу дипломатску заједницу, експертске организације, пословну заједницу и приватни сектор, локалне заједнице, организације цивилног друштва и друге релевантне преносиоце порука.

Праћење и вредновање: МЕИ ће наставити да спроводи годишње истраживање јавног мњења о европској оријентацији грађана Републике Србије, пратећи растући тренд информисања грађана о фондовима ЕУ. Такође, свакодневна анализа медијских истраживања редовно ће пратити обимно медијско извештавање о Реформској агенди.

Прилагођавање променљивом окружењу, координисање активности и усаглашено улагање стручности и ресурса усмерених на побољшање видљивости ЕУ и комуницирање Плана раста, биће од великог значаја за успех Реформске агенде.

Комуникациони план као део Реформске агенде биће израђен у консултацијама са Делегацијом ЕУ у Републици Србији, у складу са њиховим националним планом комуникације Плана раста. Извештавање јавности о спровођењу и резултатима активности из Реформске агенде Републике Србије биће транспарентно и координисано са кључним заинтересованим странама.

17 АНЕКС 1 - КОРАЦИ И УСЛОВИ ЗА ПЛАЋАЊЕ

Табеларни приказ налази се на [ЛИНКУ](#).